

LIDÉ A JEJICH HLASY

BEDNÁŘOVÁ, VERONIKA

Vystudovala jsem divadelní vědu na FF UK. Všichni se mě tak vždycky ptali, proč jsem raději nešla studovat žurnalistiku, neboť všechny mé práce, které jsem tehdy předkládala u přijímacích zkoušek, byly spíš žurnalistického typu. Pokaždé jsem odpovídala, že bych raději chtěla vědět o čem psát, než jak psát. Protože jak psát, se dle mého názoru naučit nedá. Tehdy to byla taková má mladická nerozváženost, dnes už bych to možná takto neformulovala.

Na divadelní vědě mě vždy fascinoval kontakt mezi jevištěm a hledištěm, kontakt mezi divákem a tím, co se děje na scéně, s tím, co se nám snaží herci a inscenace sdělit. Někdy se kontakt mezi jevištěm a hledištěm – kontakt jednoho člověka, který něco předvádí, s druhým, který se na to dívá – podaří a člověk má pocit, že zažívá teď a tady něco neopakovatelného, něco, co už nikdy potom nezažije. To je důvod, proč dělám rozhovory, to je to, co mě na rozhovorech baví – když je novinář aktivní a snaží se člověka nějakým způsobem zaujmout a snaží se na něj působit tak, aby s ním interviewovaný chtěl trávit čas a hlavně mu chtěl říct svůj příběh a chtěl se s ním o něco podělit. Tímto způsobem vzniká neopakovatelná vazba, záblesk skutečného života. Proto jsou mé rozhovory, pokud bychom je měli vymezit žánrově, delší, profilovější, někdy introspektivní nebo životopisné, nejsou příliš investigativní, často ani zpravodajské, jsou spíše kreativnější a mají svá specifika.

U rozhovoru je otázkou číslo jedna, s kým ten rozhovor udělat. Ideální je, když vás daná osoba něčím zajímá. Dále je také výhodné, když je to osoba, kterou osobně neznáte. V české žurnalistice totiž panuje praxe novinářů, kteří tuto profesi vykonávají mnoho let, že si řeknou, „ten se mnou udělá rozhovor“. Na děláni rozhovorů s kamarády nevěřím, protože o kamarádech všechno víte a nemáte se je na co zeptat. Je lepší mluvit s člověkem, jehož práci dobře znáte, ale který má pro vás určitá tajemství, která chcete odhalit, něco co vás zajímá, něco, co nevíte. Jinak se totiž novinář uchyluje k recyklaci faktů, což znají všichni ze současné mediální scény.

Svůj první profesionální rozhovor jsem dělala na začátku 90. let s herečkou Zdenou Herfortovou, když vyhrála Thálii za roli královny Alžběty. Před rozhovorem jsem se podívala na všechny její inscenace, přečetla jsem si všechny její dostupné rozhovory, jela jsem za ní do Brna, protože jsem měla pocit, že to by měl novinář dělat – dojet si za člověkem do jeho domácího prostředí, aby se ten člověk cítil co nejlépe. Seděly jsme spolu v divadelním klubu, dlouho jsme si povídaly, měla jsem pocit, že vše probíhá v pořádku. Na konci rozhovoru se na mě paní Herfortová obrátila s větou: „No vidíte, skoro jste mě ani nepustila ke slovu.“ Říkala jsem si, že jsem něco udělala špatně, ale nevěděla jsem přesně, co to bylo. Tento rozhovor byl celkem dlouhý a k mému velkému překvapení

vyšel, ačkoliv když jsem ho přepisovala z diktafonu, tak velká česká herečka měla pravdu, opravdu převažovaly moje proslovy nad jejími.

Poté jsem dostala příležitost točit rozhovor s další významnou herečkou, která dnes už nežije, Gabrielou Wilhelmovou. Při něm jsem se snažila spíš naslouchat, než vstupovat do rozhovoru, skákat do řeči a doplňovat, a tak jsem rozhovor natočila a paní Wilhelmová mi tehdy řekla: „Viš co, přijď ještě jednou.“ Měla jsem pocit, že ani druhý novinářský pokus se mi moc nepovedl. Za paní Wilhelmovou jsem následně chodila několik týdnů, rozhovor vyšel. Mohu být ale ráda, že jsem tehdy novinářinu dělala jako koníčka při škole, protože kdybych se jí tehdy živila, asi bych neměla z čeho zaplatit nájem. Díky tomu jsem si uvědomila, že doba přípravy i čas, který s dotyčnou osobou strávíte, nejsou nikdy dost dlouhé.

Existují časopisy, jako byl v dřívějších dobách časopis *Rolling Stone*, v němž vycházely i dvacetistránkové rozhovory. Novinář má tak například i jeden měsíc na přípravu, aby se s daným člověkem sešel na několika místech, která jsou mu blízká, aby ho poznal za různých životních situací a seznámil se s jeho rodinou a přáteli. Rozhovor tak může obsahovat i citace lidí, kteří vašeho interviewovaného znají, což je základní cíl kreativnějších rozhovorů (o něž by se novináři měli snažit, kdyby jim v tom však běžná novinářská praxe nebránila). Udělat jeden rozhovor za měsíc je v současné české novinářské praxi téměř nemožné, proto se doba přípravy i fyzického času rozhovoru zkracuje.

Zvláštní kategorií větších profilových rozhovorů jsou pak tzv. VIP rozhovory – rozhovory s celebritami, se kterými mám zkušenost především z Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech. Čas, v němž se snaží novinář najít na člověku, a tudíž i na budoucím rozhovoru něco nového, se zkracuje, takže je mnohdy třeba velmi dopředu promýšlet jednotlivé otázky. Už pět let si v sobě hýčkám osobní profesní sen – rozhovor s Billem Gatesem. Takže podrobně studuji všechny materiály, jež se přímo i nepřímo týkají Billa Gatese, abych byla na budoucí rozhovor dobře připravená. Například loni měl přednášku o malárii před světovými bankéři, na začátku přednášky jim vypustil nad hlavy sto komárů, kteří sice nebyli nakažení, ale to nikdo z bankéřů nevěděl, a zeptal se jich, jak rychle by podpořili distribuci léku proti malárii, kdyby tito komáři nakažení byli. Na tento jeho působivý čin nikdy nezapomenu a vím, že se ho na to jednou zeptám osobně.

VIP rozhovory jsou velice specifická skupina, neboť se často jedná o lidi, ke kterým je obtížný přístup, jsou to lidé, kteří nemají čas, chuť ani potřebu se s novináři jakkoli stýkat (a především ne s novináři z malé středoevropské země, jejíž název často neumějí ani vyslovit nebo si myslí, že stále existuje Československo). Takové rozhovory bývají patnáctiminutové. Jednou za mnou přišel student s tím, že mu profesorka říkala, že prvních 15 minut interview jsou zahřívací, na seznámení, což v případě, že má novinář na rozhovor 15 minut, příliš nefunguje, protože to má na seznámení přibližně 10 sekund.

V těchto rozhovorech (platí to však i obecně) hraje velkou roli psychologie, protože tyto osobnosti mají kolem sebe spoustu PR agentů a lidí, kteří jim zajišťují jenom styk s tištěnými médii a jiní zase jen s televizí atd. Ti to lidé jsou placeni za jednu věc – odradit novináře, aby si rozmyslel rozhovor vůbec udělat, nebo se starají o důsledné dodržení podmínek. Někdy se rozhovory odehrávají po telefonu, což není ideální, ale je to proveditelné, protože PR agent například vymezí čas rozhovoru na 15 minut a každých pět minut do

rozhovoru vstupuje, až mu interviewovaný občas musí říct, „už nás nechte“, a ten rozhovor může trvat i déle.

Samozřejmě nelze pojmout všechno, nikdy bych si netroufla dělat rozhovory s politiky nebo vědci, neboť jejich práci dostatečně nerozumím a bojím se, že bych kvůli tomu nebyla schopná naslouchat jejich lidskému příběhu. To ovšem také občas porušuju. Nedávno přijel do Prahy Vint Cerf, kterému v Americe přezdívají „dědeček internetu“, protože vytvořil technologický základ internetu a momentálně pracuje i na zavedení internetové sítě ve vesmíru. Ačkoliv jsem předtím byla v Silicon Valley, měla možnost nakouknout do tajů internetu a přečetla všechny jeho dostupné rozhovory, tak i přes toto úsilí byl pro mě tento rozhovor tak složitý, že jsem vůbec netušila, jak toho „internetového evangelistu“ představit čtenářům. Posléze jsem si však všimla, že nosí v uchu naslouchátko, takže jsem směřovala rozhovor touto cestou. Pan Cerf se rozpovídal o svých celoživotních potížích se sluchem a jeho nesmírné radosti, že se v posledních letech technologie tak zlepšily. Nyní je totiž schopen i telefonovat, což celý život nemohl. „Já kdybych nespolyvnalezl internet a nezačal používat internetovou poštu, nebyl bych vůbec schopen pracovat.“ V tu chvíli jsem pochopila, že jeho touha zdokonalovat internet je jeho lidskou potřebou, aby se mohl dorozumívat se světem. Také jsme se posléze dostali do sféry osobního života. Dozvěděla jsem se, že i jeho žena je neslyšící, před padesáti lety je seznámil jeden prodáváč naslouchátek. Cerfova žena manželovi celý život odezírala ze rtů, neboť trpěla těžkou sluchovou poruchou, teprve po složité operaci se jí částečně sluch vrátil, a oba dva si tak mohli poprvé zatelefonovat. Takové zážitky jsou nezapomenutelné, protože jsem objevila – řečeno s Hemingwayem – jeho „perličku na dně“. Na tento rozhovor se nešlo připravit, v žádných dostupných materiálech totiž není žádná zmínka o jeho indispozici.

Příprava na rozhovor je samozřejmě velice důležitá, ale novinář občas musí poslouchat svou intuici. Často se totiž stane, že si novinář připraví otázky a linku celého rozhovoru, ale ve chvíli, kdy dotyčný člověk začne mluvit o něčem překvapivém, o čem nikdy ještě nemluvil, musí novinář přesměrovat svůj naplánovaný rozhovor jeho směrem. Podle mého názoru je dobré (jednak z časových důvodů, jednak z hlediska fungování mozku novináře) připravovat se na rozhovory do poslední chvíle, protože informace, které si přečtete později, se v hlavě udrží déle a do nejmenších podrobností, a pak je možné daného člověka ohromit znalostí podrobností.

Když přijel do Prahy americký spisovatel Elie Wiesel, který ve svém románu *Noc* popsal zásadní příběh o rodině deportované do Osvětimi, je jasné, za dvě hodiny přípravy nestihnu přečíst jeho paměti. Shodou okolností jsem je však četla v minulosti, autor tak poznal, že jeho dílo znám, a lépe se naladil k rozhovoru, než kdyby s ním dělal rozhovor někdo, kdo tyto znalosti nemá. Je to samozřejmě náhoda, mnohdy sběr materiálů doháním po nocích. Novináři dodává pocit sebevědomí, že se může zeptat na věci, které jsou citlivé, protože ví, které věci pro toho kterého člověka citlivé jsou. Ve chvíli, kdy novinář tyto informace nemá, může člověka nechtěně zranit. Naopak, když zná historii zpovídání, ví, jaká témata by chtěl načít a podle reakce pozná, jestli o tom daná osoba chce, nebo nechte mluvit.

V rozhovorech se projevuje trend mediálních pseudohvězd, které vidíte na titulní stránce každého druhého časopisu, jako je Agáta Hanychová – ještě

nikdy nic neudělala, přesto je na titulních stránkách každý druhý týden. Nicholas Winton, který v roce 1939 zachránil přibližně 700 židovských dětí před jistou smrtí tím, že pro ně zorganizoval transporty z Prahy do Londýna, nikdy na titulní stránce nebude, protože je mu sto let, má brýle a není dostatečně fotogenický na to, aby zvýšil prodej jakéhokoli časopisu. Přesto se domnívám, že i to je úlohou novináře, dostávat na světlo hlasy lidí (i proto jsem tuto přednášku pojmenovala „*Lidé a jejich hlasy*“), kteří udělali, nebo se jim děje něco zásadního, protože mají právo na to, aby se o tom dověděl svět.

Nedávno jsem svým studentům pouštěla výborný dokumentární film BBC *Reportér*, který je o novináři z New York Times, dvojnásobném nositeli Pulitzerovy ceny Nicholasi Kristofovi, který procestoval celou Afriku a Asii a dnes je aktivista za lidská práva. Film je o tom, jak cestuje po Kongu a hledá to, čemu novináři v americké novinářské hantýrce říkají „story“. Vysvětluje, co taková story je, vypráví o svém pobytu v Kongu, kde udělal rozhovor s babičkou, která měla čtyři vnoučata, ale jenom tři moskytiéry, takže se každou noc musela rozhodnout, které ze svých čtyř vnoučat nepřikryje, a vystaví ho tak nebezpečí smrti. Pro Kristofa jako otce tří dětí to byl tak zásadní příběh, že se s ním mohl identifikovat i jako člověk z bohaté Ameriky. To je právě ten příběh, který by měl být publikován, protože se dotkne i lidí, kteří s realitou té které rozvojové země nemají nic společného, nerozumí jí a příliš jí ani nechtějí rozumět. Zásadní věcí při rozhovoru je snažit se najít jeho „perličku na dně“, věc, která vás emocionálně zasáhne (správný novinář by měl produkovat emoce, jak by řekl Ernest Hemingway).

Není možné dělat rozhovory s tím, že vždy najdete něco nového a nic nezapokujete. Některé milníky v životě člověka jsou tak významné, že na ně stejně přijde řeč, i když už byly zmiňovány v předchozích rozhovorech a publikacích. Přesto je dobré se na ně občas zeptat (ale trochu jinak), protože se k nim mohou vázat věci, které ještě nikdy řečeny nebyly. I když má novinář základní myšlenku – kostru rozhovoru, složenou z toho, na co se chce daného člověka zeptat, stejně bude v rozhovoru spousta věcí okolo, na které se už někdo předtím ptal.

Co je podle mého názoru dobré pro dělání rozhovorů je možnost vycestovat kamkoli do zahraničí na libovolně dlouhou dobu a získat nadhled. Získat možnost podívat se na naši zemi jinými očima a poznat jiné lidi s rozdílnou kulturní identitou a pohledem na svět, kteří vyrůstali v jiných podmínkách, neznají Járu Cimrmana a nerozumějí, proč slavíme 17. listopad, přesto nám mají co říct. Konfrontace s multikulturním prostředím je pro novináře velmi důležitá, protože zjistí, že každý člověk má svůj hlas a jak říkal John F. Kennedy: „Jeden člověk může změnit svět.“

I Nicholas Kristof, když jezdil po Kongu, stále hledal příběh tak silný, jako byl případ babičky se sítěmi proti komárům. Jednou přijel do vesnice, kde bydlela žena, která vážila jen 30 kg, protože jí vesnice nechtěla dát jídlo kvůli tomu, že byla znásilněna, což je v Kongu naprosto běžný případ. Ale tím, že on s touto ženou strávil celý týden, zavezl ji do nemocnice, sledoval možný průběh záchrany jejího života, sepsal její příběh a popsal obrovskou sílu předsudků v této zemi, dokázal na jednom příběhu ukázat tragédii celé země. A jelikož si tento článek přečetly 4 miliony lidí, tak začala do Konga proudit humanitární pomoc. To je také úkolem novináře, přivést do širšího povědomí jak sirotky,

kterí se o sebe musejí postarat sami, protože oba jejich rodiče zemřeli na AIDS, tak nový film Woodyho Allena nebo novou knihu Amose Oze.

Po skončení rozhovoru nastává smutná introvertní fáze práce, při níž novinář sedí doma a z diktafonu poslouchá svůj hlas, který nesnáší. Z tohoto často konverzačního útvaru musí vytvořit článek, který bude mít páteř, jež si předem vytyčil předpřipravenými otázkami, která ale mnohdy uhne z vytyčeného směru (což není nutně špatně). Je pak už na novináři, jak z té prapůvodní hmoty vytvaruje něco, co by se dalo číst, obzvlášť v situaci, kdy se dnešní čtenáři tištěných médií začínají více podobat čtenářům na internetu (něctou nutně pozorně řádek po řádku). Je třeba vědět, jak pro ně informace dávkovat. Pro tuto fázi platí to samé, co pro fázi přípravy – čím delší, tím lepší. Je možné poskládat z nahrávky více různých rozhovorů, podle toho, čím se začne a čím skončí. Smutná je také fáze krácení a odstraňování některých částí, které jsou sice povedené, ale do celkového vyznění rozhovoru se nehodí a musejí se vyškrtnout. Na druhou stranu je lepší, aby i delší rozhovory byly co nejkratší.

Lidé se mě občas na besedách ptají, jak poznám, že rozhovor je hotový, že na něm není potřeba žádná další editace. Podle mě je hotový v tu chvíli, když se při čtení za něj nemusím stydět. Někdy se stane, že rozhovor proběhne v pořádku, jste s ním spokojeni, je dostatečně dlouhý, a bylo řečeno vše, v co jste doufali, že bude řečeno. Při editaci se však ve vašem rozhovoru objeví díry, které v průběhu dělání rozhovoru nebyly patrné, ale čtenář se na ně bude ptát. Nejasnosti, které byste raději neřešili, protože to znamená další práci navíc, ideálně vrátit se ke svému zdroji a na tyto nejasnosti se ho zeptat, což vždy nejde. U lidí z České republiky je možné se k dotyčným lidem vrátit a ještě se zeptat, Reflex také posílá výsledné rozhovory k autorizaci (tato praxe však dnes není běžná). Opět ale závisí na druhu rozhovoru, nejsem si jistá, že by tyto autorizace měly probíhat u rozhovorů s politiky, ale u kreativnějších typů rozhovorů, které by samy o sobě měly být zčásti uměleckým žánrem, je autorizace slušností. Hrozí tu však riziko, že člověk, se kterým se vám velmi dobře pracovalo, vaši konečnou práci zničí – zpřehází a změní.

Můj ryze osobní poznatek, který lze podle mého názoru uplatnit na každého novináře píšícího útvary tohoto lehce literárního typu, je tzv. „ukáž nám to, ale nevyprávěj“, což znamená, že pokud se snažíte člověka popsat, je snadné použít spoustu přívlastků (pokoj byl útulný, sako zelené zmačkané), místo toho je však lepší ukázat menší detaily, tak člověka přiblížíte víc než dlouhým výčtem přídavných jmen. Když člověk nepřetržitě kouří, tak to přiblíží člověka víc, než dlouhý popis toho, jak vypadá.

Nemluvila jsem o tom, že je nutné si fakta ověřit, a to minimálně dvakrát nebo třikrát, to je však samozřejmost.

DISKUZE

Kterého rozhovoru si nejvíce ceníte? S kým byl?

Děkuji za otázku, ale nevím, jestli ji dokážu úplně zodpovědět. Osobně to kategorizované nemám. Pokud by šlo o to, co je moje snová práce, tak bych se chtěla přestěhovat do Johannesburgu, protože odtamtud pochází můj muž. Zemi dobře znám, vím, jak dělat zpravodajku z afrických zemí, mám tam i své novinářské kontakty, takže by se mi tam dobře pracovalo.

Pokud jste se ptala, na co jsem ve své práci nejvíce pyšná, tak je to právě můj cyklus reportáží z oblastí, kde žije víc dětí než dospělých, což je v Africe časté. Jsou území, kde většina dospělých už vymřela a fungují tam dětské rodiny, devítiletý chlapeček se například sám stará o své čtyři mladší sourozence. Děti je v Africe velké množství, jen letos je jich 1.5 milionu, takže se humanitární pomoc shání velice často. Působí tam samozřejmě neziskové organizace, ale jsou to spíš výjimky. Tito lidé vám však chtějí říct svůj příběh, je velmi důležité, aby byli vyslyšeni, nemají k tomu však ani jazykové předpoklady, často nedosahují takové inteligence, aby byl rozhovor publikovatelný.

Při své návštěvě Afriky jsem chtěla udělat portrét takové dětské rodiny, být s nimi od rána do večera, abych věděla, jak probíhá jejich den, kdo koho vodí do školy, jak si perou a vaří, kde berou jídlo a oblečení. Trvalo týden, než jsem takovou rodinu našla a bylo to proto, že nejstarší dívka, která se starala o své mladší sourozence, už bylo patnáct let a uměla trochu anglicky, takže jsme mohly komunikovat přímo. Je samozřejmě možné si zajistit překladatele, ale ten kontakt už nikdy není tak přímý, jako když s dotyčným člověkem sedíte v jeho kuchyni a můžete si s ním povídat. Jsem ráda, že jsem ji našla, protože i ona sama už měla ročního chlapečka, neboť sexuální osvěta v těchto zemích nefunguje. Po vyjití tohoto článku se mi ozvala spousta dobrovolníků, kteří do Afriky odjeli, uspořádala se i sbírka. Člověk tak ví, že udělal něco prospěšného, že jeho články mají nějaký vliv.

Dělat práci takovýmto způsobem vyžaduje velkou exkluzivitu od vydavatelství, které vás zaměstnává, to že si novinář odletí na druhou stranu světa a pár měsíců si tam pobude, to je v dnešní době nemyslitelné. To si možná může dovolit jen jeden člověk z New York Times. Můj kolega Honza Šibík, jeden z našich nejslavnějších válečných fotografů, který vyhrál World Press Photo, velmi prestižní světovou fotografickou soutěž, má volnost v cestování relativně velikou, což mu přeju, fotografie jsou totiž občas zásadnější než text.

Jakým způsobem se dostáváte k významným osobnostem? Jak je kontaktujete a jaké máte triky, aby zrovna vám poskytli rozhovor?

Nesmírně pomáhá, když dotyčný přijede do české republiky, protože tu má nějaký svůj pracovní záměr. Například v případě Amose Oze to bylo to, že tu vydával svou autobiografickou knihu a měl tu autogramiádu. Jak on tak i nakladatelství Paseka si přálo, aby si knihu koupilo co nejvíce lidí, takže přivítali zájem novinářů o rozhovor. Komerční hledisko hraje veškerou roli a platí to i ze strany nás novinářů. Nemusím tak letět do Tel Avivu,

sednout na autobus a jet za ním do pouště, tam u něj dva dny bydlet, když zrovna píše novou knihu a to poslední, co chce, je bavit se s nějakou českou novinářkou o tom, jestli mu bylo smutno, když mu umřela maminka.

Je lepší, když jsou u nás tito lidé na pracovní návštěvě než na soukromém výletě, kde většinou nechtějí být rušeni. Příkladem je třeba Madeleine Albrightová, která přijela do Prahy oslavit výročí 17. listopadu. Dva rozhovory jsem s touto dámou už udělala, chtěla jsem ji tak požádat o další rozhovor, nicméně ona tu byla pouze na jeden den, měla přednášku a potřebovala natočit rozhovor pro televizi, takže se to stejně nepodařilo. Někdy těmto lidem píšu ve stylu „*Jmenuji se Veronika Bednářová...*“. Takto jsem jednou napsala Davidovi Mametovi, slavnému americkému dramatikovi, a on mi odpověděl, ať se obrátím na jeho agentku. Byla jsem tenkrát velice nadšená. Poté jsme si s jeho agentkou asi půl roku telefonovaly tím, že ona schůzku pořád odkládala, nakonec jsem rozhovor vzdala. To je také jeden příklad toho, jak agenti pracují, nikdy vám neřeknou ne, ale čekají, až se novinář sám unaví a vzdá to.

Pokud nejste úplný začátečník tak i sami známé osobnosti na vás obracejí a nabízejí vám rozhovor. Často se to stává na filmovém festivalu v Karlových Varech, tím, že šéfuji festivalovému deníku. Takovéto nabídky se k vám dostávají díky nějaké předešlé pověsti samy, ale nelze na to spoléhat, protože jich je málo. V moci novináře ani není dělat rozhovory jen se slavnými lidmi, jednak by to byla nuda, také náročné na koncentraci.

Hraje v českém prostředí roli značka Reflex při pořizování interview?

Myslím, že má Reflex stále určitou kredibilitu a slušnou pověst, nedělá „podpásovky“, jako někteří naši kolegové z bulvárních médií. Také záleží na tom, o jakou akci se jedná, pokud by se charakter akce shodoval spíše se zaměřením bulvárních novin, tak by asi dostaly přednost, ale v případě nějaké seriózní práce lidé znají Respekt a pokud možno se mu snaží vyhovět. Poslední dobou je také velmi rozšířený princip mediálních partnerství, tzn. každá instituce či společnost si přizve konkrétní média, se kterými má mediální partnerství, očekává se od nich jednak inzertní výhody, ale i prostor v médiu, v takovém případě mají partnerští novináři přednost před ostatními.

Vyžádají si lidé z určitých kruhů otázky dopředu?

Bohužel ano, stává se to hodně u veřejně činných osobností, ale i u lidí ze showbyznysu, kteří mají špatné zkušenosti s médii. Osobně jsem proti posílání otázek dopředu a většinou pošlu jen okruhy a naznačím, o čem bychom se asi tak mohli bavit a zeptám se, jestli budou chtít konkrétní otázky, nebo ne. Většinou je těmi okruhy ukonejším tak, že už otázky ani nechtějí. Taková práce už skoro hraničí s tím, když pošlete otázky e-mailem a dotyčný na ně odpoví, o čemž už dopředu víte, že článek bude netisknutelný, protože odpovědi budou tak stylizované do toho, jak on by si přál být vnímán veřejností, že takový rozhovor bude mrtvý tvar. Takovýmto rozhovorům se vyhýbám, když už jsem je musela párkrát udělat, tak většinou skončily v koši.

Tato praxe hodně souvisí s novinářskou etikou, protože pokud někdo kandiduje na politickou funkci, tak jeho prvotním zájmem je zviditelnit se a působit na lidi. Takovýto člověk nepotřebuje žádnou etickou ochranu,

protože vykonává veřejnou funkci, což je jeho profese a k té se pojí i to, že bude novináři zpovídan a oni se ho budou pokoušet „nachytat“. Na druhé straně stojí lidé, kteří si „ochranu“ zaslouží, protože jsou mediálně nezkušení a nesnaží se nijak prezentovat, jen se jim něco stalo, a v takovém případě bych otázkám předem rozuměla. Pokud by chtěl někdo udělat interview s rodiči malé Natálky, která málem uhořela, tak bych jim otázky poslala, protože tam dochází k jevu, který se v moderní psychologii nazývá *double victimization*. Někdo prožije trauma a novinář tím, že za ním přijde a znovu se ho ptá na podrobnosti daného neštěstí, ho zanechá ve velmi špatném stavu, protože to trauma musí s novinářem prožít znovu. Novinář si potom odejde, dá si pár piv a zapomene. Nedávno jsem četla o jednom reportérovi, který přišel do vesnice v Kongu a zeptal se: „Je tady někdo z Belgie a byl dneska znásilněn?“ To jsou křehké hranice novinářské etiky, které musí mít každý v sobě, byť existují i některé obecné etické kodexy.

Dělala jste někdy rozhovor ve více lidech, tím mám na mysli, že zpovídaná osobnost si pozve několik novinářů?

Já to odmítám, ale jsou novináři, kteří to bez problémů přijmou, neboť se pak často stává, že někdo ten rozhovor vydá a tváří se, že je celý jeho. Neumím si to docela dobře představit, protože každý novinář pokládá své otázky a výsledný tvar potom nelze vytvořit. Jsou ale novináři, kteří se s tím spokojí.

Kde je největší problém emailových rozhovorů? Je možné poznat, že je rozhovor emailový?

Určitě se to dá poznat. *Reflex* měl dlouholetou edici vydávání historických divadelních DVD s nejslavnějšími divadelními inscenacemi od konce 90. let, jednou vyšel *Člověk z pudy* z divadla Semafor. Spousta lidí psala, že je sice hezké, že vydáváme ty největší divadelní legendy, dívat se na divadlo v televizi jim však přišlo úděsné, jako by to byla přehlídka mrtvolné nudy. Myslím si, že je to stejné s emailovým rozhovorem. Člověk vlastně dělá rozhovor sám se sebou, a i když má nějaké otázky, tak si je často přetvoří na to, na co by rád odpověděl, protože má ten prostor vlastního počítače a nemá žádného sparring partnera kromě pár bodů, které je jednoduché pozměnit. Vytrácí se zde život, příběh a princip toho, proč se rozhovory dělají.

Myslíte, že má v současné době studium žurnalistiky význam, když chcete psát např. recenze na divadelní hry? Není lepší vystudovat divadelní vědu?

Dobry novinář nemusí mít vystudovanou žurnalistiku, vynikající žurnalisté jsou např. ekonomové, protože ekonomice skvěle rozumí, takže umějí podat informace tak srozumitelně, že to pochopí i člověk, který ekonomické vzdělání nemá, což je velmi cenné. Možná čím víc toho o něčem víte, tím srozumitelněji to dokážete podat, a čím méně toho člověk ví, tím víc se to snaží zakrýt a tím složitěji to popíše. Právníci jsou také skvělí novináři, neboť jsou zvyklí hledat objektivitu, snaží se vyslechnout obě strany. Je dobré, pokud kulturní novinář studoval to, o čem píše a je schopen přistupovat k dílu i z té teoretické stránky. Studium žurnalistiky není podmínkou práce žurnalisty, ale na druhou stranu si například já osobně

nejsem jistá žánry, neboť jsem žurnalistiku přímo nestudovala. Znalostní fundament může být nahrazen hlubokým zájmem, alespoň pokud jde o neodborná periodika.

Když překládáte své rozhovory z angličtiny do češtiny, je nutné, aby je po vás někdo kontroloval?

Překlady si raději dělám sama. Máme možnost i rozpočet na to, abychom si najali agenturu, která články přeloží, jenže kvalita překladu je velmi proměnlivá. Asi třikrát jsem si nechala přeložit článek agenturou a poté jsem strávila další dva dny tím, že jsem si všechno znovu sama překládala a přidělovalo mi to ještě více práce. Se svou školní angličtinou bych si na překlad netroufla, ale jelikož jsem žila tři roky ve Spojených státech, můj manžel je anglicky mluvící a doma musíme mluvit anglicky, tak mi angličtina nechtěně přešla do krve (byť třeba lidem ze Skotska je špatně rozumět a musím si rozhovor několikrát přehrávat, abych pochopila, co vlastně chtěli říct).

U zahraničních interviewovaných je výhoda, že brzy odletí zpátky domů a nikdo z nich si rozhovor nebude překládat z češtiny do svého jazyka, to ale nikdy nevíte dopředu. Nedávno mi volali z Festivalu spisovatelů, že by chtěli použít jeden můj starší článek, který by chtěli publikovat v angličtině. Takové příklady se mohou stát, a proto je nejlepší být pokud možno co nejvěrnější originálu. Nedávat do překladu žádné informační posuny.

Neměla jste zpočátku u rozhovorů v cizím jazyce strach, že nebudete něčemu rozumět?

Svůj první cizojazyčný rozhovor jsem dělala s hercem Klausem Mariou Brandauerem, jehož mateřským jazykem byla němčina, což bylo lepší, protože angličtina byla pro nás oba druhým jazykem. Byla jsem však tak nervózní, že jsem se všechny otázky naučila nazpaměť a vůbec jsem neposlouchala, co mi odpovídá. Až pobytem v zahraničí se moje jazyková vybavenost zlepšila. Ve Státech studenti ve školách hodně diskutují a chtějí se prosadit, neboť mají kredity za participaci ve třídě. Studenti se vždy začali o něčem bavit a já jsem věděla, že bych k tomu měla co říct, ale než jsem si to v hlavě připravila, tak oni už se posunuli k jinému tématu. První semestr v Americe jsem žádné rozhovory nedělala, byla jsem z jazyka hodně unavená. Navíc pro mě byla tehdy novinářina jen koníček, o kterém jsem si ani nemyslela, že bych to někdy mohla vykonávat jako profesi. Nešlo o žádnou cílenou kariérní cestu.

KOMENTOVÁNÍ SPORTU A SPORTUJÍCÍ KOMENTÁTOŘI

BOSÁK, JAROMÍR

Pokud mám mluvit o sportovní žurnalistice, respektive žurnalistice jako takové, protože zásady pro politickou, ekonomickou i sportovní žurnalistiku jsou v podstatě totožné, nebo velmi podobné, mám pocit, že tomu stále ještě nerozumím a stále se učím, což doufám bude trvat, dokud s tou prací neseknu a nebo ona nesekne se mnou.

Na úvod musím říct, že jsem klikař, protože dělám práci, kterou jsem vždycky dělat chtěl. Že takhle se takhle budu živit, jsem se rozhodl někdy v šesti sedmi letech, všichni si mysleli, že jsem úplný blázen, protože v té době to nevypadalo, že bych se mohl dostat někam na školu nebo bych mohl působit v organizaci, která byla plně pod kontrolou vládnoucí strany.

V televizi jsem začal pracovat v roce 1992 a musím říct, že od té doby se televizní žurnalistika velmi změnila. Jednak k tomu došlo vlivem vývoje technologie televizního vysílání, s tím souvisí i internet a jeho nastalý boom. Nikdo nedokáže říct, jak bude vypadat televizní svět za deset patnáct let, protože internet vše komplikuje, už dnes se potýká s problémy práv, možnosti stahování věcí, protože internet je hodně svobodné médium a bude po něm vysílat stále více televizních stanic. Budou to televize pro skupiny pár stovek tisíc velmi vyhraněných diváků a velké televize na to budou muset reagovat. Zatím se jim do toho příliš nechce, to že má televize vlastní server, je jedna věc, ale neznamena to, že ví, jak se připravit na to, co přijde s nástupem internetových televizí, jejichž provoz nebude stát tolik peněz jako provoz České televize nebo Novy. A může se stát, že klasický televizní trh se za patnáct let úplně zhroutí a my budeme hledat, co bychom vůbec mohli vysílat, kde a pro koho. Taky se nemusí stát vůbec nic, třeba se internet neosvědčí, tak jak si myslím, každopádně pracovních příležitostí bude hodně, jen je najít, ať už se to týká tištěných věcí, komentování nebo moderování.

Co se týká televizní žurnalistiky, je v jistém smyslu odlišná od psané žurnalistiky. Ale i pro televizní žurnalistiku platí pravidlo, kdo neumí psát, neumí mluvit. A myslím, že začít s psanou žurnalistikou je nejlepší způsob, jak začít s žurnalistikou vůbec, protože se naučíte zacházet se slovem a větnou skladbou, pracovat s textem jako takovým. Je mi smutno, když vidím, některé lidi, kteří už nějaký čas v televizi pracují a když mají napsat třicetirádkový materiál, trvá jim to pomalu týden a text obsahuje velké množství chyb, nejen gramatických, protože ty se v mluvené řeči nepoznají.

Jsem dalek tomu, abych někomu radil, protože každý musí začít sám, ale jednu radu bych si přeci jen dovolil: pokud chce člověk začít se žurnalistikou a věnovat se jí, musí psát a obcházet redakce, snažit se tříbit jazyk. Potom se vám bude lépe pracovat, protože budete znát význam slov, což je velmi

důležité, protože na to, že slova mají svůj význam, se zapomíná. Používáme spoustu výrazů, zapomínáme, co znamenají, a tak potom i projev vypadá. Abych uvedl příklad: Vždycky mohu vyletět z kůže, když sleduju nějaký film, většinou hollywoodský, v němž si lidé třikrát řeknou, že se milují, potom si to řeknou, když jdou do práce, potom, když přijdou z práce, když jdou spát. Scénáristi si neuvědomují, že devalvovali slovo, že je to slovo prázdné. Takže vážit slova je taky velmi důležité pro tuhle profesi, protože když něco řeknete do televize nebo do éteru, už to zpátky nevezmete. S textem můžete ještě pracovat, můžete chybu odhalit a opravit, a pokud to neuděláte, udělá to za vás editor, v tom je psaná žurnalistika o něco jednodušší, byť je to větší „rasovina“, protože vás tlačí uzávěrka a musíte psát o tématech, která vás až tak nezajímají. Ale co se týče textu, je to jen mezi vámi a počítačem, kdežto v televizní novinářině nejde o nic intimního. Na jednu stranu je to hodně lákavá věc

Když se rozhodnete pro televizní žurnalistiku, tak kromě toho, že tlak veřejnosti je silnější než na kolegy, kteří jsou jenom podepsaní pod článkem v novinách, protože vás je vidět a slyšet a lidé si vás identifikují s konkrétním obličejem, což má své výhody i nevýhody, někdy to můžete využít, někdy ne. Někdy může být celkem drahé, když vás chytí policista – pán z televize na to má, tak nám zaplatí dvakrát tolik. Někdy vás ale ten policista zase pustí, to se pak vyrovnává, řeknete mu, že spěcháte z fotbalu, on tomu uvěří, ve čtvrtek ve dvě hodiny odpoledne, a všechno je v pořádku. Ale ten tlak je vysoký a musíte ho ustát. Ale zajímavé je, a ne že bych si toho všiml jen já, na to existují studie, že většina lidí, kteří s touto profesí začínají (i když někteří jsou v ní dvacet let a mají pořád stejný problém), považují za nejhorší mluvit před posádkou studia, tedy třemi kameramany, dvěma zvukaři, osvětlovači, případně maskérkou, že jim ani nevdá těch sto nebo pět set tisíc diváků u televizních obrazovek, ale těch pár, kteří jsou od nich vzdálení pár metrů.

Lidi, kterým je dnes okolo dvaceti jsou „oprsklejší“ a už si s tím moc velkou hlavu nedělají, což je dobře, pokud zůstanou nohama na zemi, když svou práci budou brát jako normální profesi, protože to je normální profese, nejde o nic extra. Možná se to tak dalo brát před dvaceti lety, protože jste se díky komentování podívali do světa, dostali jste se do spousty měst, do kterých byste se jinak nepodívali, proto také mohli jezdit jen prověřeni lidé. Dnes je normální, že se můžete podívat, kam chcete a kdy chcete, pokud na to máte čas a peníze, a to také pomáhá brát žurnalistiku jako normální profesi.

Dokonce je paradoxní, a netýká se to jen Prahy, že novinářů je prý málo. Když z televize, ale i z deníku nebo týdeníku, odejde dobrý novinář, tak moc nemáme kam sáhnout pro náhradu. Než vyroste dobrý „televizák“, trvá to pět šest let. Je to tak, že k nám někdo přijde, začíná tím, že skriptuje, to znamená, že sleduje přenosy a zaznamenává, v kterém čase se co stane, aby bylo možné, když se dělá nějaký sestřih, nastříhat důležité momenty. Když ho to neodradí, protože nejde o nijak zábavnou práci, přejde na agentury. Každá televize má smlouvu s několika agenturami, které posílají obrazový materiál (shoty ze zahraničních soutěží), stejně jako my zase nabízíme to, co se děje u nás (akorát o to není moc velký zájem). To je druhý stupeň, na něm musíte prokázat víc nápaditosti, protože musíte dohledat vše, co je na obrázcích. Přijde vám shot z utkání Boston vs. Montreal, že padly čtyři gól a dali je ti a ti hráč. A na tom člověku je, který má agenturní zprávy na starosti, musí zjistit, kolikátý gól hráče to byl, jestli třeba dva měsíce „nepauzíroval“, musí zkrátka vyhledat

velké množství informací a dát je k dispozici editorovi i s tím rizikem, že je nikdo nepoužije, protože ten shot se ani nemusí dostat do vysílání, nebo se tam z něj dostane jen dvacet vteřin, během nichž se stačí říct jen, kdo ty góly dal. Obecně pro naši práci platí, že z přípravy použijete třeba jen deset nebo dvacet procent, protože nesmíte diváka zahltit ve dvacetivteřinovém shotu mu nemůžete vyprávět nějakou rodinnou ságu.

Když člověk po pár měsících projde i agenturami, jede natáčet svůj první shot. Musí překonat třes a horečku, které má z faktu, že jede natáčet třeba lukostřelecké závody, protože nemůže začínat s hokejem nebo fotbalem, začíná s věcmi, které se nedají moc pokazit. Natočí první shot, velice rychle se zjistí, jestli ho také může namluvit, podle toho, jak je na tom hlasově. My se snažíme umožnit začínajícím redaktorům chodit na hlasová cvičení, spolupracuje s dámmami z filozofické fakulty a je vidět a hlavně slyšet, kdo na cvičení chodí a kdo ne, protože každý z nás má nějakou vadu řeči, včetně mě, já bych potřeboval úplně vymlátit zuby a vylepšit tím své sykavky, na čemž teď pracuju s paní zubařkou. Pokud daný redaktor nemůže svůj shot namluvit, napíše text, který namluví někdo jiný, ať už editor nebo „zprávař“. Když se naučí pracovat s hlasem, může svůj shot doprovodit vlastním hlasovým doprovodem.

Když se po pár měsících ježdění po reportážích ukáže, že ten člověk je schopen samostatně pracovat, přichází na řadu magazín, ať už fotbalový, hokejový, volejbalový nebo basketbalový, kde se dělají větší reportáže, které jsou navíc vysílány v primetimu a lidi to hodně zajímá. Najednou po dvaceti nebo třiceti minutových shotech má udělat dva a půl minutový, což pro začátečníka není žádná legrace, protože se jedná o velký úsek a každá vteřina musí být smysluplně vyplněna, nemůže být někde hluché místo. Navíc musíte do shotu umístit všechno důležité. To je ze začátku těžké a nejen tím, že musí stříhat reportáž z šedesáti minut záznamu, ale zároveň už ji dnes většinou posílá z různých záchytných bodů na cestě nebo v okolí stadionu. Redaktor musí být zároveň stříhač a být schopen dodat alespoň nastříhanou hrubou verzi, jinak by se materiál nemusel stihnout dovézt, například z Českých Budějovic nebo Uherského Hradiště. Proto se musí používat moderní technika, která také ne vždy funguje, nejede připojení na internet, obrázky se pomalu načítají atd. To je také „veselé“, na počáteční otužení.

A pokud to zase pár let přežije a ukáže se, že by do budoucna mohl fungovat jako moderátor, protože ne každý může dělat komentátora a vždycky je lepší, když je zájemce o takovou práci lepší reportér než komentátor, může se z něj stát komentátor.

Poslední dobou se naštěstí tato profese začíná vracet, kam patří, tedy poměrně vysoko do hierarchie, protože bez dobrého komentátora není dobrý přenos. Nejedná se o nějakou podřadnou práci, naopak komentátor musí mít být ve střehu, musí znát všechno o lidech, kteří se pohybují na hřišti i v zákulisí. Je pravda, že většina lidí, kteří přijdou do televize, chce komentovat, to je to lákadlo, ale upřímně ne každý na to má, ať už z hlasových důvodů, je trémista nebo si nedokáže poradit s velkou plochou a vyhovuje mu víc ta kratší třiminutová. Příkladem by mohl být dnešní ředitel Bohemky 1905 Lukáš Příbyl, když jsem ho kdysi přijímal do stavu jako reportéra, tak byl tak chytrý, že už od začátku věděl, že komentátorství se ho netýká, že reportérina mu vyhovovala a bavila ho, rád se stýkal s hráči v zákulisí, takže by byla škoda to nevyužít.

Ale když už se někdo „prožere ke komentátořině“, nejde samozřejmě komentovat hned zápas, začíná komentováním tak desetiminutových záznamů většinou nějakých sálových sportů, který vysíláme opravdu hodně, a je lepší, když začne u menších sportů, aby to neschytil zprava zleva, když se mu něco nepovede. A zase to trvá rok dva, a když znovu prokáže, že zvládá svou práci, sedne si za mikrofon při komentování nějakého zápasu a potom už má otevřenou cestu na mistrovství světa a na olympiády, potom už je to jednoduchá věc. I když už je u mikrofonu, nesmí ale zapomínat, že se pořád musí učit, nedá se říct, teď už komentuju, teď už to umím.

Když říkám učit, nemyslím tím jen teorii žurnalistiky, myslím tím hlavně praxi, protože ta vás naučí to nejlepší, co může být. Teorii znát musíte, to je základ, ale sama o sobě za vás žádný článek nenapiše. Také je dobré vědět, co je zpráva, komentář esej, jak se tyto žánry od sebe liší, jak v televizi, tak v psaném projevu. Ale praxe je základ. Škola je dobrá v tom, že vám poskytne kontakty, že vás pošle za lidmi, kteří vás mohou někam posunout, to je bez diskuze, ale potom záleží jen na vás, jak se s tím dokážete poprat.

Já jsem od roku 1988 studoval žurnalistiku v Praze a tehdy se říkalo, že je to nejtěžší gympl v Praze a ono na tom něco bylo. Tehdy bohužel platilo, že tam učili lid, kteří neuměli psát, kteří to zkoušeli v médiích, ale neprosadili se a vrátili se na fakultu. A hustili do nás různé nesmysly. Naštěstí se v současnosti mění, protože škola si z ekonomických i jiných důvodů nemůže dovolit učit vás špatně, tehdy to bylo jedno, protože tu byla jedna televize. Ale vzpomínám si, jak mi ta škola přišla směšná, jednak jsem už měl za sebou tři roky studia na filozofické fakultě, takže jsem měl spoustu zkoušek hotových, protože tehdy existoval tzv. společný základ, že spousta zkoušek byla pro většinu škol podobného zaměření stejná, alespoň v prvním a druhém ročníku. Pro mě to pak bylo úžasné, protože jsem nechodil do školy, šel jsem tam třikrát za týden jenom na odborné předměty a stejně jsem radši chodil něco psát do redakcí, než abych se někde plácal s lidmi, kteří nás učili vývoj dělnického časopisu Kladivo.

Dnes škola není marná, ale je to jenom polovina toho, co vás někam může posunout. A pokud chcete pracovat s jazykem, musíte kromě školy dělat spoustu jiných věcí. Je jasné, že vám pomáhá, pokud mluvíte nějakou cizí řečí, to obohacuje mateřštinu. Ale já svým mladším kolegům říkám, aby chodili do divadla, do kina, četli, ale i chodili do hospody a diskutovali. My chodíme s mými kamarády do hospody, abychom se viděli a popovídali si a ta piva jdou jen tak mimochodem, když je to obráceně, je to špatně, to si moc nepopovídáte. Četba a sledování obzvláště divadla ohromně rozvíjí váš jazykový potenciál a jednou budete rádi, že přijдете na nějaké neotřelé slovní spojení nebo krásný dávno zapomenutý archaismus, zároveň si rozšíříte obzory a nebudete úzce specializovaní na jeden obor a bude schopni podívat se na problém, který chcete řešit, v širších souvislostech.

U nás v televizi už před lety zavedli výkaz docházky a nutí nás tím vlastně, abychom jim lhali, protože já, řeknu to narovinu, chodím do práce málo. Já jsem tam velmi řídkým hostem, což některé kolegy irituje, protože jsou zvyklí přijít v devět, v půl páté si vzít kabát a jít zase domů, ale to je nesmysl, to není novinařina a úředničina. Sezením v kanceláři ještě nikdo Pulitzerovu cenu nedostal a nedostane. To, že tam sedíte, hrajete hry, brodíte se v seznamkách na internetu a vyřizujete si emailovou poštu, je nonsens nejvyššího kalibru, pro-

tože novinář je daleko užitečnější v terénu, nebo i v tom divadle, protože v tu chvíli na sobě pracuje. Jistě, že pak přijdou situace, kdy máte náročnou šňůru. Já jsem měl nedávno šest přímých přenosů v sedmi dnech, a to většina z nich končila ve dvě hodiny ráno, a neumím si představit, že bych mezitím ještě chodil do kanceláře. Já mám svou pracovnu doma a tam udělám za den třikrát víc práce, než bych udělal v redakci, protože mám klid, mám svůj počítač, svoje kanály, svůj materiál vypálený na DVD, svoje archivy a dekodéry na spoustu zahraničních stanic a nemusím v době mobilů a Skypu sedět v kanceláři.

Když se budete novinářně věnovat, neznamená to, že si můžete dělat, co chcete, ta disciplína je dvakrát tak přísná, když pracujete doma, protože sám kontrolujete sebe. Je to jako když jdete sám běhat, občas je to užitečnější než běhat ve dvou, protože ve dvou si povolíte podle toho druhého, když jste sám, tak sám si nepovolíte, a tak je to i s prací. Určitě je to i věkem, když mi bylo dvacet pět, tak jsem nad nějakou chybou mávnul rukou, dnes když udělám chybu, tak si nadávám ještě dva dny, protože člověk chce svou profesi dělat nejlíp, jak jen to jde. Nebo si alespoň myslím, že by to tak mělo být. Je to touha po dokonalosti, které nikdy nemůžete dosáhnout, ale měli byste se snažit co nejvíce se jí přiblížit, k tomu ale musíte splňovat spoustu předpokladů. Navíc to není příliš příznivé pro okolní svět, protože stále nabručení a naštvání, protože se vám všechno nepovedlo, jak jste chtěli. Dodnes říkám, že jsem neodkomentoval přeno, abych s ním byl spokojený, protože vždycky je co zlepšovat. Proto jsem při práci tak nabuzený, protože chci dělat věci líp, což samozřejmě nejde vždycky, taky dělám chyby, že bych si za ně až hlavu utrhl, kdyby to šlo.

Pro zachování duševního zdraví nečtu internetové diskuze, na to je život příliš krátký. Ale je pravda, že když vás lidi znají, tak jste pod veřejnou kontrolou a dost se do vás obouvají, a to samozřejmě jen v negativním slova smyslu, protože lidi, kteří jsou spokojeni, nikam nepišou. Spousta lidí si díky anonymitě internetu vylévá zlobu na kohokoli a za cokoli, stačí, aby mu tchyně špatně ohrála večeři, a už to schytáte za přenos, protože tchýně to neřekne, té se bojí. Takže už internetové diskuze nečtu, pokud mi chce někdo něco říct, ať mi napíše přímo, nebo si na mě někde počká, klidně si „můžeme dát i do tlamy“, ale anonymy a hrdiny davu nesnáším.

Tím, že je tahle práce pořád pod veřejnou kontrolou, nemůžete si dovolit příliš chybovat a ztrácet úroveň vaší práce, proto je potřeba na sobě pracovat. Už když jsem přišel do televize, viděl jsem spoustu kolegů, kterým tehdy bylo pětadvacet let, a měli pocit, že už je všechno pryč a že už to do důchodu dotáhnou jen řemeslem. A to je škoda u lidí, kteří jsou talentovaní, když se na jednu začnou opakovat. Jistě, že se nedá pořád vymýšlet něco nového, kolika způsoby se dá říct, že náš trefil tyč?

Já se každý den modlím (jako nevěřící samozřejmě), abych poznal tu chvíli, kdy je třeba říct, už toho bylo dost a nazdar, až mě budete hledat, budu támhle na růžku. Nebo doufám, že mám okolo sebe takové kamarády, kteří mi to včas řeknou, že je čas přenechat místo někomu jinému. Ale zatím se mi nechce, ale časem to přijde. Aby to přišlo co nejpozději, snažím se neustále pracovat, i když jsem doma, stále sleduju obrovské množství sportu, z toho má moje žena obrovskou radost, takže máme doma dvě televize. Naštěstí je golfistka, takže když běží golf, tak se koukáme spolu. Ale pořád se snažím číst nové knížky nebo se vracet ke starým, jako moje oblíbené Vančurovo Rozmarné léto, kniha psaná neskutečně krásným jazykem, ale všímám si toho, jakým způsobem

pracují kolegové, ale ani ne tak u nás jako ve světě. Ne že bych si z nich chtěl něco brát, ale spíš mě zajímá, jaký je trend, jak se komentuje v které zemi a je pravda, že ty rozdíly jsou obrovské, my kdybychom u nás komentovali, jako komentují Španělé, tak nás lidi ukamenují, protože ti jsou tam dva a nezavrou pusy. Brazílci pořád křičí, protože se to od nich vyžaduje a málo se to ví, ale jejich výkřik „gól“ je trénovaná věc, protože publikum to vyžaduje a komentátor, který to nedělá, nemůže v Brazílii komentovat. Angličané, pro mě překvapivě, taky poměrně dost mluví, což si myslím, že není úplně dobře, protože potom se televize tak trochu rovná rozhlasu, je to popis toho, co se děje na hřišti a to si divák nezaslouží, protože ať už si o divákovi myslíme cokoli, divák není hlupák. Říkat mu přesně to, co vidí, mi přijde absurdní, spíš bychom ho měli instruovat, proč se ty věci dějí tak, jak se dějí nebo jak by se eventuálně mohly vyvinout. Dobře komentují Němci, u nich tři minuty nic neslyšíte a potom se ozve: „Ja, gut.“ A všichni jsou spokojeni, protože německý komentátor ví, že se na ten sport dívají lidi, kteří tomu rozumí, protože v Německu je fotbal oblíbený i mezi ženami, a nechtějí být rušeni.

A myslím, že Němci to na některých stanicích dotáhli k dokonalosti, a díky své jazykové výbavě můžu konfrontovat různé trendy a to jak, se komentování dělá ve světě. To je další věc, kterou bych doporučil, pokud se chcete věnovat novinářině, umět alespoň dva cizí jazyky, protože spousta materiálů bude v nějakém cizím jazyce. Dokonce bych řekl, že je dobré umět jeden jazyk ze severu a druhý z jihu, třeba němčinu a italštinu, francouzštinu a ruštinu taky nejsou k zahození.

Jazyky vám potom usnadní komunikaci, když budete jezdit do světa a dnes už je u nás i povinnost ovládat dobře alespoň jeden světový jazyk, u starších kolegů se to až tak nevyžaduje, ale potom mají problémy na recepci v hotelu, což je mrzuté, protože zároveň reprezentují instituci, která je tam vyslala, neřku-li, že se může stát cokoli, budete potřebovat třeba doktora. My teď poletíme do Jižní Afriky, mám pocit, že se nás chtějí zbavit, a tam budeme řešit spoustu věcí, které nám normálně nepřísluší, protože s námi nepoletí žádný produkční nebo technik, veškeré komentátorské vybavení, včetně komentátorské skříňky, což je zařízení pro přenos zvuku, si vozíme sami, sami si ho zapojujeme a v Jižní Africe navíc budeme ubytování ne v oficiálním hotelu, ale na ambasádě v Pretorii, což je hodně špatné, protože budeme zbaveni oficiální ochrany. Z oficiálních hotelů budou jezdit s ochrankou, kterou mi mít nebude, každý budeme mít půjčené jedno auto, sami si ho budeme řídit ve městě, ve kterém jsme nikdy nebyli, a první dvě rady, které dostanete od místních, když letíte do Jižní Afriky, je: Nezastavuj na červenou a nevystupuj z auta. Tak jsem zvědav, jestli tohle není moje poslední přednáška na akademické půdě, když tak bych prosil. Kdyby tu mohla stát malá busta.

Můžete řešit cokoli, ale musíte se domluvit, pokud bude dlouho hledat nějaké zájmeno, tak než se vykoktáte, tak může být po problému.

DISKUZE

Jak může sportovní komentátor udržovat kladný vztah ke sportu, když se mu po patnácti letech práce nutně musí některé disciplíny znechutit?

Ony se neznechutí, mě to baví. Je fakt, že jsou disciplíny, které bych nikdy komentovat nechtěl, řeckořímský zápas například, na druhé straně akvabely, z toho bych si asi dělal legraci víc, než je zdrávo, a nerad bych se těch sportovců dotknul. Ale já už jsem komentoval leccos, od cyklistiky, přes box, tenis, vodní lyžování nebo plochou dráhu. Každý z nás by měl být v podstatě připraven na to, že když kolega vypadne a vy musíte zaskočit, tak i když ten sport znáte jen z rychlíku, musíte okomentovat alespoň na solidní úrovni. Všeobecný rozhled je důležitý, kdo si všímá jen svého sportu, moc redakci nepomůže a nebude moc oblíbený.

Co všechno obnáší příprava na zápas? Co vše je nutné vědět o hráčích?

Je nutné vědět úplně všechno. Otázka je, kolik z toho použijete. Je pravda, že příprava na klasický zápas české ligy není tak náročná, protože ty lidi pořád sledujete, čtete noviny, mluvíte s hráči, mluvíte s trenéry. Něco jiného je potom zápas Ligy mistrů, na který si musíte sehnat spoustu informací, ideální je když hraje Barcelona proti Manchesteru United, protože to jsou všechno známí lidé, a tak si jen osvěžíte, co je v posledních dnech nového u trenérů a u hráčů, nebo třeba, co je nového ve stavu financí toho kterého klubu. Když se ale jede na Mistrovství světa, tak to jsou třeba dva, dva u půl měsíce těžké práce. Já už jsem začal s přípravou na Jižní Afriku, protože se najednou máte starat o tým Hondurasu. Bezvadně se shánějí informace o hráčích ze Severní Korey, to na hřiště najednou vyběhne sedm Kimů, o kterých nic nevíte, protože korejsky neumím a navíc informace nejsou, protože režim ven informace nepouští. Podobně je to s arabskými týmy, arabsky neumíte a oni hrají doma v Saudské Arábii a všude jsou arabské znaky, tak si dohledávejte informace. A to jsou nové týmy, takže jen tak nenajdete, jak dlouho ten člověk hraje, odkud se vzal.

Ale co je pro mě zákon, je soukromí hráčů, protože nám nepřísluší, abychom ventilovali, jestli je ženě věrný, nebo nevěrný, mě jako sportovnímu komentátorovi to upřímně musí být jedno. Mě zajímá to, co předvádí na hřišti, a můžu říct, že má rodinné problémy, viz Tiger Woods teď na Masters, že to trochu přehnal, ale nepřísluší mi se v tom hrabat, soukromí je tabu.

Jak často komentujete ve dvojici? Jakým způsobem si toho druhého vybíráte, případně jak se v té dvojici připravujete?

Já jsem byl odpůrce toho, abychom dělali ve dvou, mně se samotnému pracovalo docela dobře, ale nakonec vedení rozhodlo, že se bude komentovat ve dvou, a potom si musíte vybrat člověka, který je odborník a ví, co dělá, to dá rozum, ale potom si taky musíte sednout lidsky, protože spolu trávíte hodně času, zvláště když jste potom někde na mistrovství Evropy. Nemůžete fungovat s člověkem, se kterým se nemáte rád.

Příprava je většinou na našich hostech, ale snažím se je připravit na to, že by měli vědět víc než normální divák, což se většinou daří, protože to jsou „insideri“, lidi uvnitř z fotbalu. Potom je nutné stanovit si pravidla, kdy má ten člověk mluvit, ideálně když vstupuje při opakovaných záběrech jako expert, aby řekl, proč se ty věci stali právě takhle, nebo v těch hlušších místech. Protože mají různé zkušenosti s mikrofonom, tak se jim občas stane, že se tzv. prokecají do šance nebo do gólu, což je vždycky špatně, takže je kolikrát musíme chytit za ruku, aby přestali mluvit. Ale takové chvíle ubývají, snažíme se s nimi pracovat, aby byli lepší, a myslím, že lidi, se kterými v současné době spolupracujeme, jsou na hodně dobré cestě, ať už jeto Pavel Karoch nebo Radek Bejbl, taky se ta sestava dost omlazuje, z těch starších zůstal snad už jen Vláda Táborský.

Musí se s nimi pracovat, nejde to tak, že by přišli, sedli si a začali mluvit. Lidi si myslí, že to tak je, že si dvě hodiny požvaníte a potom jdete na pivo, ale ve skutečnosti tomu předchází někdy i několik týdnů nebo měsíců práce.

Jaké vztahy máte s jednotlivými hráči? Kterému klubu u nás nebo ve světě fandíte?

V Čechách nefandím vůbec nikomu, mě je úplně jedno, jestli vyhraje Olomouc, Slávie, Ostrava nebo Baník, já se těším, že bude dobrý fotbal. Protože když do toho zákulisí vidíte dvacet let, zjistíte, že je to jedno, že jeden tým je jako druhý. Takže moje srdce nebije pro nikoho v ČR, ale mám jeden oblíbený klub ve světě, a to je St. Pauli v Německu, to byla moje první pracovní cesta na západ, tehdy jsem jel za Studentské listy dělat rozhovor s Ivem Knoflíčem a Janem Kociánem, kteří tam tehdy působili. Kromě toho, že jsem si prošel stadion, jsem si samozřejmě prošel i okolí, můžu vřele doporučit čtvrt neřesti, i když dnes už je to klidnější a je to spíš taková atrakce. Ale lidi odsud mám rád, protože tam chodí i na druhou ligu, teď tedy bojují o postup do Bundesligy, je to chudý malý klub, proto je úžasné, kam to dotáhli, ale pořád mají narvaný stadion pro patnáct tisíc lidí, ať hrají dobře, nebo ne. V téhle čtvrti jít na fotbal prostě patří k bontonu, nesnáší nácky, ty na stadion nesmějí, ale jinak vedle sebe stojí bankovní úředník v kravatě a saku, vedle něj bezdomovec, o kterého byste kolo neopřeli, vedle pětadesátiletá babka. Úžasné, proto je to můj oblíbený klub.

A vztah s hráči ryze profesionální. Pokud hrají, tak je absolutně nevyhledávám, žádné kafe nebo pivo, protože to stírá objektivitu. Udržuji kontakt s hráči, kteří už skončili kariéru, v současné době se hodně často vídám s Radkem Bejblem, protože bydlíme kousek od sebe, a nebo s Jirkou Rosickým. Ale vůbec nevyhledávám ani akce, kolikrát vás zvou na nějakou oslavu, protože se vyhrál titul. Všechny kolegy od toho zrazuju, protože naši prioritou by mělo být objektivní za každé situace, i když hraje reprezentace a národ fandí, my bychom měli zůstat nad věcí. A u klubového fotbalu to platí dvojnásob. Chovat se slušně pozdravit se, ale tím to končí.

Kdo vám organizuje cestu, když jedete komentovat třeba Ligu mistrů do Londýna?

Na to je u nás oddělení, oni za vás koupí letenku, zarezervují hotel. Do Chelsea zrovna jezdím rád, protože mají hotel přímo na stadionu, takže odpadne ranní dojíždění, a navíc je vedle hřbitov, kam chodím běhat.

Jaký je postup, když přijdete na komentátorské místo? Co kam musíte zapojit? Jak funguje komentátorská skříňka?

Já bych zapojoval rád, ale já jsem totální technický analfabet, já se moderních vynálezů bojím, takže když mi počítač začne něco sdělovat a začne na mě mluvit, já se dostávám do stavu děsu a hrůzy, protože netuším, co s tím mám dělat.

Komentátorská skříňka slouží k přenosu zvuku, protože zvuk, jde jenom digitálně, aby byl kvalitní. Na komentátorské pozici musíte mít připojení na digitální síť, to je předem domluvené. Komentátorskou pozici totiž můžete mít vybavenou, že s sebou nemusíte vozit nic, ale to stojí tři tisíce dolarů na jeden zápas. Takže to holt nosíme s sebou na zádech. A potom už potřebujete jenom elektriku a zasunete do ní zdroj ke komentátorské skříňce. Na ní je několik čudlíků, kde si nastavíte tzv. international sound, abyste slyšeli něco z tribuny, abyste slyšeli sami sebe a aby to neznělo, že jste někde v podkrovní místnosti, a taky musíte slyšet, co se říká před přenosem v Praze. To si všechno naštujete, připojíte sluchátka a je to kompletní, alespoň do té doby, než vám třeba sluchátka přestanou fungovat. To se vám taky může stát a potom honíte místního technika, aby vám nějaká donesl.

Stávají se i takové věci, že vám minutu před přenosem nic nefunguje, vy nevíte proč a snažíte se to řešit přes telefony, ale ta instalace není tak složitá a po těch letech si s těmi třemi kabely celkem obstojně poradím. Problém je, když vám zapomenou do Anglie přibalit zdroj s anglickou zástrčkou.

Jaká jsou pravidla v případě, že si potřebujete odskočit nebo se vám během zápasu udělá špatně?

Nemůžete to vyřešit nijak, v takovém případě existují jen špatná řešení. Když vás na stadionu chytne třeba střevní problém, to je potom hodně přemýšlení. Buď vyrvete kabely a svedete to na technickou závadu, ale to vám nikdo neuvěří, když potom přivezete skříňku. Druhé řešení je moc se nečpat v den, kdy jdete komentovat, a ani moc nepít, potom nemusíte běhat.

Zvlášť skvělé je, když se na mistrovství v té devadesáté minutě těšíte, jak si odskočíte, nohy máte křížem, a ono prodloužení! V takových chvílích se tříbí charaktery. Ale to musíte vydržet, jinak se to nedá. Znam případ nejmenovaného kolegy ze zahraničí, který už to nemohl vydržet, a tak sáhl pro láhev, vylil obsah a pod pultem vykonal, co vykonat potřeboval. Ale to je dost riskantní záležitost, když nemáte na tu lahev uzávěr a někam to tam pokládejte. Je to riskantní záležitost, hlavně pro ty pod vámi.

Pak se vám stane, že vám do komentátorského stanoviště spadne pár lidí, to se stalo mně. V zápasu Ligy mistrů v Itálii chlap po gólu tak jásal, že se neudržel a spadl ke mně a všechno mi to tam zboural. A vy nemůžete divákům říkat, co se děje u vás na stanovišti, protože chtějí vědět, co se

děje na hřišti. Nemůžete říct: „Nákej idiot mi tady leží, já teď chvíli nebudu mluvit.“ To nejde.

Geniálně se v takové situaci kdysi zachoval Karel Polák, který má skvělou příhodu, jak zachovat dekorum. On dostal, s prominutím, do tlamy během přenosu. A od mikrofonu se ozvalo: „Bože muj, čo sa to robí? Oni ma insultuju!“ [plesk]a Karel Polák plynule pokračoval. Tomu říkám profesionalita největšího kalibru.

Oni si vás platí jako službu, nejste nic víc, nic míň než služba. Divák chce za ty peníze od vás nejlepší úroveň té služby a nezajímá ho, jestli je vám špatně, umřel vám kanárek, hádáte se doma se ženou a nejradši byste zapálit celý svět a zatancovali na troskách. Ten divák to nesmí poznat. Já jsem zažil strašnou chvíli, v Německu při mistrovství světa, komentoval jsem zápas a v té době umíral jeden můj hodně blízký kamarád a taky bych nejradši sundal ta sluchátka a řekl: „Vlezte mi na záda, já tady nechci být.“ Nemůžete, lidi si vás platí a vy se podle toho musíte chovat.

Probíráte se svými kolegy zápas, který jste odkomentoval třeba předchozí den? Jsou v České televizi sankce za chyby?

Já nechci hodnotit své kolegy, ale pravda je, že v tomhle se ukazuje, jak je ta reportérina strašně důležitá pro přenos, protože obecně platí: na blbou otázku blbá odpověď. Lidi kolikrát říkají, že fotbalisti jsou tupé hlavy, co žvaní nesmysly, nedokážou se vymáčkout a dát dohromady větu, ale na hloupou otázku se nedá chytře odpovědět, takže kolikrát je dostaneme do problému mi sami špatnou otázkou a měli bychom si toho být vědomi. Taky nejsem příznivcem rozhovorů hned po utkání, protože když člověk doběhne, po čtyřiceti minutách klusání po hřišti, bude mít tlak 140 na 120, tepovou frekvenci kolem sto osmdesáti a dvacet vteřin na vydýchání, tak se mu nemluví úplně jednoduše a není schopný formulovat. V tomhle bych proto bral sportovce na milost, i když neříkám, že mezi nimi nejsou hloupí lidé, tak jako ve všech oborech.

Sankce jsou za hrubé chyby, nějaké přerěknutí se netrestá, to se stane každému. Ale když někdo dělá opravdu veliké chyby, tak to potom pozná na penězích. U nás se tedy většinou trestá, spíš než odměňuje. My máme pravidelné porady a na nich se hodnotí o přímé přenosy, ale na to zbyte tak dvacet vteřin a nemá to valný přínos. Já se snažím mladším kolegům poradit, když mají zájem, tak si sedneme a rozebíráme věci, pustíme si to na video a poradíme se, co by se dalo dělat líp. Ale je to zase jen můj názor a já taky nejsem neomylný. Ale že by se vyloženě vyhradila hodina k hodnocení přenosu z minulého týdne to ne, což si nemyslím, že je příliš dobře. Ale ono je toho kolikrát tolik, že na to opravdu není čas.

Co už jsou ty velké chyby?

Velká chyba je, když často kazíte identifikaci hráčů, když nepoznáte jasné herní situace, když budete tvrdit pořád dokola, ačkoli vám to kamera ukázala, že to nebyl ofsajd. To, že se splete jednou, to se může stát, ale zároveň by bylo chybou použít nějaký vulgární výraz, dopustit se nějaké urážky, vysoce stranit jednomu z týmů, aby to bylo poznat. Ne že bychom měli ve sloupečku definováno, co se smí a co se nesmí, ale jsou věci objektivně dané jako špatné a potom přicházejí sankce.

Pochopil jsem to správně, že se dá komentovat z domu?

Dá se komentovat z domu, my bohužel komentujeme ze studia v Praze, teď se jezdí jen na polovinu zápasů Ligy mistrů kvůli penězům. Takže musíme spoustu zápasů komentovat odsud a zrovna fotbal je na tohle nejtěžší sport. Když komentujete z monitorů golf, tak je to dobré, protože na tom místě beztak nevidíte nic jiného než monitor, když děláte skoky na lyžích nebo krasobruslení, tak na monitoru vidíte, všechno, co potřebujete, u fotbalu nebo hokeje ne. Stalo se mi to nedávno, při zápase byl vyloučen jeden hráč, mimo obraz a nikdo nevěděl, proč tu červenou kartu dostal, já tím míň, protože jsem seděl na kavčích horách. A co jsem měl lidem říct – „nezlobte se, prostě nevim“? Ale divák chce vědět, co se stalo, jestli rozhodčí opravdu zvedl ten praporek, jestli někdo leží na druhé straně hřiště, jestli se děje něco na tribunách. To je to nejhorší, co se může stát, ale bohužel naše vedení má pocit, že se to dá takhle zvládat, já tvrdím, že ne. Komentátor musí být na místě, aby mohl být stoprocentně informován a tím, pádem to něco přineslo divákovi.

U golfu to ale jinak nejde.

U golfu to nevádí, protože tam stejně nemůžete chodit po hřišti, stejně čekáte, asi jako v televizním studiu a kamery vám nabídnou všechno, co potřebujete. I v tenisu vidíte celé hřiště, ale jakmile máte jen výsek fotbalového hřiště, je to vždycky malér.

Má komentátor v Praze kontakt s nějakým komentátorem na místě?

Asi by se to dalo zařídit, ale já to nepoužívám. Ale u golfu to máme, protože vstupují reportéři z plochy, kteří, vás informují, jakou hůl si bere. Tam je to nutné, protože jinak tu informaci nedostanete.

Podle čeho nejčastěji identifikujete hráče? Podle dresu?

Podle dresu ani ne, ten se může po sezóně změnit. Když už to děláte tak dlouho jako já, tak už ty hráče musíte poznat podle stylu běhu, podle nákopu, podle místa, na kterém se pohybují. Těch znaků, podle kterých hráče rozeznáváte, je celá řada. Po těch letech není číslo dresu rozhodující, pokud to není tým, který vidíte poprvé, potom je číslo dresu dobrým vodítkem, třeba na mistrovství světa. To budeme rádi, když ta čísla mít budou.

Co si myslíte o zavádění nových technologií do fotbalu?

Já jsem byl za začátku odpůrce, protože fotbal pořád ještě hraju a mám ho rád tak, jak je. Navíc měl na rozdíl od jiných sportů poměrně konzervativní pravidla. Ale v poslední době se fakt přikláním k tomu, aby se při brankových situacích video používalo. A námitka, že by zdržovalo, než by se video prozkoumalo, je úplně lichá, protože stejně se tři minuty hádají s rozhodčím, jestli to byl gól, nebo ne. To by hře jenom pomohlo, ale asi bych to nepoužíval na odpískávání pokutových kopů, tam bych nechal lidský faktor ve hře. Mně by se líbil americký model, kdy má každý trenér dvě možnosti hodit do hřiště červený šátek a potom se řeší, jestli byl zá- krok posouzen správně. Myslím, že to by mohlo fotbalu pomoci, protože by ubyla spousta spekulací.

Do jaké míry musí sportovní komentátor sportovat?

Myslím, že musí, ale ne na vrcholové úrovni. Samozřejmě, že když vám bude atletiku komentovat Michal Dvořák, tak není nic lepšího, protože to sám všechno prožil a ví i, co se děje v hlavě toho závodníku v tu kterou chvíli. Ale dá se komentovat fotbal, i když si chodíte jen s kamarády kopnout za barák. Ale musíte znát zákonitosti hry a ty jsou úplně stejné, i když hrajete tu úplně nejnižší pralesní ligu, i v první lize. Akorát ten tlak je větší a je to rychlejší, ale balon skáče stejně a má stejnou rotaci.

Troufám si tvrdit, že po těch letech poznám, jestli má komentátor se sportem osobní zkušenost, nebo je to jen pouhá teorie. To je evidentní, protože když komentátor neví, jak se míč točí a kam se odrazí, tak víte, že na tom hřišti nikdy nestál a potom plácá nesmysly o špatném zpracování. Proto bych sport doporučil každému, i když jen rekreačně s kamarády, ať je to jakýkoli sport, samozřejmě Formuli 1 asi těžko, ale všechny ostatní, hlavně kolektivní sporty bych doporučil vyzkoušet, potom k tomu má člověk úplně jiný přístup a víc o tom ví, a myslím, že i sportovci ho budou víc respektovat. Vždy je důležité, jestli vás berou, nebo ne. Když z vás budou mít srandu, protože jste teoretik, tak s nimi potom dělejte rozhovor.

Na Facebooku je skupina Hlášky Jaromíra Bosáka. Vymýšlíte s je už před zápasem, nebo vás to napadne během hry?

Připravené to není, ani by mě nebavilo něco si připravit a potom hledat něco, na co by se to hodilo. Vždycky je to improvizace, rád improvizuju a koneckonců celý můj život je jedna bohapustá improvizace. Myslím si, že bych se měl u sportu hlavně bavit, protože to není žádná tragedie, naopak. Divák by z toho měl něco mít, nesmí se to ale přehnat a ne vždy se to povede. Taky člověk kolikrát něco řekne a pak si o sobě myslí, že je idiot. Ale s tím Facebookem nemám nic společného, tam to někdo poslal a mě to říkali na olympiádě ve Vancouveru a za čtrnáct dní tam bylo sedmdesát tisíc přihlášených a já jsem pořád nevěděl, o čem mluví, protože Facebook nemám. Moje internetové stránky existují, ale neoficiální, taky s tím nemám nic společného. Já nic takového nepěstuju, když se s někým chci setkat, tak s ním jdu na pivo a popovídám si tam s ním.

Když komentujete těch šest zápasů za sebou, a to i o víkendu, zbývá čas také na něco jiného?

Musí. Je fakt, že jsem zvyklý sportovat, takže se chci alespoň jednou denně jít proběhnout a pro chvíli, kdy je špatné počasí nebo přijdu pozdě domů, mám doma běhací pás. Takže přijdu domů, zapnu běhací pás a koukám u toho na fotbal a kolikrát mám pocit, že běhám na tom hřišti. Já bych bez aktivního sportu nemohl žít, jinak bych měl sto dvacet kilo, to mám po tátovi, který byl do pětatřiceti let vysoký a štíhlý a teď je z něj stodvacetakilový chlap, a mě se na čele začínají dělat takové divné věci, tak s tím bojuju, jak se dá, i když genetika je asi jasná. Hlavně si myslím, že sportovní komentátor by měl vypadat, jako že má se sportem alespoň něco společného. Kromě toho se snažím občas něco přečíst a strašně dlouho jsem nebyl v divadle a moc mě to mrzí, protože jsem byl zvyklý tam chodit a mám spoustu kamarádů v různých pražských divadlech, ale není čas. A

také se vám občas po těch šesti zápasech v řadě stane, že sice máte čas, ale sedíte na zahradě a s odpuštěním čumíte do zdi a musíte vypnout.

Já tedy doma mluvím velmi málo, což spoustu lidí překvapí, já jsem komunikativní jen v práci a doma dobívám baterky. Ženy si ale chtějí povídat, o čemkoli, a já své ženě říkám, že instalatér si domů taky nenosí trubky, že chci sedět v klidu. Naštěstí si už po těch letech zvykla a navíc je strašně hodná holka, protože anděl to se mnou těžko vydrží, ona ano. Naštěstí má taky hodně práce a občas se vidíme jen ráno, po dvou třech dnech se potkáme, něco prohodíme, ale zase se jí to snažím vynahradiť tím, že spolu jdeme na golf.

V poslední době se zdráhám chodit na společenské akce a všeobecně tam, kde je spousta lidí, to pak hledám výmluvy, proč tam nejít, občas ale musím. Vzhledem k tomu, že v práci musím pořád komunikovat a dávat pozor, co říkám, jsem potom rád, když dva dny nemusím mluvit vůbec a stává se mi to, že třeba čtyři dny nemluvim.

Nezdá se vám vztah české sportovní žurnalistiky k různým sportovním kauzám vlažnější než ve světě?

Myslím, že je to případ od případu. Není třeba tajemstvím, že jsem měl velmi negativní vztah s bývalým místopředsedou Košťálem, ale vždycky když chce být člověk kritický, musí mít důkaz, spekulace samy o sobě nestačí, pokud chcete někoho ukřižovat.

Novinářům se vyčítá, že kauzy nedotáhnou do konce, ale to je nesmysl, ten novinář může všechno natočit, vyfotit, sehnat důkazy, ale co má ještě dělat dál, jít ty lidi zastřelit? V takové chvíli už musejí nastoupit orgány, musí přijít obžaloba a to už není práce novináře, novinář má o kauze informovat, ne ji vytvářet.

Samozřejmě ve sportu často hraje roli kamarácoft, nebo to, že si to u někoho nechci rozházet, to je pravda a bohužel v české novinářině to funguje a souvisí to s tím, že tenhle rybník je velmi malý. Spousta lidí přeskakuje z novin do PR, z PR dělat mluvčího a potom zase do novinářiny a to pak někoho kritizujete, když jste od něj šest let bral peníze nebo vás někde dostal a vy jste z toho profitoval.

To v cizině není přípustné, tam jakmile jdete do PR, tak se do novinářiny zpátky vrátit nemůžete, u nás je možné, že člověk to vystřídá během půl roku, ale od takového člověka nemůžete očekávat, že bude psát nebo mluvit, jak byste čekali. Myslím, že by obecně česká žurnalistika měla být kritičtější, ale někdy se kolegům nedivím, že když dokonale rozpracují kauzu, donesou ji na státní zastupitelství a šest let se nic neděje, jen much chodí anonymní výhrůžky, že už si nechtějí znovu popálit prsty.

ŽIVOT REPORTÉRA

KLÍMA, JOSEF

Své životní zkušenosti jsem nasbíral v různých médiích. Zpočátku jsem netušil, že budu novinář, jako gymnazista jsem psal povídky tak avantgardní a tak umělecké, že jim dodnes sám nerozumím, a pohrdal jsem novinářinou, protože to pro mě byla tzv. „chlebařina“. Protože jsem ale chtěl mít nějaké vzdělání, které souvisí s psaní, a tehdy nebylo nic jiného než žurnalistika, tak jsem posléze vystudoval žurnalistiku. Naštěstí jsem maturoval v roce 1969, kdy došlo k uvolnění situace, tudíž jsem nemusel dělat přijímací zkoušky z ruštiny a nemusel prokazovat svůj špatný třídní původ. Ačkoliv během doby, kdy jsem žurnalistiku studoval, proběhli všechny možné čistky, a všichni profesori, kteří tehdy byli evropské špičky, začali vyhazovat, až zůstali jen ti, co se přizpůsobili, nebo přišli noví blbci.

Tím pádem mi studium žurnalistiky nic nedalo, to mi dalo jen konverzační minimum ve spoustě oborů, jako je psychologie, filozofie, teorie literatury, světová literatura, logika atd. Ale. Co se týče tvůrčích schopností, i když se na žurnalistice samozřejmě vyučuje teorie žánrů, musel jsem se všechno naučit sám z praxe, protože už v té době to učili blbci.

Mě na žurnalistiku vzali podmíněčně, protože jsem sice napsal dobře text, ale neměl jsem praxi a zájemců bylo hodně. Proto jsem šel na praxi do tehdy nejlepšího týdeníku u nás a čistou náhodou si mne všiml tehdy nejlepší český novinář Rudolf Křestán. Ten asi podle mých povídek usoudil, že je ve mně nějaké empirio novináře, a ten mi začal otvírat to pole žurnalistiky a díky němu jsem začal poznávat, že žurnalistika a publicistika jsou mnohem zajímavější než fikce, protože pravda je tak barvitá, že by to nikdo nevymyslel. S tím jsem se potýkal u natáčení filmu o Kajínkovi, protože po mě chtěli, abych napsal scénář už asi před třemi nebo čtyřmi lety, ale já jsem ho nemohl napsat. Protože jsme na tom případě s Jankem Kroupou deset let pracovali, já sám jsem v zajetí té pravdy, která je tak barvitá, že jí nikdo nevymyslí – ten samotný útěk, to že Kajínek se z nájemného vraha a zločince stane veřejným idolem. Už tento mechanismus stojí za zpracování nějaké diplomové práce, divím se, že se do toho nikdo nepustil – jak se ze zločince stane ikona. A já sám jsem žasnul, při pohledu na Kajínka na billboardech, v rádiu a v průzkumech veřejného mínění, kdo by se stal prezidentem, kdyby byla přímá volba, se umístil někde před Vladimírem Železným a za Václavem Klausem. A žádný autor by to nevymyslel. Zásadní rozdíl mezi beletrií a literaturou faktu je, že já jako novinář bych se při psaní scénáře musel vyrovnat s otázkou jeho viny nebo nevin. Oni se s ní vyrovnali, nebudu říkat jak, abych neodrazoval potenciální diváky, ale ve filmu se tvrdí, že je Kajínek buď vinen, nebo nevinen, ale to já jako novinář nevím. Já bych jako novinář musel potlačit sám sebe natolik, abych mohl vyslovit nějaký závěr. To byly dva důvody, proč jsem odmítl napsat scénář k filmu o Kajínkovi.

Tedy najednou jsem začal poznávat, jak je žurnalistika úžasná ve své pravdivosti a že v ní zažijete věci, o kterých kdybyste napsali, tak vám to nikdo neuvěří. Opět odbočím: Největší klišé ve filmu je, když někdo na smrtelné posteli řekne: „Tak já vám tedy řeknu, jak to tenkrát bylo.“ To kdybych napsal, tak mi to všichni dramaturgové hodí do koše. Ale jako novinář jsem před třemi lety takový příběh zažil ve skutečnosti. Muž si vzal matku s dcerou a žili spolu, dokud žena neumřela na rakovinu, a on zůstal sám s nevlastní dcerou. Ta vyrůstala, začala brát drogy a stýkala se špatnými lidmi, začala dělat večírky v domě, kde spolu bydleli. Začali kvůli tomu mít spory a ona ho nahlásila, že ji sexuálně zneužívá. Muž byl za to odsouzen a odseděl si čtyři roky za sexuální zneužívání své nevlastní dcery, která si to na něj vymyslela. Vyšel na svobodu a přejmenoval se, aby za sebou nevlácel svou starou identitu, a najednou dostal dopis od své dcery, že v nemocnici umírá na stejnou rakovinu jako její matka a že jí tíží svědomí a chce ještě před smrtí učinit výpověď, která by ho očistila. Dva dny před smrtí učinila notářsky ověřenou výpověď, že je nevinná a že si to vymyslela, aby mohlo být zahájeno soudní řízení, u kterého tuto výpověď buď uznají, nebo neuznají jako právoplatnou a on bude po letech rehabilitován. Nevím, jak to dopadlo, jestli ho rehabilitovali. Ale on si trest odseděl, jemu to pomohlo jen v tom, že se vyčistil svůj trestní rejstřík a ona umřela s čistým svědomím. Tohle kdybych napsal, tak mi to každý dramaturg hodí na hlavu jako klišé.

Já jsem vystudoval žurnalistiku, která mi nic nedala, a ocitl jsem se ve společnosti, kde se novinářina moc nenosila, protože buď jste si museli hledat neutrální témata třeba hrdinské skutky, takže jsem psal o chlapci, který někoho vytáhl zpod ledu někde v Bučovicích – hrdina, to šlo. Potom mě omámili Rómové, nikdo o tom nepsal. Díky manželce, která učila celou rómskou třídu, jsem se dostal do jejich rodin, učil jsem se rómsky, jezdil do vesniček na Slovensku, kde je to mnohem horší než tady, tam se bydlelo v chatrčích z plechu a dřeva, běhali tam děti bez bot. Když chtěl někdo modrou knížku, aby nemusel na vojnu, tak šel k „tuberákovi“, ten mu naplival do jídla a hurá, dostal tuberkulózu a nemusel na vojnu, tak to tam chodilo. Tohle všechno jsem tehdy popsal ve velké třicetistránkové reportáži, ale nikdo to samozřejmě nechtěl otisknout, protože to nezapadalo to té výkladní skříně socialismu, kde všichni jsou gramotní, zdraví a šťastně budují světlé zítřky. Ale to téma ve mně zůstalo, bylo hluboko zažrané a já jsem jím žil a napadlo mne, že z toho vytvořím fiktivní knihu. Napsal jsem detektivku, v níž všechna fakta zůstala, ale byl to vymyšlený příběh, cenzura byla tehdy milosrdná, protože to bylo takové okrajové oddechové čtení. Tím, že jsem podlomil ten hrot toho, že je to pravda, jsem mohl říkat, že je to vymyšlené. Jmenoval se Radikální řez, Dušan Klein ji zfilmoval. Ta pravda zůstala, ale byla vyjádřena fiktivní formou, tehdy jsem to poprvé použil, potom jsem to samé udělal ještě mockrát. Zkrátka se dostanete do stádia, kdy máte reálnou materii a rozhodujete se, jestli ji zpracujete formou fiktivní, nebo nefiktivní. Tenkrát jsem to použil u případů, kdy lékaři někoho poškodili a zabili, dneska bych to udělal jako reálné případy, ale tenkrát bylo naše zdravotnictví socialistické a bylo krásné a bezchybné, takže jsem musel jednotlivé případy vzít a vymyslet příběh muže, kterému lékař špatně diagnostikoval nemoc dítěte, to dítě umřelo, manželka spáchala sebevraždu a muž jako myslivec vezme flintu a jde v noci do nemocnice zabít toho doktora, který slouží pohotovost. Doktor je ale na výjezdu, myslivec tak postupně drží

jako rukojmí celou nemocnici, od sestru přes primáře až po pacientku, která přišla poděkovat za to, jak se starali o její babičku. A ti všichni mu říkají, že to není nic v porovnání s tím, co zažili oni a vyprávějí mu své příběhy, všechny případy, které bych nemohl otisknout reálně, a proto jsem je vydal jako fikci, ale ta pravda zůstala.

Ale v mojí první knize Nárůživost, první knize o narkomanii a toxikomanii, která u nás vyšla, jsem vše mohl napsat popravdě. Radek John v té době psal *Memento* a šel na to přes fikci, moje knížka naštěstí čekala tři roky, než mohla vyjít, potom na ni nějaký mocný komunista napsal kladný posudek a mohla vyjít. Ale mohl jsem to napsat popravdě. Z toho vyplývá, že některé věci je lepší zpracovat pomocí fikce, a dělám to dodnes, přestože pominul ten původní motiv obejít cenzuru, jsem zjistil, že některé témata jsou údernější, když je zpracujete jako fikci, například v podobě televizního filmu. Svou první cenu Elza jsem dostal za scénář k filmu Rána z milosti, což byl film o okresním šéfovi police, kterého hraje Milan Kňažko, který žije v prima symbióze s mafiánem, kterého hraje Vladimír Dlouhý. Nějak to funguje, ale jen do té chvíle, dokud mafián smrtelně nezraní dívku, se kterou chodí syn toho policisty. Všichni vědí, kdo ji zabil, ale policista má svázané ruce, protože kdyby to chtěl šetřit, mafián ho stáhne sebou za vše, co spolu měli v minulosti. Policista se tak musí rozhodnout mezi svým synem a svou kariérou, respektive mezi dobrem a zlem, v přeneseném slova smyslu. To je příběh, který se nikdy nestal, ale obsahuje dvacet nebo třicet reportáží, které jsem natáčel a kde se zlo nedotáhlo tak daleko, aby se obrátilo proti těm, kteří se na něm podíleli. To byly příběhy z Příbrami, v Mostu, všude jsou okresní ředitelé, kteří spolupracují s mafií, a my se to snažíme dokázat, aby šli za mříže, ale nikdy se nic nestane. V knize jsem to mohl dotáhnout dál a ukázat jim, že když budu pokračovat v tom, co dělají, tak se to může obrátit proti nim. To jsou momenty, kdy fiktivní film má větší společenský dopad než prostá žurnalistika. Stejně jsem to nedávno udělal u filmu *Zrozen bez porodu*, který je také založen na skutečné události. Jedna žena zjistila, že má syna, ačkoliv nikdy nerodila, a přišlo jí od soudu, že má oznámit místo pobytu jejího dospělého syna, protože nechal na obecním bytě dluhy za elektřinu. Ona to považovala za omyl, tak šla na soud oznámit, že nemá syna a tam jí řekli, že má na sebe napsaného už dospělého syna. Snažila se ho odstranit ze svých papírů, ale nikdo s tím nechtěl nic dělat – policie namítala, že se nestal žádný trestný čin. Žena se začala bát, že jí někdo do dokumentů vpašoval syna, pak se jí něco stane, syn se odněkud vynoří a bude dědit. Ukázalo se, že v případě této paní se jednalo o byrokratickou chybu, mne ale zaujala ta teoretická možnost, že vám někdo do života někoho nastěhuje, že je tady mafie, která si vyhlíží lidi, kteří restituovali velký majetek a jsou bez dětí, vytipují si jejich rodinné poměry a jednoho dne jim tam připiše nějakého gamblera, který bude předstírat jejich syna. Chtěl jsem to dotáhnout dál, ale zároveň jsem chtěl lidem dát naději, tak jsem vytvořil fiktivní postavu člověka, který se tímto způsobem přihlásí, hraje ho Juraj Kukura, a ten jí nakonec pomůže tu situaci vyřešit, i když má za sebou také rozličnou minulost. Zase jsem použil reálný příběh a rozvedl ho dál, protože ten příběh vypovídá o tom, v čem tu žijeme, že už to došlo tak daleko, že vám můžou někoho nastěhovat do života, ale vypovídá i o naději, o tom, jak ty lidi potrestat, protože oni nepáchají nic nezákonného. Ten vtip je v tom, že je musíte dotlačit tam, kde

už to nezákonné je. Takže ta žena tlačí mafiány k tomu, aby spáchali trestný čin, aby mohli být stíháni a souzeni.

Co se nefiktivní žurnalistiky týče, já mám zkušenosti jak s žurnalistikou psanou tak televizní. Ale já jsem do televize nikdy nechtěl jít, protože jsem se cítil jako píšící novinář a pro mě ta novinová žurnalistka měl punc serióznosti, toho, že vše můžu pečlivě a pozorně probrat. Tištěný text si každý čte svým přirozeným tempem, v televizi dostáváme informace tím samým tempem, tedy lidi hloupí, chytrí, pomalejší a chytřejší. A zatímco když se ztratíte v textu, tak se o odstavec vrátíte, když se ztratíte na pět vteřin u televize, tak jste úplně mimo. Mě samému se to vymstilo v jedné staré kauze, kdy byl ředitel zvláštní školy obviněn z toho, že zneužíval své žákyně. Byl vzat do vazby a najednou existovaly dvě možnosti – buď je úchyl, nebo si to na něj ty holky vymyslely. To byla taková vzácná reportáž, kde se na mne obrátily obě strany, tedy jak rodiče těch holek, tak manželka ředitele, a protože tu existovali obě možnosti, hledal jsem někoho jako arbitra, který by mi do té reportáže dvakrát vstoupil a řekl: „Ono to může být tak, ale i tak.“ Můj letitý známý, úžasný pedagog a člověk, který musel asi dvacet let dělat výhybkáře na dráze za trest, protože byl ve skautu, a který vystudoval speciální pedagogiku a adoptoval šest mentálně postižených dětí ke svým třem vlastním a po revoluci se stal ředitelem zvláštní školy a v tom okruhu se pohyboval, souhlasil, že mi to okomentuje. Druhý den po reportáži přišel do školy, tam byli zděšení rodiče a říkali: „Pane řediteli, co si to na vás vymysleli? My víme, že jste to neudělal, my budeme psát petici...“ A on pochopil, že si ho zaměnili tím, obviněným ředitelem. Ta situace vznikla tak, že toho obviněného ředitele jsem nemohl ukázat, protože byl ve vazbě, čili o tom jsem mluvil, ale tenhle ředitel se v reportáži objevoval. On mi říkal: „Já jsem věděl, že do té tvé pitomý televize nemám chodit.“ Ale pak mi odpustil protože je soucitný křesťan, ale já jsem ho o to odpuštění taky prosil. Pravdou je, že jsem přemýšlel, jakou chybu jsem v tomto případě udělal, ale já jsem si to znovu pouštěl a já jsem chybu neudělal. Co jsem měla dělat? Stopnout reportáž a říct: „Tak vy chytrý si běžte uvařit kafe, pro vás, pro blbý, ještě jednou: tenhle chlap, co tu teď mluvil, není ten obviněnej.“ Opravdu mne nenapadlo, co jiného bych mohl udělat. A když divákovi zazvoní u dveří návštěva nebo malé dítě začne plakat, tak opravdu ztratí třicet vteřin a když se vrátí k televizi, spojí se mu věci, které jsou naprosto nespojitelné, a je jinde. To byl důvod, proč jsem televizí pohrdal. Navíc v mém podvědomí měla punc prodloužené ruky státní moci.

Já jsem pomáhal zakládat *Reflex*, byl jsem tam tři roky šéfreportétem, pak se to nějak rozhádalo a naši nejlepší kamarádi ho za našimi zády prodali, takže jsem v tu dobu z *Reflexu* odešel a můj bývalý kolega mi řekl, že ho oslovili z nové televize, která tehdy ještě ani neexistovala, abychom si vytvořili vlastní pořad, jaký chceme. Já jsem tím opovrhl, ale zároveň jsem byl na stáži v Americe, kde jsem si mi v televizi líbilo, jak všude prolézají s kamerou, a my jsme si mohli vytvořit pořad, jaký jsme chtěli. Začali jsme tedy vymýšlet pořad, v němž by mohli diváci na vlastní oči vidět to, co by jinak nikdy neviděli. Tak vzniklo to jméno Na vlastní oči. Ale pořad jsem to bral jako, že tam jsem proto, abych napsal knihu o tom, jak vzniká nová televize, ne abych se na tom pořadu podílel. A už vůbec by mne nenapadlo, že půjdu před kameru, stále jsem k tomu přistupoval způsobem „já jsem to tam vyštouřal a vy si to natočte.“ Ale Vladimír Železný řekl, že ne, že budeme vystupovat před

kamerou a že budeme nové typy reportérů, kteří tu dosud nebyli, a budeme průvodci diváka po kauze a budeme mu ji přímo na obrazovce vysvětlovat. To nikdo z nás neuměl a mě nelíbila ani představa, že mne vizážisti budou chtít oholit a nějak stylizovat. Ale Železný řekl: „Zůstaňte, jak jste, autentičtí, jen tak vám diváci budou důvěřovat.“ A najednou jsem viděl, co to dělá, najednou jsem viděl, jaký má televizní reportáž zásah, jaký nemá žádné médium. V Mladé frontě si reportáž přečte 600 tisíc lidí, možná milion, ale každý si ji přečte jindy – jeden ráno, jeden večer a další dokonce až druhý den a někdo třetí den, když jde ty noviny vyhazovat. Kdežto v televizi jsme v půl desáté vysílali reportáž a v deset mi lidi volali. Točil jsem třeba reportáž o chlapovi, který zneužíval všech pět svých dětí, ty děti už byli dospělé a až po letech se zpětně začaly svěřovat a my jsme ho vypátrali v nějaké osadě na hranici Karlovarského a Chebského kraje. A mně se stalo, že v deset hodin skončila reportáž a v deset hodin pět minut mi zazvonil telefon a okresní ředitel policie z Chebu a říkal: „Pane Klíma, řekněte mi, jak se jmenuje ta vesnička. Jestli je to tady u nás, tak já ho nechám hned zatknout.“ Tak jsem mu to řekl a on na to: „To je blbý to je u Karlovaráků, ale já hned volám ředitele Karlovarské policie a nechám ho zatknout.“ A opravdu šel do vězení a byl odsouzen. Když chcete dosáhnout něčeho společensky prospěšného, tak skrze televizní reportáž máte větší sílu, ale nemáte tu tzv. „salámovost“. V deníku, například v MF Dnes si tu reportáž „nasalámují“, to znamená dneska kus, zítra další, mezi tím přijdou nějaké ohlasy, ty to posunou o kus dál a den po dni zvyšují tak třeba na nějakého politika, aby odstoupil. Kdežto v televizi to zaduní, reportáž má obrovský dopad, ale jednorázový. Také jsem postupem času zjistil, že i v televizi jde jakákoliv kauza odvysílat. Já byl přesvědčen, že složité kauzy odvysílat nejdu, protože jde o spoustu detailů a hodně vysvětlování a bál jsem se, že když se to v televizi zjednoduší, tak se to zkreslí. Postupně jsem si metodou pokusu a omylu ověřil, že to není pravda. Odvysílat se dá cokoli, akorát je třeba dát si pozor na to, co se zjednodušuje. Jak říká Karel Hvizďala: „Smíte to trivializovat, ale nesmíte to banalizovat.“ Smíte to zjednodušit, ale nesmíte to zkreslit, tedy vy postupujete po konturách toho případu, detaily si necháváte schované v kapse, občas divákovi naznačíte, že nějaké máte, a ten divák musí věřit, že máte dost důkazů, aby mohlo být zahájeno soudní stíhání. Zjistil jsem, že i to televize umí, a teprve tehdy mne ta práce začala bavit. A potom přišel syndrom vyhoření, když už odvysíláte asi dvě stě reportáží, tak se začnou opakovat, jsou podobné, dochází k deziluzi, protože málo z nich se pohnulo k nějakému řešení. Ke starým případům se nemůžete vracet, protože televize má tendenci vysílat to nové, přestože to staré se vyvinulo a bylo by zajímavé sledovat, jak se to vyvinulo. Takže jste v takovém dvojitém tlaku, snažíte se a všichni mají pocit, že je zachráníte, ale vy je nezachráníte a jste z toho ani nevyhořelí, ale znečištění. Dobře to vyjádřil můj dobrý kamarád, vězeňský kněz ve Valdicích u vrahů, který správně říká: „Já nejsem vyhořelej, já se nepotřebuju nabít, já se potřebuju vyčistit.“ A to je přesně ono, dospějete do stádia, kdy se potřebujete vyčistit. Každý na to máme jiné mechanismy, já mám muziku nebo sednu na letadlo a letím k nejbližšímu moři, tam se plácnu daleko od lidí někam do dun a slyším jenom šumění větru, tedy pokud za mnou nelezou Češi a nevyprávějí mi svoje kauzy.

Ale stejně jednou dospějete do stádia, ve kterém jsem se ocitl přibližně dva roky před zánikem pořadu Na vlastní oči, kdy zjistíte, že se pohybujete

mezi samými hnusnými lidmi. To je jedna z daní investigativní žurnalistiky, pohybujete se mezi hnusnými zločinci a hnusnými policisty, protože policisté často nejsou o moc lepší než zločinci, akorát stojí na té „správné straně“. A vy potřebujete kladného hrdinu. Mě už přestalo bavit pracně zjišťovat, jestli je Saša s Andrejem proti Nikolajovi a jestli jsou všichni proti Vládovi Vokrouhlíkovi, českému mafiánovi. Zjistil jsem, že potřebuju pozitivního člověka a vrátil jsem se k tzv. nevýznamným, jako když někomu doktoři v nemocnici poškodí nebo zabijí dítě, ale tak jsem alespoň mohl bojovat za lidi, kterým se stala újma, aniž by se o to nějak zasloužili, byli to ti kladní hrdinové. A ten prvek kladného hrdiny je nesmírně důležitý, abyste byli motivovaní. Z počátku vás ženou jiné motory, protože chce ukázat, jak jste skvělí, máte snahu posunout svět k lepšímu, protože nechcete, abyste vy a vaše děti žili ve světě, ve kterém se běžně vraždí a loupi na ulici a nikoho to nezajímá.

DISKUZE

Změnila se vaše povaha, když jste byl tolik let mezi zločinci?

To já nevím, to je problém, že to sám nevím. Myslím, že jsem se stal netrpělivějším a podrážděnějším. Měl jsem jedno období, zvláště ze začátku a čeká vás to také, pokud se rozhodnete pro televizní žurnalistiku, že budete své známé tzv. stříhat. Od určitého momentu máte pocit, že všichni mluví strašně pomalu a strašně se rozkecávají a vteřiny tečou, a v duchu si je stříháte. Vede to k netrpělivosti a podrážděnosti a u mne i k záchvatům vzteku, protože mne vždy něco rozčílí, v poslední době hlavně politici, a zuřím. Ale má to zase výhodu, že zuřivost a vztek přehluší strach. V průběhu let mi bylo několikrát vyhrožováno a byl jsem v obtížných situacích a ten vztek byl bezvadný právě vtom, že přehluší strach. A když vám člověk vyhrožuje, tak vás to rozlítí dvakrát tolik. V některých věcech jsem se stal mnohem dravější a průraznější, protože jsem býval spíš introvert, hodně buddhistický. Já jsem i nějaký čas strávil v buddhistickém klášteře v Thajsku.

Kdy je ten největší rozdíl mezi prací v tištěných médiích a v televizi? Co jste se musel naučit?

Spíš, co je největší omyl těch, kteří po nás přicházeli na různé konkurzy. Oni přicházeli, jako by šli na konkurz do Snídaně s Novou nebo na Počasí, to znamená, že přicházeli lidi, kteří se chtěli ukázat a měli pocit, že jsou hezcí, hezky mluví a nestydí se. Ale my jsme potřebovali novináře, to je to prvotní, protože my všichni jsme přišli z printu. Pak následuje to, jestli jsme v televizi charizmatičtí, jestli vám to v televizi sluší, mluvíte hezky nebo šišláte. V televizi se dá odpustit spousta věcí, jaká taky nemluví jako Michal Pavlata. Nejdůležitější je to novinářské řemeslo – mám kauzu, musím vyzpovídat toho a toho, sehnat si dokumenty, ověřit si informace a vyvodit závěr, kdo je vinen nebo nevinen atd. a někdy zkrátka nevím, tak musím říct: „Vážený diváku, tady jsem ti shromáždil všechny podklady k případu, může to být tenhle, tenhle nebo tenhle, já nevím.“ Musíte být upřímní.

Kdežto u všech ostatních televizních pořadů je to naopak, tam musíte hezky vypadat, mít charisma, projít kamerovými zkouškami.

Když jste vytvářeli koncept pořadu, tak nikdo moc nevěděl, nicméně se vědělo, že investigativní žurnalistika je drahá, případně přivolává spoustu tlaků. Nechal vám tenkrát Vladimír Železný volnou ruku, nebo jste měli určité limity?

Nechal nám volnou ruku, co se týče svobody projevu, ale nenechal nám samozřejmě volnou ruku, co se týče rozpočtu. Když mne tenkrát v roce 1997 obvinili, že vystěhovávám Rómy do Kanady, tak přijeli novináři z BBC, tak přijel tzv. nosič vody, ten mne nejdřív vyzpovídal, o čem to je, a druhý den přijela krasavice a ta mi dala otázku, které už znala od něj, jak mě nanečisto vyzpovídal. Tak takhle my to nemáme. My jezdíme sami na obhlídky s půjčeným autem, které musíme do tří vrátit, protože si ho někdo jiný bere po nás, protože služební vozy mají jen ředitelé, kteří s nimi

nejezdí. Přijíždíme někam, kde nám může rozbít hubu každý, kdo si na nás došlápne, protože jedete na obhlídku za někým bez štábu, úplně sám, a může tam na vás čekat parta karatistů a mohou vás zbít. To je nejhorší část, obhlídky, druhá je samozřejmě po reportáži, ta pomsta. Při samotné reportáži je to pohoda, tam jedete s režisérem, zvukařem, kameramanem, tam je celý štáb i s produkcí, a hlavně kdyby vás někdo napadl, o to líp, protože se to dá natočit. Kolikrát jsem v takových situacích říkal kameramanovi: „Kdyby mě napad, chvíli ho nechte, ať mě bije, ať máme nejlepší záběry.“ Taková dohoda byla, že kdyby vytáhl nějakou zbraň, nůž nebo nůžky, tak zasáhnou hned. Ale dostat ránu před kamerou, to je hezký záběr, to člověk vydrží.

Ty limity byly ale v tom, že jsme měli dva dny na natáčení a dva dny na střih, což je strašně málo. Když máte kauzu, ve které jsou nějakí respondenti v Českých Budějovicích, nějakí v Pardubicích, nějakí v Karlových Varech a v Praze máte ministerstvo, na které musíte zajít, případně úřady, od kterých potřebujete získat nějaké stanovisko, tak to nemůžete stihnout. Proto musíte něco obětovat a něco z toho natočit po telefonu. Pak se musíte rozhodovat, co má přednost. A pokud nějakého člověka nestihnete doma a chcete s ním něco dotočit a on je náhodou z Jihlavy, tak máte velký problém, nebo si musíte vzít malou kameru a sami si ho jet dotočit, což v případě mafiánů není zrovna nejbezpečnější způsob, jak stvořit reportáž. Ale mám kolegyni, která je tak poctivá, že jela uprostřed zimy třikrát do Českých Budějovic a z Prahy vyjížděla ve tři hodiny ráno, protože ten její mafián odjížděl z domu kolem šesté a jednou napotřetí se jí opravdu podařilo ho natočit, jak vyjíždí z domu. Protože mít obrázek někoho a mít vyjádření, i kdyby to bylo „táhni do hajzlu!“ je důležité.

Za dva dny ve střížně pak musíte nastříhat tu patnáctiminutovou reportáž, to znamená, že první den tvoříte kostru, tedy tvoříte zvukovou stopu s komentářem, výroky respondentů, tu hrubou kostru vám musí schválit dramaturg. Druhý střížový den se to obsazuje obrazem, muzikou a dává se to všechno dohromady a dramaturg vám řekne: „Tady ti to nesedí, tady to nudí, tady je to zdlouhavý, tady je to nesrozumitelný, tohle přesuň sem, vysvětli to...“

Čili jsou to dva dny na natáčení, dva dny střížny, souběžně s tím připravujete další reportáž, jeden den padne na porady, takže byste pořád potřebovali, aby měl týden o jeden den navíc. Stále žijete v denním dluhu.

Potom jsme ale měli i limity svobody, já jsem chtěl za Železného z televize odejít dvakrát. Oni ten pořad také oficiálně nezrušili, že by byly tlaky od politiků, to jenom náhodou zůstali neodvysílané dvě reportáže, oficiálně ho zrušili, protože prý ztrácel zájem diváků. A to jsou takové programové kejkle, nejdřív vysíláte v půl desáté, tak vás přesunou na půl jedenáctou a před vás dají magazín se Sagvanem Tofim, bulvární, kde holky ukazují nové silikonky, a komu by se v půl jedenácté po těch silikonkách chtělo zabývat tuneláží za 600 milionů, to už nikoho nebaví, lidi jdou spát. Takže ti diváci reálně ubudou. Potom nám škrtli 55+, tedy že kdo je starší 55 let, jako já, je pro média a pro reklamy mrtvý. O tom jsem se hádal se svým synem: „Já mám dnes větší kupní sílu než ty jako mladej, protože ty máš hypotéku na byt, já tě mám přitom z krku, už tě nemusím živit ani tvou ségru. Mám víc peněz, než jsem měl jako mladej, můžu si koupit,

co chci.“ A on mi dal ovšem klíčovou otázku: „A koupíš si ten nový mobil, co ti ukazují v televizi?“ A já jsem řekl: „Proč já bych si kupoval nový mobil, když mám ten svůj krásnej.“ A on řekl: „Vidíš, proto si mrtvej pro reklamní agentury.“ Čili vám škrtnou 55+, a na nás se dívalo víc starších lidí než mladých, a najednou ten pořad opravdu ztrácí diváky. A když jim argumentujete, protože zbraně, kterými jsme se mohli bránit, nám vzali, že není možné brát všechno ryze komerčním metrem, že seriál jako Dallas je sice divácky úspěšnější a levnější a bezkonfliktní, ale není to nic, čím se mohou chlubit a navíc pořady jako Na vlastní oči, skutečně pomáhají lidem prakticky žít a usnadňuje jim jejich život, tak vám to sice potvrdí, ale stejně vás zruší.

Ve veřejnoprávní televizi to tak lehce nejde, ale zase je tam větší tlak ze strany Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Takže jim kvůli každé kravině volají ti volení zástupci, které nikdo nezná, protože to nejsou žádné osobnosti, a pořád melou něco o vyváženosti a objektivitě, což jsou strašně pofiderní slova. Na západě jsou vyvážená média, což znamená, že to médium není vychýlené celým vysíláním, když porovnáte všechny pořady, ani doprava, ani doleva. Ale nelze v jednom pořadu chtít vyváženost. Někdy klasik médií o tom řekl: „To znamená, že v jedné reportáži má dostat pět minut Hitler a pět minut Židi, aby to bylo vyvážený?“ A to je přesně to, jich posuzování vyváženosti.

Podle jakých kritérií jste se rozhodoval o čem, budete reportáže dělat? Těch případů muselo být hodně.

Hrozně moc. Kritérium bylo, že to musí být nové, protože spousta témat se opakuje a navíc se odehrávají ve vlnách. Měli jsme téma restituce a pořád nás lidi zásobovali problémy, že jim něco špatně vrátili, nebo to vrátili někomu jinému atd. Potom začaly padat cestovní kanceláře a my jsme dostali tři sta telefonátů nebo e-mailů od lidí, kteří uvízli v Egyptě, nebo už neodletěli na dovolenou. A vy musíte těm lidem říct: „Ano, chápu, jste v obtížné situaci, ale my už jsme tuhle tematiku vysílali, akorát se to nestalo vám, ale pánovi z Liberce.“ A další věc je, že to musí být vizuální. Nejhorší reportáže jsou o milionových tunelážích, protože prachy nenafilmuje, to jsou pořád ty stejné trapné obrázky toho, jak to počítaadlo jede a do toho vám někdo říká, že 300 milionů prošlo ze společnosti ABC do Lucemburska do společnosti BCA a tam to pře poslali do daňových rájů na Panenské ostrovy do společnosti XYZ a odtud to přišlo zpátky a vy vůbec nevíte, o čem je řeč. Ekonomické kauzy jsou mnohem lepší v psané formě, kde je můžete rozepsat, čtenář si je přečte, prohlédne si graf, prostuduje si to a řekne: „A, tady figuruje ten bejvalej poslanec, ten ministr. Aha, tak už vim odkud vítr fouká.“ To v televizi nejde, proto jsme některé velké ekonomické kauzy pomíjeli, protože pořád musíte myslet na to, že divák má možnost volby, a když se začne nudit, tak jednoduše přepne na druhý program, kdy Schwarzeneger s prostřelenýma nohama dobíhá vlak. Takže to musí být vizuální a zajímavé. Jak říká Miloš Forman: „Ta tvorba je strašně jednoduchá, musí to být pravda a musí to být zábavný.“ A pak to musí být dokazatelný u soudu. Řada reportáží se nám zastavila na tom, že jsme to nemohli dodělat. Například když mi teď někdo z vás řekne, že pan rektor jí děti. Já přijedu do Prahy a řeknu na poradě: „Mám senzační téma: olomouckej rektor jí děti. A mám to od svědkyně, která ho viděla,

koukala na něj oknem, jak na pekáči vobírá dětskou nohu. Přitáhla ještě bráchu a viděli to oba.“ Oni mi řeknou výborně a zahájí protokol, na to se zahajuje protokol, tzv. „zahajovák“, který má tu výhodu, že už se to pak nedá zastavit, to znamená, že kdyby za mnou olomoucký rektor poslal komandu Ukrajinců, ti mi přiložili pistoli k hlavě a řekli: „Olomouckej rektor ti vzkazuje, zastav to, jinak přijdeš vo hlavu.“ Tak já řeknu „sorry, nemůžu, je na to napsanej zahajovák, je to rozjetý, už o tom vědí všichni.“ Čili se to rozjede, já vezmu štáb, přijedeme do Olomouce a svědkyně mi řekne, že si to rozmyslela, že jí někdo otrávil psa a její bratr má v noci divné telefonáty, takže i když rektor jí děti, ona to neřekne a my jsme namydlení, protože nemůžeme nic natočit. Lidi si myslí, že stačí, když vám dají typ, ale oni vám to musí říct do kamery, třeba i zezadu, s rozrastrovaným obličejem a zmodulovaným hlasem.

Kdo schvaloval nebo případně zastavoval odvysílání reportáže? Byl nad vámi nějaký dramaturg?

Schvalovali jsme to kolektivně na poradách, to znamená, že každý si přinesl tři témata, která nastínil a ostatní je podrobili oponentuře, tedy proč to máme točit, proč to máme vysílat, budeme to vysílat teď, nebo ještě počkáme? Nebyly vyčerpané všechny právní možnosti! V současnosti běží Občanské Judo, které se zabývá menšími kauzami, ale my jsme to dělali také. Ve chvíli, kdy byl někdo poškozen závažně, naposledy doktoři z Brna upekli dítě, mělo popáleniny na 80 % těla od elektrické dečky a někdo byl asi vinen, ale pro nás by takhle informace nebyla, byla by zpravodajství. Pro nás by byla v okamžiku, kdy policie uzavřela vyšetřování s tím, že za to nikdo nemůže. V tu chvíli se na nás obrátili nešťastní rodiče, v tu chvíli my přicházíme, ve chvíli, kdy byly vyčerpány všechny právní možnosti k tomu, aby byl viník nalezen a potrestán a bylo dosaženo spravedlnosti, a ptáme se, jak to, že se nic neděje, jak to, že policie nenašla viníka. Tři roky jsem to natáčel, než soud dospěl k rozhodnutí, že na vině je nemocnice a pakliže má nemocnice pocit, že na vině je výrobce dečky, ať se s ním nemocnice soudí. Nešťastným rodičům dali 800 tisíc odškodnění, o které jim nešlo, ale alespoň byli rádi, že se našel viník.

To je také rozdíl mezi publicistikou a zpravodajstvím. Když se srazí dvě auta, bude to večer ve zprávách, k nám by se to dostalo teprve ve chvíli, kdyby soud obvinil nepravého, nebo pravého neobvinil. Čili když něco nefunguje.

Co vám ta práce dala a co vám vzala?

Vzala mi veškerý volný čas, já jsem nedělal nic jiného. Tedy psal jsem mezi tím nějaké knížky, ale ty jsem psal, abych si odpočinul od práce. A skládal jsem nějaké písničky. Ale při té práci jsem byl špatný táta, moje děti víceméně vyrostli beze mne, ale já tvrdím, že otec fyzicky není tak důležitý, protože otec vychovává postoje, matka vychovává návyky, čili ta matka je důležitější, protože vychovává v tom směru: „Už sis umyl ruce? Už ses najedl?“, kdežto táta utváří vztah ke světu „buď čestný a upřímný.“ Pokud dítě vidí, že táta něco dělá naplno, tak má ten dobrý příklad. Tím se samozřejmě alibisticky utěšuji já jako špatný táta.

Dala mi nějakou slávu, která je velmi pofiderní, protože každý na ulici vás zastaví a cpe vám svou tragedii do hlavy, byť jste v autě a stojíte na

červenou. To se mi také stalo, ale pak skočila zelená a ten pán šel pořád vedle mého auta a mluvil ne mě do okýnka, šlo o pokácení nějakých stoletých stromů, bohužel nevím, o co šlo, musel jsem se rozjet. Dalo mi to dobrý pocit, že jsem udělal, co jsem mohl, což je důležité, protože spousta lidí v téhle zemi má pocit bezmoci. Moc věcí je štve a zjistí, že volbami se nic nevyřeší, protože akorát nahradí jedny lumpy druhými, nikdo je nevyšlechne a nikde se nedovolají spravedlnosti. Já mám pocit, že jsem udělal, co jsem mohl, i když to dál nepokračovalo, orgány, které to měli řešit, na to nenavázali, ale neměl jsem pocit bezmoci. Mohl jsem křičet. Karel Havlíček Borovský to pojmenoval ve smyslu, že „zlo neporazíme, ale musíme křičeti: pozor zlo! Aby to to zlo nemělo tak lehké.“ A to je podstata celé této práce.

Já už jsem poslední léta měřil tím, jestli jsem někomu zachránil život a poslední dva roky ano. A to bylo v případech, které jsem netočil. Jeden případ souvisel s rokem 2012. Před třemi lety dva mladí lidé z Jablonce, chlapec a dívka, si půjčili auto od rodičů, odjeli na Slovensko, zavedli si hadici z výfuku do auta a otrávil se výfukovými plyny. Zanechali dopis, že jsou znechucení stavem tohoto světa, že chtějí projít do třetí dimenze, kde už nebudou války a násilí a lidé budou hodní atd. a že to souvisí s rokem 2012 a že všichni musíme projít smrtí, abychom byli vykoupeni. Ale nic z toho se nezveřejnilo, já jsem jen napsal, že jim rozumím, že kdybych otevřel ta dvířka a oni tam seděli, že bych nevěděl, co jim na to říct, protože jsem taky znechucen stavem tohoto světa. Ozval se mi tatínek té dívky, pozval mne do Jablonce a dal mi přečíst dopisy, kde stálo, že nejsou znechuceni stavem tohoto světa reálného, jako jsem já, ale ze světa jako takového, který postaven na násilí, a že jsou součástí široce propojené internetové komunity, která upíná naděje k tomu, že v roce 2012 dojde k dalšímu skoku ve vývoji člověka a povstane z něj lepší oduševnělejší bytost. Ten otec zároveň přivedl kluka, člena téhle komunity, a já jsem s ním o tom všem začal diskutovat, o tom, že nastane konec mayského kalendáře, že dojde k přepólování Země atd. a snažil jsem se přesvědčit, ať na to alespoň počká a nezabývá se předem. On mi sdělil, že členové tvoří dvojice a v nich páchají sebevraždy. Pak mého přítele kněze, který pracuje s vězni, kontaktovala dívka, která četla můj článek a o něm se dozvěděla, protože jsem ho zmiňoval z některé své knize, a chtěla se mu svěřit s tím, že ona je jedna z té dvojice, která má spáchat sebevraždu, on s ní asi hodinu mluvil, na což mu slíbila, že sebevraždu nespáchá a i svou kamarádku, která je s ní ve dvojici přemluví, aby tu sebevraždu nepáchal. Nevím, jak to dopadlo.

Když tu byla Jana Lorencová, došlo na to, že vinou její reportáže přišel někdo o život. Máte i vy takový případ?

Nedávno vysílali mou 13. komnatu. To je moje reportáž, kterou jsem dělal ještě za komunistů, na základě ní natočil Filip Renč svůj slavný film Rekviem pro panenku. Tenkrát shořel ústav pro mentálně postižené dívky na Měděnci, 26 jich tam uhořelo, protože byly většinou ležící a nestihli je odnést. Po různých vyšetřováních se ukázalo, že vyšetřovatelky používaly různé nelidské metody a tím jednu chovanku, která se tam dostala omylem, kterou ve filmu hraje Anna Geislerová, dohnali k tomu, že podpálila ústav. V době, kdy Filip Renč vzal mou reportáž, kterou jsem sestavil podle vyšetřovacích protokolů, vyšel slavný Formanův film Přelet nad ku-

kaččím hnízdem a Renč to pojal úplně stejně jako snahu svobodného tvora prorazit zdi totality a sadismu a nepovede se jí to, tak to zapálí. A protože to bylo v intencích soudních závěrů, ten film se tak i bral. Uplynulo asi osm let, přelomila se revoluce a já jsem se dozvěděl, že to všechno možná bylo úplně jinak, že to na ty ošetřovatelky někdo ušil a zdaleka takové sadistky nebyly a že se v ústavu dělo soustu věcí, které měly být zakryty tím, že se rozběhne proces s ošetřovatelkami. Celé to prý vzniklo tím, že ta dívka byla ve skutečnosti velmi problematická Rómka, která se později nechala přeoperovat na muže a žije dnes na uzavřeném oddělení psychiatrie, a že to nemělo dělat nic se vznešenou ideou boje proti totalitě. Já jsem udělal to jediné, co jsem mohl, tedy že jsem natočil reportáž, jak to bylo podle nich. Ta reportáž byla v pořadu Na vlastní oči, ony byly rády, že se po letech očití, já jsem se styděl, ale také jsem měl pocit, že jsem svoje účty srovnal. A po té reportáži jsem dostal dopisy, že ony opravdu byly sadistky, od někoho, kdo se v tom vyznal. Já dodnes nevím, jaká byla pravda, ale mám pocit, že sadistky opravdu nebyly, že ta pravda je někde na půl cesty. Že ony používaly metody, které jsou z dnešního hlediska nepřijatelné, ale tehdy se používaly, jako je sprchování ledovou vodou, zavírání do síťových lůžek atd. tenkrát se to asi tak dělalo.

Vy jste používal termín společenská prospěšnost. To je krásný termín, nevím ale, jestli není v rozporu s tím, co jste říkal, že člověk může křičet, ale žádná zpětná vazba ve finále není. Myslíte, že je podmínkou novinářiny věřit ve svou společenskou prospěšnost?

Ne, spíš vám hrozí, že uvěříte tomu, že můžete zachránit svět. To se mi v jednu chvíli také přihodilo, že jsem si myslel, že můžu zachránit svět, což je strašný omyl, protože si na sebe nakládáte stále víc. Člověk zkrátka není Ježíš Kristus, i když se ho o tom ostatní snaží přesvědčit.

Ale mohu udělat to, co je v mých silách, nemohu nikoho obžalovat, nebo zatknout, nemám kompetence jako policie, mě může každý poslat do háje. Ale snažím se demaskovat něco, co doposavad zůstalo skryté, něco, co je nemorální nebo nezákonné. A ten rozdíl mezi námi a novináři z BBC je ten, že když oni na něco chladně poukážou, tak se do toho policie ihned pustí, tady jsme opustili tzv. objektivní žurnalistiku, protože už potřetí vysíláte něco, co všichni ignorují a vy už nejste nestranní, vy už řvete: „Proč se na to nedíváte? Proč toho lumpa nestíháte?“ Už ho označujete za lumpa, i když podle regulí platí presumpce nevinny a říkáte „údajně“, „prý“, ale víte, že to je lump a že ho nikdo nestíhá právě proto, že si to koupil. Už jste tak rozčilení, že musíte stát na něčí straně a stojíte na straně obecné prospěšnosti.

Často také plníme roli zpovědní, katarzní, protože často se po odvysílání reportáže nic nestane a přesto vám lidé děkují, třeba jen proto, že se jim někdo ozval. Pamatuju si například jednu vraždu v Teplicích, kdy zhrzený muž vystřílel celý zásobník do současného přítele své bývalé partnerky, pak odevzdal pistoli policii a ta ho, vraha, nechala na svobodě. A já se jako novinář rozčiloval, jak to, že si chodí na svobodě. A policie mi řekla: „Proč bychom ho měli zavírat? On už asi v trestné činnosti pokračovat nebude, protože paní už víc milenců nemá, že?“ Ani po té reportáži se nic nepohnulo, ale ta nešťastná paní se mi potom ozvala, kolik jí podpořilo lidí a nabízelo jí pomoc, včetně příbuzných, které roky neviděla. A najednou

cítla spoluúčast, která vznikla na základě mé reportáže. Nikdy dopředu nevíte, jakým způsobem můžete pomoci.

Váš kolega Radek John si založil politickou stranu, Jana Lorencová by ráda někam vstoupila. Co vy a politika?

Radek John mne samozřejmě žádal, jestli bych ho nějak nepodpořil, ale to jako novinář nemohu udělat, protože bych tím byl jako novinář byl vyřízený, už bych si nemohl hrát na to, že jsem politicky neutrální. On samozřejmě říká: „Je lepší zapálit svíčku, než nadávat na tmou.“ Já mám spíš pochybnosti o lidech, kteří stojí za ním.

Včera jsem se setkal s Milošem Zemanem, který mě přesvědčoval, že oni jsou ta jediná správná strana, ale opět, se kterými lidmi je spojený? S lidmi typu Šlouf s napojením na Lukoil. Čili já do politiky nechci, možná až budu starý, tak budu kandidovat na senátora, protože už neudržím moč, ani myšlenku. To je dobrá chvíle, kdy kandidovat na senátora.

Kde je ta hranice mezi významnými a méně významnými reportážemi?

Já jsem tomu předtím dával takové uvozovky, protože na titulní stranu se nedostane mrtvé dítě. Společnost zcyničtěla tak, že to, že doktoři někomu zabili dítě, je zpráva na třetí stranu. To je to, co vám hrozí spolu s tím znečištěním, relativizace tragédie. Pak už lidem říkáte: „promiňte, já vím, že vás špatně ošetřili a teď máte jednu nohu kratší a že na to máte odborné posudky, ale já tam mám tři případy, kdy doktoři zabili dítě, nebo při porodu zavinili smrt dítěte. Nezlobte se, při vši účtě k vaší kratší noze, chápete, že má přednost tohle?“ A ti lidé samozřejmě pochopí, protože každému připadá to jeho neštěstí nejstrašnější.

Volala mi například paní, naprosto zoufalá mi povídala, že ji StB na dálku ozařuje, to je stará novinářská písnička, a ničí mu mozek. Tuhle paní ozařoval soused StBák skrz podlahu. Když jsem byl mladší, tak jsem to těm lidem rozmlouval, hodinu jsem s nimi diskutoval, oni mne přesvědčovali, že nemám pravdu a nakonec jsem v nich vyvolal dojem, že jsem součástí toho spiknutí. Teď už to dělám tak, že jsem tu paní vyslechl a řekl jsem: „A je to ozařování vidět?“ Ona na to: „Není.“ Tak jí říkám: „A jak to máme natočit, my jsme televize? Jinak je to tvrzení proti tvrzení.“ A ona povídala: „Hm, no vidíte. To mě nenapadlo.“ A sebrala se a odjela. To je ta relativizace lidské tragédie, protože ta paní opravdu psychicky umírala na svůj stihomam, ale ten nebyl skutečný. Vede to k cynismu. Pak už některé věci ve vašem vlastním životě připadají jako prkotiny.

MOŽNOSTI A LIMITY INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY V ČESKÉ REPUBLICE – PŘÍPADOVÁ STUDIE LTO

LORENCOVÁ, JANA

Možnosti investigativní žurnalistiky

Co je investigace, je lehké přeložit, ale horší je se ve světě investigativní žurnalistiky pohybovat. Je to pátrání se vším všudy, srovnatelné s prací policie. Mnohdy hraje velkou roli náhoda a stává se, že novináři kopírují práci policie a jako civilní osoby získávají materiály, ke kterým se mnohdy policie nemá možnost dostat. Lidé reagují odlišně, pokud jsou oficiálně vyslýcháni policistou s odznakem, než když přijde novinář, projeví zájem o jejich příběh a podaří se mu je přesvědčit je o svém dobrém záměru. Novinářům jsou ochotni více se otevřít.

Základem v investigativní žurnalistice je důvěra. Někoho oslovit a získat informace je jedna věc, žurnalista je ale musí zpracovat tak, aby byly pravdivé a on sám tak měl důvěru veřejnosti. Pokud se investigativní žurnalista vybuduje a udrží důvěru lidí, často za ním pak sami chodí, aby ho upozornili na konkrétní problémy.

Limity investigativní žurnalistiky

Investigativní žurnalistika má své limity. Největší z nich je ochota a chuť tuto práci dělat a přesvědčení, že je potřeba ji dělat, ochota jít do ní s nasazením a beze strachu – což je také klíčové. Investigativní žurnalistika s sebou nese výhrušné telefonáty, hrozby smrti, pronásledování nebo fakt, že vás přejede auto. Protože jakmile se dostanete do vysoké hry, kdy jde o spoustu peněz, je možné úplně všechno.

Vraždy investigativních novinářů v České republice nejsou příliš běžné, ačkoli i u nás došlo k několika pokusům. Naopak když jsem natáčela reportáž v Maďarsku a byla jsem pozvána do parlamentní vyšetřovací komise, která se zabývala kauzou, o které natáčím reportáže už od roku 1993 a napsala jsem na toto téma i knihu *Krvavé oleje*. A tam se mne ptali, na poměry u nás a jak jsme se kauzou lehkých topných olejů vypořádali a kolik jsme u nás měli mrtvých novinářů, což bylo v době, kdy v Maďarsku bylo po této kauze 393 mrtvých nebo neznámých, z toho dva ministři vnitra.

Kauza lehkých topných olejů

Ministerstvo financí, a posléze vláda a parlament, přijaly na počátku devadesátých let zákony, které umožňovaly, aby se jedna komodita, v tomto případě motorová nafta, dala nazvat několika názvy, přestože měla naprosto identické složení. Podle toho, jak byla zrovna nazvána, podle toho byla také zdaněna.

Výrobní cena lehkého topného oleje a nafty byla víceméně stejná, přibližně 4 koruny, ale prodejní cena zdaněného výrobku se v případě lehkého topného oleje zvýšila přibližně o 1 korunu a v případě nafty o 10–12 korun. V té době vše, co se dováželo do republiky, bylo označeno jako lehký topný olej a tedy se podle toho i danilo, ale občané a podniky totéž nakupovali za vyšší cenu. Prokazatelně šlo o 70 miliard korun, pravděpodobně to ale bylo násobně víc, které měly jít do státní pokladny, ale nestalo se tak, protože skončily v něčí kapse. Mimochodem tři z firem, které byly do kauzy zapleteny, jsou přímo z Olomouce více informací je v již zmíněné knize *Krvavé oleje*. Má kniha je vlastně dokladem toho, jak se dělá investigace, toho, když chcete něco skutečně vypátrat.

Polovině roku 1993 jsem šla pro informace na Krajské ředitelství celní správy v Ostravě pro jakékoli informace a bylo jedno jaké, zkrátka jsem potřebovala něco napsat. Tam jsem získala informace o krádežích cigaret z kamionů a když jsme skončili, přišel za mnou jeden celník, s tím, že má pro mne kauzu, v níž jde o miliony a podílí se na ní i stát. Mě to v té chvíli přišlo naprosto absurdní a nemožné, aby stát okrádal vlastní občany. A protože už jsem za sebou nějaké investigativní reportáže měla, napadlo mě, že je to past, že mne chce někdo dostat do maléru, aby se mne zbavil. Mluvit tenkrát o miliardách, dokonce desítkách miliard, a o tom, že stát se svými zákony podílí na vyprazdňování státní kasy, se mi zdálo nemožné, ale nakonec se ukázalo, že to možné je. Už za tři dny na to, mě srazilo auto a měla jsem velké problémy se cokoliv dalšího o této záležitosti dovědět.

Po listopadu samozřejmě nebylo tak úplně jasné, kolik peněz v pokladně je, vznikaly nové politické strany, některé se rozdělily a peníze nebyly, tak se situace vyřešila zřejmě takto a pokladny politických stran, nejen konta soukromníků, se plnily tímto způsobem, protože ty peníze se do státní pokladny nikdy nedostaly. Mluvila jsem s několika olejáři a ti mi vysvětlili, že peníze se vozí do bank ve Švýcarsku a Lichtenštejnsku. A jsem přesvědčena, že právě tyhle peníze pomohly v začátcích politickým stranám, ačkoli se tvrdilo, že pocházejí od různých sponzorů, jak tomu bylo v roce 1997, kdy došlo k vraždám nebo zmizením několika sponzorů ODS, které nebyly nikdy objasněny.

A na to jsou peníze z kauz jako jsou lehké topné oleje užívány – že jsou upláceni soudci, státní zástupci, policisté. Koneckonců, plně se ztotožňuji s tím, co říká Marie Benešová o soudní mafii, a jsem přesvědčená, že to nezačalo až v době, o které ona mluví, ale že ona justiční mafie tu existuje nejspíše od roku 1994.

Dalším limitem je to, jaká je ve společnosti politická vůle, nakolik společnost chce, aby investigativní žurnalisti pátrali a odkrývali politické podhoubí jednotlivých kauz a nakolik chce, aby byly do státní pokladny vráceny ukradené peníze. Realita je bohužel taková, že někdo možná půjde do vězení, ale peníze se nikdy nevrátí, protože zákony byly přijaty tak, že člověk, který podvodně získá peníze, je může převést na konto svému příbuznému nebo přeměnit na jiný majetek a nikdo už ho nepřinutí, aby je vrátil. V této době se objevil názor, že Češi jsou národ závistivců, ale práce investigativců není o závisti, protože není problém s majetkem, který pochází z restituce nebo legálního podnikání. Pravda ale je, že značná část majetku, který je dnes v oběhu, nepochází z poctivých zdrojů. Možná se to neposlouchá příliš dobře, ale v investigativní žurnalistice jde o pravdivost.

Dnes je možnost dělat investigativní reportáže ze všech zůstal jen Pořad Reportéři a ani ten už není plně investigativní, protože je v něm spousta vyprávěčských reportáží, v nichž reportéři vyjíždějí do Afghánistánu, což nemá nic společného s investigací. Pořady Na vlastní oči, Na doraz a Klekánice byly zrušeny. V podstatě už není formát, pro který by se investigativní reportáže daly točit. Asi je to o nezájmu, nebo spíše o politickém zájmu, aby se investice nedělaly. Není zájem o to, aby se ovzduší vyčistilo.

DISKUZE

Vás srazilo auto několik dní poté,co jste se o kauze dozvěděla. Jaké to mělo zdravotní následky? A jak jste se donutila dál se té kauze věnovat?

Já jsem se nutit nemusela. To právě závisí na tom, jak je každý z nás založený – někoho to odradí a pak už ho nic nepřinutí, aby se tomu znovu věnoval, a někoho to naopak povzbudí a žene ho to, aby se záležitosti věnoval dál. To jsem například já. V tu chvíli jsem opravdu uvěřila, že o něco jde, že ten celník mi nelhal a že se nejedná o žádnou past. To auto mě srazilo před Krajskou správou policie v Ostravě, kde jsem před tím čtyři hodiny tahala informace z policistů, kteří celou dobu šeptali a nechtěli mi nic říct. Vyšla jsem z budovy, vkročila jsem do ulice, protože jsem na druhé straně silnice měla zaparkované auto. Asi padesát metrů ode mne stálo zaparkované nablýskané nové auto, které odpichem z místa vyrazilo obrovskou rychlostí ke mně a srazilo mě. Měla jsem nohu v sádře, a protože už jsem trochu starší, tak mě ta noha bolí, když se má změnit počasí.

Jakým způsobem potom probíhalo vyšetřování této události? Nebylo vám naznačeno, že si za to můžete vlastně sama a že s tím policie nechce mít nic společného?

Já měla na místě asi pět svědků, protože se to stalo na celkem frekventované ulici, a ti si poznamenali poznávací značku, která se později ukázala jako falešná a asi ji pak někde odhodili. To auto odjíždělo z místa činu stejně rychle jako mě srazilo a výsledkem policejního vyšetřování bylo to, že pachatel zůstal neznámý. Já měla jen štěstí, že jsem měla na nohách kozačky, a tak kolo auta sjelo po hraně boty a nohu mi tolik nezranilo, ale kdybych měla jiné boty, tak nechodím dodnes.

Když získáváte informace od lidí, chystáte si předem nějakou strategii hovoru, nebo improvizujete až na místě podle toho, jak se situace vyvíjí?

Plánovat strategii předem ani nejde. Když jsem dělala kauzu nadhodnocených kamenů, v níž šlo o 30 miliard – prokázaných, ale skutečnost je vždy jiná – tak se mi podařilo vystopovat člověka, který byl v kauze hodně zainteresován, ale nezastihla jsem ho doma a nějaký dobrý soused mi řekl adresu jeho otce, u kterého se prý často zdržuje. Otec toho člověka mi samozřejmě přivíral dveře před nosem a ptal se, co jsem za člověka a říkal: „Vy jste hyena! On dělá práci pro svoji stranu!“ A to byla voda na můj mlýn. To jsou situace, které vaši práci dají určitou jiskru. Zrovna šlo o pana Macka a privatizaci knižního velkoobchodu, kdy pozdějšímu správci konkurzní podstaty zůstal obrovský majetek, například jeden dům, knižní velkoobchod na Opatovické, který má dnes cenu kolem miliardy korun.

Tomu správci konkurzní podstaty zůstal balík kamenů, které neměli vůbec žádnou cenu, a té druhé straně zůstal majetek a byla v tom samozřejmě zainteresovaná politická strana, která měla zájem, aby ten majetek zůstal správci konkurzní podstaty. A viděla jsem okraj kolem bazénu, který byl vydlážděný těmito kameny, které měly mít hodnotu stovky

milionů. Jeden soudní znalec, který se v tom také angažoval mi říkal: „O co vám pořád jde? Já jsem byl v bance a než jsem přišel na řadu, tak jsem viděl člověka, který tam přišel z uraženým rohem od schodiště a odnášel si sto milionů. Takže to, co já jsem udělal, že jsem na dvacet milionů ohodnotil nějaké zboží, které mělo cenu dejme tomu 200 tisíc, je nic, podívejte se, co se děje jinde.“

Zdá se, že v investigativní žurnalistice hodně záleží na náhodě a na těch dobrých sousech, jestli se novinář něco dozví.

A také v hospodě, tam se toho také člověk hodně dozví. Ale náhoda hraje velkou roli v životě každého investigativce. Náhoda byla, že ten celník si vybral zrovna mě a neřekl to někomu jinému.

Jak řešíte situace, kdy víte víc než policie?

K tomu dochází v případech kdy policie buď nemůže, nebo nechce něco vyšetřovat. Ale s policií se samozřejmě musí spolupracovat, bez toho se investigativní žurnalistika dělat nedá, protože policie má víc zdrojů a můžete si informace ověřit, pokud si jejich pravdivostí nejste úplně jisti. Ale i policie má zájem udělat si z investigativních žurnalistů své spolupracovníky protože si je dobře vědoma, že s novináři lidé spolupracují ochotněji než s policisty. Každý novinář musí dávat pozor, aby nebyl manipulovatelný policií. Pokud bychom to zjednodušili, je vztah mezi novináři a policií vždy něco za něco – pustíte nějakou informaci a policie vám řekne, jestli máte pravdu.

Aby vás někdo neobvinil, že jste něco věděla a neřekla.

Kéž by to tak bylo. Pravdou je, že většinou ty kauzy nikdo řešit nechce. O kauzu lehkých topných olejů neměl nikdo zájem. Legislativní proces funguje tak, že na ministerstvu se připraví zákony, ministr je podepíše a protože je člen vlády, vezme je s sebou na vládu, ta je předá parlamentu a ten to odsouhlasí. Ale ten základ je položen už na ministerstvu v odborech, které připravují podklady zákonů. V případě lehkých topných olejů to byl odbor č. 42, Ing. Jana Klaka, který dnes přednáší na vysoké škole policistům, jak mají pracovat při vybírání daní a řešení daňových úniků. Ing. Ivan Kočárník, odešel pracovat do jisté pojišťovny poté,co se do ní z ministerstva přesunuly čtyři miliony korun. Když se to provalilo, odešel jako člen dozorčí rady do českých aerolinií.

Spolupracuje s vámi policie ochotně?

Nejochotněji spolupracují, když odvedou kus práce, na případu pracují třeba rok nebo dva a pak jim vedení řekne, že ho mají někam založit. Každému se špatně odkládá práce, do které dal spoustu času a energie, a pak mi zavolají, dají mi nějaké podklady, analýzy, a já už si po tom jdu sama. Nepsaná domluva je taková, že pokud zjistím něco, co vyvrátí jejich původní hypotézu, tak mám pravdu já.

Nepřemlouvají vás vaši blízcí, abyste toho už nechala?

Všichni mi fandí. Nemám sousedy, kteří by mě přemlouvali: „Jdi od toho, nebo nám někdo vyhodí barák do povětří.“

Jaký má podle vás investigativní žurnalistika vliv na společnost? Narážím na to, co jste říkala v jednom rozhovoru, totiž, že jestli chce člověk něco změnit, musí vstoupit do politiky.

Asi je to jediný způsob, jak se dostat k podstatě zla. Mě nevádí, že někdo něco ukradne nebo vytuneluje, ale to, že tu nejsou pravidla, na jejichž základě by byl člověk potrestán, když se nechá chytit. Ale k tomu by musela existovat společenská objednávka ze strany občanů. Dokud nebudou občané dávat politikům najevo, že už toho mají dost, tak se nic nestane a ta pravidla nebudou fungovat. Proto jsem to říkala – když chce člověk něco změnit, tak už nemá jinou možnost, než vstoupit do politiky, aby ho bylo slyšet, protože, kdy jinde ho má být slyšet.

Co si myslíte o zákonech z dílny pana poslance Bendy, jako je náhubkový zákon a novela trestního zákona, kdy řada těch kauz, které jsou teď v té nejzávažnější kategorii, spadne o skupinu níž? Co si myslíte o tom, že nebude možné používat odposlechy, když většina velkých kauz byla odhalena právě díky odposlechům?

Já mám občas pocit, že pan Benda je tam záměrně využíván jen pro tyto účely, že je to člověk poměrně jednoduchého myšlení, kterému se dá do hlavy nalít to, co je potřeba, a on potom poslouží. Pokud jde o nehubkový zákon, je to o tom, co všechno si dá společnost líbit. Nechali jsme si líbit, že zrušili všechny investigativní pořady. Necháváme si toho moc líbit, málo protestujeme. Když někdo před deseti lety říkal, že je to pozůstatek totality, která je v nás strašně hluboko zakořeněná a moc se přizpůsobujeme, tak jsem říkala, že je to hloupost, že žijeme v demokracii a nikdo nás za názor neposílá do vězení, ale nejde jen o vězení. Existují i jiné způsoby, jak někoho umlčet, protože mlčet a všechno odkývat je mnohem jednodušší, než nést následky za svůj názor.

Jak se vám žije v takovémhle světě?

Blbě. Mě neuspokojí, že v dalších generacích prý bude společnost vyčištěná, že ten Augiášův chlév, který nám pan Topolánek ještě nedávno sliboval vyčistit, už pak bude čistý a zapomene se na zločiny, které se odehrávaly a bude lépe. Jestliže víme o něčem, co je špatně, měli bychom se snažit, aby to bylo odstraněno, zlo bylo potrestáno a společensky vzniklo klima, ve kterém se člověk nebude muset bát hájit svou pravdu a dát věci k soudu, když ví, že má pravdu.

Já mám ve svém domácím archivu bezpočet případů lidí, kteří už nikdy neuvěří v systém a v to, že policie vyšetří případ, jak má. I já jsem vedla spor se svým bývalým zaměstnavatelem, který šel do konkurzu a po určité době přestal z ničeho nic vydávat noviny. Já jsem zaplatila za advokáty, soud jsem vyhrála, ale dodnes jsem peníze nedostala. To jsou takové drobnosti, které já unesu, ale představte si, že to potká nějakého člověka, který si sám neumí poradit.

Jaký má práce investigativního žurnalisty dopad na osobní život, čas a pracovní nasazení?

To záleží na tom, jak moc chce člověk tuhle práci dělat. Má to ale především vliv na psychiku. Když se dostanete k závažné informaci, na které někdo dlouho pracoval a svěřil vám ji. A vy doufáte, že s ní něco změníte,

ale postupně z vás iluze opadávají jak jehličí ze stromku v červnu a zůstane bez odezvy z těch správných míst. V těch dobách jsem měla odezvu na ministerstvu financí takovou, že jsem byla úhlavní nepřítel. A když jsme tam přišli na schůzku, tak nás i s kameramanem nechali dvě a půl hodiny čekat, jako že na nás zapomněli. Samozřejmě nás chtěli otrávit, abychom odešli.

Nejhorší na psychiku je, že víte, kde je ta špína, a víte, že se vše dá změnit malou úpravou zákona – většina mých kauz se týká znění zákonů – a plynou roky a některé ty zákony fungují tak, jak by neměli, ještě dnes. To je třeba líh – ještě před pěti lety jsem točila reportáže o tom, že líh, který k nám byl dovážěn byl označen jako kachličky. Cisterna projela přes hranice a už to byl zase líh.

Někde jste uváděla, že jenom pro Klekánici bylo natočeno přes 250 reportáží za těch posledních pár let. Opravdu jste neměla pozitivní zpětnou vazbu?

Konkrétně u olejů jsem měla pocit satisfakce, protože to byla poslanecká iniciativa – poslanci, kteří do té doby netušili, že jsou ve hře tak obrovské prostředky a že se začalo vraždit, vystoupili s tím, že je potřeba ten zákon změnit. Kočárník tenkrát třikrát kolaboval u řečnického pultu (o tom je záznam), jak se snažil všechny přesvědčit, že pak nastane vlna daňových úniků. Přitom už nebylo z čeho daňově unikat, protože 96 % té nafty šlo pod označením LTO. Ale nakonec poslanci skutečně prosadili změnu zákona. Dokud budou existovat nepřímé daně, vždy se objeví někdo, kdo na nich bude chtít vydělat, což je všude ve světě, pokud ale budou existovat pravidla, na jejichž základě bude dotyčný souzen a potrestán, já jako občan můžu být spokojená.

Jakým způsobem se práce investigativního novináře od devadesátých let změnila například z hlediska komunikačních technologií? Je z toho pohledu vaše práce jednodušší nebo naopak?

Osobně si neumím představit, že nějaké své zjištění ověřuji telefonem. To nejde, protože investigace je naprosto rozdílná práce ve srovnání s komunálními zprávami nebo dokumentem. Telefon nemůže stačit.

Jak jste právně kryta?

Já jsem kryta Českou televizí, protože žalovat můžete jenom médium, jenom toho, kdo tu informaci přinesl, a vy jste v roli svědka. Samozřejmě že, kdybych soud neustála, tak se mě televize rychle zbaví, protože nikdo nemá zájem prohrávat. Musíte být přesvědčeni, že máte pravdu, a je to hodně o intuici. Také jsem občas používala právníky, aby mi poradili, jestli je určitá formulace dobrá, nebo ji mám ještě přepracovat.

Vy patříte mezi kritiky České televize s tím, že neplní veřejnoprávní záměr.

Když nic jiného tak investigativní novinářina by měla být vlajková loď veřejnoprávního média, nejen České televize, ale i rozhlasu. To je jeho povinnost vůči občanovi. Občan musí mít dostatek informací a na jejich základě sám se musí rozhodovat, jak s nimi naloží – jestli půjde volit tu stranu, nebo nepůjde volit vůbec. To se týká i dokumentů.

Jakým způsobem vám vedení České televize zdůvodní, že neschvaluje reportáž, nebo že neotevřou vás pořad? Víme, že Klekánice skončila, vy jste ee ji pokoušela obnovit, což se v České televizi nepovedlo.

Klekánice šla vedení České televize na nervy už delší dobu, protože investigativní reportáže vždy přinášejí problémy vedení. Můžete se snažit být naprosto objektivní, ale když něco zjistíte a je to pravda, ten, o kom to je, zákonitě protestuje. A čím jsme dál od listopadu, tím bohatší firmy jsou a tím snadněji si najdou cestu k vedení média a dají najevo svojí nelibost. Klekánice skončila konkrétně na Sazce.

Sazka je jedna z nejbohatších firem v České republice a zadávala televizi každý rok reklamu za sto milionů. A když se o ní odvysílala reportáž, tak pan Hušák řekl tehdy nastupujícímu řediteli Janečkovi: „Tak si vyber, buďto Klekánice, nebo sto milionů ročně.“ A pan ředitel si vybral. Oznamili nám to prostřednictvím dramaturgů v Ostravě, dokonce si nás pozvali na nějaký pohovor, kterého jsem se odmítla zúčastnit, kde nám pán, vedený na seznamu STB, vysvětloval, jak máme dělat investigativní žurnalistiku. To už nehrálo roli, protože bylo rozhodnuto, že Klekánice je zrušena. Paradoxně pan Hušák za tuto reportáž Českou televizi zažaloval a Česká televize to vyhrála a soud dal za pravdu Klekánici a stejně byla zrušena. Já se Klekánici snažím obnovit na internetu, Česká televize sice protestuje, ale není jí to nic platné, protože vlastním registrovaný název. Kdyby mi ji chtěli vzít a obnovit, tak jim ji předám ještě s potleskem, jen aby existovala.

SPECIFIKA REGIONÁLNÍ ROZHLASOVÉ ŽURNALISTIKY

MAZALOVÁ, BLANKA

Rozhlas má mezi ostatními médii úlohu zcela výjimečnou. Vstupuje do našeho soukromí snad ještě silněji a s větší intimitou než televize. Při (McLuhhanovském) dělení médií na tzv. horká a chladná je právě rozhlas horkým, informačně nabitým médiem. Jeho nejsilnější stránky jsou rychlé informace a umění vyprávět.

S tím souvisí i základní dělení na dva typy redakcí, které najdeme v celostátních stanicích i u nás v Českém rozhlasu Olomouc, tedy na redakci zpravodajství a publicistiky a redakci slovesnou. My, redakce zpravodajství, umíme velmi rychle podávat informace, redakce slovesná umí velmi dobře vyprávět, ať už formou dokumentů, slovesných pořadů, rozhlasových her nebo třeba pohádek.

Silnou stránkou rozhlasu jsou také emoce, které přenáší a kvůli nimž je nezastupitelný. Občas proto slycháváme, že rozhlas je divadlo v hlavě, že při jeho poslechu se uplatňuje v obrovské míře fantazie. Domnívám se, že rozhlas má mezi médii úplně výjimečnou úlohu, vstupuje do posluchačova světa mnohem silněji než jiná média, dokonce víc než televize, u které se míchá zvuk s obrazem a příjemce je rozptylován dvěma vjemy. U rozhlasu vnímáte pouze příjemný hlas moderátorů, program vysílání, případně samozřejmě rozrušený hlas nějakého volajícího posluchače, který si na něco stěžuje.

Stanice a struktura Českého rozhlasu

Český rozhlas (dále ČRo) je ze své dlouhodobé koncepce médiem, které má široké spektrum témat, stanic a vizí – od publicistiky po vážnou hudbu, od vědy po rozhlas pro mladé. Pokud k tomu připočteme ještě silné regionální zpravodajství, pak může být představa o tom, jak Český rozhlas vlastně vypadá a jak se v něm vyznat, dost abstraktní. Proto si alespoň osvěžme na začátek základní údaje o stanicích, které se na tomto širokém spektru podílejí:

ČRo 1 Radiožurnál je celoplošná veřejnoprávní stanice ČRo se zaměřením na aktuální zpravodajství a publicistiku. Každou půlhodinu stanice vysílá zprávy a dopravní zpravodajství, *Zelenou vlnu*. Hlavní zpravodajskou relací je *Právě dnes* – dříve *Ozvěny dne* – od 18.00 hod.

ČRo 2 Praha je celoplošná veřejnoprávní stanice ČRo se zaměřením na děti a seniory. Vysílá 24 hodin denně zábavné a historické pořady, dále také pořady o vědě, četby na pokračování a rozhlasové hry. Jako jediná celoplošná stanice vysílá původní pořady pro děti jako *Hajaju*, *Domino*, *Domino plus*, *Periskop* či pravidelnou víkendovou hodinovou pohádku. Kromě nedělní pohádky je erbovním pořadem sobotní magazín *Meteor*.

Český rozhlas 3 Vltava je celoplošná veřejnoprávní stanice se zaměřením na kulturu. Redaktoři jsou soustředěni do pěti redakcí:

- vážné hudby
- jazzové a populární hudby
- literárně-dramatické
- zpravodajství a kulturní publicistiky
- speciálních projektů

V programové struktuře dominují pořady s klasickou hudbou, dále jsou významně zastoupeny jazz a alternativní hudba (*Jazzový podvečer*, *Čajovna*), literární pořady (četba na pokračování, rozhlasové hry) a kulturní publicistika (*Mozaika*, *Spektrum*) - vše po přibližně 15 % vysílacího času. Stanice vysílá 24 hodin denně.

ČRo 4 je dnes známá jako **Radio Wave** (do 1. 10. 2008 jako Český rozhlas 4 - Radio Wave). Je to digitální stanice zaměřená na současnou hudbu a životní styl mladých posluchačů pro mladšího posluchače a stejně zaměřenou publicistiku.

ČRo 6 je celoplošná analyticko-publicistická stanice. Navazuje na české vysílání Rádia Svobodná Evropa. Stanice je zaměřená na komentování politických událostí, vývoje a života občanské společnosti České republiky a evropských zemí. Vysílá pořady zaměřené na politiku, kulturu, ekonomiku, historické události, náboženský život, ekologii a rozhovory se zajímavými lidmi. Zabývá se problematikou národnostních menšin.

Radio Praha (ČRo 7) stanice provozující vysílání Českého rozhlasu do zahraničí. Vysílá převážně zpravodajství a zajímavosti z Česka, kromě češtiny vysílá anglicky, německy, francouzsky, španělsky a rusky. Přijímat jej lze téměř na celém světě. (Od 31. 1. 2011 nevysílá na krátkých vlnách, ale primárně on-line, pozn. ed.)

Síť celostátních okruhů doplňují digitální (on-line) stanice. Už jsem jmenovala Radio Wave. Dále zpravodajské Radio Česko, hudebně - klasický ČRo D dur, a vědecko-populární Leonardo.

Ke 30. září 2009 pracovalo v Českém rozhlasu 1495 zaměstnanců, z toho 1021 jich pracuje na pražských pracovištích a 474 pak v regionálních stanicích v jednotlivých krajích.

Český rozhlas 5 – regionální vysílání

Až na konec jsem nechala okruh Český rozhlas 5 – veřejnoprávní regionální stanice. Pokud chceme proniknout do způsobu jejich fungování, je dobré si vysvětlit, že vznikala různým způsobem a v různých obdobích. Před rokem 1989 vysílalo studio v Plzni, Českých Budějovicích, Ostravě a Brně, ostatní regionální stanice vznikly až v roce 2000, kdy vznikly jednotlivé kraje, a ze zákona bylo určeno, že každý kraj bude mít svoji regionální stanici. Je třeba si také přiznat, že vzniku mnoha stanic okruhu ČRo5 nebyla věnována potřebná pozornost a péče, chyběla tu koncepce.

Zrovna Český rozhlas Olomouc, o kterém uvádím detailnější informace níže, je ukázkovým příkladem živelného vzniku. Byl obnoven z popudu několika rozhlasových nadšenců, v 80. letech totiž působil pouze jako regionální pobočka Českého rozhlasu Ostrava. V prosinci 1993 se podařilo vyjednat jeho právní subjektivitu a šlo tak o první studio, které se v rámci Českého rozhlasu

samostatně etablovalo a několik let tvořilo v tomto ohledu výjimku. Za tu dobu se měnily prostory, schémata vysílání a samozřejmě i pokrytí, které bylo jiné, než je dnes, protože ČRo Olomouc vzniklo ještě před ustanovením krajů a vymezení jejich území. Mimo jiné v té době panovala vize, že Olomoucký kraj bude zahrnovat okres Šumperk, který byl tehdy spojený s okresem Jeseník, dále okresy Přerov, Prostějov, Olomouc a okres Kroměříž. Tam všude měl ČRo Olomouc pokrytí.

V současnosti existuje v rámci Českého rozhlasu 12 regionálních stanic. Nejpozději nastoupily cestu k samostatnosti Český rozhlas Zlín a Karlovy Vary, které ještě dodnes fungují spíše jako samostatné redakce než samostatné stanice, Zlín pod Brnem a Karlovy Vary pod Plzní. O tom, že je o regionální stanice zájem, svědčí i podíl ČRo 5 na trhu: je pouze o něco menší než podíl celoplošného Radiožurnálu.

Myslím, že regionální stanice ČRo stále získávají nové posluchače, kteří je stále častěji, a to i mladí, poslouchají nebo třeba vyhledávají na internetu. Díky internetu máme spoustu ohlasů třeba i ze zahraničí. Můžeme se zamýšlet nad tím, proč jsou jednotlivé regionální stanice tak poslouchané. Je to určitě dáno touhou lidí ztotožnit se se svým regionem a lze předpokládat, že čím víc se bude svět globalizovat, tím větší bude zájem o regionalitu. Tím také stoupá vážnost regionálních studií a stanic v rámci struktury Českého rozhlasu.

Dokonce i některé komerční regionální stanice už od nás odkoukaly know-how a zjistily například, že nestačí stále jen vysílat muziku, že lidé chtějí i na komerčních stanicích něco relevantního. Nejen že zařazují zprávy z BBC, ale začínají vysílat i regionální zprávy, protože není už jiná možnost ke zvýšení poslechovosti. K regionu se ale nehlásí jen regionálním zpravodajstvím, ale také například i jménem jako třeba Rádio Haná. Zrovna to svého vysílání zařazuje také prvky hanáčtiny, čímž nás předběhlo, protože vysílat zprávy v hanáčtině jsme si ještě netroufli.

Připomenu, že existovala a existuje taková vize regionálního vysílání Českého rozhlasu, která spočívá v tom, že by existovala jedna stanice, která by vysílala do všech regionů a odpojila by se na jednotlivé segmenty, jednotlivé stanice. Tato vize je sice lákavá po finanční stránce, ale zapomíná, že právě regionalita je to nejcennější, co regionální stanice má. Jestliže by se tato vize realizovala, obávala bych se ztráty této regionality. Nehledě na to, že vysílat například regionální muziku je kromě toho, že nás to osobně baví, naší zákonnou povinností – šířit a udržovat kulturu regionu.

Zcela zvláštní kapitolou je pak začlenění regionálních stanic do Integrovaného záchranného systému a spolupráce s případnými krizovými štáby krajských a městských samospráv v případech ohrožení. V Olomouci máme v této oblasti velké zkušenosti kvůli opakovaným povodním. Díky nasazení zpravodajů přímo v epicentrech, okamžitě koordinaci s veliteli zásahů a díky dosažitelnosti našeho vysílání jsme se stali hlavním a téměř jediným spolehlivým informačním zdrojem pro občany. Proto jsme v krizových dnech vždy odstoupili od společného nočního proudu, přebírání ČRo 1 či 2 nebo regionální noci a zajistili vlastní 24hodinové vysílání. Nemáme pochybnosti o tom, že právě taková služba je smysluplným projevem veřejnoprávnosti. Těžko však lze takové realizace veřejné služby docílit z jakési centrální stanice. Dá se naopak říct, že čím kvalitnější bude síť veřejnoprávních regionálních stanic, tím kvalitnější bude i vysílání stanic celoplošných.

Pokud se také objevovaly a objevují hlasy, že rozvojem televize a internetu rozhlas zanikne, zdá se, že byly přehnané. Naopak právě díky internetu získal rozhlas další rozměr, podíváme-li se například na nově vznikající velmi povedený portál ižurnál. Velmi silnou výhodou webových stránek je také podcasting, tedy rádio na přání, díky kterému si posluchači mohou stahovat oblíbené pořady a který je velmi oblíbený, a to i na regionální úrovni. Navíc, pokud nás posluchači kontaktují, používají k tomu v poslední době téměř výhradně email (a v něm se velmi často dožadují možnosti streamovat si pořady do podcastu). My si tak vlastně zároveň vychováváme své posluchače a přitom i senioři usedají k počítačům a s námi komunikují přes internet.

Český rozhlas Olomouc

Vznik a historie byla již zmíněna, vysílání tedy začalo v lednu 1994, ovšem s jiným pokrytím než dnes. Připomínám, že tehdy neexistoval samostatný okres Jeseník a samozřejmě ani Olomoucký kraj jako územní celek. Dá se říct, že právě olomoucké studio předběhlo o několik let vývoj dalších krajských studií.

Český rozhlas Olomouc má dnes 50 zaměstnanců a řadu externích spolupracovníků, kteří připravují 17 hodin samostatného vysílání denně – zbytek je regionální noční vysílání společné s ostatními regionálními stanicemi Českého rozhlasu. Hudební a literárně-dramatické pořady Český rozhlas Olomouc připravuje pro vysílání své i pro vysílání ČRo2-Praha a ČRo3-Vltava. O tom se zmíním podrobněji později.

Troufám si tvrdit, že právě ČRo Olomouc může být ukázkou úspěšné malé regionální stanice. Ještě v roce 1997 měla kolem 15.000 posluchačů DR a dnes dosahuje stabilní poslechovatosti kolem 60.000. ČRo Olomouc šel jasnou cestou rozvoje, odmítl být regionálním „radiožurnálem“, tedy, levnou malou zpravodajskou stanicí, jak mu bylo doporučeno v roce 1998, obnovil naopak v plném rozsahu slovesnou redakci a dokázal, že je možné dosáhnout značného úspěchu. Byl také mezi prvními stanicemi, které rozšířily vysílání do nočních hodin – skokově přešel z vysílání do 18:00 hodin na vysílání do 22:00. To vše bez navýšení rozpočtu a dokonce s postupnou úsporou zaměstnanců.

Redakce zpravodajství a publicistiky Českého rozhlasu Olomouc

Páteří Českého rozhlasu Olomouc je zpravodajství, které připravuje redakce zpravodajství a publicistiky.

Redakci tvoří vedoucí zpravodajství (současně prakticky fungující redaktor), editor, tři zprávaři, 4 další redaktori v domácí redakci a 4 redaktori v regionech- okresech, zvaní krajánci. Každý z redaktorů pokrývá své rezorty. Úspěch práce redaktorů závisí na míře motivace, proto se snažím, aby členové redakce pracovali v tom oboru, který je jim nejbližší. A nemluví jen o sférách zájmu – sport, kultura, ekonomika, ozbrojená složky apod. Lidé, kteří tíhnou k více individuálnější práci se častěji uchylují k publicistice a tvorbě dokumentů. Obecně lze ale říct, že zpravodajci jsou týmoví hráči. Souhra všech – redaktora, zprávaře, editora ale i moderátora jsou pro úspěšné vysílání zásadní. Krajánci – jak to funguje v jiných regionech.

Redaktori - zpravodajci jsou navzájem zastupitelní, dovedou plnit funkci zprávaře.

Zastupitelní jsme ale také mezi jednotlivými redakcemi. Redaktori jsou schopni zastoupit kolegy ve slovesné redakci a redakci moderátorů. Zásadní většina z nás jsou tvůrci slovesných pořadů, dokumentů, hudebních pořadů atd. Platí to ale i opačně. Většina kolegů ze slovesné redakce je schopna natočit reportáž či vyrobit kvalitní příspěvek do zpravodajských relací.

Dlouhou dobu se vedly diskuze i o těchto tzv. „krajáncích“, Český rozhlas Olomouc byl jeden z prvních, který rozvíjel systém tzv. „krajánků“, to znamená mít v daném okrese svoje lidi. V jiných regionálních stanicích to totiž většinou fungovalo tak, že všichni seděli v jedné redakci a pouze vyjížděli do jednotlivých regionů. Oba postupy mají samozřejmě svá pro a proti. My jsme si zvolili tento způsob, protože redaktori, kteří pocházejí z daných okresů, si dovedou lépe najít zdroje informací a sblížit se s respondenty, což je pro naši práci důležité a je to to něco mezi nebem a zemí, které tvoří základ pro natáčení kvalitních příspěvků. A i takoví lidé se ještě dlouhou dobu musejí přeučovat na tzv. „rozhlasáky“, protože to, že je člověk dobrý novinář, neznamená, že bude i dobrý „rozhlasák“.

Redaktori musejí být zastupitelní nejen mezi sebou, ale i mezi jednotlivými redakcemi, protože se nedá říct, že by zpravodajci dělaly pouze zpravodajskou práci a moderátori, tzv. „slovesníci“, dělali pouze slovesné pořady. Moderátor je proto schopný natočit a nastříhat zprávu tak, jak by to udělal zpravodaj a zpravodaj je na druhé straně schopen kdykoli sednout za mikrofon a odbavit písničky na přání. Každý ze zpravodajských redaktorů je také autorem nějakého magazínu, tedy policejního, sportovního pořadu o zdraví, takže ta zpravodajská práce není jen o zprávách. My sami si občas rádi odběhneme a uděláme si nějaký pěkný publicistický dokument a o tom, že tyto pořady potom mají úspěch, svědčí i řada cen, které získaly pořady našich zpravodajců, a to i mezinárodních.

Nad naší redakcí, a vůbec nad všemi redakcemi regionálních stanic, protože struktura regionálních redakcí je podobná a liší se především počtem „krajánků“ nebo „nekrajánků“ nebo počtem produkčních, stojí a hlídá program, aby neobsahoval nic neobjektivního nebo skrytá reklama, šéfredaktor. Ten je za vše zodpovědný, a pokud se něco stane, je to on, kdo jde k soudu. Je zodpovědný za každodenní vysílání stanice a za dlouhodobější vysílání, plány na týden, na měsíc, ale především je zodpovědný za hodnocení programu. Musí tedy vědět, co se vysílá v jaké kvalitě a neustále musí poslouchat vysílání, a to i zpětně, a hlídat, aby se ručička veřejnoprávnosti nevychýlila, kam nemá.

Potom je tu vedoucí redakce, což je člověk, který má na starost byrokracii okolo redakce, plánování programových schůzí. A v úsporných redakcích působí i jako praktický redaktor a minimálně dvě třetiny jeho práce jsou praktické v terénu. Vedoucí redakce udává, které věci a události se budou pokrývat v terénu, co je pro domácí redakci nutné zařídit.

Editor je velmi důležitá funkce, můžu říct, že ještě donedávna nefungoval editorský systém na ČRo - Praha a také ta spolupráce byla složitější, protože silné postavení měli moderátori, kteří řídili své vysílací časy, které byli povinni vyplnit. Oni sami si objednávali příspěvky z regionů, poté si je sami stříhali a upravovali, pokud to bylo potřeba.

Editor řídí provoz stanice v rámci své služby a koordinuje práci jednotlivých redaktorů a je zodpovědný za to, co z vysílání „leze“ ven do éteru. Je v podstatě semaforem, který vysílá buď červenou, nebo zelenou jednotlivým příspěvkům, je to „zlý muž“, popřípadě „zlá žena“, kterého ostatní redaktori nemají rádi, protože kontroluje jejich příspěvky, což samozřejmě nemá rád nikdo. Rozhoduje o tom, který příspěvek do vysílání půjde a který ne, dohaduje se s redaktory, protože moderátoři mají často pocit, že vysílání je jejich a že potřebují více prostoru.

Moderátor má především provázet posluchače vysíláním, musí být velmi akceschopný a umět se přizpůsobit i situacím, kdy mezi písničkami musí oznámit zprávu o zahájení pátrání po ztracených dvojčatech, i když dostal jen základní informace, uvést zprávu a nalákat na další vývoj událostí. Musí být naléhavý, ale ne vlezlý, což je nešvar některých moderátorů zvláště na komerčních stanicích. Musí umět dobře česky, musí mluvit spisovně, což je v Českém rozhlasu povinností.

Organizační schéma se tak úsporností liší od celostátní stanice. Dám příklad organizační struktury na Radiožurnálu:

Šéfredaktor Radiožurnálu

Zodpovídá za program Radiožurnálu, zejména za celkové každodenní řízení stanice: co bude vysílat, co je třeba udělat, zařídit a podobně. Patří sem krátkodobé i dlouhodobé plánování, příprava, samotné vysílání a jeho průběžná kontrola i hodnocení programu. Šéfredaktor také připravuje návrhy na úpravu programu.

Vedoucí redakce

Například šéf domácí redakce řídí domácí zpravodajství, rozhoduje o tom, kdo bude sledovat - v novinářském žargonu „pokrývat“ - jakou událost. Navrhuje také souhrn toho, co je z pohledu domácí redakce nutné zajistit pro plán vysílání stanice.

Editor

Řídí provoz vysílání stanice v rámci každé své služby (ranní, dopolední, odpolední, noční). Koordinuje práci jednotlivých redaktorů v newsroomu i v terénu a zpravodajů doma i v zahraničí tak, aby Radiožurnál podával v každou denní dobu vyvážené zpravodajství a publicistiku z Česka a ze zahraničí ze všech oblastí důležitých pro společnost i jednotlivce. Rozhoduje o zařazení příspěvků do vysílání - tedy o tom, co, v kolik hodin, v jaké verzi (celý příspěvek nebo jeho část) uslyšíte.

Moderátor

Povinností moderátora na Radiožurnálu je mít dnes a denně maximální přehled o aktuálním dění doma i ve světě. Co se týče formy, měl by mít pestrou slovní zásobu, příjemný hlas, který je dostatečně naléhavý, ale ne vlezlý. Také by měl bránit hovorovou formu spisovné češtiny před jejím kažením. Ideální moderátor má mozek spojený s mluvidly.

Redaktor v newsroom

Zpracovává pro vysílání příspěvky, které přicházejí od zpravodajů a reportérů z terénu, zprávy z dalších zdrojů ČRo a informace z domova i zahraničí, tiskových agentur a všech dalších zdrojů. Na obrazovkách může sledovat české i světové

televize, například zpravodajské nebo sportovní. Redaktori v newsroom se specializují na domácí, zahraniční nebo sportovní dění.

Zpravodaj - reportér

Pořizuje informace a natáčí příspěvky a reportáže ze všech oblastí dění, na všech místech Česka i celého světa. Vstupuje do živého vysílání s aktuálními informacemi a zpravodajskými vstupy, natáčí příspěvky pro jednotlivé pořady a často také samostatně nebo ve spojení s ostatními redaktory natáčí komponované pořady. Dá se říct, že spektrum činnosti zpravodajů a reportérů Radiožurnálu je tak široké, jako jsou všechny žánry rozhlasového zpravodajství a aktuální publicistiky.

Zprávař

Podílí se na výběru toho, co bude obsahem každých zpráv a Právě dnes formuluje si texty do mluveného projevu a sobě takzvané „do pusy“ a samozřejmě spisovnou češtinou je interpretuje posluchačům.

Redaktor-rešeršista

Naplnuje zpravodajský rozhlasový systém informacemi ze všech možných veřejně dostupných zdrojů. Denně připraví několik rešerší, které vybírá z aktualit, komentářů a analýz. Do speciálního kalendáře zadává informace o všech významných nebo jinak zajímavých akcích, výročí a podobně. Data ze zpravodajského systému a kalendáře pak mohou využívat všechny redakce Českého rozhlasu. Prací rešeršisty je vyhledávání a doplňování informací požadovaných redaktory - a to jak v textové podobě, při níž se opírá o tak zvané pokročilé rychločtení, tak v podobě zvukových materiálů.

Technický redaktor

Nahrává, stříhá a odbavuje zvukové materiály (natočené rozhovory, reportáže, diskuse), spolupracuje na jejich přípravě a zajišťuje jednoduchý režijní dohled. Podílí se na technické pomoci a dalších službách nutných k přípravě a odvysílání rozhlasových příspěvků a pořadů. Podílí se také na programovém plánu redakce - tedy na tom, kdy se který příspěvek bude vysílat.

Produkční

Zajišťuje technickou pomoc, materiál, dopravu a další služby, které jsou potřeba pro přípravu a realizaci příspěvků a pořadů a k zabezpečení chodu redakce. Vede také veškerou programovou, administrativní a provozní agendu redakce.

Všechny stanice Českého rozhlasu, tedy i regionální studia, využívají při práci zpravodajskou databázi zvanou iNews.

Najdeme tu nejen závazné dokumenty jako Etický kodex či Stanovy Českého rozhlasu.

Především jsou tu online k dispozici všechna nahlášení ke zprávám všech stanic ke vzájemné výměně. Online tu můžete sledovat vznik jednotlivých relací ať celoplošných nebo regionálních stanic.

Sdílí se tu i plány jednotlivých stanic. V každém okamžiku je přístupný plán všech redakcí Radiožurnálu a především regionálních stanic.

Plánování příspěvků je vlastně téměř celodenní záležitostí. V olomoucké redakci si jednak plánujeme příspěvky měsíčně – tedy rámcově na programové poradě, kde jsou přítomni všichni redaktori včetně tzv. krajánků. Tady vzniká plán ranních seriálů, tematických námětů pro další publicistické relace

a magazíny. Většina regionální redaktorů zpravodajství je totiž také tvůrcem magazínového vysílání. Denní zpravodajská práce je pak výsledkem diskuze s editorem, který si objednává příspěvky do odpoledního a zítřejšího ranního vysílání. Každý z redaktorů si tedy pro přehlednost plánuje v databázi iNews svou práci týden dopředu. Plán pak každý den a i během něj upřesňuje. Právě plánování je důležité pro plynulý chod rozhlasového vysílání, které musí kontinuálně běžet po celý den.

K dispozici jsou v iNews i agenturní zprávy. (ČTK, DPA, AFP)

Zvukovou databázi plní program Dalet, který je opět online přístupný všem rozhlasovým stanicím a slouží ke sdílení příspěvků a pořadů.

Zpravodajské relace tvoří zhruba jednu pětinu vysílání. Asi polovinu zpráv tvoří zprávy z agentur a jiných zdrojů. Průměrně redakce vyrobí denně 25 zvukových zpráv, se kterými zprávař dál pracuje, připravuje čtené právy a hedlajny.

Zprávy o počasí zpracováváme na základě informací ČHMÚ, včetně živých vstupů meteorologů do vysílání. Součástí každých zpráv v celou hodinu je i dopravní zpravodajství. Zelená vlna se však zařazuje podle aktuálnosti kdykoli ve vysílání podle možností. Tu opět čerpáme ze společné databáze dopravního zpravodajství Zelené vlny v iNews ale také z vlastních zdrojů.

Spolupráce zpravodajských regionálních redakcí s celoplošnými stanicemi:

Nejužší, více sofistikovaná a nejvíce propracovaná, je spolupráce regionální zpravodajské redakce je s ČRo 1 – Radiožurnálem. Radiožurnál, jak už jsme si na organizační strukturu ukázali, má své lidi, kteří s regionálními stanicemi spolupracují a každý den domlouvají a zadávají konkrétní příspěvky. Každý den dodávají regionální stanice příspěvek do ranního bloku – Ranní Radiožurnál. To je svébytný útvar, formálně montáž, který se vztahuje aktuálně ke dni.

Mezi další prvky spolupráce patří: očekávané události, zprávy, živé vstupy, montáže, reportáže v dopoledním i odpoledním proudu RŽ.

ČRo 2 Praha – zprávy i tzv. proudové příspěvky, v menší míře. Tím, že až do loňského roku tu nefungoval editorský systém, byla spolupráce komplikovanější. Žádané jsou také regionální pozvánky, drobné publicistické útvary – reportáže, pořady s vlastivědnou či historickou tematikou.

ČRo 3 – vzhledem k zaměření stanice dodávají regionální stanice především hudební speciály zaměřené na vážnou hudbu a zpravodajství z oblasti kultury.

DISKUZE

Máte vlastní zkušenost s prací v celoplošných nebo i komerčních rádiích?

V komerčních stanicích jsem nepracovala, takže zkušenosti z nich vnímám jen zprostředkovaně od svých kolegů. Musím říct, že všichni shodně tvrdí, že jsou za práci v Českém rozhlasu rádi, protože ve veřejnoprávní sféře odpadají tlaky ze strany například sponzorů, které byly v komerční sféře často natolik veliké, že mnozí raději z této branže odešli k nám. I my máme samozřejmě přesně stanovené reklamní časy a reklama se u nás také objevuje, ale není to gross našich financí, kterým jsou koncesionářské poplatky.

Vy jste udávala poměrně vysoká čísla – 60 tisíc posluchačů, 20% share – to je na český rozhlas Olomouc poměrně hodně. Dělalí jste průzkum, jaké je demografické složení posluchačů?

Ten průzkum je obvykle děláný na celý Český rozhlas a občas se specifikuje i na jednotlivá regionální studia. Z hlavy vám přesné výsledky neřeknu, ale takovým typickým posluchačem, když jsme si ho snažili zosobnit, byl oproti minulým letům muž, ne žena. Což jsme se v poslední době snažili zvrátit skladbou programu, například pomocí Lady magazínu nebo pořadu Babinec. Ženy jsou totiž věrnější posluchačky než muži, jsou pozornější a lépe poslouchají. Zatím je to každopádně muž mezi 50 až 60 lety, což nás celkem překvapilo, protože jsme měli obavy, že výsledek bude horší, a je to člověk s učňovským vzděláním nebo maturitou.

Nemáte obavu, že Český rozhlas obecně ztrácí mladé posluchače?

Je to tak. Demografický vývoj pro nás není pozitivní jak obecně – stárnutí populace -, tak co se týče faktu, že ubývá mladých lidí. Zatím jsme to u nás v Českém rozhlasu Olomouc až tolik nepocítili, protože ta struktura je přibližně stejná a dokonce nás poslouchají i děti, což nás překvapilo. Ale průměr u posluchačů se přeci jen pohybuje někde mezi 50 až 70 lety. Hodně jsme si slibovali od stanice pro mladé, od Rádía Wave, protože ten ohlas byl velmi dobrý. To, že se teď stáhla do digitální sféry, ji trochu oslabilo.

Mě z toho demografického profilu – muž, 50 až 60 středoškolské vzdělání, vychází, a teď se nechci nikoho dotknout, že jde spíš o vesnické rádio.

Ano, je to tak, ale my se za to opravdu nestydíme. Ono to tak vypadá, ale my máme i přes ne tak dobré pokrytí v Olomouci i tady ve městě velmi dobrou poslechovost. Nicméně to gross našich posluchačů je v obcích a nejsilnější základnu posluchačů máme na Šumpersku a Jesenicku, to jsou naše bašty.

Je to dáno také tím, že Korál vysílá velmi silný signál, dochází k překrývání signálů, což je všeobecně slabina regionálních stanic, že sám navzájem překrývají signály vysílače a my si navzájem požíváme své posluchače, u nás je to typické na Přerovsku a na Prostějovsku, navíc nás válkuje Český

rozhlas Brno, s ním máme frekvence velmi blízko sebe, takže stačí trochu třesoucí se ruka seniora a už je z Českého rozhlasu Olomouc Český rozhlas Brno. Je to věc, která nás trápí, a bojujeme s ní už od vzniku Českého rozhlasu Olomouc, protože pokrytí není ideální a zřejmě se s ním nedá nic moc dělat, snad něco spraví digitalizace.

Tady zazněla otázka právní subjektivity, já jsem měl pocit, že Český rozhlas Olomouc nemá právní subjektivitu.

V devadesátých letech, když Český rozhlas Olomouc vznikal, nebylo to ještě na základě zákona, protože to byla první vlaštovka, a to jenom v rámci nějaké právní normy, ale nebyl to zákon. Vše se urovnalo až roce 2000, kdy vznikala další studia a kdy se na základě zákona ustanovil i Český rozhlas Olomouc.

Říkala jste, že Karlovy Vary a Zlín ani tak stanice jako redakce. V čem je pro vás ten rozdíl? A do jaké míry vám Praha říká, co máte nebo nemáte dělat?

Co se týče vztahu mezi stanicí a redakcí, ve Zlíně nebo Karlových Varech operují redaktoři, kteří mají svou mateřskou stanici v Plzni nebo v Brně, ale v těch lokalitách už existuje i samostatná redakce a samostatně pracuje.

Co se týče spolupráce mezi „celostátem“ a regiony, to je bolístka, která možná při plánované březnové konferenci trochu vyhnisá, je to protichůdné, my máme sedmáct hodin svého samostatného vysílání, což je nepředstavitelné množství vysílacích minut a je nás na to asi 13 lidí ve zpravodajské redakci a asi 6 lidí ve slovesné redakci, musíme si své vysílání pokrýt a na druhé straně na nás působí oprávněný tlak „celostátu“, který potřebuje pokrývat jednotlivé regiony a události. Zatím je to na dobrovolné spolupráce, na základě jakési poptávky především ze strany „celostátu“.

Nejčastěji se jedná o spolupráci s Radiožurnálem. A to je většinou formou poptávky, samozřejmě se stává, že redaktor má svou práci ve své regionální stanici a nezbude mu čas, ale to se stává minimálně a v takovém případě se bez problému domluvíme. Co se týče nějakých ekonomických toků v rámci spolupráce, vše probíhá na základě vnitropodnikové smlouvy. V rámci Českého rozhlasu působí celoplošné stanice a regionální stanice a spolupráce probíhá na bázi dobrovolnosti, na rozdíl např. od České televize nebo Novy, kde regionální redakce jsou podřízené mateřské redakci.

Samozřejmě se tím vytváří pnutí, protože „celostáty“ by chtěly, abychom pracovali jenom pro ně a my bychom chtěli pracovat jen pro sebe, aby ta práce byla o nejkvalitnější. Proto se některé příspěvky dublují i pro Radiožurnál. Ve zpravodajské databázi, kterou máme, jsou online přístupné všechny příspěvky všech regionů a „celoplošek“, a my si je můžeme vyměňovat a stahovat je do svého vysílání.

Ale Praha nás nekontroluje, jsme samostatná stanice, která má své vysílání. Něco jiného je, když máme volební vysílání, ale to už je specifická věc. V běžném provozu nás nekontrolují.

Říkala jste, že dobrý novinář ještě nemusí být dobrý „rozhlasák“. Jaké musí splňovat vstupní požadavky a mít trénink? A co je to terminologicky „vlezlý moderátor“?

Dobrý „rozhlasák“ je dobrý novinář, který má zkušenosti třeba i z printu, z tištěných médií, což je velká výhoda, ale je to také člověk, který musí mít obrovskou míru empatie. Říkala jsem, že rozhlas patří mezi horká média a na hlase každého moderátora je slyšet, jakou má náladu a jak se k respondentovi chová. Musí to být člověk, který se nebojí vyjít se sluchátkem a mikrofonem ven a natáčet venku, oslovovat lidi, kteří před ním utíkají.

A samozřejmě je důležitá hlasová výchova a výbava každého redaktora, to znamená, že ne každý byt sebelepší printový nebo agenturní novinář může být „rozhlasákem“. Musí mít příjemný hlas, nesmí mít žádnou vadu řeči. A u moderátorů je požadavek číslo jedna určitá citová výbava, protože musí mluvit, ale ta komunikace je jednosměrná, a proto je zapotřebí hodně empatie, aby si posluchače získal. Někteří to přehánějí, „roztečou se“ před mikrofonem, což už je potom opačný extrém, který posluchače odradí, a on potom rychle přeladuje na Český rozhlas Brno. A to je ta vlezlost.

Docházejí vaši redaktoři na nějaký hlasový trénink pravidelně?

Máme hlasová školení v rámci instituce Českého rozhlasu, to znamená, že pravidelně minimálně jednou za rok buď instruktoři jedou k nám, nebo my jedeme do Prahy a tam znovu procházíme hlasovým, ale i jazykovým školením. A protože naším ředitelem je bývalý herec a režisér, bývalý absolvent JAMU, máme hlasový a jazykový trénink i průběžně v rámci našeho zaměstnání. Vypadá to tak, s nadsázkou, že jdeme na „kobereček“, pan ředitel má naposlouchané některé naše příspěvky, které si namátkou vybral z vysílání a upozorňuje na jednotlivé chyby ve výslovnosti, intonaci atd.

Můžete nějak zhodnotit naše studenty, kteří k vám chodí na praxi, jejich silné a slabé stránky?

Když začneme kritikou, v poslední době se nám trochu zadrhli někteří zájemci o praxi a z části to bylo i z naší strany, protože ten náboj udělat si praxi v českém rozhlasu je veliký, ale dohodnout potom konkrétní termíny je už těžší...

Co se týče vybavenosti, nesetkala jsem se zatím s nikým, kdo by hlasově nestačil nebo neměl povědomí o základních žurnalistických termínech nebo nebyl schopen udělat zprávu, tam problém není, myslím, že teoreticky jste vybaveni dobře. Navíc chápeme, že rozhlasová práce je celkem specifická, takže to, co se učíte tady na fakultě, se týká především tištěných médií a ne tak úplně rozhlasu. Ale tak nás berou i kolegové z ostatních médií, že jsme tak trochu atypy, protože pořád někde strkáme mikrofon a nahráváme různé zvuky, ze kterých potom vytváříme koláže a montáže.

EXTRÉMNI ŽURNALISTIKA (?)

POLÁČEK, TOMÁŠ

Nejsem novinář, který jezdí do válek, zajímavé jsou na mé práci extrémy, mezi kterými se pohybuju, to znamená, že jednou dělám rozhovor s Lucií Bílou a podruhé jedu stopem do Pekingu. Ale extrémy se mohou projevit i při děláni rozhovorů. Když jsem poprvé dělal rozhovor s Lucií Bílou, tak mi to vůbec nešlo, asi jsme si nějak nesedli a ona mi řekla, bych přijel druhý den. Druhý den vzala těžítka na niti, začala s ním točit a řekla, že nám to těžítka ukáže, jestli si spolu budeme rozumět a budeme kamarádi, nebo nebudeme. To těžítka se nějakým způsobem začalo točit, ona mě objala, dala mi pusu a od té doby jsme kamarádi. S děláním magazínových rozhovorů se dá vystačit na celý život a spousta mých kolegů to asi dělá a ani já se jich nechci zbavovat, ale po jisté době to začne být monotónní, protože rozhovor s Lucií Bílou jsem dělat asi desetkrát, s Leošem Marešem asi osmkrát.

Pokud má někdo k děláni interview dispozice, to znamená, že má rád lidi a dokáže se na rozhovor připravit a má nějakou hrdost, tedy že nebude opakovat otázky, které už zazněly v konkurenčních časopisech o pár měsíců dřív, tak se ta práce dá naučit tak, že s tím člověk vydrží až do důchodu.

Hlavní rozhovor v Magazínu Mladé fronty je asi na sedm stránek a lidé se mě často ptají, co jsem ještě stihl za ten týden udělat. A já říkám, že jsem toho o moc víc, než ten jeden rozhovor udělat nezvládl. Dejme tomu, že dostanu zadání udělat interview s Karlem Schwarzenbergem, jeden den si dejme tomu šest hodin čtu rozhovory, které s ním v minulosti vyšly, snažím se připravit si otázky, které budou trochu zajímavé, aby to nenudilo mne, čtenáře, ale i Schwarzenberga. Potom jeden dělám rozhovor, který trvá třeba dvě hodiny, potom den, den a půl přepisuju ten rozhovor slovo od slova i s vycpávkovými slovíčky. I když koktají, tak si to přepíšu, protože si říkám, že i zdánlivá blbost se nakonec může hodit, třeba nějaký detail, který toho člověka může víc představit. Ve finále mám před sebou přepis dvouhodinového rozhoru, který potřebuju zkrátit na pětinu, což je další dřina, kterou přirovnávám k sochařině, protože samozřejmě nezachovávám ten lineární tvar, časový sled. Snažím se dát hodně zajímavé téma na začátek, aby mi čtenáři hned zkraje neopadli. Hodně škrtám, třeba i tři pětiny rozhovoru, a zbytek přeskládám tak, aby byl rozhovor co nejzajímavější. Člověk musí být ochotný toto podstoupit a musí mít rád lidi, za kterými jde, protože v takové magazínu jako je Magazín Mladé fronty nejde o to, že bychom chtěli někoho zničit tak, že bychom mu šli po krku.

Já jsem ale od začátku nechtěl být vázaný jen na děláni rozhovorů, ačkoli je to nejpohodlnější a pokud chcete mít hezký život, tak se specializujte na rozhovory, protože budete vypadat, jako že toho hodně děláte, ale ono se to dá stihnout za čtyři dny a potom máte tři dny volna. Vždycky jsem chtěl dělat i

jiné věci a trochu práci proložit nějakou reportáží. Já jsem třeba týden spal mezi cikány, ale to já nepovažuji za žádný extrém. Když chce někdo dělat novinářinu, tak zvlášť pro kluka (protože nějaká křehká blondýna by to asi měla těžší) by to mělo být samozřejmostí, že když je nějaký problém ohledně exekucí v Chomutově, tak se tam vypraví a bude s nimi bydlet. Člověk zažije horší věci, než že se týden nemyje a snáší kolem sebe ožrali.

Co se jako extrém dá brát, byly moje dvě cesty stopem. Já to ze své strany jako extrém neberu, protože pro mne to bylo splnění starého snu. Když mě v patnácti letech poprvé matka nechala samotného o prázdninách doma, sebral jsem pětistovku, láhev Tequilly a jel jsem stopem do Rumunska. Potom jsem jezdil ještě mnohokrát, ale vlastně jsem jenom jezdil a doufal, že mi za to jednou budou platit. Vlastně se mi to povedlo, když mi bylo třicet, tedy předloni, a došlo k tomu na poradě. Velmi doporučuju najít si práci v nějakém podobném magazínu s televizním programem, protože tam je to pohodlné, stačí, když přijdete tak nějak do jedenácti, když můžete, když nemůžete, tak nepřijdete vůbec (dnes jsem třeba napsal, že nemůžu a přijel jsem sem).

A někdy v květnu roku 2008 jsme měli porady jednou týdně, což bylo skvělé, a přišel šéf a říkal, že nás šéf redakce kritizuje za to, že nemáme moc větších zajímavých, překvapivých reportáží a že se máme zamyslet a třeba nějakou nabídnout. A já jsem každý rok jezdil stopem a měl jsem spoustu historek. Třeba jsem desetkrát objel Turecko, hlavně jsem se soustředil na východní Turecko, a když jsem tam byl asi před čtyřmi lety naposled, zatkli mě a uvěznil, takže jsem byl vyhoštěn a nežádoucí v Turecku až do smrti a nesmím ani to Antálie k moři.

To jen taková vsuvka, až budete na východě Turecka nikdy neříkejte, „at žije Kurdistan“, nebo at žije nějaký kurdský předák. Já jsem to tak ze srandy po dvou pivech řekl, hostinský někam zavolal a za chvíli přišli do hospody nějakí kluci a hostinský říká: „To je ale náhoda! Tady už asi dvě hodiny sedí kluk, kterej prej má rád Kurdy a vy dva taky máte rádi Kurdy, tak si spolu sedněte ke stolu.“ Tak jsme si spolu sedli, pokecali jsme si o tom, jak máme rádi Kurdy, já jsem si zaplatil tři pivka, rozloučil se, vyšel z hospody, a když jsem vyšel ven, moji dva kamarádi „Kurdi“ vyběhli ven, přitiskli mě k zemi, nasadili mi železka a dovezli mě do vězení. A tak je to vždycky.

Tahle jsem vždycky cestoval rád, mě takové situace vždycky bavili. Navíc já umím být někdy roztomilý a vždycky se s těmi lidmi skamarádím, takže i v tom vězení jsem měl zvláštní režim a seděl jsem s nimi nahoře a dívali jsme se na televizi. Pak mě ale převáželi dva tisíce kilometrů do Istanbulu, kde mě předali jiným policistům a ti byli zase hrozně zlí a já zase musel být dvě hodiny roztomilý, aby si na mě zase zvykli.

Ale abych se vrátil k tomu květnu 2008, tehdy jsem řekl: „Za dva nebo za tři měsíce je olympiáda, tak já tam dojedu stopem.“ A myslím jsem si, že jsem se tím zbavil toho úkolu vymyslet do dalšího dne nějakou reportáž a že se zasměji a řeknou, ať jdu někam. Ale druhý den mi řekli, že do toho jdou, což byla sranda, protože jsem nikdy nejel do Číny stopem a neměl jsem vůbec představu, jestli se dají sehnat víza, nějak projet a přes co pojeďu.

Potom jsem si na internetu našel něco jako plánovač tras, tak jsem si tam zadal Praha-Peking, vyšla mi taková přímá čára z Prahy do Pekingu. U nás v zahraničním oddělení pracovali odborníci na Čínu. Přišel jsem za známým odborníkem Honzou Rybářem a řekl jsem mu, že bych chtěl jet stopem do Číny

a že bych tam chtěl za tři týdny dojet a on mi na to řekl: „To pojedíš tak čtyři týdny, za ty se to dá dojet a hlavně se vyhni Ujgursku, to je takový region, kterým bys měl jet, ale tam se nedostaneš.“

Každopádně jsem nějakými podvody dostal vízum do Číny, to vám klidně řeknu, jak se to dělá. Zavoláte na ambasádu a oni vám řeknou: „Do Číny se jet dá, ale musíte mít v Pekingu zabukovaný nějaký dobrý hotel a musíte nám prokázat, že máte tu rezervaci a letenku tam a zpátky.“ Takže si koupíte letenku tam a zpátky, zarezervujete si hotel, klidně ten nejlepší, v Pekingu, oni vám dají vízum a vy o hodinu později rezervaci na hotel zrušíte, ale vízum už vám v pasu zůstane.

Já jsem si splnil svůj sen a ty články měly ohlas a celý ten projekt se mi docela povedl, protože byl aktuální. Já jsem obden psal své deníkové zápisy pro iDnes.cz, samozřejmě občas i pro papírové noviny a občas musel vyjít velký článek v magazínu, pro který pracuju. Velká výhoda byla, že ti lidé pochopili, že jedu jako koule v kulečnicku, že nevím, jak se bude měnit můj směr, neznám trasu, kterou pojedou, a nevím, jestli někam dojedu a kde mě zastaví. Já jsem celou dobu nevěděl, jestli na to vízum, které jsem takhle podvodem získal, do té Číny projedu.

To se lidem muselo líbit, ale je to strašně těžké, když se chcete dostat 10 300 km do Pekingu jenom stopem a já měl jen 24 dnů do zahájení olympiády, na kterém jsem chtěl být a věděl jsem, že musím ujet 500 nebo 600 km denně, abych se tam dostal. Takže jsem musel od rána do večera stopovat a k tomu se ještě snažit povídat si s těmi lidmi, což je v Číně hrozně těžké, to si asi neumíte představit. U toho měla být videokamera, já už jsem potom všem hrál takovou etudu, protože nevěděli, co znamená „yes“ nebo „no“ a nerozuměli mapám, nejdřív ji otočili vzhůru nohama, potom ji něčím probodli, ale vůbec nepochopili, co to mapa je, a hlavně všude na cedulích byly čínské znaky, takže jsem nevěděl vůbec nic.

Sranda byla, když po mě vždycky na hotelu chtěli vyplnit nějakou registraci, a oni mě nechtěli ubytovat, dokud jsem ji nevyplnil. Já jsem měl první noc, když jsem se ubytovával, snahu jim rukama nohama vysvětlit, že neumím čínsky, že tu registraci neumím vyplnit, a oni pořád, že mě tam bohužel nemohou nechat přespat, protože na to jsou v Číně přísné zákony. Nakonec jsem dostal spásný nápad, vzal jsem papíry, všem jsem nakreslil prasátka a oni se rozzářili a dali mi klíče. Nevím, co v čínském písmu znamená zrovna tenhle znak.

Člověk musí přemýšlet o tom, co napíše, musí psát na kolena. Na takovéhle cestě těžko seženete internet, takže jsme to měli zařízené tak, že já jsem si psal do sešitu a v dohodnutou dobu jsem to zatelefonoval paní sekretářce, která to přepsala a redakce to publikovala. Měl jsem i satelitní telefon, kdybych byl třeba na poušti. Občas jsem se ocitl mezi nějakými muslimy, seběhla se kolem mne celá vesnice a já jsem to té paní sekretářce diktoval i s interpunkcí. Takže ti lidé okolo mě slyšeli stokrát za minutu slovo tečka nebo čárka, a tak si mysleli, že je to asi česky něco důležitého a pak mi říkali „Pan Tečkačárka“.

Redaktor se při takové práci může vždycky zbláznit, protože hrozí, že vás na druhé straně telefonu v Praze někdo přeslechne a oni si to potom přepíšou podle sebe, například do přímé řeči dáte hovorovou češtinu, ale nějaký hodně korektní editor to přepíše na spisovnou češtinu a vy pak máte hodně zkažený

den. Já si na to například nezvyknu, ale je to velká daň za to, že vám umožnili takhle cestovat.

Když píšu, vycházím z toho, že by byl asi nesmysl psát popisně, tedy o tom co kolem sebe vidím za krásy atd., zkrátka to, co si člověk zhruba může vygooglovat. Moje reportáže jsou většinou založené na nějakých historkách nebo dialogích. A ještě musím mít u sebe sešit, protože mám špatnou paměť, tak si musím zapisovat všechno humorné, co zažiju. Většinou se články snažím sestavit ze dvou nebo ze tří alespoň trochu vypointovaných historek a nějakých dialogů. A protože je to takový specifický styl, nebojím se použít nějakou legrácku. Kdybych psal nějaký dlouhý článek a měl bych v něm nějaké legrácky, působilo by to samoučelně, ale když je článků patnáct, tak si občas mohu dovolit být vtipný.

Tady pár úryvků toho, co při cestách vzniká a toho, co potom diktuju:

Poslední kazašský kamion dojel přímo na hranici, kde mi oznámili: „Už je zavřeno, projít můžete až ráno.“ Za pár šupů jsem se ubytoval v jakési kobce, opláchnul jsem se ve vědru vody a zašel do hospody, že si budu číst celý večer průvodce Čínou. Po chvíli ale vypnuli ve vesničce elektřinu.

Zalehl jsem v šest českého času. Ráno koupím za poslední kazašské tengy karton cigaret a projdu první celnicí – všichni jsou milí, registrační kartu s razítkem nevěstince vidět nechtějí. [*Já jsem bydlel v bordelu, protože mi řekli, že potřebuju mít nějaké registrační razítko na registrační kartu, tak mi dali razítko bordel Alvamati.*]

Naženou mě do autobusu, který nás převezme půl kilometru k Číňanům. Vedro je neúprosné; nejsem jediný, kdo se tu potí jako nestříhaný velbloud. Všichni mácháme svými pasy před obličejí, aspoň trochu vánku!

Po půl hodině v sauně mě konečně zdraví Číňani, jsou zdvořilí. „Odpusťte, ale mohu vám vybalit batoh? Je to nepříjemné, víme, ale je to naše práce,“ říká mi celník slušnou angličtinou a nabízí kelímek s vodou. Ptám se, jestli by nebylo kafe, na což mi suše odpovídá: „Kafe ne, ale nabídnout vám můžu víno.“

V tomhle horku? Otřesu se.

„To byl vtíp,“ vysvětlí mi, dodá, že mu mám říkat Jack, protože jeho čínské jméno bych vyslovit neuměl. A napíše své telefonní číslo, kdybych prý měl nějaké problémy.

Vyjdu za bránu celnice a taxikáři se začnou rvát, který že mě vezme do Ūrümchi. Za triko tahají i mě, tak celkem našťavaně řvu, že taxi nechci, anebo klidně, ale za deset dolarů do Tokia. [*To jsem jakoby s nimi žertoval. To chápete.*]

S vekslákem usmlouvám jakýsi kurz. S výsledným číslem je natolik nespojený, že jsem se snad hodně okrást nenechal...

Auta pak zastavují na každé mávnutí, nikdo však nechápe, o co mi jde. Nasedám dovnitř a nervózně sleduju jak mapu, tak silnici – musím si všimnout každé odbočky, ale je to těžké, když je všechno čínským písmem.

Každému nutím kartičku, kterou mi napsala kamarádka v Praze: „Jsem z Evropy a jedu stopem na olympiádu, mám vás rád, tak mě mějte rádi taky.“ Když to Číňani čtou, jsou nadšení, zvláště ženy vydávají zvuky, jako by byly těsně pod vrcholem blaha: „Óóó!“

Pak si sednu na ulici pod slunečnick, abych napsal tento text. Obklopí mě deset Číňanů a studují každé písmeno, které přibude na papír. Objednám čaj a rizoto, zaplatím bankovkou s cifrou pět a nazpět dostanu bankovky, které dávají dohromady cifru jedenáct. Chtěl bych ještě vodu a kafe, ale nikdo to zatím nepochopil. Jsou moc milí, jenom mi pořád gratulují, že jsem z Čechy...

Tímhle stylem já píšu, vůbec se nedivím, že to část čtenářů iDnes.cz baví, protože mne to taky bavilo. V té době, kdy jsem jel poprvé do Číny, byla okurková sezóna. A před půl rokem jsem jel na Kavkaz, do těch zvláště znějících republik jako je Čečna nebo Ingušsko nebo Dagestán a Osetie, takže mě by to taky bavilo sledovat takový seriál.

Já jsem při cestování vždycky nesnášel takové jen ty přechody přírodou, vždy jsem se snažil být s lidmi a mluvit s nimi. Když jdete kousek na východ, tak dva tisíce kilometrů od Olomouce, začíná ta zóna, v níž už vás všichni budou zvat k sobě domů a budou hrozně pohostinní, protože svět je hrozně nespravedlivý. Kdyby Dagestánek stopoval v Čechách, nikdo nezastaví a pokud zastaví, tak ho po minutě zase vyhodí, když jede člověk za západu po těchhle zemích, všichni se mohou přetřhnout, aby ho pohostili.

Někdy ten článek může být založený na setkání jen s jedním člověkem. Připravil jsem si ukázkou, která je celá pravdivá, ačkoli tak nezní:

Nebudu dlouho zdržovat dalšími historkami o kavkazské pohostinnosti, ale o dva extrémní případy se podělit chci.

Když mě před týdnem vezl pan Mogamed do Machačkali, vnucoval mi peníze. „Vezmi si ode mě, kolik chceš,“ podával mi černou igelitovou tašku s bankovkami. Bylo mi trapně.

A aktuálně historik Gamzad. Z našeho pohledu to je fanatic, nekouří, nepije. Ubytoval mě a já dostal chuť na dvě piva. Koupil mi je on. A krabičku cigaret taky.

Povečeřeli jsme, později posnídali a já už to nevydržel. Zaběhl jsem do obchodu a koupil mu krabici dobré kávy. Když jsem ji přinesl, Gamzad se potil. Rozhodně ji nepřijme. Hádali jsme se dvě minuty, ale nebyla naděje. Popadl krabici, běžel s ní do obchodu a přinesl mi zpátky 250 rublů.

[*Tady si všimněte, že ten text nepíšu úplně lineárně, že ho občas rozdělím mezititulkem a vrátím se v čase i kousek víc dozadu. Ten mezititulek plní funkci střihu.*]

Úterý bylo nejkrásnějším dnem mé pouti. Nedalo se stopovat. Pěšky jsem šel celé odpoledne, deset, možná patnáct kilometrů. Vyjetou cestou tu jezdí jenom koně a jedno dvě auta denně. Vždy po pár kilometrech jsem narazil na kamenný domek, ve kterém žijí od července do září pasáci ovcí. Dostal jsem slaný sýr, smetanu, rajčata a nabídku k přenocování, které jsem nevyužil.

Vystoupil jsem do průsmyku ve výšce 2 619 metrů a spustil se dolů. V ruce jsem držel dlouhý klacek, na strmých lukách svítily květy. V podvečer jsem pak z dálky zaslechl motor. Za pět minut mi zastavil UAZ, silná terénní mašina, kterou využívala sovětská armáda. Seděli v ní horolezci. Cestou do údolí mi vyprávěli, že se v Dagestánu mluví 36 jazyky a v tomhle kraji často nerozumí jedna vesnice druhé.

Už se stmívalo, když mi zastavil historik Gamzad. A pak začala nekonečná přednáška, která se ráno zvrhla v bouřlivou diskusi.

Musíte mi věřit – ač se to z následujících řádků nebude zdát, Gamzad je velmi sečtělý, chytrý padesátník. Vystudoval univerzitu v ukrajinském Donecku a přesně ví, co se u nás stalo v letech 1918, 1938, 1948, 1968 – řekl bych, že by trumfnul průměrného brněnského gymnazistu (fór, s tím Brnem).

Všechno začalo tak, že mě zavezl do svého sela; do horského městečka Gergebil, kde vedl v první polovině 19. století chrabrý imám Šamil krutý a nekonečný boj s obrovskou převahou carského vojska.

„My nenávidíme Rusy,“ začal Gamzad své vyprávění. „Kavkaz byl vždy místem střetů mezi třemi mocnostmi, Persií, Turky a Rusy, ale Rusko bylo pro nás nejhorší, příšerná varianta. Od osmého století jsme byli muslimové, od dětství jsme se učili arabsky, četli jsme v Koránu a Rusko chtělo naši víru zničit, mešity zbourat, vnutit nám své zákony, svůj jazyk.“

Rusové městečko Gergebil čtyřikrát vypálili a vyvraždili polovinu jeho obyvatel, naposledy Rudá armáda v roce 1919. Bylo potřeba umravnit nepoddajné Dagestánce...

Ve druhé světové válce zdejší muži hromadně odmítli bojovat za Sovětský svaz, skrývali se v horách, mnozí kolaborovali. Ještě mnohem víc jich potom Stalin poslal na Sibir.

„Hitler byl maladec,“ chválí Gamzad. „Od počátku říkal, že nám ponechá naši víru, naše zvyky. Je škoda, že válku nevyhrál.“

Před spaním mi ještě řekne, ať si na něj vzpomenu. Za dvacet let bude Putina soudit mezinárodní tribunál úplně stejně, jako soudí Miloševiče. „Už jenom za to, jak ten durak bezcitně zdevastoval Čečnu.“

Chvilí spíme a ráno mám neblahý pocit, odpusťte mi, že Gamzad ve vedlejší místnosti masturbuje. Hned mi dojde, že se, samozřejmě, pletu. Klečí na koberci a dlouze šeptá Alláhovo jméno.

Gamzad se řídí striktním islámským právem šaría a u snídaň mi říká názory, o kterých jsem zatím pouze četl. „Když máš nemanželský sex, tak ji zabijí bratři a její tělo se navždy ztratí. Takhle to bylo vždy a tak je to i správně,“ povídá.

Namítám, že i on si přece nedávno našel druhou, mladou manželku. Ale to je prý logicky něco jiného, tohle Alláhovi nevádí. „Jak ti to vysvětlit,“ hledá slova. „Jako mladý si bereš mladou ženu; a té když je padesát, už s tebou odmítá spát, příroda to tak zařídila. Co ti zbude jiného než najít mladší a postarat se o obě?“

Tohle ještě беру, ale po snídani už se projeví jako tupý příslušník západní civilizace – to když můj vzdělaný přítel opět vzpomene Hitlera a povídá: „U vás byste mě asi zavřeli, ale já schvaluju i to, že chtěl Hitler zničit Židy, komunisty a homosexuály.“

Křičím na něj, že mám kamarády Židy i gaye, můj fantastický děda že byl – a možná dodnes je - komunistou, ale Gamzad se na mě usměje. „Podívej, co je třeba udělat, když se po lese toulá vlk se vzteklinou? Zabít je ho třeba. A lidi, o kterých teď mluvíme, jsou jako ti vztekli vlci...“

Načež mne Gamzad odveze na výpadovku, věnuje mi kilo broskví a dlouze se spolu objímáme.

To je taková ukázka, jak jsem vytěžil Gamzada. Na takových cestách člověk vidí, že svět není černobílý, protože na tom, co říká, je leccos pravdy, ačkoli se nám to zdá příšerné. Jeho postoj k Hitlerovi je vzhled k situaci, která tam byla a je, vlastně logický.

Naposledy jsem svou cestu neuskutečnil, jak jsem chtěl, protože mě nepustili přes dagestánsko-ázerbajdžánskou hranici, takže jsem na místě musel změnit plán své trasy a nakonec jsem udělal jenom takové kolečko přes severní Kavkaz a neprojel jsem jižní Kavkaz, což mi moc nevažilo, protože jsem v Gruzii několikrát byl.

Jestli si na tom vydělám nějaké velké peníze? Tak to nevydělám, protože Mladá fronta šetří, ale ani v době před finanční krizí by mi asi nedala všechny diety, které jsou běžné, když člověk jede na služební cestu. Takže mi většinou dají balíček peněz, se kterým si buď poradím, nebo neporadím. Můžu na tom případně vydělat, dejme tomu že mi dají tisíc dolarů, v případě druhém nebyla potřeba nic platit, protože jsem jel celou cestu stopem, ale v případě Pekingů mi zaplatili letenku zpátky, z Pekingů do Prahy. Takže si buď poradím, zatím jsem si vždy poradil, takže jsem si třeba i pár set dolarů vydělal, nebo si neporadím a v tom případě budu doplácet ze svého, tak jsme domluvení a to je pro mě dobře, protože mám naději, že zase příště někam pojedu. Kdybych je obral třeba o dva nebo tři tisíce euro, tak by mě příště nikam tak nadšeně nepouštěli. Bohužel to není tak, že bych na tom vydělal další dva platy, ale jsem šťastný, že tu práci dělám.

Možná pointa, proč tady jsem, je ta, že všechno je možné. Když budete pracovat v médiích a budete mít dobrý nápad, jak se ukázalo, v mém případě to dobrý nápad byl, protože to u nás nikdo jiný nedělal, tak i ty poměrně konzervativní noviny, byly na tenhle zdánlivě nesmyslný nápad schopny kývnout a snad se to vyplatilo. Mne to bavilo, nepovažoval jsem to tedy za extrémní žurnalistiku, protože mě to bavilo a bylo to fajn, ale myslím, že se to nakonec vyplatilo i firmě, že měli v okurkové sezóně, o čem psát a mít se čím pochlubit, že dělají něco, co jiná média nemají.

DISKUZE

Jaké umíte jazyky?

Já to vždycky řeším tak, abych jel někam, kde se alespoň trochu mluví rusky, protože rusky umí asi každý. Já umím trochu víc, protože jsem ještě dva roky chodil povinně na ruštinu a navíc jsem od dvaceti jezdil každý rok do Gruzie, na Kavkaz, soukromě a rád jsem si ji vypiloval, takže si myslím, že se perfektně domluví rusky. A potom anglicky a s Němcem bych se domluvil i německy, ale s Němcem ne. Je to ode mne takový plán, který ještě nikdo neprokoukl, teď jste ho prokoukli vy, že chci jet tam, kde se mluví rusky, protože je to pro mne nejpohodlnější a nemusím se soustředit a vysilovat.

Nebylo by místo diktování článků po telefonu lepší vzít si s sebou notebook a poslat je e-mailem?

Ale kde bych vzal internet? Zprv by nebylo moc pohodlné tahat s sebou notebook a možná bych se o něj i bál, už takhle se bojím, i o ten satelitní telefon jsem se bál, a je lepší mít toho na takové cestě co nejmíň. A zadruhé bych se nedostal k internetu.

Jak se na takovou cestu balíš? Myslím novinářsky. Bereš si s sebou foťák?

Jo jo. Beru si foťák, tři sešity a dvě tužky, takhle se balím novinářsky.

Já jsem vám to ani nevyprávěl, ale když jsem jel před půl rokem na Kavkaz, měl jsem původně naplánovanou úplně jinou cestu. Jenomže, jak jsem byl vyhoštěn z toho Turecka, tak jsem si naplánoval, že pojedu přes Turecko a napsal jsem českému konzulovi v Turecku, jestli už tam můžu, protože když mě odsoudili, tak napsali na dobu neurčitou. A on napsal: „Jo zjistili jsme to, už můžete.“ Tak jsem přijel do Turecka, tam mě okamžitě zatkli, zase uvěznil a vyhostili, protože mě turecké ministerstvo spravedlnosti sice nějak osvobodilo za čin, který nazvali propaganda proti jednotě státu a národa, ale nepředalo tuhle informaci ministerstvu vnitra, takže jsem byl v policejních registrech persona non grata.

Takže jsem měl sice naplánovanou perfektní cestu na Kavkaz přes Turecko, ale oni mě okamžitě deportovali, už podruhé, z Turecka. Přiletěl jsem večer do Prahy a druhý den jsem bez jakékoli mapy šel na jižním městě na stop a vůbec nevěděl, kudy pojedu, ale jel jsem vlastně z druhé strany na severní Kavkaz. Zase jsem měl výhodu v tom, že jsem do Rumunska jel několikrát předtím a nevýhoda byla v tom, že je největší otrava stopovat přes Slovensko, Maďarsko, Rumunsko do Moldávie, zvlášť pro toho, kdo už tam jednou byl, protože to je právě ta zóna, kde hodinu nebo dvě stopujete a nikdo vám nezastaví.

Takže absolutně se nepřipravuju, jsem strašně nezodpovědný, ještě jsem se v životě nenechal naočkovat a moje matka dodnes trpí.

A cestovní pojištění?

No teď už jo. Podle mě na těch dvou cestách už jsem ho měl, protože mi sekretářka vždycky dá nějakou kartičku, která asi obsahuje něco jako

pojištění. Jinak jsem si v životě žádné pojištění nezařizoval a tady u té kartičky předpokládám, že by tu funkci mohla plnit. Ale tohle nikomu nedoporučuju, protože jsem se kdysi od konzula v Gruzii dozvěděl (mě totiž jednou v Gruzii úplně o všechno okradli a tehdy mi všechno věnoval pan konzul, včetně slipů, pět dní jsem okradený o všechno stopoval z Kavkazu do Tbilisi), že tam jednou měli Čecha, který tam umřel, a jeho rodina platila dva miliony korun za všechny platby za převoz rakve. Takže opravdu nikomu nedoporučuju, aby se choval nezodpovědně, protože chudák potom vaše rodina.

A co GPS nebo kompas?

Tak kompas! To by dopadlo!

Alespoň bys věděl, kde je ten Peking.

Tak já mám mobil, na něm se mi vždycky objeví dotaz chcete nainstalovat nějakou GPS, já dám „chci“ a ono se to nějak sekne. Ale nemám. Jeden čas jsem to dělal tak, že jsem si z internetu vytiskl mapky cesty, měl jsem asi šest mapek o velikosti A4, na nich nakreslenou nějakou čáru a vždycky jsem věděl – za čtyři sta kilometrů Voroněž. To byl hrozný zážitek, protože v Rusku mají jiná měřítka, takže říkají středně velké město, ale potom to má padesát kilometrů na délku a pět milionů obyvatel, takže když vás vysadí na jednom kraji města a vy jdete půl dne na druhý konec toho města, tak to cestování není až tak krásné a romantické. Vlastně je to často velký opruz.

Mě totiž napadlo, že jsi měl satelitní telefon, ale kdybys zabloudil na poušti, co jim řekneš? „Jsem na poušti“?

Já jsem shodou okolností satelitní telefon v poušti použil, a to k tomu, abych nadiktoval článek, protože tam nebyl operátor. Ale to je strašně drahá záležitost, takže jsem si opravdu nemohl volat s mámou. Popadl jsem telefon a za čtvrt hodiny nadiktoval některý z článků.

Ale měl jsem nejlepšího stopa přes poušť. I kdybyste nikdy nechtěli stopovat, ale osud vás zavedl na poušť, tak překrásná země je Kazachstán. Já jsem stopl chlapa, který jel z jednoho konce pouště na druhý, což bylo jenom asi 40 kilometrů a jeli jsme asi 48 hodin, což bylo fajn. Dvě noci jsem spolu spali a ten chlap měl ještě kompletní diskografii Pink Floyd, tak jsem si několikrát poslechl všechno, co kdy nahráli Pink Floyd, což bylo ještě dobré, protože si umíte představit, že v těchhle zemích poslouchají ještě horší věci. Vždycky jsme v noci vybalili takovou tu vodku z pálivých papriček a konzervu, udělali si čaj a koukali na ty nekonečné hvězdy. V nějaké písničce je, že „nejkrásnější hvězdy hoří ve Splitu,“ ale to není pravda, ty nejkrásnější hvězdy jsou vždycky na poušti. Nevím, proč to říkám.

Mohl byste říct něco o vašem pobytu mezi nepřizpůsobivými občany v Chomutově. Z toho, co si pamatuju, tak jste tam jedl. Přišel vám ten pobyt nebezpečnější než někde ve světě?

Ne. Já mám výhodu, že mám docela rád lidi a tyhle nepřizpůsobivé, já říkám cikáni, já je mám docela rád. To je jasné, že to chce trochu odvahy tam vstoupit, ale člověk si snadno zvykne. My se jich bojíme míň, než se bojí oni nás. Oni jsou taky pět minut v šoku, ale potom jsou nadšení, že tam jdeš bez předsudků. Mně vždycky říkali, já to používám často, proč si

myslím, že mi ty cesty vyšly, že jsem dost výjimečný tím, že kamkoliv přijedu, tak na ty lidi nekoukám z vrchu, ale ani zespoda. Spousta lidí, když přijede mezi nějaké exoty (pro nás), tak má tendenci k nim přistupovat stylem „vy jste skvělí, že máte takovou kulturu,“ což oni asi taky nesnášejí. Takže nejlepší taktika na takovýchle lidech je chovat se k nim normálně tvrdě, bez jakéhokoli respektu a nebýt k nim ani povýšený, ale nedělat ani: „Vy ste tak skvělí, co máte v genech. A jaký ste kytaristi.“ A s tímhle tím přístupem mě ti lidé vždycky vzali.

Spíš jde o to, že pokud je člověk navyklý na dobrou hygienu, tak je to nepříjemné, ale to já opravdu nejsem. Já nemám problém stravovat se s někým špinavýma rukama z ešusu. A taky jde o to umět s takovými lidmi zachlastat. Ať je to tam, nebo tam, je nejlepší, když se první noc ožerete, pak už je to dobré. Já jsem se skamarádil i s těmi Rómi a pro novináře je to tak neuvěřitelné, protože oni mají tak neuvěřitelné příběhy, že se články píšou samy, a když se rozhodnete jim věřit a moc se v tom nerýpete, tak je to krásný svět.

Já jsem si poznamenal větu: Tejden se nemeje a mezi ožralcema. Tys nikdy nebyl na kolejích, že?

To ne, ale svého času jsem dost jezdil po squatech a tam to bylo mnohdy horší, byl jsem v Chánově, byl jsem v Chomutově, ale tam to bylo v podstatě stejné, prostě vybydlený činžák tak na úrovni amsterodamských squatů, co se hygieny týče.

Jakou máte na takových akcích spotřebu alkoholu? Myslím, že musí být celkem vysoká.

Obečně nejen na těchhle akcích. Proto všem doporučuju kavkazské země, protože tam mají vynikající samohonku, ale překvapivě i vynikající víno, ať už v Kazachstánu nebo Jižní Osetii. A zároveň je tam všude i silná pivní kultura, takže i dobré pivo. Na Kavkazu existuje něco, čemu se říká smrtící pohostinnost. V čele stolu sedí stařešina, který rozhoduje, co budete pít a o čem budete mluvit, ale základem je to, že první čtyři dečky samohonky jsou povinné a musí je vypít ženské. To je místní tradice, jedna je na Boha, druhá je na anděly, třetí na Gruzii a čtvrtá je na zemřelé předky, tam se teda trochu odlívá na zem pro ty mrtvé, ale tohle je začátek akce. Pak se samozřejmě pokračuje.

Utrpěl jste někdy nějaké vážné zranění?

Ne chovejte se nehygienicky jako já a nebudete mít nikdy ani průjem, protože já jsem toho projezdil hodně a všichni kolem mě trpěli různými střevními problémy, možná je to tím alkoholem, ale já ještě nikdy. Asi jsem zakonzervovaný.

Jezdíte sám, nebo berete někoho s sebou?

Já už teď jezdím sám a lidé se mě často ptají, jestli mi není smutno a já říkám, že se nad tím asi nezamysleli, protože já jsem do toho Pekingu jel 103 auty. Teď jsem jel 119 auty přes Kavkaz. Takže já bych často chtěl být sám, ale já se musím pokusit bavit nejmíň se 119 lidmi za čtrnáct dní. Mě opravdu společnost nechybí a mám zkušenost, že i váš nejlepší kamarád vás bude zdržovat nebo otravovat, občas už nebude chtít chlastat, bude

chtít vstávat v sedm a vám se bude chtít až v devět, takže je pro tenhle styl cestování lepší cestovat sám.

Já jsem teď zjistil, že ten nejextrémnější zážitek byl, když jsem nedávno strávil tři týdny na Dakaru. Jel jsem s českým týmem a to jsem nakonec dvakrát dostal pěstí, právě proto, že jsem jel v nějaké skupině lidí. A to je těžké psát články, za kterými si člověk ještě může stát a zároveň to vybalancovat, tak aby člověk nedostal pěstí. A já jsem dorazil do cíle v Buenos Aires a říkal jsem tam někomu, že já teda fakt dítě štěstěny a splnil jsem tu novinářskou maturitu, protože jsem odtud napsal deset článků, které jsem přitom nepsal „P.R.ově“. Ačkoliv přesně to ten tým očekával, že je budu chválit, jaké mají skvělé mašiny, že jen měli smůlu. Ale to jsem, nemohl udělat, to by mě vyhodili z redakce.

Ale na to týmy nejsou zvyklé, oni jsou zvyklí, že když tam někoho mají, tak bude psát pro ně a hezky. Zvlášť olomoucká část, jestli někdo znáte Marka Spáčila. Ale já se jim vůbec nedivím, protože potom přijeli po čtrnácti dnech na hotel, zapnuli internet, přečetli si moje články o Dakaru, přišli na recepci a tam jsem dostal dvakrát pěstí.

To je těžký vycytat to být s někým ve skupině, spát o něm a nějakým způsobem to ustát, já jsem to neustál a opravdu jsem měl strach, že se nedostanu zpátky do Prahy. V letadle jsem se ohlížel, z které strany dostanu další ránu. Tady s tou olomouckou větví Czech Dakar Teamu jsem si prostě moc nesesl a chápu to, protože byli dost frustrovaní, protože nikdo z nich nedejel. Chápu to, když celý rok sháníte peníze, makáte po víkendech, abyste se tam dostali, a pak vyjede do pouště a skončíte a do toho se vám dostat pod ruku novinář, který píše, takový legrácky jako já, to musí být pro ty lidi nepříjemné. To byla má nejhorší práce, kam se hrabou cikáni v Chomutově.

Tam asi nešlo o to, že vypadli v prvních dvou třetinách, ale spíš o to, že si psal jinak, než se čekalo a že to nebyla óda na soudržný tým.

To bylo tím, že ten člověk je frustrovaný, to byste museli číst ty články. Já jsem měl to štěstí, že jsem jel s „divnými lidmi“, s Dušanem Kunovským, což je takový střelený milionář, a potom s poslancem ODS Jirkou Janečkem. Takže jsem jel se dvěma šílenci, sám taky nejsem normální, a psal jsem články o tom, jak jsme se někde ožrali, ale i normální články o tom, jak je to těžký závod.

A když si frustrovaný člověk sedne k internetu, není na to zvyklý, neví, co jsou novináři zač, on je závodník a nepochopí to, že je na Dakaru novinář a místo aby popisoval detaily závodu, tak píše o tom, jak se Kunovský ožral a něco takového. Takže když si něco takové přečte, tak se mu zatmí před očima a ještě tam má kolegu, co moc číst neumí, tak mu to řekne ještě hůř. A v tu chvíli už se to rozšíří mezi kamionáky, že měli veš v kožichu, která jela s nimi, tvářila se jako docela normální, jako kamarád a přitom celou dobu podvrací, tak se nedivím, že jsem dostal pěstí. Nic se nestalo, žádná fraktura nebyla.

Ty ses v nějakém rozhovoru přiznal k jinému pohledu na problém Gruzie a Jižní Osetie a na útok Gruzinců na jižní Osetii, a to byl po-

hled jiný, než pohled většiny světa. Nemáš pocit, že česká média jsou strašně stereotypní v pohledu na oblasti, o kterých se bavíme?

Já jsem v tom článku předeslal, že nejsem politolog, v tomhle mě neberte vážně, ale jinak si myslí, že jo. Pokud vím, Evropská unie nechala zpracovat zprávu o kavkazské válce, která začala, když jsem byl v Pekingu, zprávu o tom, co se stalo v Jižní Osetii, a došla k názoru, že primárním viníkem byl gruzínský prezident Saakašvili, ale tomu česká média věnovala několik řádek a nadále stereotypně psala jen o tom, že Rusko nastoupilo proti Gruzii a napáchalo spoustu škod. Já si nedělám iluze o Rusku, to tam posléze vtrhlo taky, ale jsem si jistý, že tuhle válku začal Saakašvili a že se tomu nevěnuje pozornost. Lidi to nechtějí slyšet, tady panuje obrovská, do jisté míry oprávněná obava z Ruska, a lidi o tom nechtějí číst. Já jsem v Jižní Osetii byl, tři dny jsem poslouchal, co mi lidé vyprávěli a měl jsem z toho tenhle pocit.

Jak jste se dostal k tomu, že jste jel na Dakar?

To není nijak zajímavé. Bylo to dáno tím, že jsem byl na Kavkazu a šéf Central Groupu Dušan Kunovský si mé články četl a líbily se mu a protože samozřejmě chce, aby se o Dakaru psalo, když už se tam vypravili, tak si řekl, že vezme jednoho novináře s sebou, aby o tom psal. Ale nepodepsal jsem smlouvu, že budu psát pro něj. Prostě tam chtěl mít novináře, aby se v Mladé frontě o Dakaru psalo. Takže mi Dušan Kunovský zaplatil letenku a startovné a já jsem s nimi jel asistenčním vozem, to znamená, že jsem neměl na práci nic, jenom jsem jim podával Redbully, když dojeli do cíle. Takže mě pozval, asi si z mých článků řekl „tenhle kluk by to mohl zvládnout, asi je zvyklej na nepohodlí.“

Ty si říkal, že si byl překvapený, že Čína není jen zaostalý venkov s rýžovými poličky, ale že si jel po širokých dálnicích ze západu na východ a byla to víceméně moderní země.

Takhle to je a já jsem to do jednoho článku napsal. Buď čtu špatně, nebo čtu něco jiného, než je to napsáno, ale ze všech možných článků mám pocit, jako že čtu o Koreii, o životě v totalitě, a na to jsem vůbec nenarazil. Já jsem si cestu v pohodě odstopoval, nikdo mě v tom stopování neomezoval, dostal jsem se na internet, přečetl jsem si www.bohemians.cz, kdy jsem chtěl, i iDens.cz, takže jsem neměl pocit, že jsem tam na každém kroku sledovaný. Když člověk projede Kazachstánem, tady už to jede samo, nádherná silnice přes čtyři tisíce kilometrů z Inguška až do Pekingu. Docela mě překvapilo, že v obchodech mají to samé, co tady, chcete si koupit Redbull, koupíte si Redbull. Mě to mile překvapilo a nepřipadal jsem si jako v hluboce totalitním státě, kdybych byl, tak by mě asi nenechali moc stopovat, ale tam se o mě nikdo moc nestaral. Ale možná čtu špatně časopisy a noviny, kde se o téhle tváři Číny nedozvím, neříkám, že je to nějaká super země, ale podle mě, když tam někdo pojede na dovolenou, tak nepocítí žádný problém, kromě toho, že budou chtít nakreslit prasátka v chlívěčku. Z tohoto pohledu jet tam není žádná exotika.

Jak to vypadá, když v Praze na benzínce stopuješ auta a říkáš: „Já stopuju do Pekingu,“?

Já nestopuju na benzínce, já stojím normálně na Chodově na dálnici. Já jsem opravdu udělal takovou blbost, když jsem jel do Pekingu, že jsem si vytáhl ceduli „Peking“. Všichni projížděli kolem, strašně se smáli a ukazovali si na mě prstem, takže jsem ceduli schoval a jel jsem bez ní.

A setkáte se s různými reakcemi, některým řeknete, že jedete do Pekingu a oni řeknou „No jasně, proč ne.“ To pak koukáte. Jiní lidi vezmou telefon a volají kamarádům: „To není možný, já teď vezu z Olomouce do Hranic někoho, kdo jede do Pekingu. Já chci jet s ním!“ To jsem opravdu jel z Olomouce do Hranic, první stop mě odvezl Praha-Olomouc, to bylo super, protože jsem šel v šest ráno na stopa a v šest nula tři mi zastavilo auto do Olomouce. Ty reakce jsou různé. Ale tak od poloviny, když ujedete těch pět tisíc kilometrů, tak už to každému připadá úplně jasně: „No jasně do Pekingu.“

Zajímavější bylo, když jsem jel do Čečny, protože tady v Čechách mi každý říkal, že jsem sebevrah a blázen, ale říkali mi to ještě až do Krymu, říkali mi, že jestli to náhodou nevím, tak Čečna je postavená na tom, že tam přijede turista, že ho unesou, a když ho nepopraví, tak budou chtít výkupné. Takhle mi to říkali celou cestu, ale od jisté chvíle, přibližně od toho pobřeží Černého moře je to naopak: „To je jasný, Čečna, tam se deset let neválčí. Až uvidíš Grozny, tak budeš čumět, protože Grozny je dneska nejhezčí město celého Kavkazu, celý úplně nově postavený, tam Putinův bulvár vypadá jako Pařížská v Praze.“

Kde tě to okradli?

Nejvíce mě okradli na Kavkazu, v Zugdidi, tam mě okradli o všechno.

Ty si bereš veškerou hotovost s sebou?

No, já mám takovou tu kapsičku a v ní mám pas a tisíc dolarů. Já prostě neumím používat šeky a bankomat na poušti není. Jsou lidi, kteří je mají různě v pásku nebo v podšívce, ale to jsem si ještě nikdy nesehnal.

Když jste stopoval, tak jste si fotil jednotlivé řidiče.

No jo, to je takový můj základ, že ke všemu, co jsem kdy projel, přidávám do Magazínu fotky všech lidí, se kterými jsem jel a mám i všechny podpisy. Já mám ještě takovou knížku, kdy mám napsáno Praha-Olomouc, Pepa Dvořáček a takhle jsem měl z Prahy do Pekingu asi 104 podpisů. Totéž teď, měl jsem 119 fotek a podpisů lidí, kteří mě svezli.

Byli ti lidé ochotní nechat se fotografovat?

Vesměs jo, měl jsem jednoho nebo dva, ale to byli podle mě asi nějakí teroristi, tak jsem předstíral, že si fotím stromky před námi a opatrně jsem si je vyfotil přes zrcátko. Ale jinak byli lidi většinou ochotní a většinou jsem spal u nich doma. V Dagestánu se mi stalo, že jsem nemohl utratit ani rubl, oni mě nenechali nic utratit. Dokonce tam žijí hodně ortodoxní muslimové, kteří, když kouříš v místnosti, tak oni nevstoupí, dokud cigaretu netípneš, ale stejně ti nakonec koupí cigarety, protože nedopustí, aby cizinec něco platil. To je zajímavé, že člověk, který se o Kavkaz nezajímá,

ani netuší, že v zemi, kterou má zafixovanou jako Rusko, žije drtivá většina muslimů a většinou dodržují právo šaría.

Popsal bys sám sebe jako extrémně extrovertního a empatického, nebo ve tvých stopách může jet kdokoli?

Já myslím, že tam může jet kdokoli, kdo má zájem. Ale neumím si představit člověka, který nikdy nikam nestopoval a teď řekne, že jede stopem do Pekingu, protože to stopování se taky musí naučit. Asi by to měl dělat člověk, který už má pár tisíc kilometrů odstopováno, a v takovém případě to zvládne. Asi bych to nedoporučoval samotné holce, ale dvě holky už bych tam pustil, zvlášť kdyby nebyly extrémně krásné a jedna byla trochu ranařka.

Základem je mít ty lidi dopředu rád a nebát se jich, protože člověk by byl ve strašné schizofrenii, kdyby se pořád něčeho bál. Takže já to dělám tak, že někam přijedu, třeba do Lvova, a tam mě veze nějaká paní a ta říká: „Jestli chceš, tak se tady na pět minut venku proběhni, tady jsou nejslavnější kostely celého Lvova.“ A teď máte dvě možnosti, buď si vytáhnete krosnu a tím jí dáte najevo, že jí nedůvěřujete, nebo to risknete a doufáte, že tam těch pět minut bude čekat. Tak já to samozřejmě vždycky risknu. A musím říct, že v takových situacích nikdy nikdo neodjel. Je dobré brát to trochu punkově a občas zariskovat, že o něco přijдете a někdo vás holt zklame, abyste pořád nebyli vystresovaní. Mě ale nikdy nikdo nějak výrazně nezklamal.

A pak by měl jet člověk, který není extrémně slušně vychovaný, protože člověk, který dodržuje pravidla, se nikam nedostane. Pokud budete poslouchat policisty, tak se nedostanete nikam, ve většině zemí je stopování zakázané, třeba v Číně je stopování zakázané jako u nás. A musíte být hodně drzí, protože zvlášť na Kavkazu budete hodně často řešit úplatky a když vám někdo řekne o padesát euro a vy mu je dáte, tak moc daleko nedojedete. Musíte se s tím člověkem pohádat a stáhnout to na pět euro a to vyžaduje tak půlhodinovou práci.

Narazil jste na cestách na jiného zahraničního novináře, který jel podobnou cestu?

Že by stopoval to ne, ale narazil jsem na novináře. Já jsem stopoval ze Severní Osetie do Jižní Osetie, kde byla ta válka, a tam moc lidí nejezdí a navíc bylo potřeba speciální vízum a já nevěděl, jestli vůbec projedu, a zastavil mě vůz prvního programu ruské televize a kluci mě svezli do Jižní Osetie a ještě mi zařídili ubytování v domě u nějaké rodiny, takže jsem tam mohl bydlet s nimi.

Takže to bylo docela štěstí, že mi zastavili, aniž by to tušili, vylezl kluk a ptá se: „Kam jedeš?“ A já říkám: „Do Cchinvali.“ A on říká: „Kolik seš schopnej dát?“ Já říkám: „Kolik byste chtěli? Já jsem stopař.“ On říká: „Čtyři tisíce rublů.“ Já říkám: „Hele já jsem stopař, ale protože nic nejzdí, tak jsem ochotnej dát ti třeba sto rublů.“ A on se začal smát a řekl: „Nastup, prosimtě. Co si zač?“ „Novinář.“ A on: „Kde pracuješ?“ A já, že pracuju v Mladé Frontě a on mi vyprávěl, že byl v Praze několikrát, vyprávěl mi o pražských hospodách.

Takže jsem byl rád, že jsem se k novinářům dostal, protože oni ti potom vypráví různé další podrobnosti a to jsou věci, na které nezapomeneš. Jeli

jsme tou trasou ze severu na jih a tenhle kluk tam byl rok předtím při té válce a říkal, že nikdy nezapomene na to, jak celý ten průsmyk smrděl. Protože jak se tam vřítela ruská vojska, tak vůbec nebrala ohled na krávy, takže je přejížděli jednu za druhou, tam na té asfaltce, která vede sto padesát kilometrů na jih byly rozježděné krávy. On jel s nějakým presscarem vzápětí a přejížděli ty placky z krav a bylo 40 stupňů celsia.

Stihl si v Pekingu ten zahajovací ceremoniál?

Já jsem byl první host v Českém olympijském domě, já jsem přijel ve středu a až v pátek začínala olympiáda a bylo to super, protože tam sportovci ještě nebyli, ale měli kvůli mě otevřeno a hlavním sponzorem české olympijské výpravy byl Prazdroj, takže tam otevřeli něco jako plzeňskou hospodu a ten den narazili sudy a neměli komu nabízet. Měl jsem možnost se zaakreditovat na nějakou akci, třeba na zahájení, ale já jsem opravdu nechtěl, protože mě zahájení nezajímalo a hlavně jsem chtěl v sobotu ráno letět domů, protože fandím Bohemce a ona v neděli ve tři hrála, takže jsem v sobotu ráno musel nutně na letadlo do Moskvy a z Moskvy do Prahy, abych zvládl ten nedělní zápas, a z olympiády jsem nic neměl.

Máte naplánováno, kam se podíváte příště?

Já jsem říkal, že kdyby naši fotbalisti postoupili na Mistrovství světa, tak bych projel Afriku, a to byla matka fakt nešťastná, ale naši se tam nedostali a kvůli Slovákům tam nemusím. Lákalo mě projet Ameriku, ale na druhou stranu tam chybí nějaký vtip, proč bych to měl zrovna teď dělat. Soukromě bych chtěl nejvíc na Kamčatku nebo Čukotku, tam bych chtěl jet, ale zatím mi chybí ten vtip, abych to mohl na poradě říct. Zatím tedy žádný plán nemám, zase přijde pár těch Lucií Bílých a Leošů Marešů.

Co říkala vaše matka na váš první stopovací výlet s Tequillou? Dozvěděla se to vůbec?

Ono je to pořád stejné, tehdy byla našťvaná, teď je našťvaná. Ale když jsem jel teď, tak jsem jí to dopředu neoznámil, tak mi to nemohla rozmlouvat předem. Poprvé mě nechala samotného doma, když byla někde na dovolené, ať hlídám kočku a já jsem tam kočku asi nechal a odjel jsem. Ona byla vždycky našťvaná, ale vždycky mi koupí třeba pláštěnku na cestu.

Kočka přežila?

Já jsem určitě poprosil paní Korytovou, ať tam občas zajde.

Stalo se vám, že jste řekl, že jste novinář a lidé se s vámi přestali bavit?

Spíš jsem to nikde neříkal. Když jsem byl v Čechně, tak jsem to nikdy nezdůrazňoval, až když se mnou hodinu někdo jel, hluboko se mi zadíval do očí, tak jsem to i přiznal, ale pokud to šlo, tak jsem to nepřiznával, protože v takových zemích k tomu není důvod.

Co jste tedy říkal?

Poprvé jsem říkal, že jsem student, teď už na to nevypadám, takže jsem často říkal, že jsem spisovatel. Že píšu cestopisnou knihu.

Neplánuješ vydat své články souborně?

Pár lidí mi to nabídlo, ale jsem hrozně líný a nesvěřil bych to nikomu jinému, aby to za mě seřadil, navíc to nejde, jen tak to seřadit, jak jsem to diktoval sekretářce. To by chtělo si na to na měsíc sednout a dát tomu tvář. Navíc necítím tu velkou ambici vydat něco, co každý může najít v archivu na iDnes.cz. Taky tím nezbohatnete, kdybych měl motivaci, že bych vydáním takové knížky vydělal padesát tisíc, tak bych se možná překonal, ale to není knížka na zbohatnutí a já bych neměl dobrý pocit, kdybych viděl, že je na týden někde v regálu v knihkupectví výtisk mojí knížky.

Ty titulky a mezititulky jsou tvoje, nebo je dělali v redakci? Když telefonuješ tak říkáš, kde bude jaký titulek?

Ríkám a v tomhle případě to i dost respektují. Ale vím, že v jednom případě sekretářka špatně slyšela a vzniklo něco, co pro mě bylo úplně nelogické, něco jako, že když stopuju, tak to chce nějakou zvláštní filozofii, aby to stopování bylo úspěšné, a já jsem diktoval, že se vždycky na někoho „zaculím“ a ona mi rozuměla třeba „nahrším“, takže napsala, že je potřeba se na řidiče nahrbit. A já na cestě nemám přístup k internetu, takže to nemůžu opravit.

Není po tom cestování a stopování trochu nuda vrátit se do Magazínu a dělat rozhovory s Leošem?

Ne, já totiž nejsem žádný dobrodruh, mně se chce po třech dnech zase zpátky a zatím mám toho Leoše s Luckou docela rád. Já nesnáším jenom Pomejeho. Od té doby, kdy to kyvadlo ukázalo, že jsme kamarádi, tak já mám Lucku rád a ona mi občas i uvaří, třeba rozmrazí plněné paprikové lusky z Family Frost.

Já obdivuju lidi, kteří se vypraví na nějakou dobrodružnou cestu třeba na rok, mě se vždycky stýská, už abych byl doma. Naopak bych nechtěl být ten redaktor, který celý rok jezdí do nějakých exotických krajin, to ne, to bych přišel o spoustu Bohemek. Možná jste si všimli, že já vždycky jedu v době, kdy je nějaká fotbalová pauza, na tom jsem závislý, takže nemám moc manévrovacího prostoru. Teď jsou před námi tři kola ve čtrnácti dnech, takže těžko můžu odjet do Pákistánu, když musím jet do Budějovic na Bohemku.

Ty si přiznal, že vycházíš asi s každým, s kým děláš rozhovor.

Kromě toho Pomejeho.

Nikdo jiný tě nenapadne?

Tak občas si s někým nesednete, to se stane každému. Já jsem si vůbec nesedl s Jiřím Bartoškou a vůbec nevím proč, ale podruhé už bych s ním rozhovor dělat nechtěl. Podle mne k tomu nepřistupoval tak, že by si chtěl popovídat, ale tak, že je to nutné zlo, že dělá PR rozhovor před festivale v Karlových Varech, ale to neznamená, že neměl jen špatný den. Já jsem třeba dělal pětkrát rozhovor s Bolkem Polívkou a ten bych nejraději dělal jednou za půl roku, protože je to i zajímavé, protože je chytrý, a člověk se s ním i ožere a vyspí se na farmě v Olšanech. Takže většinou mám ty lidi rád, nebo jsou mi jedno, spíš. Dělán, že je mám rád.

Někomu připadá extrémní, že jsem dělal homosexuála nebo metrosexuála a to mi nepřipadá vůbec extrémní. Tak se tři týdny tváříte jako homosexuál a chodíte na gay párty, potom napíšete článek, jaké to bylo. Nebo jste metrosexuál, tak chodíte na kosmetiku, manikúru, pedikúru, to je vlastně strašně příjemné, na tom není nic extrémního. Mě to opravdu bavilo, já jsem chodil do dobrých podniků na mojito, nechal jsem se ostříhat za čtyři tisíce, měl jsem fakt krásné nehty všude. Pokud chcete příjemnou práci, zkuste se dostat do magazínu, tam děláte úplně blbosti, třeba celá druhá polovina je televizní program a tam je u každého dne nějaký tip na pořad, takže ještě jednou denně musíte napsat profil pořadu nebo nepodepsaný článkuček o Zuzaně Norisové, zkrátka občas anonymně vyplňujete televizní program. Ta práce se dá přežít, lepší než dělat v olomoucké příloze a chodit na porady v půl desáté.

DIGITALIZACE TELEVIZNÍHO A ROZHLASOVÉHO VYSÍLÁNÍ V ČR

POTŮČEK, JAN

Úskalí televizní a rozhlasové digitalizace v České republice

Nedávno tomu byl rok, co Česká republika oficiálně zahájila proces přechodu ze zemského analogového na zemské digitální televizní vysílání. Po letech průtahů, kdy se komerční televize Nova a Prima snažily tento proces zbrzdit, nebo dokonce zastavit, se postupně v jednotlivých regionech vypínají analogové televizní vysílače a nahrazuje je modernější, a také levnější způsob digitálního šíření televizního signálu. Ne všechno je ale tak růžové, jak se může na první pohled zdát.

Proč se vlastně přechází na digitální vysílání?

Základní otázka, kterou si zřejmě kladou všichni televizní diváci. Manažeři vysílacích společností by na ni odpověděli tak, že digitalizace přináší lepší kvalitu obrazu a zvuku, větší programovou nabídku a úspory televizím při šíření televizního signálu. Proč by ale televize, které v České republice dosud vysílaly analogově, měly chtít přecházet na digitální vysílání, v němž je dostatek prostoru pro další provozovatele, a tedy i novou konkurenci? Odpověď zní: televize digitalizovat nechtěly, byly k tomu donuceny.

Přechod na digitální vysílání je vynucený proces, na kterém se dohodly státy Evropské unie. Výsledkem má být lepší využití kmitočtového spektra, neboť digitální šíření signálu je mnohem úspornější na datový tok než analogové. Do jednoho vysílacího kanálu, který v analogové podobě přenáší pouhý jeden televizní program, se v digitální podobě vejde celá jedna digitální síť se čtyřmi nebo pěti televizemi, několika rádii a doplňkovými službami. Po vypnutí analogových televizních vysílačů bude k dispozici tolik volných frekvencí, že na digitální vysílání se využije jen část. Zbytek se může připadnout na další služby: bezdrátové širokopásmové připojení k internetu, digitální rozhlas či televizní vysílání určené pro mobilní telefony.

Na jednu stranu by tedy digitalizace měla vést k liberalizaci televizního trhu, protože otevírá možnost vysílat z pozemních vysílačů dalším společnostem kromě veřejnoprávní České televize a komerční Novy a Primy, jež tu existovaly v analogové éře, na straně druhé poskytnout další podnikatelské možnosti telekomunikačním firmám. Měla by vést také k větší pluralitě televizního vysílání, tedy větší programové nabídce a pestrosti. Rok po spuštění tohoto procesu to ale vypadá spíše na zmnožení možností pro stávající analogové televize: každá si vedle svého hlavního programu buduje skupinu tematických kanálů a snaží se udržet stejný počet diváků jako v době, kdy vysílala pouze v analogu.

Jak se podařilo přesvědčit analogové televize, aby přešly na digitální vysílání?

Aby se v České republice mohlo začít vysílat digitálně, musí se postupně vypínat analogové vysílače. Na uvolněných frekvencích se pak spouští nové digitální sítě. S vypínáním analogového televizního vysílání se v první polovině devadesátých let minulého století nepočítalo a televize, které v těchto letech získaly oprávnění pro vysílání z klasických vysílačů, mají právo vysílat analogově do roku 2018 (Nova a Prima, ale také několik regionálních televizí). Česká republika se však zavázala Evropské komisi, že analogové vysílání zcela vypne do konce roku 2012 (a komise nyní chce tento termín uspíšit na začátek roku 2012). Tento problém se musel nějak vyřešit.

Pokud by se totiž Nova s Primou, nebo i regionální analogové televize, rozhodly využít svoje licence pro analogové vysílání do konce jejich platnosti, závažným způsobem by to zkomplikovalo spouštění digitálních vysílačů. Nedostávalo by se frekvencí pro digitální vysílání. Provozovatelé analogových televizních stanic si to velmi dobře uvědomovali, a proto po státu požadovali náhradu: pokud budou souhlasit s předčasným opouštěním analogových frekvencí, budou mít automatický nárok na digitální vysílání a získají licence pro další digitálně šířené programy. Přednostně a dříve než ostatní zájemci o digitální vysílání.

Stát tedy připravil oficiální harmonogram digitalizace, který se nazývá Technický plán přechodu ze zemského analogového na zemské digitální televizní vysílání, a podpisem tohoto dokumentu získala Nova s Primou nárok vysílat v některé z plánovaných digitálních sítí nejen svoje hlavní programy, ale každá ještě jeden další kanál (Nova spustila filmový kanál Nova Cinema, Prima zase program Prima Cool pro mladé). Poslanci jim navíc prodloužili oprávnění pro pozemní vysílání o dalších osm let (tedy do roku 2024).

Proč se nevypne analogové vysílání najednou všude?

Přechod na digitální televizní vysílání probíhá postupně po jednotlivých regionech České republiky. Český telekomunikační úřad rozdělil území státu na 13 územních oblastí a pro ty určil přesné termíny spouštění digitálního a vypínání analogového vysílání. V každé oblasti se zapíná digitální a vypíná analogové vysílání jindy. Nejjednodušší by samozřejmě bylo zavést digitální vysílání v jeden den v celé České republice a podobně vypnout v jeden den analogové vysílání na celém území ČR. To však jednoduše nelze udělat, protože tomu brání technické překážky.

Aby se mohlo vypnout analogové vysílání v celém státě najednou, muselo by se v tu chvíli v celé České republice už vysílat digitálně. Jinak by se stalo, že by vypnutím analogu někteří diváci přišli o možnost přijímat pozemní cestou televizní signál. Zavést digitální vysílání najednou v celém státě ale nelze, protože k tomu nejsou volné vysílací frekvence. Volných vysílacích kanálů je minimum, a ty se využily pro start digitálního vysílání v prvních „pionýrských“ oblastech – Praze, Brně, Ostravě, Domažlicích a Ústí nad Labem. Právě v těchto místech nejprve vysílala pouze jedna přechodná digitální síť.

Kvůli zavádění digitálního vysílání v dalších oblastech a spouštění dalších digitálních sítí bylo nutné předčasně vypínat vysílací kanály analogového programu ČT 2. Veřejnoprávní Dvojka tedy uvolňuje prostor pro digitální vysílání sítě České televize, a další volné frekvence jsou k dispozici pro komerční

digitální sítě označované jako multiplex 2, 3 a 4. V každé územní oblasti pak po nějakou dobu běží vedle sebe jak digitální vysílání několika multiplexů, tak analogové vysílání programů ČT 1, Nova a Prima. To se po několikaměsíčním souběhu vypíná, a v tu chvíli je možné spustit digitální vysílání v sousední územní oblasti, které by se jinak s analogovým vysíláním rušilo.

Negativní dopad postupného zavádění digitálního vysílání

Složitost celého procesu zavádění digitálního a vypínání analogového televizního vysílání, a především velký časový rozptyl mezi první digitalizovanou oblastí (Plzeň) a poslední, která přijde na řadu v roce 2011 (Zlín) vede televizní diváky k tomu, že nečekají, až k nim doputuje digitální signál z místního vysílače a hledají si alternativní způsoby jeho příjmu. Nejčastěji je nacházejí v satelitu, ale také v kabelové televizi nebo IPTV. Existuje tedy velké riziko, že v době, kdy se bude spouštět pozemní digitální vysílání na severní a střední Moravě, už nebude takřka pro koho vysílat, protože si všichni mezitím pořídí satelit.

Riziko je o to větší, že zatímco pro vypínání analogového vysílání existují u jednotlivých regionů České republiky společné termíny pro všechny tři velké analogové televize (s výjimkou ČT 2, která se vypíná ve většině případů dříve než ČT 1, Nova a Prima), jednotlivé digitální sítě startují ve stejné územní oblasti v různých termínech. Stává se tedy, že v konkrétním místě divák nahladí digitální vysílání České televize, ale komerčních programů se dočká až za rok. Pokud by chtěl sledovat zároveň digitální programy České televize a analogovou Novu nebo Primu, musel by složitě vypínat a zase zapínat set-top-box připojený ke svému televizoru. I to je důvod, proč řada diváků přechází na satelitní příjem televize.

Podíl domácností, které přijímají televizi přes satelit, se v současné době odhaduje na 30 procent. V nejbližších letech by ale měl stoupnout až na 50 procent. Oproti tomu počet domácností, které přijímají televizi z pozemních vysílačů, vytrvale klesá. Do dvou let by se měl jejich počet vyrovnat s těmi, co přijímají televizi přes satelit a poté domácnosti se satelitním příjmem převáží. Co to znamená pro televizní stanice? Zejména těm novým se do budoucna už nevyplatí vysílat přes pozemní vysílače, což je nejdražší způsob distribuce signálu, a zůstanou pouze na satelitu a v kabelech. Ostatně, to se už děje: hudební televize Óčko letos v létě opustila celostátní digitální síť, protože vysílání v ní je nad její ekonomické možnosti.

Velké oči malých televizí

Finanční náročnost pozemního digitálního vysílání vede k tomu, že společnosti, které před třemi lety zvítězily ve výběrovém řízení na první licence pro komerční digitální televize, často tímto způsobem ani nezačaly vysílat. Z šesti držitelů těchto licencí začali vysílat dva: plnoformátová televize Barrandov a zpravodajský kanál Z1. Další držitel, hudební televize Óčko, spoléhá na satelit a kabel (ale částečně vysílá i z pozemních vysílačů, i když jen v Praze, Brně a Ostravě, čímž pokryje necelých 20 procent celé populace). Ambiciózní projekt další plnoformátové televize Febio skončil na nedostatku peněz, aniž by Febio vůbec začalo vysílat. Totéž platí pro regionálně zaměřený zpravodajský kanál RTA a dětskou televizi Pohoda, i když tyto dvě televize deklarují zájem začít vysílat v nejbližších letech.

Místo očekávané liberalizace televizního trhu a větší plurality vysílání jsme tedy svědky zmnožení možností pro dosavadní analogové televize. Česká televize, Nova i Prima si zakládají nové tematické programy a ovládly naprostou většinu prostoru v zemském digitálním vysílání. Část digitálních sítí zeje prázdnou a jejich operátoři marně čekají na klienty – komerční televize. Zvyšující se poměr domácností se satelitní nebo kabelovou televizí jim nedává moc velké šance na úspěch. Vybájených dvaceti a více televizních programů zdarma vzduchem z pozemních vysílačů se tedy zřejmě nedočkáme.

A co digitální rozhlas?

Digitalizace rozhlasového vysílání je na tom ještě hůře než televizní digitalizace. Dosud neexistuje žádný státem navržený harmonogram přechodu na toto vysílání. Situace je o to složitější, že v případě rádií není nutné vypínat analogové vysílání, protože digitální rozhlas bude fungovat na úplně jiných frekvencích (těch, na kterých dnes vysílají analogové televize). Rádia tedy nikdo nenutí, aby na digitální vysílání přecházela, navíc jich u nás vysílá podstatně více než analogových televizí.

Sami komerční vysílatelé se nicméně shodli na pravidlech, za jakých by mělo k přechodu na digitální vysílání dojít. Návrh dostal podobu novely zákona o rozhlasovém a televizním vysílání, který ale ve finále neřešil ani tak digitalizaci, jako spíš zakonzervování současného stavu a prodloužení licencí pro analogové vysílání do roku 2020. Většinu českých rádií totiž letos nebo v nejbližších dvou letech vyprší již jednou prodloužené licence pro analogové vysílání. Zatímco po uplynutí platnosti první licence, která se vydává na osm let, mají rádia ze zákona nárok na prodloužení licence na dalších osm let, podruhé už zákon takové automatické prodloužování nepovoluje a Rada pro rozhlasové a televizní vysílání by musela na jejich frekvence vypsat licenční řízení.

Takového licenčního řízení by se samozřejmě mohla zúčastnit rádia, která na těchto frekvencích vysílají, ale i další zájemci. Nikdo by stávajícím rádiím negarantoval, že v tendru zvítězí. Proto přišla s návrhem na řešení přechodu k digitálnímu vysílání, který říká, že pokud se majitel rádia dobrovolně zaváže, že v roce 2020 přejde na digitální rozhlasové vysílání, automaticky se mu do tohoto roku prodlouží oprávnění pro vysílání v analogu. Tím pádem se rozhlasová digitalizace odsunula až na rok 2020.

Český rozhlas, který by se nemusel řídit plány komerčních rádií, počítal se zahájením řádného zemského digitálního rozhlasového vysílání v roce 2012. Po výměně generálního ředitele, ke které došlo letos v létě, však svoje plány přehodnotil a kromě dlouhodobých testů digitálního vysílání v Praze, Brně a Ostravě vysílá jen prostřednictvím televizní digitální sítě České televize. Rozhlas přes televizi ale ladí minimum posluchačů, a tomu také odpovídá mizivá poslechovost čistě digitálních stanic ČRo: Rádia Česko, Leonarda, D-dur a Rádia Wave.

DISKUZE

Digitalizace se točí kolem peněz, ale běžnému divákovi asi není jasné, v čem je digitalizace pro Českou televizi a Česká rozhlas tak drahá, kdo platí změny sítí a formátů a proč do toho procesu nevstupuje stát? Jinými slovy, proč Česká televize omezuje výrobu, aby měla peníze na digitalizaci? Proč je ta částka tak vysoká pro rozhlas?

U televize je to tak, že některé státy Evropské unie přispívají na přechod na digitální vysílání. Nepřispívají ale těm televizím (s výjimkou některých veřejnoprávních televizí), ale koncovým uživatelům – divákům. Protože pokud chcete přejít na digitální příjem televize, musíte si koupit set-top box, který převádí signál. A některé státy dospěly k závěru, že pro určité sociální vrstvy obyvatel je to příliš velký náklad, přispěly určitou částkou na nákup každému zájemci z předem definované skupiny obyvatel. To je příklad Rakouska, Slovensko nad tím uvažuje, tam ještě komerční digitální vysílání nebylo spuštěno, má nastat na přelomu letošního a příštího roku, a myslím, že se to týkalo i některých států Pobaltí.

Co se týká výstavby sítí, Česká televize má povinnost provozovat svou vlastní digitální síť, této povinnosti se nemůže zbavit a aby přechod ufinancovala, ponechali poslanci České televizi vysílání reklamy, i když měla být přibližně před dvěma lety zrušeno, a rozhodli, že veškerý zisk z prodeje reklamního času půjde do speciálního fondu, ze kterého se budou čerpat peníze na výstavbu digitálních přijímačů České televize, na digitalizaci archivu České televize, tedy programů, které vyrobila v minulosti, a na státní informační kampaň, která provází přechod na digitální vysílání. Jenže nastal problém v tom, že protože fond je závislý na příjmech z reklamy České televize a ty jsou závislé na sledovanosti České televize. A spojilo se to, že je krize, České televizi klesá sledovanost, tím pádem i příjmy z reklamy a inzeruje i méně firem, což v příštím roce povede k tomu, že Česká televize bude rychleji vypínat své analogové vysílače, aby nemusela dlouhou dobu platit souběžné vysílání. Při přechodu na digitální vysílání nelze jeden den vypnout analogové a zapnout digitální vysílání, protože by to byl pro mnohé diváky velký skok, na který nejsou připraveni. Proto se nejprve spustí digitální vysílání a kampaň, aby si lidé koupily set-top boxy a minimálně po třech měsících souběžného vysílání je možné analogové vysílání vypnout. V harmonogramu vlády jsou uvedeny doby souběžného vysílání i rok až dva, konkrétně v případě České televize, což znamená, že Česká televize musí vysílat za vysílač ČT1 a ČT2 analogově a za vysílač digitálně – trojí zbytečné náklady.

Dá se odhadnout, kolik je to v případě České televize peněz?

U digitálního vysílání jedné sítě, v níž jsou čtyři programy české televize, se poplatky ze šíření digitálního signálu, pokud by se jednalo o celoplošné pokrytí (přičemž se plánuje 98% pokrytí), pohybují kolem 80 milionů ročně. Přibližně tolik stojí i jeden program v analogovém vysílání v celé republice. Tedy přibližně 160 milionů navíc za rok.

Komerční televize jsou na tom stejně?

Komerční televize nejsou nuceny vysílat souběžně tak dlouho, ale v některých případech také mají podobně dlouhý souběh a proto se nyní snaží dohodnout s Českými radiokomunikacemi, které provozují jak analogové, tak digitální vysílače, aby se celý proces urychlil a analogové vysílání se vypínalo rychleji. Ze zákona je dáno, že souběh musí trvat minimálně tři měsíce a po těch třech měsících bude probíhat státní informační kampaň, ale problém je v tom, že smlouvy s Českými radiokomunikacemi mají dlouhé výpovědní lhůty a spoustu podmínek, takže komerční televize se dřívějšího vypnutí nedomohou. České radiokomunikace stojí o dodržení smluv, protože v době finanční krize se jim vyplatí inkasovat peníze od jedné televize za dva vysílače.

Principem digitalizace byla liberalizace trhu, aby na něm bylo víc vysílatelů a televizi, a to se nepovedlo. Je jedinou příčinou otázka peněz?

Je to otázka peněz. V roce 2004, kdy bylo vypsáno licenční řízení na první digitální programy, se ho zúčastnilo asi padesát společností a měly nepředstavitelné představy o tom, co všechno u nás budou vysílat. Asi nejromantičtější byl projekt televize Febio. Ta chtěla nabízet úspěšné dokumenty, které dříve vysílala v České televizi a na Nově, filmy pro náročné diváky apod. Zjistila ovšem, že by stěží dosáhla sledovanosti ČT2, ale musela by přitom platit za šíření digitálního signálu, na což by neměla peníze.

Podle odhadů je na rozjezd celoplošné televize potřeba 1 miliarda korun, je to nadnesená částka, nebo by mohla odpovídat?

To platilo přibližně před pěti lety, teď už ta částka bude vyšší. Budou to asi dvě miliardy, pokud se bavíme o plnoformátové televizi, jak je ČT1, Nova nebo Barrandov. Není to otázka technologií. Pokud se technologie nakoupí teď, tak nejsou tak drahé. Když televize začíná na zelené louce, tak má výhodu oproti televizi, která už existuje delší dobu a musí staré technologie inovovat. Ale drahé jsou nákupy televizních formátů a lidí, kteří vytvářejí pořady původní tvorby.

Pokud se vrátíme k televizi Febio, ta zpočátku působila velice entusiasticky, mimo jiné tvrdila, že bude mít investory a bude fungovat dobře. Měli lidé z Febia domluvené investory zvenku? Proč se vlastně ten projekt neuskutečnil?

Měli investora, společnost Arca Capital, která jim měla dlouhodobě půjčit zhruba miliardu korun a další půl miliardy hodlali sehnat i jinde. To ale bylo v roce 2004, v době, kdy byla udělena licence, ale poté nastaly soudní spory a teprve v roce 2008 vyšla novela zákona, podle které mohli licenci získat. To jsou čtyři roky, během nichž původní plány z roku 2004 naprosto ztroskotaly. V roce 2004 počítali s tím, že naprostá většina diváků u nás bude nadále sledovat televizi vysílanou vzduchem přes vysílač, ale v letošním roce se ukazuje, že přes 30 % domácností přijímá televizi přes satelit, 20 % přijímá kabelovou televizi. Na klasický vysílač sice připadá polovina diváků, ale čísla budou klesat. V naprosté většině států Evropské unie převládá satelitní televize. A když porovnáme náklady na šíření signálu

přes pozemní síť vysílačů, což je těch 80 milionů korun ročně a přes satelit, což stojí 8 milionů ročně, tak je to rozdíl.

Proč se tedy přechází na digitalizaci a ne rovnou na satelit?

protože v době, kdy se digitalizace připravovala, tak se netušilo, že dojdeme do této situace. Možná bychom do ní nedošli, kdyby se digitalizovalo včas, kdyby spory o licence neprobíhali. Došlo také k tomu, že stát harmonogram vypínání analogového a zapínání digitálního vysílání připravil dřív. První verze plánu přechodu na digitální vysílání vznikla v roce 2006, ale bylo potřeba získat dobrovolný souhlas Novy a Primy a ty si spočítaly, že pokud se přechod zdrží o rok nebo dva, kdy nebudou mít žádnou konkurenci, vydělají víc na prodeji reklamního času. První dva návrhy, které byly předloženy v letech 2006 a 2007 ztroskotaly na tom, že je Nova s Primou odmítly. Až teprve loňský, třetí návrh prošel, díky tomu, že od státu získaly jeden program navíc a prodloužení licence.

Jak je možné že jim se to vyplatí, mít další kanály navíc? V případě Novy je to Nova Cinema a Nova Sport, v případě Primy se mluvilo o třetím kanálu, nevím, jak to dopadlo.

On vysílá, ale vysílá na programové pozici Primy Cool, takže Prima Cool každý den vysílá přibližně od 12:00 h odpoledně do půlnoci, pak tam byl jen nějaký piktogram. Prima měla nárok ještě na jednu licenci navíc, což je dáno zákonem, protože vlastnila síť analogových regionálních televizí. Takže aby nemuseli platit další samostatnou pozici a platit dalších 80 milionů ročně, spojili oba kanály a dopoledne vysílá televize R1 a odpoledne Prima Cool. Prima nepřišla o licenci pro třetí kanál a až jednou bude mít peníze na třetí plnohodnotný program, bude ho moci spustit.

Je možné u Novy říct, že vychází finančně dobře, když vysílá tři programy v digitálním vysílání?

Oni mají dva kanály v pozemních sítích, Nova Sport vysílá jen v kabelové a satelitní síti a navíc jde o placený kanál, takže jeho financování je nastavené trochu jinak. Sice platí šíření přes satelit, ale ten příjem je podmíněný, tím, že máte v přijímači dekodovací kartu a platíte nějakému operátorovi za to, že službu nabízí, a tím pádem se vše zaplatí. Proto nemusí být ve vysílacím čase tolik reklam. Nova by toho pochopitelně v pozemních sítích chtěla vysílat víc, koneckonců chtěla jednu celou vysílací síť pro sebe. To by se jí zřejmě vyplatilo, protože České radiokomunikace, které provozují digitální sítě, nabízejí množstevní slevy – čím víc programů jednoho provozovatele je v pozemní síti, tím levněji vychází šíření jednoho programu. Nova a Prima navíc musely spustit další programy, protože ve chvíli, kdy v digitální síti začne vysílat komerční zpravodajská televize, jiný komerční filmový kanál (protože i takoví byli zájemci), nebo další dokumentární program, pozornost diváků se rozptýlí na specializované televize a budou opouštět televize plnoformátové. Plnoformátové televize pak musí mít možnost zaujmout i diváka, který chce tematicky zaměřený kanál, a mají velkou výhodu v tom, že tematické kanály mohou inzerovat na svých hlavních programech, což například Nova dělá – po Televizních novinách ukazuje program Novy Cinemy a Novy Sport, a Prima vlastně dělá totéž s Primou Cool.

Říkal jste, že Nova chtěla mít pět kanálů, jaké další kanály měly být v nabídce?

S tím Nova přišla už v roce 2004, dokonce měla už i loga. Měl to být program Nova Film (potom byla Nova Cinema), speciální kanál Nova Seriál, Nova Sport (kterého dosáhla tak, že přejmenovala Galaxii Sport, kterou získala), Nova News, což měl být zpravodajský kanál, a to bylo v plánu v době, kdy neexistovala ani ČT24 ani Z1. Lehce si ale spočítali, že zpravodajský kanál zaujme méně diváků, například při důležitých událostech je podíl ČT24 na pohybuje mezi 2 až 3 %, kdežto Nova má přibližně 40 %. Takový program je navíc na výrobu enormně drahý, protože je potřeba síť zpravodajů po celé republice a v zahraničí, což stojí peníze.

Z1 to je proces hledání jak a co vysílat. Vy jste už jste dříve psal, že jejich možnostmi by mohlo být omezení zpravodajství o víkendů a vysílání dokumentárních filmů. Máte nějaké bližší informace o jejich programu a plánech?

Myslím, že už to udělali, že přes víkend nevysílají žádné živé zpravodajství a pouze reprízuji diskusní pořady z uplynulého týdne a vysílají dokumentární filmy a pořady, které nakoupili v zahraničí. Zda tento postup funguje, není jisté, protože Z1 nezveřejňuje data o sledovanosti a hlavně nemá podrobná data o sledovanosti. Od ledna by ale měla vstoupit do peplemetrového projektu, takže by se výsledky měly objevovat v týdenních zprávách, které jsou uveřejňovány na webových stránkách Asociace televizních organizací. Osobně si ale myslím, že Z1 bude hluboko pod sledovaností ČT24. Je jen otázka, jaký efekt bude mít vysílání dokumentů, protože Z1 každý den od 20:00 h vysílá nějaký zajímavý dokument, který je většinou ruský nebo britský, tedy věci, které se nevysílají ani na ČT2 a jsou zajímavé a drahé. Což je alternativa k nějakému komerčnímu filmu nebo seriálu.

Mluvil se o Nově MTv.

Ano Nova MTv, nebo Nova MTv Czech, to by mělo zahájit vysílání 29. listopadu. Bude vysílání stejnou formou jako Nova Sport, tedy pouze přes satelitní a kabelovou síť, přičemž se nedohodli se všemi provozovateli placených satelitních služeb, takže na satelitu poběží jen ve službě CS-link a na kabalu jen přes UPC. Volně z vysílačů zatím nepoběží. Jde o společný projekt Novy a MTv jako provozovatele té sítě hudebních kanálů a pokud vím MTv nikde na světě neprovozuje svoje vysílání přes síť pozemních vysílačů, všude se jedná o součást placené nabídky na satelitu nebo kabelu, protože ba se asi z prodeje reklamních časů neuzivila.

Zahájení vysílání MTv bylo odloženo už několikrát.

Ano, protože s MTv původně jednala televize Óčko, která tu chtěla provozovat lokální verzi MTv jako svůj druhý program, který by vyprofilovala, protože Óčko je hodně zaměřené na českou a slovenskou hudbu a na MTv by běžela spíš mezinárodní scéna. MTv ale paralelně jednalo i s Novou, která nakonec zvítězila, protože nabídla víc peněz. To bylo těsně před finanční krizí - podepsali smlouvu a poté udeřila krize a ten start vysílání se odsouval natolik, až nebylo zbylí a nyní musejí program spustit, jinak by MTv od dohody odstoupilo.

Máte nějaké informace, jak bude ten formát a spolupráce vypadat?

Bude mít vlastní moderátory, bude vysílat něco ze svého studia, ale bude toho minimum. Především bude přejímat vysílání MTv Europe, což je program, který byl dosud hlavně na kabelu a na satelitu a provozovatel MTv, aby podpořil českou MTv, že ve všech nabídkách placených televizí, kde je v současné době MTv Europe, tento program 29. listopadu zmizí a místo něj bude MTv Czech. Údajně také budou spoustu věcí přebírat z MTv Europe tak, že budou vysílat i reality show, které produkují a k nim budou vysílat české titulky. Čili půjde o velice levný kanál.

Jaký dopad má digitalizace na regionální televize?

U nich to záleží na typu vysílání, kterým vysílají. Pokud se bavíme o pozemních vysílačích, tak regionálních televizí v naší republice není moc, v podstatě jsou dvě – jedna patří Primě a jedna patří RTA a obě sdílejí analogové kmitočty s Primou a mohou se připojovat jen v určitých časech do celostátního vysílání. A nastal problém, jak se to bude řešit v digitálním vysílání. Prima, ve chvíli, kdy podepisovala harmonogram digitalizace, chtěla, aby poslanci přijali novelu zákona, která by odstranila regionální televize z jejího vysílání. Odpojování regionů je pro Primu nevýhodné, protože přeruší pořad a jeho kvalita je v různých krajích různá, to vede diváky k přepnutí na jiný kanál a po dvaceti minutách, které jsou regionálním televizím vyčleněny, se divák se sledování Primy už nevrátí, čímž jí klesá sledovanost.

Prima trvala na tom, aby jí zůstala licence, kterou měla na analogovém vysílání a přešla do digitálního, ale podmínkou licence je i sdílení vysílání s regionálními televizemi, čili Prima musí i v digitálním vysílání odpojovat regiony a regionální televize získaly zákonnou možnost, pokud svým analogovým signálem pokrývají minimálně třetinu obyvatel České republiky, zažádat si o tzv. kompenzační licenci pro digitální vysílání. Takže nejen že budou vysílat v digitální síti a budou se připojovat do Primy, ale tyto dvě sítě ještě získají celoplošný program, který bude vysílat z pozemních vysílačů, a už se připravuje celostátní program RTA a už vysílá i televize R1, což je třetí program Primy, který vysílá společně Primou Cool.

Jak probíhá digitalizace v Evropě? Na Slovensku se připravuje, v Rakousku už probíhá.

V Rakousku se v podstatě digitalizace dokončuje. Tam byl ten proces zajímavý tím, že sice spouštěli pozemní digitální vysílače, pokryli většinu území (přibližně 80 %), ale digitalizace se dělala pouze pro 10 % diváků, protože pouze takové procento diváků přijímá televizní vysílání z pozemních vysílačů. Asi 60 až 70 % domácností v Rakousku přijímá televizi přes satelit a zbytek přes kabelovou síť. Také musíme brát v potaz, že každá domácnost má víc televizorů, takže pokud mluvíme o domácnostech se satelitním příjmem nebo kabelem, mluvíme o hlavní televizi v obývacím pokoji, další televize v domácnosti pak většinou přijímají signál pozemního vysílače.

Jak je to s digitalizací v rodině, kde je více televizí, stačí jeden set-top box?

Nestačí, každá televize musí mít svůj set-top box. Při přijímání kabelové televize je situace jednodušší, protože například UPC nabízí jeden set-top box pro jednu televizi, na níž přijímáte digitální kabelovou televizi, a kabel lze rozvést ještě do další televize, která přijímá analogovou kabelovou televizi a není třeba další set-top box. Ale nejsou na ní digitální kanály a výhody, které přináší digitální kabel.

Co všechno je ta přidaná hodnota u digitalizace?

Například u sítě České televize jsou to i rozhlasové programy. Český rozhlas vysílání přes digitální televizní síť České televize, například Radio Wave, Leonardo, Radio Česko. Ale jen minimum posluchačů poslouchá rádio přes televizi a tomu odpovídá o poslechovost těch stanic.

Jak funguje poslouchání rádia přes digitální síť?

U televizní sítě stačí si pustit televizi, vyhledat mezi programy program rádia Wave, naskočí modrá obrazovka, na níž je napsáno Rádio Wave a posloucháte jen rádio. Existuje možnost, že si koupíte složitou repro sestavu, propojíte ji s televizí a pak už ani nemusíte televizi pouštět a přes něj vysílání běží, ale to praktikuje asi jenom pár lidí. Proto jsem se divil, když Richard Medek po svém zvolení ředitelem Českého rozhlasu v souvislosti se zdržováním digitalizace rozhlasového vysílání prohlásil, proč by se spouštěli digitální síť vysílání Českého rozhlasu, když už se digitálně vysílá přes síť České televize a navíc prý podle britského průzkumu vyšlo najevo, že přes televizní síť poslouchá rádio mnoho posluchačů, protože je pro ně snazší to digitální rádio najít. U nás takový průzkum neexistuje a vzhledem k tomu, že jednu ze stanic Českého rozhlasu poslouchá zhruba 10 tisíc posluchačů týdně, což je minimum, těžko to lze považovat za úspěch. Navíc toto vysílání, které téměř nikdo neposlouchá, stojí Český rozhlas 26 milionů ročně.

Jaké jsou další přidané hodnoty digitálního vysílání? Kromě Českého rozhlasu vysílá i jiné rádio přes televizi?

Přes televizní síť vysílá ještě jedno komerční rádio, křesťanské rádio Proglas, které je v síti s televizemi Z1, Public a s pražskou křesťanskou televizí Noe. Proglas a Noe jsou zajímavá média v tom, že nevysílají žádnou reklamu a žijí pouze z darů křesťanů. Televize Noe rozdává složenky v kostele a možná proto vysílá jen v Praze, protože těch příspěvků asi není tolik, aby mohla vysílat celostátně.

Další přidanou hodnotou u digitálního vysílání je například elektronický programový průvodce – můžete se podívat, jaký program právě běží a jaký program bude následovat, přečíst si herecké obsazení a o čem pořad je. Pokročilejší set-top boxy umožňují vyhledávat pořady podle jména režiséra atd., takže si můžete sestavit svůj program. Také se od roku 2000 do roku 2005 testovaly některé interaktivní služby, o které ale nikdo neměl zájem, a tak se neposkytují. Měly to být například vylepšené teletexty podobné primitivnějšímu internetu, což v době, kdy každý má přístup k normálnímu internetu, nemá smysl. Navíc té interaktivity se dá přes síť bezdrátových vysílačů jen stěží dosáhnout. Stále je snazší ji dosáhnout

přes digitální kabel, a to ani ne tak přes normální kabelovou síť jako přes APTV, ten nejnovější způsob šíření signálu a souvisí to hodně s rozvojem Broadbandu v České republice. U nás je velmi málo domácností připojeno na optické kabely, které umožňují přijímat a využívat celou škálu služeb a televize je pouze jednou z nich.

V analogu je možné vysílat s duálem, tedy že je možné přepínat mezi dabingem a originálním zvukem, totéž vysílá např. Eurosport. Podporuje digitál toto vysílání nebo je na něm nezávislé?

Podporuje. Je to možné, ale vždy záleží na jednotlivých televizích, jestli mají o takové vysílání zájem, protože to znamená náklady navíc. Tuším, že Nova duálové vysílání zkoušela u svého kanálu Nova Cinema. Bohužel aby se zjistilo, kolik televizí vysílá duálově, musela by si některá z televizí zaplatit výzkum, protože tyto informace nejdou zjistit peoplemetrově.

V mnoha zemích je běžné vysílání pořadů v originálním znění s titulky, zatímco u nás lidé vyžadují spíše dabing. Není levnější použít originální zvuk a titulky?

Ne že by u nás lidé dabing vyžadovali od začátku, to je naučily televize. Co se titulků týče, jejich použití vyjde finančně téměř stejně s dabingem.

Jak si z hlediska přechodu na digitalizaci stojíme v Evropě?

Z hlediska přechodu na digitalizaci jsme zhruba před dvěma lety byli nejhorsí a v současné době jsme mezi prvními, ne úplně první, protože v některých zemích už přechod na digitalizaci skončili a analogové vysílání vypnuli, ale jsme na horních příčkách. Rozhodně jsme ze států bývalého východního bloku nedál, což je jen díky České televizi, která ve chvílích, kdy Nova s Primou brzdili plán, začala digitalizovat dříve a díky tomu i síť České televize spouští vysílače dřív než ostatní. A je to jen díky tomu, že Česká televize dobrovolně vypíná analogový program ČT2 a na těch kanálech pak vysílá digitálně. Má v tom výjimku, protože se počítalo, že vypínání bude synchronní, že všechny programy, které vysílají analogově, se v nějaké oblasti vypnou v jeden den najednou, ale Česká televize chtěla digitalizovat rychleji a všichni se shodli na tom, že to komerční televize donutí se přidat k dohodě.

Nebude digitalizace, obzvlášť urychlená, znamenat pro Českou televizi finanční problém? Obzvlášť se snižující se inzercí.

Česká televize ty peníze nebude potřebovat, protože nyní musí budovat digitální síť a musí platit souběžně analogové a digitální vysílání, ale to analogové se do roku 2012 všude vypne a v tu chvíli se skončí s reklamou v jejím vysílání. Pak je otázkou, jak se bude dál řešit financování, protože současný systém koncesionářských poplatků je trochu přežitý a v zákoně není indexace na základě vývoje inflace. Výše poplatku je nastavená od roku 2006, ale vše se zdražuje a poplatek je stejný a Česká televize musí každých pět let žádat o novelu a zvýšení poplatku, ale v tu chvíli poslanci požadují protihodnotu, což vede k určitým ústupkům ve zpravodajství a publicistice. Senátor Richarda Svobody z Brna (ODS) navrhuje poplatky úplně zrušit a platit veřejnoprávní média ze státního rozpočtu. To už by ale nebyla veřejnoprávní, ale státní média.

Proč sněmovna přistoupila na dohodu komerčních rádií ohledně digitalizace, když jste se zmínil, že to byly půlroční dohady a lobby?

Když se něco lobuje, tak se nabízí něco za něco, takže je otázka, co nabídli. Předpokládám, že nabídli vstřícnost vůči politikům v diskusních poradech.

Připomeňme situaci rádia Wave, která se dá spojit s tím, že současný ředitel Českého rozhlasu není jeho fanouškem a před půl rokem řekl, že jeho posluchači nejsou budoucností národa. Jak se podle vás ta situace bude vyvíjet.

Momentálně bylo Ondřejem Myškou navrženo analogové vysílání rádia Wave, ale ta novela neprošla.

Ona prošla do druhého čtení a dokonce to vypadá, že projde. Tam bylo jen riziko, že nový ředitel Českého rozhlasu Richard Medek bude chtít rádio Wave nahradit stanicí mluveného slova, kterou chce spustit. U rádia Wave je zajímavá ta historie – rádio vznikla v roce 2006, tehdejší Rada Českého rozhlasu odsouhlasila, že může vysílat jak v digitální síti České televize, tak i na jednom analogovém vysílači v Praze s tím, že to vysílání Českého rozhlasu museli přizpůsobit zákonu, podle něhož může Český rozhlas analogově vysílat jen tři celoplošné stanice – Radiožurnál, Prahu a Vltavu, a regionální studia sídlící v krajích a nic jiného existovat nemohlo. Proto Rada Českého rozhlasu navrhla, že rádio Wave zřídí jako studio, ale nebylo řečeno, že je to krajské studio. Nebylo to řečeno proto, že v Praze, jako v regionu, vysílá jako krajské studio stanice Regina a ve Středočeském kraji vysílá jako regionální stanice Český rozhlas region Střední Čechy. A právě této vysílací stanici odebral tehdejší ředitel Václav Kasík jednu frekvenci na vysílači Cukrák a dal na ní Rádio Wave. tehdejší Rada Českého rozhlasu to odsouhlasila, ale s tím, že Český rozhlas musí zařídit nějaké náhradní vysílače pro středočeský region, které by pokryly problém vzniklý po přepnutí. Poté došlo k výměně některých radních a ti byli většinou z tzv. militantní části ODS a byli proti Václavu Kasíkovi, jako tehdejšímu řediteli Českého rozhlasu a začal boj o rádio Wave, který byl v podstatě jen bojem o Václava Kasíka. Rádio Wave mělo být jedním z důvodů, proč odvolat Václava Kasíka. Začalo se řešit, jestli je vysílání rádia Wave jako studia na analogové síti zákonné. Vložila se do toho i Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, Ústav práva a státu a došlo se k závěru, že vysílání není legální, takže na základě názorů těchto právníků (Václav Kasík si sehnal jiný názor jiných právníků) byla Rada Českého rozhlasu pro pokračování vysílání rádia Wave a několikrát Václava Kasíka vyzvala, aby ho vypnul. Když Rada Českého rozhlasu loni v létě odhlasovala pro Václava Kasíka veřejnou výtku, což je předstupeň možnosti odvolání, tak mu nezbyvalo než analogové vysílání rádia Wave vypnout a rádio přešlo jen do digitální televizní sítě – vysílá přes satelit, kabel a přes internet. Přejít do analogového vysílání do digitálního znamenal pro rádio Wave ztrátu 40 tisíc posluchačů z původních 50 tisíc, protože původně ho lidé poslouchali především v autech, což teď už nejde.

Jak se měří poslechovost rozhlasu?

Poslechovost rozhlasu se měří tzv. deníčkovou metodou, kdy agentura, která měření provádí, pravidelně kontaktuje určité lidi a ptá se, co po-

slouchali předchozí den/týden nebo alespoň předchozí měsíc. Je to celkem nepřesná metoda, kdysi se tak měřila sledovanost televize do roku asi 1996, kdy se přešlo na peplemetry, ale peplemetry jsou pro rozhlas příliš drahé, protože to nejsou přístroje, které by měly být připojené doma, protože rádio se hodně poslouchá v autě, venku, a musely by být přenosné.

Já jsem před lety jeden pokusně zkoušel a psal jsem o něm do Reflexu. 24 hodin denně jsem nosil hodinky, které každých 5 sekund nahrávaly zvuky z okolí, a agentura, která data zpracovávala, měl k dispozici nahrávky všech měřených rádií za uplynulých 24 hodin a ty nahrávky se poměřovaly a pokud byly na některých místech shodné, vyvodila se z toho nějaká data. Stejně se dá měřit sledovanost televize ve veřejných prostorech, jako jsou hospody, čekací haly, nádraží nebo letiště. Bylo to zajímavé, protože pak jsem se divil, co všechno jsem měl slyšet a byla tam i rádia, která jsem neměl ani možnost slyšet, přesto se výsledcích objevila.

Oslovil vás někdy někdo s deníčkovou metodou? I lidé měření peplemetrem jsou taková tajemná skupina, kterou nikdy nikdo nepotkal.

Já tedy znám společnost, která peplemetry provozuje a oni mi ukazovali, kolik těch lidí je a jak to funguje, ale ani já ani žádný z mých kolegů, kteří píšou o médiích v českém tisku, nezná nikoho, kdy by měl doma peplemetr. Prý je to tajné a společnost tyto informace nechce sdělovat.

Pokud deníčková metoda osloví třeba 500 posluchačů, tak z 10 tisíc posluchačů může teoreticky oslovit jen tři z nich, což je příliš malý vzorek, který moc o ničem nevyovídá. U rádia Wave se spíš dají zjistit čísla přes internet.

To je velice jednoduché, ale ten internetový poslech je stále ještě menšinový.

Ten Medkův „vysněný projekt“ měla být stanice mluveného slova, pod tím se ale může schovávat ledacos. Máte nějaké bližší informace?

Nakonec by to měla být zpravodajsko-publicistická stanice mluveného slova, která má vysílat 24 hodin denně. Je otázka, jestli český rozhlas takovou stanicí potřebuje, když na tohle má Radiožurnál a digitální zpravodajské Rádio Česko, publicistický Český rozhlas 6 a Český rozhlas 2 – Praha, který vysílá mluvené slovo, a digitální Český rozhlas Leonardo, který vysílá také mluvené slovo a je spíš o vědě. Medek to mínil tak, že chce mít stanici, která bude reprezentovat všechny tyto okruhy a bude na ní jen to nejlepší ze všech ostatních. A podle jeho projektu měly být do této stanice spojeny stanice Rádio Česko a Český rozhlas 6, že se sloučí a jednotlivě zaniknou. Teď je otázka, na jakých frekvencích bude ta sloučená stanice vysílat, jestli to bude na frekvencích Českého rozhlasu 6, který ale vlastní vysílače nemá, protože přešel na frekvence stanice Českého rozhlasu 2 – Prahy, kdy vysílá v odpoledních hodinách, nebo bude jen v digitálu. Myšlenka je, aby stanice měla co největší rozsah, tudíž by musel některým stanicím vysílače sebrat, ale na druhou stranu Český rozhlas dost plytvá frekvencemi, v některých regionech má některé stanice zbytečně dvakrát. Takže nejdříve budou muset udělat revizi kmitočtového spektra a potom se rozhodnout, co na zbylých frekvencích budou vysílat. Teď je otázka, jestli tam nebude vysílat rádio Wave, kvůli kterému vznikla no-

vela Ondřeje Lišky, nebo jestli to bude stanice mluveného slova. Poslední zpráva byla, že by stanice mluveného slova měla vysílat na dlouhé vlně, což je vysílání, které chytá opravdu málokdo.

Asi se obecně dá říct, že Český rozhlas příliš nešetří. Když Richard Medek nastoupil, řekl, že by mělo odejít 10 % zaměstnanců, což je 150 lidí. Jinými slovy Český rozhlas má 1500 zaměstnanců, není to mnoho?

Myslím, že to není mnoho, berme to tak, že máme velkou budovu v Praze, odkud se vysílají celostátní programy, potom velké studio v Brně, kde je zároveň centrum regionálního vysílání a podle zákona musela vzniknout studia ve všech krajských městech. V některých krajských městech existovala studia už dříve a jsou dost naddimenzovaná – v Hradci Králové existovalo studio už za komunismu a je to obrovská budova, která má vrátného, řidiče a další lidi, a v Pardubicích je to podkrovní místnost, ve které pracuje maximálně 20 lidí, v Hradci je jich asi 80.

Jaký máte postoj k regionálním stanicím Českého rozhlasu?

Myslím, že není úplně jasně definované, pro koho mají vysílat. Z praxe to znám například od svých známých v Českém rozhlasu Pardubice, což jsou mladí lidé a vysílají pro staré posluchače. Je náročné chodit do práce za zprávami pouštět Helenu Vondráčkovou nebo Karla Gotta, když víte, že nikdo z vašich vrstevníků tu stanici poslouchat nebude. A tím rozhlas trpí a nemůže být zajímavým informačním zdrojem, protože ho lidé odmítou poslouchat při jízdě autem. Regiony mají na to, aby otevíraly místní kauzy, dělaly investigaci a publicistiku. Většinou se o to ani nesnaží, chtějí být zadobře s místními politiky a mít klid na práci.

Jak se nový ředitel dívá na regionální stanice?

Myslím, že se jim bude hodně věnovat, což koneckonců zmiňoval ve svém projektu. Mělo by dojít k personálním změnám, protože studia mají ředitele a šéfredaktory, což je zdvojení funkcí, které chce spojit. A chce regiony propojit, aby si poskytovaly některé příspěvky a zpravodajské rozhovory, aby celý ten program nevyráběly samy a ušetřily. Bohužel v tom projektu nezmiňuje profilaci stanic, která je kraj od kraje jiná – v Brně je region úspěšný tím, že vysílá dechovku, takže ti, kteří dechovku nemusí, mají smůlu. Otázka je, zda by tuto poptávku měla uspokojovat regionální stanice, která by měla být spíš zaměřena na každého.

Je u nás komerční rádio, které by vysílalo dechovku?

Není, ale spousta provozovatelů už o tom uvažovala, dokonce si už registrovaly nějaké názvy a vážně o tom mluvil ředitel Rádia Impuls, že by se takové rádio dala provozovat. Samozřejmě ne celoplošně, ale třeba jen na jižní Moravě. Otázkou ale je, jestli by si nekonkurovalo s regionálním studiem Českého rozhlasu. Ve chvíli, kdy by došlo k přeformátování regionálních stanic, a v brněnském studiu by byla dechovka jen částí programu, tak by vznikl prostor pro takovou komerční stanici.

Má Medek tendence centrálně řídit směřování regionálních stanic, nebo mají víceméně volnou ruku?

Některé centrální změny budou, chce posílit centrum regionálního vysílání, které existuje v Brně, a chce, aby regiony dodávaly nějaké příspěvky pro celoplošné stanice. Ale zatím nic neřekl o profilaci regionů, protože například v Pardubicích neexistuje žádná jiná alternativa, není prostor pro to, aby rozhlas šel vlastní cestou a vymezil se oproti ostatním rádiím v regionu, aby se o něm mluvilo a aby přicházel s vlastními zprávami, které budou exkluzivní a zajímavé natolik, že je budou další média citovat.

Je to tím, že jde o starou instituci, nebo tím, že nemusí bojovat s konkurencí o reklamu a posluchače, protože mají koncesionářské poplatky?

Je to těmi poplatky a je to především o lidech. Buď budete dělat regionální zpravodajství a půjdete do regionálních kauz, což znamená, že někteří politici vám potom nebudou chtít odpovídat na otázky, nebo jim půjdete na ruku a budete mít klid, což většina regionů evidentně dělá.

Několik let se mluví o tom, že se zlepši hudba na Radiožurnálu a několik let se to nedaří. Myslíte si, že se to nějak změní?

O hudbě na Radiožurnálu se napsala spousta článků, ale to je otázka vedení zpravodajských stanic, protože nedávno vznikla nová funkce ředitele zpravodajských stanic Českého rozhlasu, otázka změny hudebního dramaturga nebo toho, aby mu dali nové zadání. Oni mají své průzkumy, z nichž vyplývá, že některé písničky posluchači chtějí. Je otázka, kterých posluchačů se ptali a zda pokud by se hrála jiná hudba, tak by se jim nelíbila. Osobně jsem měl podezření, z toho, že jak pan Kasík, tak pan Medek, se trochu pohybovali v kruzích populárních zpěváků z doby nedávno minulé a že to častější hraní je trochu úlitba jejich známým, protože za každou zahraniční písničku se platí ochrannému svazu a skrze něj těm zpěvákům. Může to tak být, ale odpověď na to nemám.

RADY, POLITICI A SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY

RYŠÁNKOVÁ, IRENA

Politici mají reálný vliv na média, protože naprostá nezávislost médií, podle mého názoru, neexistuje. Média jsou na politicích zkrátka závislá. Politici jsou ti, kteří tvoří zákony, podle kterých se potom média musejí řídit. A je úplně jedno, jestli jsou to média soukromá nebo veřejnoprávní, printy nebo vysílatelé, vždy se stávají, nadneseně, rukojmími politiků. Někteří politici jsou rozumní, někteří méně rozumní, někteří jsou informovaní, někteří jsou méně informovaní, stále si musíme uvědomovat, ať chceme či, ne, že je to vzorek obyvatelstva.

Vždy je populární, když se něco stane a rada veřejnoprávního média je tzv. na tapetě. Bývá to často Rada České televize, bývá to Rada Českého rozhlasu, nyní je to velmi bujará Rada České tiskové kanceláře, ale těch rad je víc. V první řadě je to Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, mezi novináři, zejména z vysílacích médií, a mezi mediálními mágy, tzv. Velká rada. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání dohlíží na to, aby všechna vysílací média dodržovala zákony, a to nejen veřejnoprávní média, ale i soukromá. Dohlíží na to, zda se ve filmech neobjevuje nevhodná nahota, zda někdo nevysílá porno, zda někdo nevysílá víc něčeho, než má atd. A také udělují licence, což je důležité. Bez Rady pro rozhlasové a televizní vysílání by ani Novy nebylo. Potom jsou to tzv. Malé rady, to je Rada České televize, Rada Českého rozhlasu (ty dohlížejí na Českou televizi a Český rozhlas) a Rada České tiskové kanceláře. Rada České tiskové kanceláře je takový relikv, ta má prakticky nejstarší mediální zákon, který u nás existuje a je v něm stále napsáno, že je odpovědná České národní radě. A potom je to Rada ČTU. Rada ČTU je ryze technický orgán, zabývá se koordinací kmitočtů, kmitočtovými přiděly.

Zastavme se u Velké rady, tedy Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Radu tvoří 13 členů, je to správní úřad a také správní orgán, protože ten orgán má k dispozici úřad, který pro něj vytváří zázemí. Členy jmenuje a odvolává předseda vlády na návrh Poslanecké sněmovny, a to neprodleně po obdržení návrhu. Vypadá to sice jednoduše, ale i v této radě je velký boj o pozice a stává se, že dlouhou není nikdo zvolen. Členství v radě je veřejnou funkcí a členové jsou voleni na 6 let. Členy rady navrhuje poslanecké kluby, což znamená, že jde o poměrně otevřeně politickou záležitost.

Co rada dělá? Je to správní úřad a správní orgán, který vykonává správu. Především může udělovat různá napomenutí a sankce, ale problém rady je v tom, že u soudu příliš často nevíteží, protože ten, který je postížen sankcí, se většinou obrací k soudu a soud často dává zapravdu jemu.

Radu České televize tvoří 15 členů, nyní jich má jen 14, protože jeden člen stále není zvolen. Radu jmenuje a odvolává Poslanecká sněmovna na návrh

občanských sdružení, ale i přesto se v radě skrytě ví, kdo je v ní za kterou politickou stranu a ten člověk, který v radě momentálně chybí, byl za Unii svobody. Nyní se řeší, kdo z nezávislých do rady půjde a či takzvaně bude. Přiznám se, že bych v tom neviděla nic špatného, pokud by rady byly otevřené politicky poskládané a domluvila by se účast určitého počtu zástupců koalice a opozice. Ale tento skrytý způsob, kdy kandidáty navrhuje občanská sdružení, a funguje to i v Radě Českého rozhlasu, je podle mého názoru problematičtější.

Rada České televize se chová poměrně nezávisle na tom, kdo ke komu tíhne, problematičtější je Rada Českého rozhlasu, která má 9 členů, nyní jich má jen 5, takže je fakticky nefunkční. Bude probíhat hlasování o dalších radních, nepředpokládá se, že by byli do voleb nějací radní zvoleni. Také je navrhují občanská sdružení, ale zcela reálně jsou v radě lidé, kteří jsou členy politických stran.

Ve všech radách mohou být členové zvoleni jen na dvě funkční období po sobě. Rozhlas i televize mají podobný zákon, že jsou kandidáti navrhováni regionálními kulturními a jinými organizacemi. Také je stanoveno, kdo nemůže být členem rad. V Radě Českého rozhlasu se například řešilo, že jedna z členek měla nějakou funkci v místním sdružení ODS, dodnes je ve sněmovně návrh na odvolání této členky, zatím se nic neděje, uvidíme po volbách. Členové také nesmí mít prospěch z organizace, již je jemu blízká osoba členem.

Radu ČTK tvoří 7 členů, ale na té je zvláštní jedna věc. Radní České tiskové kanceláře jsou ještě navrhováni přímo politickými kluby (ještě nedávno to tak bylo i u Rady České rozhlasu), to znamená, že politický klub přímo navrhne radního a sněmovna ho většinou schválí. To znamená, že Rada České tiskové kanceláře má čistě politickou volbu, což je podle mého názoru průhlednější než volba přes občanská sdružení, která eventuálně nevrhnou někoho, kdo je blízký nějaké politické straně. Rada České tiskové kanceláře má zásadní problém. V ČTK byl zvolen nový ředitel, protože starý ředitel chtěl odejít do důchodu, Rada ČTK zvolila nového ředitele, kterého ani nejmenovala a hned ho odvolala, načež jmenovala zpět do funkce ředitele, který chtěl odejít do důchodu. Nastala situace, kdy rada odvolala ředitele, kterého ještě nejmenovala, a ten se samozřejmě obrátil na soud, takže se ještě neví, jestli ČTK nemá žádného ředitele, nebo má dva ředitele, nebo v jakém momentálním právním vztahu je Česká tisková kancelář.

Pro členy Rady ČTK zase platí, že nesmí zastupovat obchodní zájmy jiných médií atd. V některých radách, například v Radě Českého rozhlasu, jsou lidé, kteří jsou přímo zaměstnání v soukromých médiích, což jim sice zákon nezakazuje, ale všeobecně se to nepovažuje za příliš košer.

Rada Českého telekomunikačního úřadu je pětičlenná, členy jmenuje na 5 let vláda a veřejnost o ní v podstatě příliš neví, protože je to ryze technická záležitost, o níž více vědí ti, kteří by rádi vysílali, protože ti s ní musí diskutovat o kmitočtech. Ví o ní také mobilní operátoři a všichni lidé, kteří využívají kmitočty. Členové mají také vymezeno zákonem, co mohou, nebo nemohou, podobně jako ve všech ostatních radách, např. nesmí jako radní konkurovat sami sobě.

I v Albánii mají Radu pro rozhlas a televizi, která je podobná naší, stejně jako v Arménii, kde jednou z podmínek pro členství v radě je znalost arménštiny, v Bělorusku, v Dánsku, Rakousku, tam je to složitější protože mají dvě rady, ve Finsku s každým novým parlamentem zvolí novou radu, tam je to

politické propojení naprosto evidentní. Makedonie převzala německý model, takže mohou kandidáty navrhnout nejrůznější organizace.

Ve sněmovně i v Senátu se občas objeví některé nápady, které se buď realizují, nebo nerealizují. První pravidlo zní, že soukromý sektor může cokoliv, co zákon výslovně nezakazuje. Kdežto veřejnoprávní instituce může jen to, co jí zákon výslovně nařizuje. Např. koncesionářské poplatky a jejich zvýšení bylo vyměněno za postupné snižování reklamy v České televizi. Výnosy z reklamy jdou nyní v České televizi na kinematografii, Česká televize tedy z výnosů z reklamy nic nemá, žije z koncesionářských poplatků.

Nápady, které neprošly a neprojdou. Například snaha změnit způsob volby do Rady ČTK, České televize a Českého rozhlasu. V současné době je to tak, že členy všech tří tzv. malých rad jmenuje poslanecká sněmovna, to se uchovalo ještě z dob, kdy neexistoval Senát. Poslanecká sněmovna si tuto funkci logicky nechce nechat vzít, nicméně se občas objevují některé nápady, jakým způsobem volbu změnit v naději, že se tak rady stanou méně politickými a členové budou tzv. více politicky nezávislí. Ministr Dostál kdysi přišel s tzv. trojnožkou, což znamenalo, že rady se rozdělí na třetiny a třetinu budou volit senátoři, třetinu Poslanecká sněmovna a třetinu prezident. Potom ale nastal problém, protože nikdo nevěděl, jak by bylo možné obvolat radní, které jmenoval prezident. Senát a Sněmovna může radní odvolat za porušení zákona nebo proto, že radě dvakrát za sebou neschválí výroční zprávu. Jestliže by některé radní jmenoval prezident, nemohl by je odvolat z důvodu opakovaného neschválení výroční zprávy, protože s ní nemá nic co dočinění.

Posléze se přešlo k nápadu senátora Oberfalzera, že by půl radních jmenovala Sněmovna a půl Senát a že by kandidáty navrhovali různé instituce, jako například univerzity, ačkoliv nebylo jasné, jaké organizace by to měly být vzhledem k tomu, že počet členů rady je celkem malý v poměru počtu institucí, které by měli kandidáty navrhovat, a proto by se navrhující instituce střídaly, nebo losovaly. To zatím také neprošlo, ačkoliv se teď ve sněmovně podobným nápadem začala zabývat Strana zelených, ale vzhledem k situaci, která teď ve Sněmovně panuje, se nedomnívám, že by se tím zákonem nyní kdokoliv zabýval, natož aby byl schválen.

Je pravda, že pokud jsou rady voleny pouze Sněmovnou, tak je většinou jasné, kdo kandidáti jsou, a většinou se také dbá na to, aby lidé, kteří tíhnou ke koalici a kteří tíhnou k opozici, měli víceméně vyrovnané hlasy. To je velmi rozumný způsob, jak zajistit, aby se rady nestali rukojmími nějaké politické strany. U Senátu by to bylo méně přehledné, senátoři vycházejí z toho, že Senát je pojistkou demokracie a že lidé, kteří by byly voleni, by méně tíhly k politickým stranám. Ale i přestože existuje v Senátu reálně většina, byla myšlenka zavržena s tím, že by se patrně jednalo o lidi, kteří by tíhli k té či oné většině, která by existovala v Senátu.

Další diskuze se vedou ohledně definování rozsahu a obsahu veřejné služby, které probíhají permanentně, protože pokaždé někdo vznese otázku, co je vlastně veřejná služba a následně se o tom vedou diskuze. Je to debata, která v druhém plánu probíhá už několik let.

Potom byly také pokusy o okleštění koncesionářských poplatků, a to od úplného zrušení koncesionářských poplatků, což osobně považuji za velmi nešťastné, až po způsob, jakým víc lidí osvobodit od placení koncesionářských poplatků. Někdy ty diskuze dospívají do absurdních bodů, teď se ze Senátu do

Sněmovny vrací evropská norma Audiovizuální mediální služby na vyžádání, v níž je mimo jiné také návrh na to, aby podnikatelé platili jenom za jeden mobilní telefon, který je schopen přijímat rozhlasový signál, což už jsou prakticky všechny mobily. Rozběhla se kolem toho obrovská debata na téma, že lidé by za to sice platit měli, ale nikdo za to neplatí a pokud to bude v zákoně, budou muset platit.

Dalším nápadem jak zrušit koncesionářské poplatky, bylo financování České televize a Českého rozhlasu ze státního rozpočtu, což byl nápad senátora Edvarda Kožušníka, který neprošel, protože se ukázal jako nerealizovatelný. Ostatně o tyto pokusy se už několikrát v Evropě pokoušeli a nikdy se neukázali jako šťastné. Navíc se nyní v Evropské unii vede diskuze o tom, že financování veřejnoprávních médií ze státního rozpočtu přímo ohrožuje nezávislost médií a vůbec by nemělo existovat.

Dále se mluvilo o privatizaci ČTK, protože se vychází z toho, že se ČTK uživí sama, což je pravda, protože je placená novinami. Existuje ale obava z toho, že pokud by Česká televize a Český rozhlas byly placeny ze státního rozpočtu, tak by mohlo dojít k likvidaci a privatizaci, což není obava lichá, protože ve chvíli, kdy obě organizace budou ponechány jen na příjmu ze státního rozpočtu, vždy se najde důvod, proč přiškrtit rozpočty těchto dvou institucí a instituce potom zkrachují a dají se prodat „za babku“.

Pokud se rady objeví od poslanců, což je současný stav, vždy je před volbou nějaký proporční konsensus. Vždy se rady dovolují proporčním konsensem koalice-opozice plus nějaké menší strany, a od mandátu poslanců se objeví mandát radních. Pokud by byli radní tzv. úplně nezávislí, tak by nastalo lobbování a upřímně neumím si představit, jakým způsobem by byli do rad voleni úplně nezávislí lidé, obávám se, že by vznikl mnohem větší prostor pro lobbing a protlačování některých lidí a v konečném důsledku by volba byla mnohem méně přehledná, než je teď.

DISKUZE

Co to znamená být parlamentní analytičkou?

Člověk se nejdřív stane novinářem, což jsem byla i já, a ta práce mě hodně bavila. A postupem času se člověk dostává trochu dál, protože už ho také nebaví psát pořád totéž. Analytika znamená, že bych měla vědět, jaké jsou momentálně v obou komorách parlamentu zákony, čeho se týkají, jsou-li to nějaké důležitější zákony, protože potom existují zákony, které jsou natolik speciální, že projdou a zajímají jen malý počet lidí. Měla bych k nim znát tzv. pozměňovací návrhy. V parlamentu se vždy podá původní návrh nějakého zákona a poslanci k němu mohou podat pozměňovací návrhy, čímž mění znění toho daného zákona. Očekává se ode mě, že budu znát situaci, která ve sněmovně je, a aktuální rozložení politických sil, které budu umět vysvětlit. Příznávám se, že jsou chvíle, kdy sama nevím, jaké je rozložení politických sil, protože někdy to bývá složitější. Já sama tu práci nedokážu definovat.

Jakou image mají čeští novináři u politiků?

To jste mě dostal. Vypadá to trochu jako býčí zápasy. Nedomnívám se, že by ten vztah byl a priori tak špatný, jak vypadá navenek. My víme, že se vzájemně potřebujeme, oni potřebují nás, my potřebujeme je, protože koneckonců čím bychom se my živili a koneckonců, čím by se živili oni, protože kdyby se o nich nepsalo, tak by je nikdo nezvolil. Skutečně mi to někdy připadá jako korida. Mezi novináři se vyskytují lidé, kteří, řekněme, neslinou příliš pevnými etickými normami, ale těch je menšina, drtivě převažují lidé, kterým já říkám, ale s úctou, dělníci pera, kteří skutečně píšou potivě to, co vidí a slyší, a kteří ráno v půl deváté odcházejí z domu do práce a vůbec nevědí, kdy se vrátí, jestli v pět odpoledne, ve dvanáct v noci, nebo ve tři ráno, protože se sestavuje vláda. Vzpomínám si, že jsme v půl čtvrté ráno stáli před Strakovou akademií a čekali, až někdo sestaví vládu. Tihle dělníci pera tvoří tu většinu, potom je ta smetánka, komentátoři a podobně, kterým sice politici občas něco vyčítají, ale názor můžete těžko napadnout, což je veliké štěstí. Ten vztah, podle mého názoru, není tak strašný, samozřejmě jsou situace, kdy to velmi ošklivě zajiskří, ale vždy zvítězí touha být vidět a slyšet ve sdělovacích prostředcích a vždy se to nějak dostane do normálu.

Možná by českým novinářům neškodil nějaký frázovitý vzájemný respekt k práci, protože mediální obraz politiků je strašlivý, ale oni jsou ve Sněmovně také od rána do večera (my jsme tam s nimi, tak to víme), takže ta představa, že se jenom někde válejí, je také scestná. Oni pracují celkem dost.

Takže neplatí to zemanovské český novinář je ten největší pövl lidské společnosti? Případně si vzpomínám na minulé volby, kdy někdo z ČSSD vystoupil s prohlášením, že všichni novináři jsou v žoldu ODS? To jsou jenom prohlášení, nebo ti lidé mají opravdu takové vazby?

Já vím, že za pravicové novináře byli označeni lidé, o kterých vím, že pravicoví novináři rozhodně nejsou. Ale to je spíš taková obrana, kon-

krétně my jsme si potom dělali legraci, že jsou ještě levicová média v žoldu ODS, ale tam je to spíš projev neschopnosti se s těmi novináři srovnat. Je pravda, že někteří novináři, některé politiky mají rádi a některé nemají rádi, to je obecně lidská vlastnost a někteří se s tím, že někoho nemusejí mít moc rádi, vyrovnat dovedou, někteří se s tím vyrovnat nedovedou. A dávají to hodně najevo.

Ale pokud jde o Miloše Zemana a o ten jeho pól a žumpu, to byla bohužel jedna jeho osobní zkušenost s novinářem, která byla velmi ošklivá, a v tu chvíli, kdy to říkal, jsem se mu, upřímně řečeno, vůbec nedivila. Ne že bych si myslela, že jsme špína a žumpa, on už to také neříká, pokud jste si všimli, on už je vůči novinám celkem smířlivý, ale když jsem osobně dělávala rozhovory s Milošem Zemanem, tak mi nikdy neřekl, že jsem špína a žumpa, a neřekl to ani spoustě dalších novinářů. Mám za to, že tohle vyjádření bylo výsledkem jeho vlastního momentálního rozpoložení vůči jednomu novináři, který mu provedl něco, co bychom mu možná neodpustili my taky. A pokud jde o ten žold ODS, to už je takový folklor Jiřího Paroubka. My už bychom byli hrozně zklamaní, kdyby to neřekl, my už na to vždycky čekáme. A většinou úspěšně.

Můžete naznačit, co ten novinář provedl?

Šlo o to, že novinář poměrně brutálním způsobem porušil soukromí jednoho ze Zemanových blízkých. A určitě si to najdete v archivu, ten člověk dodnes v žurnalistice je, ale už se vyšplhal do vyšších pater.

Tím hlavním tématem je politizace médií. Vy jste říkala, že politizace tu je, byla a vždycky bude a že to není nic nepřirozeného. Tam je ale možná otázka míry té politizace. Z vaší zkušenosti, je normální, že politik zavolá do redakce a může tím ovlivnit médium?

Vím o tom, ale samotné se mi to nikdy nestalo, že volají lidé z okolí politiků do některých médií a snaží se je nějak ovlivnit. Nikdy jsem ale neslyšela o tom, že by to udělal sám politik. Nedomnívám se, že by se tím média nechala ovlivnit, protože vzhledem k počtu těch, kteří se chtějí zavděčit a nějakým způsobem působit na média, je tolik, že to zkrátka nejde. Není možné stále něco nepsat nebo nevysílat, protože vám někdo něco řekl, to ani není technicky možné. Spíš jsem zaregistrovala reakce typu „co jste to zas včera vysílali“ nebo se vám sem tam podaří někoho naštvat, ale nikdy to nešlo do hrdel a statků, až na malé výjimky (náhubkový zákon). Samozřejmě vzniknou třenice, nikomu z nás by se nelíbilo, kdyby o nás někdo něco takové napsal nebo vysílal. Někdy se stává, že se zruší nějaký pořad nebo rubrika a potom zpětně všichni říkají „ono se to stalo, protože...“ To jsou zpětné momenty, kdy víte, že to tak nebylo.

V novinách jsem byla svědkem něčeho, čemu jsem říkala „moment německého majitele“. Když noviny koupil německý majitel, potom šéfredaktor trval na tom, aby byla na první stránce zpráva z Německa, aniž by to majitel chtěl nebo ho to jen napadlo. Problém je v tom, že někdy to ti lidé ani nechťejí, ale ostatní mají pocit, že jim musí vyjít vstříc ještě dřív, než bude myšlenka pronesena.

Jana Lorencová tu před půl rokem křtila síru, že politický tlak jí zrušil Klekánici, politický tlak ji nepustil do televize. Je tlak na investigativní pořady v České televizi ze strany politiků?

Investigativní novináři jsou kapitola sama pro sebe. Ale nevyklučuju, že tlak tam může být, ale myslím, že ne přímo na zrušení pořadu. Nepochybuju o tom, že ve chvíli, kdy investigativní novinář po něčem jde, a jakmile to dotyční lidé zjistí, začnou se bránit. Začít se bránit by byl logický krok každého z nás, a pokud k tomu máme prostředky a víme, že by se eventuálně mohlo na něco přijít, tak se logicky bránit začneme. Mně se jednou stalo, a nešlo ani o politiku, že jsem při jedné reportáži narazila na kolegu investigativního žurnalistu, který neváhal zvednout telefon a začít mi vyhrožovat.

Neměl by být v systému nějaký mechanismus, který by co nejvíce odstrihl televizi a rozhlas od politiků?

Ale jakým způsobem to chcete udělat?

Vy jste dvanáct let v parlamentu. Nepadl tam nějaký návrh?

Ne. Tam padají spíš opačné návrhy. Tam spíš padají návrhy, jak televizi a rozhlas konečně dostat pod státní rozpočet, aby už byli hodní. Já si myslím, že tu není moc velká šance. Samozřejmě záleží na lidech, protože jestliže je jedinec dost silný, že si dokáže to, co dělá, obhájit, pak si slabší jedinci moc netroufnou, a to platí pro normální i parlamentní život, pro parlamentní možná víc, protože to je vysoce konkurenční prostředí. Ale opravdu nevidím způsob, jakým by bylo možné média odstínit od politiků, to se nedá už jenom tím, jak jsou voleny rady a tím, že politici schvalují zákony a vždy o vás nějakým způsobem rozhodují, což není nic špatného, ale média a politici spolu koexistují. Jediný způsob, jak by se to dalo odstínit, je, že budete natolik silná osobnost, která si natolik dokáže obhájit, co dělá, že na vás nikdo nebude moct. Ve všech zemích mají moc nad médii politici, protože ve všech zemích rozhodují o lidech, kteří si je zvolili. Možná jste chtěli slyšet nějaký recept, ale ten neexistuje, protože média nežijí ve vzduchoprázdnu.

Takže si myslíte, že člověk jen silou své osobnosti může bojovat proti politické mašinerii?

Ta politická mašinerie vypadá, že vás převálcuje, jen zvenku, ale pokud jste silná osobnost, která má vždy vše podložené, tak můžete. Že to nebude jednoduché a že se spíš než politikům nebudete líbit tzv. „podržtaškům“, protože to jsou oni, kdo většinou čtou myšlenky svého politika, s tím se musí počítat.

Znamená to tedy, že Jana Lorencová není dostatečně silná osobnost, aby si ubránila svůj pořad?

Možná jen byla úplně sama, která hájila svůj pořad. Přiznám se, že jsem nezkoumala celý průběh rušení toho pořadu. Ale možná těch důvodů, proč se pořad rušil, bylo víc. Zatím jsem skutečně nebyla svědkem toho, že by někdo zavolal a řekl, ať zruší pořad, a oni ho zrušili. Je možné, že k tomu dojde, ale vždy trvá, dlouho než se něco zruší a nikdy to není způ-

sobeno tím, že někdo zvedne telefon. Dnes už také vím, že to totiž není tak jednoduché.

Ty tlaky ale nefungují na základě toho, že někdo zvedne telefon a požádá, ale spíš vám nabídne nějakou finanční částku. Předpokládám, že v takových věcech jde hlavně o peníze.

Nedomnívám se, že rušení pořadů by bylo o penězích, stylem „já ti dám padesát tisíc a ty budeš hodnej“. Mně kdyby někdo řekl, že mi dá padesát tisíc, když budu hodná, tak se srdečně zasměju. Netýká se to rozhlasu a televize, ale občas někde problemskne drb týkající se písíciích novinářů, ale nikdy se to nepotvrdilo. Řekněme si to narovinu, politici vám nemohou dát tolik peněz, aby vás zabezpečili a jestli vám dají dvacet tisíc, tak to máte na měsíc a co dál. Oni vám nedají deset nebo sto milionů. Takže když vám nějaký politik za něco nabídne sto milionů, tak se nad tím zamyslete, ale on vám je opravdu nedá. Vždycky se mluví o tom, že někdo někoho uplatil, ale nikdy nikdo nikoho neuplatil, protože to nikomu nestojí za to. A když vy jako novinář vezmete peníze, a že to vždy prosákne, protože naše republika je malý rybníček, kde každý všechno ví, tak si zničíte pověst, ten politik si zničí pověst a jste odepsaní.

Může si novinář písíci o politice udržet nějakou objektivitu? Protože má určitě nějaký svůj názor.

Řeknu vám hroznou věc: jste-li ve sněmovně déle než dva roky, ztrácíte veškerý osobní názor. Začnete politiky brát jako masu. Vy si můžete udržet svůj subjektivní názor na to, koho volíte (někteří novináři k volbám vůbec nechodí), ale ve chvíli, kdy jste v parlamentu déle, zjistíte, že lidi nedělíte podle politického názoru, ale podle toho, na co se koho můžete zeptat. Začínáte je brát jako výrobní prostředek a začnete uvažovat v kategoriích: Rátho se zeptám na zdravotnictví nebo se zeptám, co říká na tohle, protože mi určitě řekne něco, co se dá napsat. Nebo další varianta: já bych se ho na tu ekonomii zeptala, ale když on mi vždycky odpoví, tak že mu vůbec nerozumím. Zjistíte, že ty lidi začnete brát jako jednotlivce, zjistíte, že v každé politické straně je pár lidí, kteří vám něco řeknou a kteří jsou docela chytří, takže se s nimi můžete bavit a trochu se smyje ten prvotní pocit, že někoho máte rádi a někoho ne. Mně se to stalo a kolegům také. Ale novinář tam není proto, aby vyjadřoval svůj názor, je tam proto, aby popisoval, co se děje ve sněmovně, případně to nějakým způsobem analyzoval nebo komentoval, ale není tam od toho, aby měl politický názor. To může komentátor, mít politický názor.

Ztrácíte politický názor, ale co názor lidský?

Lidský názor na ty lidi samozřejmě máte, ale tam už je váš problém, jestli to překonáte, nebo ne. Může se vám také stát, že se přistihnete, že chodíte pořád za těmi patnácti stejnými lidmi, což je nesmysl. Také potom zjistíte, že člověk, který má úplně jiný politický názor, je ve skutečnosti velmi chytrý a dokáže vám vysvětlit, proč si myslí něco jiného než vy. Nechci tvrdit, že tam proudí lidské sympatie, že tam proudí láska, to je nesmysl, absolutně neproudí, obzvlášť před volbami. Ale jsme lidi, za někým jdeme zkrátka raději.

Setkala jste se ve své novinářské praxi s někým, s kým jste opravdu nechtěla mluvit? Napadají mě lidé jako pan Vadas nebo Sládek.

Já jsem se Sládkem mluvila a bylo to velice zajímavé, ale jsou lidé, se kterými mluvím nerada, ale nemůžete si vybírat a hlavně tomu člověku nemůžete dávat najevo „s tebou tak nerada mluvím“. Přišla jsem jednou na rozhovor s jedním předním českým politikem s tím, že jsem na rozhovor měla hodinu, a po pěti minutách jsem sklapla blok a řekla jsem nashledanou. To se mi stalo, protože jsem zjistila, že s tím člověkem to opravdu nejde, že opravdu nejsem zvědavá na jeho neustálé výjevy. Ale stalo se mi to jednou v životě a ten člověk už se také otrkal, takže už je také takový normální, pravděpodobně šlo o nějaký úlet začátečníka. Jsou lidé, s kterými mluvím nerada, věřím, že jsou lidé, kteří nesnášejí mne, ale žijeme tam spolu a musíme spolu nějakým způsobem vycházet, protože jestliže od toho člověka něco potřebuju, tak za ním jít musím. Občas jdete za někým s odporem a potom zjistíte, že se s ním dá normálně mluvit.

Poznáte všech 281 poslanců a senátorů podle obličeje?

Ne. Já vám můžu říct, že měsíc před volbami zjišťuju, že tam hovoří lidi, o nichž jsem vůbec nevěděla, že jsou členové Sněmovny.

A jak potom probíhá ta rutina, když potřebujete mluvit s někým, koho neznáte?

Jednak máme tzv. zvířetník, takže se podívám, jak ten člověk vypadá na fotce. Reálně všechny ty lidi neznáte, jsou tam lidi, kteří promluví dvakrát za volební období, z toho jednou jsou pro návrh, když jde o vyslovení důvěry vládě. Ale pokud se někoho potřebujete na něco zeptat, tak už většinou víte, jak vypadá, protože většinou jdete na výbor, kde ten člověk mluví. Ale většinou víte, za kým jdete, nestává se, že jdete za úplně cizím člověkem, který tam celé čtyři roky nebyl a pak se náhle zjevil. Je ale pravda, že těsně před volbami aktivita vzrůstá. Někdy musíte jít za někým, kdo je velice nenápadný, ale zase na druhou stranu ti nenápadní lidé ani nemají touhu bavit se s novináři a ti co tu touhu mají, se velmi rychle projeví. V minulém volebním období jsme s kolegou napočítali, že ve sněmovně byli čtyři lidé, kteří nikdy nepromluvili.

Existuje nějaká souvislost mezi těmi, kteří jsou mediálně známí a mezi těmi, kteří jsou pracovití?

Myslíte, že kdo je mediálně známý je automaticky pracovitý?

Já to tedy myslím naopak.

Ano stává se to. Jsou tam takové pracovité myšky, které předkládají spoustu zákonů, ale na plénu potom moc nemluví, nevím, čím to je. Ale vy potom zjistíte, že na odboru ten člověk třeba i mluví, ale nikdy nemluví na tom plénu. Asi je to nějaká plachost, ačkoli když je člověk plachý, tak nejde do politiky. Problém je, že takoví lidé mnohdy vypadnou, protože už je někdo nezvolí, takže si nemyslím, že být plachý a pracovitý je politické terno.

Existují průzkumy, že ten a ten je největší absentér, přičemž ti, kteří mají nejvíce absencí, jsou ti mediálně známější. Je mezi politiky tlak na budování mediální image směrem k novinářům a voličům?

U novináře si politik nemůže mediální image vytvořit, protože novinář zprostředkuje to, co vidí. Ten politik si image musí vytvořit sám. Někdy je to povedené, někdy je to hodně špatné, ale image není na novináři. Samozřejmě, že existuje tlak na to, aby ti lidé měli nějakou image, stačí se podívat na to, jaký je rozdíl mezi tím, když Poslaneckou sněmovnu nezabírá přímý přenos a když ji zabírá přímý přenos. Ten rozdíl ve vyjadřování lidí u řečnického pultu je dost velký. A politika je do značné míry o image, o tom, že chci být znovu a znovu zvolen, a jestliže budu někde tiše pracovat pro blaho lidu a nikdo o tom nebude vědět, tak skončím. Víím, že je to hrozně primitivní hra, ale funguje.

Dá se říct, že politici mají menší páky na privátní média? Na Novu, Primu, printy?

Na printy páky zřejmě mají, protože jsme svědky té novely trestního zákona, která byla schválena rychlostí blesku. Nevýhoda veřejnoprávních médií spočívá v tom, že všichni máme pocit, že jsou naše, protože si je platíme, což je pravda, ale my si platíme i ta privátní média, akorát si je platíme přes to, co nakupujeme, protože jsou placena z reklamy a tu platíme také. Akorát u televize a rozhlasu přesně víme, kolik ze své kapsy platíme, protože nám to řeknou, protože je to v zákoně. U soukromých médií nikdy nevíte. Ale obecně vzato je tlak na média veřejné služby větší, protože existuje víc zákonných možností, je tam víc dohledu ze strany rad a ten pocit, že jsou nás všech. Tlak na ČTK není takový, protože ona je takový paradox a polostátní agentury jsou všude, ale tu si platí vydavatelské domy a média. Ale Český rozhlas a Česká televize jsou naše, takže má pak každý pocit, že musejí vysílat pro nás, a tak je ten tlak větší.

Nebyla by potom cesta v tom je zprivatizovat?

Ne. Já jsem velký zastánce veřejnoprávních médií, nejen proto, že v jednom pracuju, ale jsem toho názoru, že média jsou strategický podnik. Ať existují soukromá média, umožněme jim rozvoj, koneckonců když vznikla Nova, tak vznikla na celostátním okruhu České televize. Jsem velký odpůrce privatizace veřejnoprávních médií proto, že jakmile přijde nějaká krize nebo se něco stane, média veřejné služby tu stále budou, protože jim každý dávejme, přiznejme si, malou troškou, protože naše poplatky jsou ve srovnání s Evropou velmi šarmanntní záležitost, a také proto, že média veřejné služby dělají ze zákona i věci, které soukromá média dělat nechtějí a také nebudou, protože nepřinášejí peníze (vysílání pro menšiny atd.). Dokonce jsem četla nějakou americkou studii a i ve spojených státech se média veřejné služby začala velmi rozvíjet, a to právě v souvislosti s hospodářskou krizí. Co závidím Spojeným státům, jsou komunitní média, ale na to tu nemáme chuť.

Říkala jste médium jako strategický podnik. Z tohoto pohledu nemyslíte si, že by měla mít Česká republika nějaké omezení na velikost

zahraničních investic v médiích? Není chyba, že téměř všechna česká média jsou z většiny vlastněna z ciziny?

Samozřejmě nejsem nadšená z toho, že veškerý mediální trh v české republice patří dvěma firmám, respektive třem. Já bych byla ráda, kdyby tu byla větší pluralita v tiskových médiích, ale je tu někdo kdo si koupí noviny? Teď si různí velcí čeští podnikatelé pořídili digitální televize – české MTv a ostatní. Ale je tu někdo takový, z tuzemska, kdo utáhne ten kolos vydavatelství, které má obrovské fixní základy, protože vydávání novin i vysílání je něco, co má obrovské fixní náklady, hlavně na technologie. Já nikoho takového nevidím a ti, kteří by mohli, si raději pořídí vysílací médium, protože je víc vidět. Rozhodně se víc lidí podívá na televizi Barrandov, než si přečte Hospodářské noviny.

Já myslel spíš, jestli nebyla chyba, že jsme si v 90. letech nestanovili strop, kolik procent zahraničních investic u nás v médiích může být.

V 90. letech se privatizace dělala přes zaměstnanecké akcie, které se pak různě kupovaly. Vůbec nevím, jestli se tomu dalo zabránit, to že Vltava-Labe-Press si potom s Rheinisch-Bergische mezi sebou vyměnili akcie, já považuju za trochu nešťastné, obzvláště potom, co jsem byla svědky toho, co se dělo s *Rovností*. Ta chyba se v 90. letech stala, o tom vůbec nepochybuj, ale nevím, jestli byla už v tom, že začaly být zaměstnanecké akcie a začalo se nadivoko privatizovat, nebo jestli byla chyba to potom prodat Vltava-Labe-Press a Rheinisch-Bergische.

Vám by byl nejbližší ten finský model, to znamená každé volby převolit rady?

V české republice to tak nutně být nemusí, ale tady se paradoxně ustavily dvě velké politické strany, které vždy mají o tři lidi méně nebo více, takže si nemyslím, že by se rady měly dovolovat, obzvláště pokud byla jedna strana dlouho v opozici a potom se vyhladověle vrhne na to, co má. To by mohl být pro veřejnoprávní média problém, protože jakmile jste nějakých dvanáct let v opozici a dostanete se k moci, začnete vše bourat a v takovém případě většinově dovolovat členy mediálních rad by bylo nešťastné, protože by mohli začít bourat úplně všechno. Za nejméně považuju říct: „Tady Pepa je z ODS a my jsme taky z ODS, a proto ho tam chceme.“ Než říct: „Pepu tady navrhuji včelaři a on je opravdu skvělý a to, že je členem ODS je úplná náhoda a on bude úplně nestranný.“

Jak se reálně projevuje lobbying v radě? Proč je důležité mít v ní určitý počet členů ODS, ČSSD, komunistu atd.?

Pokud jsou ti členové přibližně politicky vyrovnaní, tak je paradoxně zajištěna objektivita média, protože se to médium nerozhoje. V Radě Českého rozhlasu byl teď například problém, kdy se některým jedincům z rady podařilo rozhlas naprosto rozhoupat. Tragické bylo, že to byli členové ODS, kteří byli zvoleni za nejrůznější instituce, a ty si tam urvaly takový vliv, jaký nikdy nebyl zvykem. Český rozhlas měl stanici pro mladé, Rádio Wave, která vysílala ve středních Čechách, tu rada zlikvidovala. Když si pustíte všechny záznamy z těch rad, tak to stojí za to. Včetně toho vyjádření tehdy budoucího, nyní již bývalého generálního ředitele Medka, který řekl, že skupina, která poslouchá Rádio Wave, není budoucností čes-

kého národa. Ti se neštíteli použít tlak, protože byli současně zaměstnanci soukromých médií, což jim zákon umožňuje, protože on vám umožňuje být zaměstnancem soukromých médií, neumožňuje vám mít z toho prospěch, což jsou paradoxně dvě odlišné věci. Všechny nápady na rozvoj rozhlasu vzali za své a rozhlas to nesmírným způsobem poškodilo. A radních, kteří za to mohli, se dodnes nikdo nezbavil a dva z nich jsou stále ještě v radě (jednomu skončil mandát). Rada Českého rozhlasu bohudík není v této době schopna usnášet, alespoň se rozhlas uklidní.

Pokud se podíváte do zápisů z Rady Českého rozhlasu, tak zjistíte, co umí zdivočelá rada. Přiznám se, že televizní rada je velmi dělná, tu si musíme pochválit, na druhé straně je potom Rada ČTK, která je úplně mimo, protože poté, co se tam děli triky se zvolením a odvoláním generálního ředitele, si mediální komise Sněmovny ty radní pozvala tzv. na kobereček. Za poslech stojí i nahrávky z mediální komise, to je něco, co jste ještě neslyšeli.

Co přesně znamená rozhoupat médium? Jak se dá rozhoupat Český rozhlas? Chybí koncepce rozvoje, zavřelo se Rádio Wave...

Oni to médium znejistí a začnou z něj odcházet lidé, protože ztratí jistotu. Potom začali likvidovat plány na další rozvoj rozhlasu a velice brutálním způsobem začali likvidovat tehdejšího generálního ředitele Kasíka a dodnes nikdo z nich nepřiznal, proč došlo k odstranění Wavu, protože přímo konkuroval jednomu soukromému rádiu, to si ale můžu myslet já, ale nikdo to nikdy nedokáže. Rozhoupat médium znamená, že ho naprosto znejistíte, začnou vám utíkat lidi, médium ztratí vizi do budoucna a tohle dokázali tři lidé v Radě Českého rozhlasu. Dlužno dodat, že se jim to celkem povedlo, v tuto chvíli je Český rozhlas bez generálního ředitele, protože ředitele Kasíka odvolali, potom přišel ředitel Medek, ten tam byl půl roku, z toho měsíc byl v práci, zbytek byl nemocný. Potom dostal 1,5 milionu padáka, tak odešel a v tuto chvíli nemá rozhlas ředitele, protože ho nemá kdo zvolit, protože rada není usnášeníschopná.

Když pracujete pro Českou televizi, jste v ní nějak fyzicky přítomná, nebo jen posíláte zprávy z parlamentu?

Já posílám jen analýzy a přiznám se, že nechodím ani na porady. Já jsem fyzicky ve sněmovně a v senátu a to tak že pořád.

Takže výsledek vaší práce je takový, že se o to nějaký komentátor České televize zajímá?

Ano. Já jsem ten, kdo tvoří podklady. Co se s těmi podklady dál děje, už samozřejmě záleží na těch lidech. Takže já se na Kavčích horách vyskytuju velmi zřídka.

Člen některé z rad je placená funkce?

Ano, je to placená funkce. Některé jsou placené více, některé méně, radní ČTK má tuším 9 tisíc.

Dá se to chápat jako dozorčí rada, nebo jsou ti lidé aktivní pracovníci, mají vizi, chtějí něco dělat?

To záleží na tom, jaká rada se zrovna sejde. Ty platy nejsou zrovna fascinující, takže tam jsou spíš lidé, které to zajímá, nebo kteří v tom hledají něco víc. Lidi, se kterými komunikuju já, to opravdu zajímá. Ono se tím totiž nedá uživit. Otázka je, jestli ty rady nějak neprofesionalizovat, jestli těm lidem dávat peníze tak, aby se členstvím v radě uživili a zakázali ji, aby dělali cokoli jiného. To je možná cesta, nevím, jestli je dobrá, nebo špatná, protože ti lidé se většinou ještě něčím živí a radu mají jako hobby. Ať špatní nebo dobří radní s tím mají obrovské množství práce, není to tak, že člověk přijde jednou ta čtrnáct dní a podumá. Vyřizují stížnosti posluchačů a diváků, které jsou mnohdy velmi absurdní, vyřizují další plány média a schvalují jeho rozpočet. Té práce je moc, proto nevím, jestli rady nezprofesionalizovat, aby ti lidé neměli tendence se někomu zavděčovat, nebo to nechat, jak to je, nebo ty funkce neplatit vůbec, což by byla ještě větší pohroma, protože by se u radních začali projevovat ty přirozené lidské tendence.

Myslím, že závěrem přednášky by mohlo být, že politizace a politické tlaky u nás jsou, ale jsou na rozumné míře. Můžeme to tak říct?

Já si myslím, že ano.

JAZYK A STYL PŘEDVOLEBNÍCH BILLBOARDŮ

SLOMEK, JAROMÍR

Vážení přítomní, dámy a pánové,

následující přednáška se týká jazykové stránky předvolebních billboardů těchto dnů, to znamená takových, jež jsou k vidění v české, moravské a slezské krajině, nejčastěji při dálnicích a silnicích první třídy (a jsou tedy vystaveny více či méně letným pohledům z kabiny dvoustopých a sedla jedno-stopých dopravních prostředků), současně však jsou umístěny i v městské zástavbě, kde přitahují pohledy hloubavějších chodců, běžců, bruslařů a pejskařů. V krátkém se čase před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, které se budou konat 28. a 29. května 2010, vyrostly tyto obří plakáty jako houby po dešti. Jsou zde a staly se součástí našeho světa, ať chceme nebo nechceme.

Musím ještě předeslat, že všechno, co tady bude řečeno, vychází – až na jednu výjimku – z autopsie, tedy: zabývat se budu pouze těmi billboardy, které jsem na vlatní oči spatřil v terénu, především v Praze, dále ve středních a severních Čechách. Je tedy možné – a za to se předem omlouvám –, že budu hovořit o billboardech, které v Olomouci a okolí k vidění dosud nebyly, k vidění ani dnes nejsou a nejspíše ani zítra k vidění nebudou – a naopak: nemusí přijít řeč na všechny billboardy, které důvěrně znáte ze svého okolí, možná natolik důvěrně, že už je ani nevnímáte, avšak já je poprvé viděl až dnes – doslova – z rychlíku, a proto jsem je do této přednášky nemohl pojmout.

Nuže, předvolební billboardy představují specifický žánr na pomezí umění literárního a fotografického, potažmo výtvarného. Jde v první řadě o reklamní poutač, který má přesně omezenou trvanlivost – poté, co volby do daných zastupitelských sborů proběhnou, je již naprosto zbytečný, bezcenný, neupotřebitelný, většinou i nerecyklovatelný – rozumí se především ve své obrazové části. Adresátem takových billboardů je kdokoli s českou státní příslušností ve věku od 18 let výše. Svou časovou omezeností a snahou oslovit veškerou dospělou populaci se tato politická reklama liší od reklamy na různé zboží a služby, například na automobily, oděvy, prací prášky, sportovní výzbroj, nápoje a leccos dalšího... a vedle toho na cestování, spoření, hypotéky, půjčky, pojištění atd.

Také předvolební billboardy nabízejí služby, tedy programy politických stran, a současně s nimi i zboží – komoditou jsou v tomto případě jednotliví politici, konkrétní osoby celostátního či lokálního významu, které své strany reprezentují, přesněji řečeno: reprezentují je zatím v této volební soutěži, ovšem s neskrývanými ambicemi reprezentovat je v následujících přinejmenším čtyřech letech, v – jak rádi píší novináři – parlamentních lavicích. Všichni do oněch parlamentních lavic chtějí: někteří už tam byli, avšak ve chvíli voleb nejsou, tedy se chtějí vrátit, jiní takovou zkušenost nemají, avšak velmi rádi

by ji měli. Rébus je prostý: tyto služby a komodity si máme ve volebních dnech koupit (nikoli za peníze, pouze za čas nutný na cestu do volební místnosti) – avšak abychom tak učinili, abychom si nabídku opravdu koupili, musí si ona nejdříve koupit nás.

Předvolební billboard musí být působivý slovem i obrazem, musí říci současně všechno a nic, jeho síla je ve zkratce a zjednodušení. Nesmí být intelektuálně náročný, apeluje na rozum i cit a chce říct vlastně jen jedno: pro všechno na světě, volte nás, eventuálně: pro všechno na světě, volte mne. Svým rozmístěním při komunikacích připomínají předvolební billboardy prostitutky, neboť i ony se snaží upoutat naši pozornost a nabídnout své služby. Prostitutky však pracují pouze se svým zjevem, nevykřikují žádné slogany, jejich komunikace s potenciálními zákazníky se odehrává pouze v rovině neverbální. Také některé tuzemské billboardy se obešly bez textového doprovodu, propagují strany a jejich členy pouze obrazem, nikoli slovem, takové „němé“ plakáty však zatím zůstávají v menšině. Podobně existují – a opět jde o záležitost okrajovou – i billboardy bez obrazového doprovodu, jsou to tedy pouhá písemná sdělení, výzvy, hrozby a proklamace, takže připomínají výstražné cedule typu Konec chemického posypu.

V současné době se vyprofilovaly tři druhy předvolebních billboardů. Do první skupiny patří sebechvalné, do druhé hanobící, do třetí mystifikační. Až dosud jsme byli zvyklí, že jednotlivé strany se prezentují v nejlepší světlo, slovy jasnými a srozumitelnými dávají najevo, že právě ony jsou tou nejlepší volbou pokud možno pro kohokoli. Takové sebechvalné plakáty většinou zdobí portrét lídra, jehož pohled bývá optimistický, tvář usměvavá, snad i trochu laskavá, avšak ne příliš. Úsměv může být americký, tedy s vyceněným chrupem, nebo rezervovanější, se semknutými rty, avšak s koutky dostatečně zřetelně zvednutými (první prezentuje na svých billboardech lídr ODS, nevýrazný a nudný Petr Nečas, druhý jeho stranický kolega, krasavec David Vondrážka, jemuž se přezdívá Ken). Slova, jež takové podobizny doprovázejí, se většinou snaží naznačit, co od strany či konkrétního kandidáta můžeme očekávat. Lépe řečeno: jaké naděje bychom s ní či s ním mohli spojit. Taková slova jsou „práce“, „prosperita“, „naděje“, „šance“, „změna“, eventuálně „dluhy“ (ty samozřejmě pouze ve spojení se slovesy „odstranit“ nebo „zmenšit“). Působivá jsou rovněž slova „důchod“ (ve spojení s jednou konkrétní řadovou číslovkou), „školné“ (ve spojení se slovesem „nedopustit“) nebo „zdravotnictví“ (nikoli s adjektivem „lepší“ či „kvalitnější“, jak bychom snad očekávali, nýbrž zásadně „bezplatné“).

Když v kampani před loňskými podzimními volbami, které se nakonec nekonal, chtěla lidová strana prezentovat něco pěkného, přesněji: výhled na něco pěkného, napsala: „Dobrý den je, když vnučatům chutná.“ U tohoto vcelku banálního sdělení byli zobrazeni dva senioři a čtyři děti, a to v takovém postavení, že mohli, avšak nemuseli nutně představovat jednu rodinu. Komický efekt, zajisté kouzlo nechtěného, způsobil nápis „KDU-ČSL“ s podtitulem „to lepší v nás“. Mluvit o tom lepším v nás v souvislosti s výzvou je samozřejmě možné, sotva však pro stranu, která klade důraz na duchovní hodnoty.

Také slovo „život“ patří k těm spolehlivě vyzkoušeným. „Život“ přece volí každý rozumný člověk, jen blázen by volil opak. Když chtěl být Jiří Paroubek v roce 2002 pražským primátorem, šel do voleb se zvoláním „Praha město pro život!“ (psáno bez interpunkce). Chtěl-li tím říct, že jemu osobně se met-

ropole stala městem pro život, je to sdělení příliš privátní, chtěl-li tím říci, že teprve on v čele radnice udělá z Prahy město pro život, nedává to dobrý smysl. Slovo „život“ si dal na podzim na prapor i již jmenovaný místopředseda ODS Vondrážka. Kolem jeho portrétu poletovali hned dva bílí (kdysi modří) straníční ptáci, jeden volně, druhý v grafickém symbolu srdce, skoro takovém, jaký kreslí ke svému podpisu Václav Havel. Kromě dávno zavedené iniciálové zkratky strany občanských demokratů jsme na plakátě četli slova „řešení pro život“ a jakýsi podtitulek „řešení pro budoucnost“, spojený právě s oněmi třemi písmeny. Jeden i druhý slogan je dokonale obsahově vyprázdněný. Kdyby byl pan Vondrážka pojišťovacím agentem, jako že snad není, mohl by „řešení pro život“ či „řešení pro budoucnost“ inzerovat na své návštěvce. Po zazvonění by se to dalo říkat potenciálním klientům: „Dobrý den, pojišťovna ta a ta, nabízím vám řešení pro život.“ Jako charakteristika programu politické strany je to horší. Nebo snad tento kandidát hovořil pouze o sobě a své zvolení do parlamentu prostě viděl jako vlastní „řešení pro život“, potažmo „řešení pro budoucnost“? V takovém případě zaslouží ocenění za upřímnost.

Ani se slovem „zdraví“ se nelze splést, důvtipná Lucie Talmanová kandidovala roku 2006 do Poslanecké sněmovny (a jak víme, opravdu se tam díky hlasům voličů dostala) se svým portrétem (úsměv neamerický) a sloganem „Společně pro naše zdraví“. Co přesně máme dělat společně a jak to naše zdraví posílí, už slečna Talmanová neprozradila.

Když ještě paní Zubová kandidovala za sociální demokracii, což není tak dávno, objevil se její portrét na plakátě s portrétem sociálního demokrata Hulinského. Oba se na nás usmívali, nakláněli k sobě hlavy, ale ne příliš důvěrně, jen tak přátelsky, zpovzdáli. „Volte Prahu živou a zdravou,“ vybízeli ti dva své eventuální voliče. Nedává to smysl, obsah výzvy je velmi neurčitý. Co přesně znamená „Volte Prahu“? Logičtější by bylo „Volte, Pražané“, respektive „Volte nás, Pražané“, protože pana Hulinského jeho strana postavila na první místo pražské kandidátky; paní Zubová, členka jiné strany, na pátém místě oné kandidátky jaksi hostovala. V jejich osobách nelze dost dobře „volit Prahu“, paní Zubová přece žije v Kutné Hoře, i když v posledních čtyřech letech v hlavním městě pracovala a chtěla by tak zřejmě činit nadále. „Prahu živou“? Jakou jinou! Město, není-li to nekropolis, ze své podstaty živé je. „Prahu zdravou“? Jak se o zdraví pražské populace chtějí ti dva starat ze sněmovních lavic? Inu, jako slečna Talmanová. Spojovat slovo „zdravá“ se svým jménem by ostatně paní Zubová měla velmi obezřetně. To víme od poslední prezidentské volby, tehdy ji prý zdraví zradilo. „Volte Prahu živou a zdravou“ je totéž co „volte vodu a vzduch“ nebo „volte dobrý den“.

Do rezervoáru spolehlivých slov patří samozřejmě i „úspěch“. V roce 2002 se Paroubkův stranický kolega Gross prezentoval svým portrétem (s úsměvem americkým) a sloganem nikoli „Chci svůj úspěch“, což by bylo sympatické svou otevřeností, nýbrž – rafinovaně – „Chci váš úspěch“. Později na jiných billboardech hlásal: „Myslím to upřímně.“ K tomu není co dodat.

Po slovu „odvaha“ sáhl roku 2006 Vladimír Železný a napsal: „Odvaha dělat odvážné věci.“ O čtyři roky dříve se prezentoval slovy „Jdu do všeho naplno“. To potvrdil v soukromém životě, když se v seniu reprodukoval. Jeho hesla jsou zrovna tak prázdná jako letošní slogan strany TOP 09: „Zásady, ne výsady.“

Před oněmi podzimními nevolbami vytasila sociální demokracie kolekci billboardů s opakujícími se slovy „Je přece správné...“ Dočetli jsme se například, že „je přece správné odmítat korupci.“ Nebo že „je přece správné zastat se slabšího.“ Také, že „je přece správné mít úctu ke starším lidem.“ A rovněž: „Je přece správné chtít úspěch pro všechny.“ Vypadá to pěkně, ale jen na první pohled. Opravdu je správné chtít úspěch „pro všechny“? Pro lidi poctivé i zloděje, pro lidi slušné i neslušné, pro lidi čestné i darebáky? Domnívali-li se v Lidovém domě, že úspěch mají mít vskutku ti i oni, pak by to měli říci zcela jasně. Třeba: „Je přece správné chtít úspěch pro bezúhonné i lumpy.“ Nebo: „Je přece správné chtít úspěch jak pro ty, kdo hrají fair play, tak pro ty, kdo se snaží dosáhnout vítězství i nečestnými prostředky.“ Eventuálně: „Je přece správné chtít úspěch pro zloděje i pro ty, kteří si nic cizího nepřivlastňují.“ První tři hesla jsou nezpochybnitelná, ačkoli i v nich se nešťastně paušalizuje. Ano, je správné odmítat (tedy neprovozovat) korupci, zastávat se slabších (nejsou-li to zrovna nájemní vrazi) a mít úctu ke starým lidem (nejde-li o zločince). „Lidské“ výzvy vypadají, jako by reagovaly na hesla jiných politických stran. Jako by je vyvracely. Hlásá tu však někdo, že je pro úplatkářství, že slabší si v žádném případě zastání nezaslouží a senioři ať jdou k čertu? Pokud víme, nehlásá. Polemizuje sociální demokracie s něčími názory? Nikoli. Proklamuje, co se v civilizované společnosti rozumí samo sebou. Proč si tak počíná? Je to lehké, chce se – jako každá politická strana – zalíbit voličům, vlísat se do jejich přízně, přimazlit se k nim. Když v Hybernské ulici nepřišli na nic lepšího než na výše citované banality (nebo na jejich nákup), mohli by repertoár rozšířit a s vážnou tváří (lépe: se zarputilým výrazem bojovníků) hlásat třeba: Je přece správné, že voda hučí po lučinách. Že obsah čtverce nad přeponou pravouhelného trojúhelníku se rovná součtu obsahů čtverců nad jeho odvěsnami nebo že na břehu řeky Svratky kvete rozrazil. Nepochybujeme o tom, že jednou si na předvolební billboardy i taková hesla někdo napíše.

Do druhé skupiny lze zřadit billboardy hanobící, útočné, vyhraňující se vůči volební konkurenci. Politická strana, která se k takovým krokům uchyluje, počíná si tak, jak by si nemohl beztrestně počínat žádný průmyslový výrobce v hospodářské soutěži. Říká-li jeden z plakátů Strany práv občanů „Nechceme Paroubka“, je to jednak zbytečné (kdyby Paroubka chtěli, jistě by ho volili a nezakládali by odštěpeneckou stranu) a současně nedostatečné jako zpráva o vlastním programu. Kdybychom narazili na billboard dejme s fotografií nového modelu automobilu značky Fiat, jehož pasažéři by volali třeba „Nechceme škodovku“, pomysleli bychom si, že taková informace je zbytečná, ba co víc, neetická. Nemluvě o pijácích koly, kteří by byli zachyceni v okamžiku, kdy si se šťastným výrazem lijí z plechovky do úst hnědou tekutinu, a nápis pod snímkem by říkal: „Mléko? Už nikdy!“

Konečně tu máme třetí skupinu billboardů, totiž mystifikační. Asi jde o vzájemné škádlení dvou nejsilnějších stran, byť anonymní, možná však, že je to hra někoho dalšího, třetího. Tak tomu zcela jistě bylo v roce 2002, kdy se objevil nepodepsaný billboard s textem (bez obrázku) „Volte ODS nebo ČSSD/ My už se nějak domluvíme...“ Zatímco letošní billboardy vydávající se za sebe reprezentaci ODS jsou vyvedeny v temných tónech (tvář Petra Nečase na černém pozadí je na nich ne-li nepřívětivá, tedy rozhodně ne laskavá) a svým expresivním sdělením jsou na první pohled neautentické („ODS: Kašleme na

obyčejné lidi“), billboardy vydávající se za sebe propagaci sociální demokracie se snaží jejího předáka zesměšnit absurdními, nesplnitelnými sliby typu „Zruším ranní vstávání“, „Do tří let pivo za 2 Kč“ nebo „Vrátím vám Elvise“. Paroubek na nich nevyhlíží jako zlý či záludný muž, naopak: tváří se jako přihlouplý strejce, ze kterého se po desátém pivu stal neškodný tlachal a paňáca, hospodský baron Prášil, na kterého se nikdo nemůže vážně zlobit. Je zvláštní, že tyto žertovné mystifikace zůstaly v rovině dětinských legráček, jež chtějí jen pobavit, nikoli poukázat na nebezpečí sociálnědemokratických slibů hmotného přilepšování sloganem například „Zadlužím ještě vaše vnuky“. Je docela možné, že někteří Paroubkovi voliči budou tyto mystifikační billboardy považovat za produkt Lidového domu a pomyslí si, jaký je pan předseda čtverák.

Snad se sluší a patří, abych při této příležitosti připomněl i jeden politický billboard nikoli předvolební. Loni v létě vyvezla ODS své billboardy dokonce do zahraničí (ty jsem na vlastní oči neviděl, protože jsem na Jadran nejel, věřím však fotografiím, které je věrně zachytily). „Tady nás pusťte k vodě,“ nonšalantně žádali české turisty projíždějící v automobilech Slovinskem a Chorvatskem čtyři členové vedení Občanské demokratické strany. Prý to byl nápad bývalého ministra vnitra Ivana Langera. Snad poprvé od doby, kdy byl Alexander Dubček v létě 1968 vyfotografován na koupališti, tuzemští politici „dali k dispozici“ svá těla v plavkách (a také ve společenském oděvu, pod nímž mají už jen košile, pouze čistotný pan Gandalovič ještě tílko). Slovní spojení „pusťte k vodě“ patří v češtině k těm všeobecně známým. Rozuměli mu jistě i všichni rekreanti pílící na Jadran a zpátky, avšak přece jen v jiné souvislosti než politici z ODS. Ti chtěli povědět, že jejich (eventuální) voliči na ně mají na plážích pozapomenout, že je mají „pusťte z hlavy“ (je zajímavé, že jedinci i úmysly se z hlavy pouštějí, zatímco starosti se za hlavu zásadně házejí). Ne však nadobro, až půjdou občané na podzim – jak rádi píšou novináři – „k urnám“, měli by si na billboardové manekýny naopak vzpomenout – a teprve pak se jimi přestat zabývat (ale zase ne navždy, rozumí se jen do dalších voleb).

Frazeologismus „pusťte k vodě“ už dávno spolehlivě slouží jako zkratka pro zprávu o (definitivním) ukončení milostného, erotického vztahu (*Příruční slovník jazyka českého* uvádí větu Karla Poláčka „A když slečna omrzí, tak se pusťte k vodě“ a vykládá ji slovy „přerušit se s ní poměr“). „Kluci z grémia“ to však pojali doslovně: „tady nás pusťte k vodě“ znamená v jejich pojetí nikoli „zde se rozejdeme, naše láska uchřadla“, nýbrž „tady nám dovoluňte, abychom se převlékli do plavek, ponořili se do mořských vln, vykoupali se, zaplavali si“. Ano, chtěli vyzvat: „Milí spoluobčané, politiku teď (na týden či dva) nechte plavat.“ Jenže se bohužel nedokázali vyjádřit přesně.

Nebylo to poprvé, kdy v Občanské demokratické straně práci s billboardovými hesly nezvládli. Ta disciplína osatně není snadná. Před posledními volbami do Senátu jeden z pražských kandidátů, profesí lékař, říkal: „Umím pomoci.“ To jsem mu samozřejmě rádi věřili, vždyť mluvil o své práci. A měl vlastně štěstí. Kdyby kandidoval kameraman, pak vyjádření „Umím filmovat“ by znělo dvojsmyslně, podobně by lakýrník sotva mohl hlásat: „Umím lakovat.“ A razič tunelů je v české volební kampani zcela nepoužitelný. Jiný Pražan si na billboard napsal „15 let Vaší důvěry“. Aby bylo jasné, že těmi slovy nepomýšlí na budoucnost, nýbrž jimi připomíná svou minulost, musel ještě uvést, odkdy dokdy byl starostou a odkdy dokdy poslancem. Třetí z pražských

kandidátů ODS, jenž senátorské požitky už znal, sám sebe charakterizoval čtyřmi slovy: „Cílevědomý starosta, zodpovědný senátor.“ Ano, jaký jiný?

Jistý muž, původně elektrárenský technik, a nikoli letec, jak by se mohlo zdát, volal: „Letme spolu!“ Kam vlastně? A jak to zařídit? Na to už jeho billboard neodpovídal. Další ujišťoval: „Žiji tady s vámi a jste pro mě důležití.“ To dá rozum, přece nemůže napsat: „Bohužel tu musím žít, přitom vámi pohrdám.“ O slovní hříčku se pokusil chlapík jménem Svoboda: „Svoboda pro Vás.“ Filozofické hloubky se chtěl dobrat děčínský primátor hlásající: „Dávám řešením třetí rozměr. Ten lidský!“ Co přesně tím mínil, těžko soudit. A jiný Severočech se nechal vyfotografovat na pozadí Pravčické brány a opatřil svůj billboard slovy „Turistům máme co nabídnout“. Takový plakát tam mohl mít už Konrád Henlein a po něm kdokoli z komunistických kandidátů. Pravčická brána a „turistům máme co nabídnout“ jsou univerzální předvolební rekvizity do každého režimu.

„Uhájmí zájmy regionu,“ sliboval člověk, jenž už nevysvětlil (ovšem, billboard mu k tomu neposkytl místo), jaké že ty „zájmy regionu“ vlastně jsou a jak konkrétně je chce ve Valdštejnském paláci uhájit (nedokonavé „budu hájit“ považoval zřejmě za slabé). Axiomem „Větší právní jistoty pro každého z nás“ se nedá nic pokazit. Zrovna tak by se mohlo volat „Více kultury“, „Vzdělanější národ“ nebo „Čistší vzduch“. Rozhodne-li se někdo pro slova „Vždy na vaší straně“, „Pokora a úcta k lidem“, „Chci pracovat jen pro lidi“, „Jeden z nás“ či „Vy i já jsme tu doma“, může si napsat rovnou „Mějte se fajn“ nebo „Příjemnou zábavu“. Do kategorie bezobsažných a zcela nezávazných ujištění patří samozřejmě i „Dokážete cokoliv“.

Někteří uchazeči o volební hlasy se rozhodli pro osobnější tón. „Znáte mě, držím slovo,“ připomínal jeden, podobně i druhý, kandidující jinde (s dodatkem pro někoho maličko lascivním): „Držím slovo. Pojďme na věc!“ Třetí jim bezděčně oponoval: „Jen mluvit nestačí.“ Snad pod dojmem staré Klofáčovy devízy „K lidu níž, s lidem výš“ vznikla věta „Opírám se o Vaše zkušenosti“. Rozšafný starosta ji lapidárně ilustroval: na fotografii stojí v hloučku spoluobčanů, prostě se jen tak zastavil na kus řeči cestou z úřadu a opírá se. A nejnovější přírůstek do sbírky: V neděli 25. dubna jsem v Lovosicích zahlédl z jedoucího automobilu billboard muže kandidujícího za TOP 09. Charakterizoval se třemi slovy „Před problémy neuhýbám“. Vypadá to jako poslední věta z životopisu uchazeče o zaměstnání- a také to žádost o změnu zaměstnání je.

Nad všemi ujištěními a sliby nakonec stojí lakonická výzva jednoho gynekologa: „ANO!“ Možná je to ze všech předvolebních sentencí ta nejlepší.

Ve Straně zelených se letos rozhodli pro literární aluze. Prostě sáhli po známých souslovích a přihlásili se k nim, vzali je za svá. Je otázka, jak takové výpůjčky budou v praxi fungovat. Na jednom z billboardů je pod několika obličejí napsáno „Nebojíme se a nekradem“, slova v infinitivní podobě poprvé vyslovená T. G. Masarykem v roce 1894. Co tím chtějí zelení říci? Že by rádi v politice navázali na Masaryka? V čem přesně? Ale ta otázka je zbytečná, jako by byla zbytečná otázka, chtějí-li zelení navázat na normalizační hit skupiny Katapult. Martin Bursík, severočeský lídr strany, je na billboardu vyfotografován s drobotinou, on sám se usmívá, chlapci a děvčata většinou také, pár tváří má pohled trošku vyjukaný, proč ne, však to nejsou žádní dálniční figuranti (ti se na zapřenou objevili jako pozadí Jiřího Paroubka na jednom z billboardů sociální demokracie), tady jde, jak Bursík veřejnost ujistil, o „skutečné děti

kandidátů Strany zelených v Ústeckém kraji. Je mezi nimi i má pětíměsíční Noemi, malý Přemek Rabas, Andulka Klepišová, Alan Stehlik, Hanička Krejčová a další děti, které se ochotně nechaly fotografovat.“ Rozverný skupinový portrét, zčásti fotomontáž, je přizdoben veršem „A co děti? Mají si kde hrát?“, pocházejícím z jedenatřicet let starého písňového textu Ladislava Vostárka pro tehdy populární skupinu Katapult. Hledat básnické kvality plytkého díla by bylo pošetilé, vždyť se v něm říká například toto: „Až dálnici zeměkouli opředem/ Až budem pyšní na všechno co dovedem/ (...) Až budem létat na Venuši na výlet/ Až za nás budou počítače přemýšlet“. Šlo o dobovou „angažovanou“ produkci, Katapult ten song v roce 1979 zahrál a zazpíval dokonce na Festivalu politické písně v Sokolově. Proč ho teď zelení exhumovali? Přece v naději, že jim pootevře dveře do sněmovny. A v naději, že estetika popkultury je i estetikou jejich voličů.

Možná by se mohlo ušetřit dost peněz za zahraniční poradce, kteří v předvolební kampani stranám radí, kdyby někdo sepsal a vydal knihu použitelných předvolebních hesel. Precedens už tady je, stačilo by jen citlivě inovovat. V roce 1902 vydal v Náchodě ve druhém vydání Adolf L. Seidl svazek o 112 stranách. Jmenuje se *Hesla, průpovědi a nápisy ku slavnostem, zvláště hasičským*. Tematicky uspořádané kapitoly dostaly názvy například Bdělost, Čest, Důvěra, Mužnost, Národ, Ochrana, Pokrok, Prapor, Pravda, Rozvaha, Slované, Velikost či Vlast. Všemi hesly z předposlední kapitoly, nazvané Zdar, bych s dovolením naši předvolební billboardovou procházku zakončil. „Na zdar!“ „Na zdar Vám, bratři!“ „Zdar Vašemu počínání!“ „Pro budoucnost blaho a zdar!“ „Zdař Bůh!“ „Ať duše mocně zaplesá nad práce naší zdarem“ (Dr. J. V. Bohuslav), „Zdar náš zápas očekává s vydobytým vavřínem“ (Fr. S. Procházka), „Zdar stkvělý (sic!) budiž zásluze!“ (El. Krásnohorská), „Pronikli jste svými ideami,/ boje Vaše měly hojný zdar“ (K. O. Hubálek).

DISKUZE

Vy jste sloupkař takového poláčkovského jazykového typu. Jak fungujete v časopisu Týden, když jste sám na začátku řekl, že je to spíše takový obrázkový časopis? Připomínám posluchačům, že tam děláte tam jazykového redaktora.

Já jsem jako pan učitel a opravuji tam slohy. To je vám zvláštní důvěrný kontakt s češtinou novinářskou, s jinou, než jakou pak čtete v tom časopise. Protože se s češtinou něco děje, zmenšuje se slovní zásoba, čím víc se píše, tím méně slov je potřeba. Na začátku bylo slovo, na konci bude obrázek. Už se to děje, nebo na konci bude obrázek se slovem, na konci bude billboard nebo komiks. Časopis je obrázkový v tom smyslu, že v Týdnu, ale v tom Týden není výjimečný, že na rozdíl od dřívějších dob, kdy v novinách nebylo moc obrázků a přečíst noviny byla celkem práce, dnes přečíst noviny není žádná práce. Jazyk novin se změnil.

Můžete ze své zkušenosti říct: jazyk médií se zhoršuje, upadá, ztrácí se obsah?

No říká se to. Mám dojem, že vy už jste generace, která na tištěných médiích nelpí. Už nejste ta generace vašich prarodičů, která ráno otvírala noviny ke kávě, ráno otvíráte... otvíráte ráno něco ke kávě? Máte potřebu číst papírové noviny a časopisy? Když to týden nebo měsíc nečtete, připadáte si méně informovaní? Ne. To, co si ráno přečtete v novinách, máte večer dávno na internetu a proč potom číst v novinách, jak to někdo rozzývá a komentuje. V případě novin, to, co bylo nejrychlejší médium, je teď nejpomalejší. Doba se zrychlila, co se přenosu dat týče a i čtenář, který má dost času, i duchodce, si raději pustí ČT 24, kde mu dole v pásku běží zprávy. Nechci hájit papírové noviny a říkat: „Nesmí zaniknout, už tu byly za Čapka a za Peroutky a za Base.“ A „Svět bez Lidových novin si nedovedu představit.“ To si dovedu představit docela snadno a myslím, že papírové deníky, později týdeníky se ukážou jako zbytné. Není to tak dávno, co noviny byly nezbytné a svět bez nich nemohl fungovat, ale nebyly tu odjakživa a nebudou tu navždy.

Já mám dojem, že jsme na sklonku epochy tištěných médií, to není můj objev. Jsou lidé mladší, například šéfredaktor Lidových novin, můj bývalý šéfredaktor z časopisu Týden Dalibor Balšínek, ten má zato, že papírové noviny nezaniknou, že papírový deník prostě patří jak do dvacátého, tak do jednadvacátého století a že mluvit o zániku papírových médií je předčasné.

Já si myslím, že je jedno, jestli je to na papíře nebo na obrazovce, podstatné je slovo, které zůstává. A jestli je nosič hliněná destička, papír, pergamen nebo monitor, to je přece vedlejší. Až přijdou prvního září děti do první třídy a na lavicích nebudou mít slabikáře, ale notebooky, tak vůbec nebudou vědět, že tam měly mít slabikáře. Nás taky nenapadlo, že tam měla být břídlíková tabulka, která tam byla sto let před námi.

A není právě to slovo v ohrožení? Když se dívám do Týdne, tak kromě vašeho sloupku o jazyce, případně Peňásova, je to všechno takovou rychlou, moderní standardní češtinou, často anglicizovanou.

Vidíte, pozorný čtenář! To je pravda. Asi proto, že se každý vyjadřuje ke všemu, vezměte si kolik lidí se na internetu anonymně vyžvaňuje na různých debatách. Něco se stalo s jazykovým projevem veřejným, to co kdysi nešlo říct ani v hospodě u stolu, kde vás přeci jen všichni znají, když teď jako anonymové produkuje v debatách na internetu, tam je jazyk nekultivovaný, plný chyb, špatně vyjadřující myšlenku, ale to je dostupností toho média. Dřív to nebylo, museli jste napsat čtenářský dopis do novin, jít na poštu, to byl nějaký úkon. Dnes to rychle naklepete, s někým se při tom bavíte, nedáváte pozor. Když dřív ten dopis přišel do redakce a byl pitomý a plný chyb, redakce to opravila a vyšel dopis jakžtakž jazykově v pořádku.

Ale pořád ještě vychází poezie, vycházejí romány, literatura zatím nedochcípala. Vy všichni, co tu sedíte, nějaké úmysly s jazykem máte, budete se tím živit, budete něco psát, tak tohle asi není ta správná sestava pro debatu na toto téma.

Myslím, že právě naopak.

Generace meziválečné a poválečné, ty nejstarší generace, to byli ještě lidé velkých domácích knihoven, intelektuálové měli pět deset tisíc svazků, byla to pýcha majitele. Tak to nebude hodně knih, ale naznamená to, že to budou pitomci bez knih, znamená to, že jen budou číst jinde. Nebudou mít hřbitov slov doma, budou mít zahradu slov na internetu. Myslím si, že Kaplického knihovna je projekt dvacátého století – knihovna jako knihosklad, dům na knihy, kam chodíte se síťovkou, půjčíte si knihu, odnesete domů, přečtete, vrátíte to tam. Tahle éra asi nemá perspektivu. Knihovna jednadvacátého století je v počítači, ne v baráku, který se navíc nehodí do té zástavby, kam ho chtěli umístit.

Myslím si, že knižní kultura a kultura jazyka jsou dvě rozdílné věci, zánik knih, papírových novin a časopisů nebude znamenat konec jazyka, jak říkával Trávníček, jako nástroje myšlení a dorozumění. Bez toho to nepůjde, bez jazyka se nedomluvíme, že se čeština mění, je logické, že se zhoršuje, říkali vždycky všichni, to je stará bolest.

Je možné, že nepromyšlenost některých mystifikačních billboardů, může nahrávat těm, kteří měli být zesměšněni. V místě odkud pocházím, byl billboard, na němž byl vyobrazen Topolánek, pozadí bylo bílé, nebylo to to klasické černé, které by napovídalo. Text byl pouze maličký „dobrý vůdce, dobrý manžel“, který, kdyby člověk neznal kontext, nemusel působit jako parodie. A další byla karikatura moderního ptáka ODS, která byla tak minimální, že většina lidí si myslela, že jde o oficiální billboard.

Předpokládá se, že známe kontext, že víme, jaký byl Topolánek tatínek a manžel. A říkal to Masaryk o Havlíčkovi, že ten, kdo lže doma, lže i v politice. Na to se zapomnělo a řeklo se: „No tak lže doma, v politice bude ten Radek John třeba pašák.“ Asi nebude, když sedm let doma říkal, že jde někam a chodil jinam. Tak asi lhal, nebo při nejmenším neříkal pravdu, tak takový člověk nemá v politice co dělat.

Ale předpokládá se, že vím něco víc s bulváru, že bulvár taky utváří naše myšlení. Věci soukromé se propírají v médiích, rozvod Topolánka je v televizních zprávách. Má to tam být? Ne, ale už jsme si zvykli.

To jsme se dostali od jazyka k morálce.

No to jo, ale to jde jedno s druhým.

JAK SE PLNÍ ZAHRA NIČNÍ STRÁNKY V ČESKÝCH NOVINÁCH

SODOMKOVÁ, MAGDA – HEGER, LUBOMÍR

Zahra niční zpravodajství v tištěných médiích je anomálie, je naprosto odlišné od ostatního zpravodajství v novinách – redaktoři jsou jiní, mají odlišný denní program, zabývají se jinými věcmi. Zahra niční zpravodajové píší o „neexistujících lidech“, což jsou samozřejmě reálně existující lidé, jako Barack Obama nebo Vladimir Putin, které novinář osobně nezná, pravděpodobně je nikdy nepotkal a to, co o nich novinář napíše, se nejspíš nikdy nedoslechne a nezavolají druhý den do redakce. Neexistence zpětné vazby je tím základním rozdílem, protože pokud novinář píše domácí zpravodajství, píše o lidech, kteří to zjistí a mohou se ozvat. Novinář si proto víc rozmyslí, co napíše, nebo nenapíše.

Dalším rozdílem je personální složení zahra niční redakce, které tvoří lidi, kteří tuto práci vykonávají ze specifických pohnutek, především je to vidina možnosti cestovat do zahra ničí za redakční peníze.

Profese zahra ničního reportéra se prudce změnila v průběhu času, zatímco v první polovině 90. let byl tištěný tisk celkem principiální zdroj informací, Mladá fronta Dnes prodávala okolo půl milionu výtisků za den (nehledně na další tituly jako Právo, které také prodávaly statisíce výtisků denně) a většina lidí se informace ze světa získávala z novin, dnes jsou noviny principiálním zdrojem informací přibližně pro 10 % populace, lidé okolo třiceti let získávají informace z internetu, případně ze specializovaných zahra ničních i českých zpravodajských televizních stanic. Z toho plyne hlavní rozdíl práce zahra niční novináře v minulosti a dnes. Dříve měly zahra niční redakce velké množství členů a každý redaktor byl expert na nějakou konkrétní oblast (redakce MF Dnes měla např. specialistu jen na Japonsko) a vypadaly jako akademický senát – sbor mudrců, lidí, kteří dopodrobna studovali danou oblast a dokázali o ní diskutovat hodiny do největších detailů, ale psali do celostátního deníku, kde jim byl mnohdy vymezen malý prostor, na níž nemohli plně využít své znalosti.

Postupem času a nástupem internetu jako běžné části redakce se změnil způsob práce redakce, protože přestalo být podstatné, který redaktor má jakou oblast a všechny informace začaly být běžně dostupné. Zatímco v první polovině 90. let měl každý redaktor specializovaný na konkrétní oblast své kontakty a exkluzivní zdroje informací o dané oblasti a odebíral množství zahra ničních novin a časopisů, které denně studoval a vytvářel si archiv. Což mělo svůj smysl, který s nástupem digitálních technologií přestal mít svůj smysl. „Zlatý čas informací“ nastal v dobách, kdy internet byl novinářům dostupný, ale mezi lidmi nebyl ještě tolik rozšířený. To trvalo přibližně pět let, než se internet rozšířil do většiny domácností, začaly vznikat online zpravodajské servery a

každý se mohl rychle dostat k informacím, ze kterých čerpaly tištěné deníky. Tištěná média musela přijmout novou roli a třídit a systematizovat informace z televize, rozhlasu a internetu do kompaktnější podoby. Poté, co tištěná periodika ztratila exkluzivitu zdrojů, nastal trend vysvětlovat čtenářům konkrétní problematiku a nastala doba esejistiky, tedy nešlo o to, co novinář napíše, ale jak je dobrý stylista, jak je schopen s informacemi pracovat a utřídit je, aby zněly zajímavě, i když už byly 24 hodin známé.

Tato ambice přetrvává v novinách dodnes, ale jak se doba zrychluje, koncový zákazník už pravděpodobně nemá příliš čas tuto práci ocenit ani zkonsumovat denně takové množství informací. Začíná tak nové období, v němž všichni vědí všechno a tištěná média tomu dávají jen konkrétní tvář a jméno.

Práce zahraničního reportéra zahrnuje dvě rozdílné činnosti. Jednou z nich je zaplnění stránek v novinách vyhrazených zahraničnímu zpravodajství. To většinou dělají jiní lidé, než ti, kteří skutečně jezdí do terénu, kde informace sbírají a zpracovávají nějaký výstup. Redaktoři v terénu ovšem potřebují redakční servis, který jim poskytují kolegové v redakci, jako editoři a vedoucí vydání, kteří informace shrnou, opatří ho titulkem, zajistí sazbu a obrazový materiál. A i tyto činnosti se v uplynulých 15 letech také změnily, dříve pokud novinář vyjel do zahraničí, např. do války v Bosně, byl vlastně jediný, kdo věděl, co se v dané lokalitě skutečně děje a musel to sdělit domácí redakci. Ale v současné době spíše platí, že domácí redakce má víc informací, než novinář, který je v chaosu přímo na místě, nebo naopak na místě, kde se nic neděje a ani místní obyvatelé nemají příliš informací. Příkladem může být tsunami na Srí Lance, kdy jsme odlétali narychlo dvě hodiny, poté, co došlo ke katastrofě, přiletěli jsme a vůbec nevěděli, co přesně se stalo, ale nevěděli to ani tamní obyvatelé. Nastala tak absurdní situace, kdy jsme nemohli šest hodin sehnat auto, které by nás dovezlo na místo, protože lidé byli vyděšení a jediné informace, které jsme získali, byli z telefonátu s editorem v Praze. Novinář je občas v tom největším chaosu nejméně informován, uvědomil jsem si to, když jsem četl rozhovor s velitelem zásahu na Národní třídě 17. listopadu 1989 Danišovičem, který byl poslední člověk, který se dověděl, že zasáhly jednotky zvláštního nasazení a zbili studenty, a velel tomu. Na místě má člověk nejméně informací a v tom je dnes rozdíl.

V praxi vypadá práce zahraničního reportéra tak, že ve dvě hodiny v noci zavolá editor a ráno se letí např. do Řecka kvůli požárům. Do Řecka přiletíte kolem tří hodin odpoledne, v sedm je uzávěrka a novinář do té doby musí něco napsat a poslat to do redakce. To, že je člověk schopen napsat stylisticky správný text, není předpokladem pro práci zahraničního reportéra, jedna z nejdůležitějších věcí je spíše orientační smysl a štěstí, protože ne každý je schopen přiletět do cizí země a přepravit se 300 km během tří hodin k místu požáru. Co je vždy dobré je najít „českou stopu“, tedy je předpoklad, že pokud v textu vystupuje nějaký Čech, je pro české čtenáře jednodušší se s příběhem ztotožnit. Proto jsem se už v letadle začala bavit s Čechy, kteří do Řecka cestovali, a potkala jsem dívku, která měla namířeno do epicentra a měla zajištěný odvoz od svého řeckého přítele. To je šance, kterou novinář nesmí propásnout, a musí se i vetřít. Vzhledem k tomu, že přítel dívky byl Řek a cestou na letiště už jel přes spálenou zem, mohl mi vyprávět co se děje už v autě cestou na místo. Když novinář stojí na místě takové katastrofy a načerpá ty zážitky, text se píše prakticky sám.

Druhá věc, kterou člověk potřebuje, je, že pořád musí kalkulovat s časem, aby článek neposlal pozdě, protože u nás v redakci se platí pokuty za pozdržení vydání, a také s technickými možnostmi, v Řecku mají jinou klávesnici u počítače, novinář nemůže psát článek na tamním počítači, musí si tedy vést svůj notebook.

Další věc je také vzdělání. Kdybych věděla, že budu dělat zahraniční zpravodajství, nestudovala bych češtinu a žurnalistiku, ale studovala bych cizí jazyky, protože v terénu je dobrá znalost jakéhokoli jazyku a i když se téměř všude domluvíte anglicky nebo rusky, je přeci jen lepší, pokud je novinář schopný domluvit se s obyvateli jejich rodným jazykem, protože postihne nuance a povedená vyjádření, která výsledný text ozvláštňují.

Pokud je žurnalista v nouzi může se obrátit na domácí zpravodaje dané země, kteří poradí, kde točili něco zajímavého nebo pomohou s překladem. Za pár let praxe si novinář vybuduje dobrou síť kontaktů, což je také důležité zařídit, pokud možno ještě před cestou, protože na místě už většinou není moc času. Jsou země, kde je možné navázat kontakt, např. v Řecku jsou lidé otevření, řeknou vám i jméno, ale např. na Ukrajině je velmi těžké se k lidem dostat a dostat z nich informace, protože tam stále panuje určitý postkomunistický strach. Proto pokud vím dopředu, že někam pojedou, sháním od známých kontakty na někoho z místních. Např. když jsem jela do Mongolska, tak jsem zavolala jedné Mongolce se, kterou jsem kdysi dělala rozhovor, jestli nemá známého v Ulánbátaru, u kterého bych mohla pár dní pobývat. Je to lepší i v tom, že novinář má přímý kontakt s tamními lidmi, který by sám v hotelovém pokoji neměl. Ideální je proto dostat se k někomu do rodiny.

Navíc pokud jede novinář do zahraničí k demonstraci nebo katastrofě, je to pro něj velmi emotivní, protože podobné věci nezažívá každý den a také více či méně riskuje svůj život a zdraví, ale editora, který sedí v Praze, text nedojme, protože on má celou záležitost zprostředkovanou televizními kamerami a není to pro něj osobní záležitost. V takových situacích existují dvě reality, jedna je taková, že jsem někde, kde hoří, je mu teplo, těžko se mu dýchá, netuší, jestli se mu něco nestane a prožívá to subjektivně velmi silně. Ovšem, když novinář napíše, co viděl, celý zážitek se zredukuje na polovinu, a jakmile to vyjde v novinách, nezůstane z toho nic a může působit i trapně. Proto je nutné popsat děsivost celé situace oklikou.

Je proto dobré vymyslet si nějakou strategii: Například nepopisovat celý požár, ale vybrat si nějaké detaily, že všude kolem hoří les, vystihne mnohem lépe, detail na kus hořících jeanů vytvarovaných podle člověka, která odpadl, když tělo odnášeli. To je věc, která se novináře dotkne a je pravděpodobné, že se dotkne i čtenáře, protože po pěti dnech požárů, už čtenáře ani editora nezajímá, že pořád hoří.

Navíc, pokud je novinář uprostřed požárů, tak přímo nevidí oheň, ale všude je kouř, kterým se může udusit a editor v Praze mu volá, že by chtěl detailní fotografii požáru, což je nemožné, ale editor, který není na místě, si to neumí představit.

Také je důležité snažit si informace rozdělit a nepopsat vše hned. O demonstracích v Řecku se psalo několik dní, proto bylo nutné napsat něco nového, proto jsem zkusila pohled ze strany policie. Vytipovala jsem si jednoho policistu, který byl stejně starý jako demonstrující a který vypadal, že by se se mnou mohl bavit. Článek se nakonec celkem povedl, protože on stál v první

řadě a já jsem s ním mluvila ještě před demonstrací, on mi vyprávěl, jaké má pohnutky, že dělá jen svou práci a mimika se o něj bojí. O potom pět hodin stál v řadě s plexisklem a jeho vrstevníci na něj plivali a smáli se mu a on se nemohl ani pohnout, aby to demonstranti nebrali jako agresi a nestrhla se pouliční bitva. Takže jeden příběh občas řekne víc, než dlouhé popisy situace. Bývalý šéfredaktor MF Dnes Pavel Šafr tento způsob reportáže nazýval výlov rybníka očima kapra.

Druhý den jsem se rozhodla dělat reportáž s demonstrujícími studenty a mladými, kteří se tehdy vlastně opevnili na polytechnice a kteří to brali jako svoji revoluci, nebo jsem také shodou okolností potkala spolužáka mladíka, který byl zabit a kvůli, kterému demonstrace začali. To je věc, kterou si člověk nemůže předem naplánovat. V takovém případě je nutné, aby se novinář nenechal vystresovat tím, že musí stihnout uzávěrku a působil tak, aby se mu ti lidé chtěli svěřit. Také je sporné, kdy přiznat, že je člověk novinářem a kdy ne. Je potřeba vzbudit důvěru, aby se člověk vypovídal, protože pak už to jde samo, protože mnohdy kolem vás chodí lidé se silnými příběhy a vy je propánete, protože jste se nezeptali.

Novinář musí být připraven na všechno, jako že mu přestane fungovat USB, tak mít náhradní, najít si předem internetovou kavárnu, zajistit si internet, protože nemá cenu mít zahraničního reportéra v terénu, když nemůže poslat text.

V praxi se novinář setká i s tím, že nemá tak dobré vybavení jako zpravodajové z větších médií. My jsme přes oblast požárů jeli autem po klikatých silnicích a bylo nutné nepanikařit, protože spousta lidí umřela při dopravních nehodách, když ujížděla před ohněm. Potom dojíždíte na místo a vidíte, jak přistává vrtulník BBC kousek od plamenů. V Gruzii jsme měli handicap v tom, že během války novináři z BBC a Reuters, kteří za sebou mají velkou společnost ochotnou platit za informace, navýšili ceny taxi a všech služeb a novináři z menších médií potom musejí zvážít, jestli na místo, kde se něco děje, jet nebo ne.

To souvisí i s tím, že zahraniční zpravodajství je anomálie, z hlediska majitele novin je úplně jedno, jestli je zahraniční reportér v terénu, protože je to celkem zbytečná práce a majitel novin vše měří na základě toho, co zlepší prodávánost a zahraničních událostí, které zvýší prodávánost a u kterých zpravodaj je, je naprosté minimum, ale redakce to musí zaplatit. Z hlediska novin, je vlastně jedno, jestli je zpravodaj na místě, protože se o to příliš nezajímají ani čtenáři, protože ji zpravodajství přijde stejné, ať už bude od novináře přítomného na místě, nebo sedící v redakci. Svým způsobem je zahraniční zpravodajství reprezentativní věc, ozdoba novin. Zatímco pro BBC nebo CNN je to přímo náplň jejich práce.

DISKUZE

Jste dopředu finančně limitováni, nebo je vám cesta zpětně proplácena podle toho, co utratíte?

Jsme samozřejmě velmi limitováni.

Jak řešíte, když limit dojde?

Teď jsem si doplácela jednu cestu, protože jsem dostala grant z Ministerstva zahraničních věcí na cestu do Mongolska na reportáž z rozvojové země. Dostala jsem 50 tisíc, a musela jsem si něco doplatit ze svého, protože MF Dnes neměla zájem částku doplatit, ale proto, že jsem tam osobně chtěla jet a byla škoda grant zahodit. Není ale běžné, že bych si cesty doplácela, jen na nás apelují, abychom utráceli co nejméně.

Teď je to jinak, ale před pěti lety, když noviny hodně potřebovaly aktualitu na první stránku, tak zaplatily ledacos. A když přímo zájem neměli, musel být novinář připraven zaplatit si půlku sám, což se většinou nestalo, spíš rovnou nedaly peníze a nikam se nejelo.

Jak se to dělá s doklady o platbě ve válečné zóně?

To je obrovský problém, protože chtít potvrzení od nějakého taxikáře v Gruzii je někdy nemožné, stejně jako doklad o platbě za přespání v jurtě v Mongolsku. Většinou jsem to dělala tak, že jsem napsala místopřísežné prohlášení, že jsem za ubytování utratila tolik a tolik. Pokud se také našel taxikář, který měl stvrzenku, tak se od něj vzali dvě navíc, a pokud další neměl, dala se mu jedna k vyplnění.

Speciálně v zemích, které nemají latinku, je to jedno. Víím, že Honza Rybář jednou předložil umaštěný kus papíru, na kterém bylo tužkou napsáno 300 a řekl, že je to 300 dolarů za pronájem koně. Já jsem z Lybie přivezl absurdně nejvyšší výdaj (leccos bylo zadarmo) za pronájem mobilu částku 200 dolarů a řekl jsem, že to je účet za dvě přespání někde, protože na účtence byli jen klikyháky. Účetní to věděla, já jsem jí to říkal a napsali to handrkování je strašné

Když někam jedete, berete si hotovost? Co se stane, kdyby vás někdo okradl?

Já jsem si vozila část v hotovosti, kterou jsem měla schovanou na různých místech na těle, potom kreditní kartu, kupodivu mě překvapilo, že v mnoha zemích se dá běžně použít platební karta České spořitelny, a pro případ nouze je tu Western Union.

Dobré je používat platební karty a nechat si peníze zpětně vyúčtovat. Je to lepší než čekat, jestli těsně před odjezdem přijdou nějaké peníze od redakce a vystresované u sebe nosit hotovost, v každém vidět zloděje. Předpokladem je mít nějaké peníze na kartě

MODERÁTOR A MODEROVÁNÍ V ROZHLESE A TELEVIZI

ŠULCOVÁ, HELENA

Samotná příprava zabere asi tři až pět hodin a probíhá různě. Jednak pročtu všechny noviny, články, které se hosta, kterého máme pozvaného, týkají. Potom čerpáme z Newtonu, to je systém na webu, který si redakce platí, a tam jsou všechny články od roku 1996 až do současnosti, takže pokud máte jako hosta Miloše Zemana, tak zadáte jméno a vyjede všechno, co o něm za poslední roky vyšlo. To je nejpečlivější rešerše. Dalším způsobem přípravy jsou konzultace s kolegy, například pokud mám hosta z oblasti sportu, jdu se poradit s našimi „sportáky“, na co a jak je dobré se doptat.

Co se shánění hostů týče, já si hosty mohu navrhnout po konzultaci s editorem, nemám poslední slovo, mohu si říct o někoho konkrétního, ale redakce mi řekne, že ho nebudeme zvat, protože zrovna není aktuální nebo z nějakého jiného důvodu a těch důvodů může být spousta. Každopádně nemám právo veta, poslední slovo má editor a tak to má asi být.

Lidi se často ptají, jak těžké je do takového vysílání dostat například prezidenta nebo předsedu nějaké politické strany, při tom vždy záleží na tom, jaký je to člověk. Jiří Paroubek přijde kdykoli, s ním opravdu není problém. Mirek Topolánek je zase trochu jiný, protože ten by zase nejraději nejraději nechodil nikam. Teď před volbami je situace trochu jiná, protože musí chodit všichni, aby byli vidět. Pokud jde o prezidenta, ten má striktní mediální plán a dává přibližně pět až šest rozhovorů za rok, ale někdy má potřebu k některým tématům mluvit víc. My jsme Václava Klause sháněli přes rok a najednou se ozvali z jeho kanceláře, že pan prezident by další den velmi rád přišel do pořadu, protože to bylo v době, kdy se schvalovala Lisabonská smlouva a on měl potřebu se k tomu vyjádřit.

U těchto lidí vždy platí pravidlo, že se jim posílají okruhy předem, ne přímo otázky, ale okruhy, to znamená témata (např. budeme se bavit o Lisabonské smlouvě, úsporných žárovkách...). To se dělá vždy a není to nic proti ničemu. Mluvila jsem o tom, že má příprava na rozhovor zabere třeba i pět hodin a u takových osobností zabere příprava z jejich strany stejný čas. Osobně jsem měla možnost mluvit s lidmi, kteří takto politiky připravují a např. ČSSD dělá přípravu jedna významná americká agentura a Jiřího paroubka připravují tak, že s ním dělají takový předrozhovor, takže on vpodstatě ví, na co se ho kdo bude ptát a v tomto ohledu je velice dobře připraven, protože se ho ptají důkladněji, než by to udělal jakýkoli český novinář. Proto může každý rozhovor brát s určitým nadhledem. Mirek Topolánek tak tvrdou přípravu nemá a potom je to vidět například v tom, že Topolánek se snáz nechá rozčítit, což je škoda. Václav Klaus je příliš zkušený na to, aby se nechal rozčítit a navíc už nechodí do debat, ten zásadně vystupuje v televizi sám, ale to je prezidenta

normální, těžko k němu můžeme sehnat partnera. Ale i on má tvrdý mediální trénink, nachyta na něčem Václava Klause je prakticky nemožné. Někdo se mě kdysi ptal, proč mu nikdo víc neoponuje v otázkách Lisabonské smlouvy nebo ekologie, ale pravdou je, že tím, jak zastává radikálně svůj názor, tak se v této problematice velmi orientuje a má ji nastudovanou a novinář mu tak těžko po pětihodinové přípravě může nějak oponovat. Člověk v tom rozhovoru musí být taky trochu skromný, není potřeba si něco dokazovat, což mnozí novináři dělají a často si naběhnou, protože příprava politiků je velmi dobrá.

Základním pravidlem pro vedení rozhovoru je, myslet na diváky a posluchače, aby rozhovoru rozuměli, je lepší dávat jasné stručné otázky, než citovat odstavce ze zahraničních novin.

Pokud jde o naši konkurenci, kterou máme, my vysíláme v 17:35–17:50 Dvacet minut Radiožurnálu, Impuls dělá podobný pořad Impulsy Václava Moravce, který se vysílá každý den v pondělí až čtvrtek 18:05–18:30. Frekvence 1 dřív vysílala Pressclub pondělí až čtvrtek, ale to před rokem skončilo, nyní se vysílá už jen o víkendu. Je otázka, proč s tím Frekvence 1 přestala, zřejmě proto, že podobných pořadů je dost a svým způsobem je to přežitý formát, takže se některé soukromé stanice snaží hledat jiné lepší formáty.

Veřejnoprávní moloch, jako je Český rozhlas, má ale i tu vlastnost, že si konkurenci vytváří sám v jedné budově, to znamená, že vysílá několik podobných pořadů, které se vzájemně vykrádají, např. Ozvěny dne, Odpolední host a na rádio Česko dělá úplně stejný pořad, takže si ve finále ty hosty vykrádáme v rámci jednoho patra a nepotřebujeme si konkurovat s Impulsem.

Kromě toho, že působím v Českém rozhlasu, pracuji ještě v pořadu Studio šest v České televizi, které se vysílá ráno od 6:00 do 9:00 na ČT24, já moderuji vždy v úterý a ve čtvrtek, na přípravu chodím vždy předchozí den večer a příprava na vysílání také zabere přibližně tři hodiny a ráno chodíme na pátou hodinu. Ta forma rozhovoru je zase úplně jiná, během rána se uskuteční několik rozhovorů, které trvají pět deset minut. Mnohem víc se také improvizuje, protože někdy zbude na hosta deset minut, někdy jen tři, občas host zaspí. Člověk sice chodí den předem na přípravu, ale druhý den může být vše jinak.

Pokud jde o konkurenci Studia šest, pak je to jasné – Snídaně s Novou a na ČT1 se vysílá Dobré ráno z Brna a Ostravy, což je typické, že se stejný pořad vysílá třeba z Prahy a Ostravy, ale to dělají i zahraniční televize.

Hosté jsou i politici, ale častěji chodí lidé z oblasti kultury, historici, politologové, ekonomové, je to odlišné od rozhovorů v rádiu, kam chodí čeští VIP hosti, jestli se to tak dá nazvat.

DISKUZE

Jak těžké je pro vás zůstat při rozhovory s politiky objektivní? Určitě na ně musíte mít nějaký názor.

To je naprosto zásadní otázka. Myslím, že každý má svůj názor, já osobně velmi ostrý politický názor a každý novinář je nějak vyhraněný, buď pravičák nebo levičák, ačkoliv si Jiří Paroubek myslí, že jsme všichni pravičáci. Já si myslím, že nedávám najevo svůj názor, že nikomu nepomáhám ani neublížuju záměrně, ale velmi často mi lidé píší, že bylo jasné, že jsem pravicová nebo levicová, podle toho, jaký host u mě sedí. Nemůžu tvrdit, že jsem nikomu neublížila podvědomě, samozřejmě pokud mě člověk rozpálí do běla, tak jsem taky jenom člověk. Ale snažím se a myslím, že z 99 % dokážu svůj názor potlačit.

Viděla jste poslední rozhovor pana Borcka s Jiřím Paroubkem? Jak ho potom vyhodili z Událostí komentářů. Přišlo vám, že by byl až moc neobjektivní?

Viděla. Ale to je kauza stará tak tři roky, pokud se nepletu. Mě se ne líbilo, že ho Česká televize po tomto výkonu stáhla, protože se za něj měla postavit. Není možné, aby byl někdo stažen z vysílání jenom protože, že zavolá ať už Jiří Paroubek nebo Mirek Topolánek. Myslím, že pokud má být někdo stažen z pořadu, tak z toho důvodu, že je špatný moderátor. Ale myslím, že za ten rozhovor mu vynadat měli, protože v tu chvíli velmi exhiboval, rozhovor nebyl vůbec o ničem, protože vytahoval i staré věci, které vůbec nesouviseli s daným tématem.

Kolikátou minutu rozhovoru přibližně začíná sebe prezentace politiků? Je to už ta první?

Myslíte, kdy si začnou přihřívat svoji polívčičku? Jak u koho. Ale většinou je to tak, že první tři minuty se drží a odpovídají na otázky, které jim kladu. Potom ztratí trému a začnou si říkat to svoje, takže přibližně od třetí minuty rozhovoru se mám na pozoru, protože to už mi pomalu začínají sklouzávat ke svým agitkám a musím je přimět vrátit se k mým otázkám a ne k jejich programu. Ale je pravda, že to dělá úplně každý.

Co je v také chvíli nejučinnějším nástrojem ve vedení rozhovoru?

Poslouchat je. Ačkoliv je příprava nesmírně důležitá, při vysílání je nejdůležitější toho hosta pořád poslouchat, moc se nesoustředit na otázky, které máte napsané na papíře, ale na člověka.

Otázky si připravujete sama, nebo do nich mluví i jiní lidé?

Já si je napíšu sama, přibližně tak čtyři papíry A4, potom přijde editor, s ním to konzultuju, protože si nemyslím, že jsem geniální a on si to hlavně přečte a upozorní mě na to, když sklouzávám k nezajímavým otázkám. Problém přípravy totiž spočívá v tom, že když si tři hodiny prostudovávám materiály, tak už ztrávím soudnost, co je ještě důležité, takže je potřeba, aby přišel někdo druhý a řekl, že už to nikoho nezajímá, že je to příliš

detailní. Potom spoustu otázek poškrťá nebo vymyslí něco mnohem originálnějšího.

V kolika procentech se vám podaří vyčerpát připravené otázky, když se host snaží odlákat pozornost ke svým záležitostem? V kolika procentech on převáží nad vámi?

To záleží na rozhovoru. Někdy použiju dvě první otázky a potom už se celý rozhovor improvizuje, protože host třeba začne říkat něco zajímavějšího, než jsem si připravila a v tu chvíli je škoda toho nevyužít. Někdy člověk vyčerpá všechny otázky příliš brzy. Mě se to stalo při rozhovoru s fotbalistou Kolerem, on je sice moc hodný člověk, ale moc nemluví, takže jsem měla strašně moc otázek a to bylo tak strašné, že jsem všechny otázky vyčerpala asi po deseti minutách. Když položíte strašně dlouhou otázku a dostanete odpověď: „No, tak musíme dát o gól víc než soupeř.“ Na to se těžko navazuje, takže jsem musela hodně improvizovat a naštěstí mě to zajímá, tak jsem si s tím poradila. Ale i to se stane.

Říkala jste, že kvůli přípravě na vás Jiří Paroubek působí spíš povýšeně, zatímco Mirek Topolánek je přirozenější. Co je pro vás jako pro moderátorku lepší?

Já bych řekla, že u nich dvou to vyjde nastejno, protože Paroubek už arogantní a nepříjemný už přijde a Topolánek je nepříjemný po prvních třech otázkách, které se mu nelíbí. Takže ve finále je to jedno. Ale stalo se mi s Jiřím Paroubkem, že mi během frekvence pořád odcházel ze studia, potom se zase vracel, protože se řešila nějaká sociálnědemokratická kauza Bandy a nevěstinců, Reflex o tom napsal dlouhý článek. Já jsem se ho na to ptala a on klasicky začal pomlouvat Reflex, místo aby odpovídal na mé otázky. A já jsem ho samozřejmě vrátila zpátky k tomu, na co jsem se ho ptala a on vždycky vstal, udělal dva kroky, potom si uvědomil, že by to nevypadalo dobře, tak se zase vrátil. My jsme to ještě na frekvenci snímali kamerou, takže si potom ty fotky od nás bral Blesk, protože to bylo hrozně komické.

Topolánek je zase takový, že celý rozhovor vydrží a potom vybuchne nakonec a to potom létají taková slova, že kdo nežil alespoň pět let v Ostravě, by taková slova nevymyslel. Takže lepší není ano jedno.

Když se připravují okruhy, vracejí vám je hosté se zamítnutím zpátky? Jak často?

Člověk ty okruhy píše, aby mu je nezamítli. To neznamená, že se pošlou okruhy a potom se použijí jiné, tak to dělá můj kolega z Frekvence 1 Honza Tuna, což je dost nefér a ti lidé už podruhé neprijdou. Proto se snažím psát okruhy tak, aby host přišel, a potom se je snažím dodržet.

Máte zkušenost i z Frekvence 1. Máte pocit, že jste měla v otázkách na soukromém rádiu větší rozlet v otázkách?

Na Frekvenci jsem měla volnější ruku, protože jsem mohla dělat i trochu bulvárnější věci, což v Radiožurnálu nejde, protože by se to nehodilo. Jeden příklad za všechny, minulý týden jsme měli jako hosta železničního odboráře a já jsem si připravila otázky na to, jakým způsobem si žije ředitel český drah, ale editor mi to zamítl, že je to laciné. Na Frekvenci jedna

bychom takovými otázkami začínali. Ale to je správně, protože to je pro lidi zajímavé. Takže v tom to bylo jiné, Frekvence byla volnější?

Takže byste se do ní klidně vrátila?

Určitě. Ale oni už ten pořad nechtějí dělat, protože pro soukromé rádio je to docela drahé, je to půlhodina za honorář, za který jiný moderátor udělá tři hodiny. A navíc teď hledají jiné formáty, protože Frekvence začínala s Pressclubem už někdy v roce 1993, táhla to celou dobu a všichni to začali kopírovat, včetně Radiožurnálu nebo Impulsu, a Frekvence chce zase přijít s něčím novým a těžko se vrátí k tomuhle formátu. Je to škoda, protože mému naturelu by mnohem víc seděla Frekvence než Radiožurnál, to řeknu narovinu.

Ale Frekvence má ranní show a tam mají také hosty.

Ano tam mají taky hosta, ale z úplně jiných oborů a politika mají třeba jednou za tři týdny, jinak většinou zvou herce nebo zpěváky. A i když jednou za čas vezmou nějakou politickou špičku, tak se to nedá srovnat.

Jak byste řešila situaci, kdy by se vám host stáhl do sebe a odmítl komunikovat? Jak s ním znovu navážete kontakt?

Mě se to teď stalo s europoslancem ta ODS Kožušnikem, který kandidoval na šéfa tenisového svazu, tak jsem si řekla, že uděláme malý test na začátek, tak pět šest otázek o tenisu, že mu to dobře půjde. Ale on ani na jednu neznal odpověď, s čímž jsem vůbec nepočítala, jinak bych mu ten test ani nedal. A bylo to asi v polovině rozhovoru, ale přitom to byly naprosto banální otázky a já jsem ho tím nechtěla urazit nebo ponížit, ale on se tak uzavřel do sebe, že už na všechno odpovídal dvěma slovy, protože mu došlo, že se v té chvíli odstřelil. Ten kontakt už nejde navázat, člověk to už jen musí přežít a modlit se, aby čas vypršel. To už potom jen tak dožívám a už do něj nešiju, protože nemusím. Ale ten kontakt už se navázat nedá.

Kde je ta hranice, kdy už přestat do někoho šít? Kde je ta hranice u politiků?

Ta hranice závisí na tom, kolik máte ještě před sebou času toho rozhovoru. Ale potom to člověk buď odhadne, a nebo to neodhadne a přiznám se, že v tomhle mám občas mezery, kdy špatně odhadnu a kdysi mi říkal i můj šéf na Frekvenci, že se občas zakousnu a že už toho člověka nepustím. Snažím se na tom pracovat a myslím, že když už moderátor dává popáté nějakou otázku, na kterou ten člověk není schopen odpovědět, že má jít od toho pryč, protože se nic moc nedoví a ve finále to nepřináší nic víc než exhibici moderátora. A občas sice máte možnost nějakého člověka zničit, ale potom musíte zvážit, jestli vám stojí za to udělat si na půlminutu dobře, ale rozbít si celý rozhovor, anebo rezignovat na to, že ho neudusíte, ale ten rozhovor ještě dalších třináct minut poběží.

Mívají rozhory nějakou dohru? Že jakmile zhasne červené světlo, řeknete: „Pane Kožušniku, já jsem vás tady ztrapnila, omlouvám se.“

Nebo že Paroubek řekne: „Paní Šulcová. Vy jste se mě dnes ptala na špatné otázky.“

Ano, někdy to má dohru takovou, že volají, stěžují si a mají přitom neuvěřitelné kontakty a volají do médií úplně všichni. A často volají na nejvyšší místa, takže se to ke mně nemusí ani dostat. Když je dobrý vedoucí, tak mi to ani neříká a potom se to dozvím třeba až za dva měsíce. Ale volají celkem pravidelně a přibližně po každém třetím rozhovoru někdo volá. A do veřejnoprávních médií, protože politici si tak trochu myslí, že jim patří, volají docela tvrdým způsobem a problém je v tom, že i ti pracovníci veřejnoprávních médií dělají tu chybu, že se s politiky různě scházejí, rady veřejnoprávních médií volí poslanecká sněmovna. Tam je to tak propojené, že si myslí, že tam editory dělají oni, ale bohužel to tak je.

A soukromá média jsou na tom velmi podobně v tom smyslu, že zase přes různé pokuty podléhají velké radě a tu zase volí politici.

Pozorovala jste výraznější rozdíly mezi politickými tlaky ve veřejnoprávních a soukromých médiích?

Řekla bych, že v privátních médiích, například na Frekvenci, byly ty politické tlaky menší. Byl to stejný pořad, těch stížností tam bylo méně, ale na druhou stranu jsme taky dělali méně konfliktní témata. To je potřeba říct, protože by se to možná vyrovnalo. Já jsem se rok působení na Frekvenci zažila, že si někdo stěžoval dvakrát – jednou to byla Jana Bobošíková, podruhé Jiří Paroubek. V Radiožurnálu bych se nedopočítala, kolikrát to bylo. Tady alespoň jednou týdně někdo zavolá a stěžuje si.

Stalo se vám, někdy že potom šéfredaktor nebo editor řekl „, takhle už ne, tahle otázka nebude“?

Já si nevzpomínám, že by mi vyloženě někdo řekl, že na něco se nemám ptát. Ale stalo se nám shodou okolností, že jsme řešili kauzu ohledně nespokojenosti některých sociálnědemokratických žen s vystupováním Petry Paroubkové a že se jim nelíbí, že nosí boty od Diora, když reprezentuje sociální demokracii. A my jsme si do Dvaceti minut pozvali sociální demokratku Čurdovou a já jsem napsala jenom anonci a ta jde na weby, že se jí mimo jiné budeme ptát i na to, proč sociální demokratky nemají rády Petru Paroubkovou. A v tu chvíli už volal Tvrdík, proč tam máme takové téma a hrozně bojovali, abychom se jí na to neptali. Oni jsou opravdu schopní „zhavit dráty“ do Českého rozhlasu kvůli maličkostem.

Mají některé rozhovory dohru pro vás osobně na místě?

Občas se to stane, ale nikdy nejde o žádné hysterické výlevy, protože myslím, že jakmile zhasne to světlo, tak to z politika spadne a jde domů, pokud je normální, a víc se tím nezabývá. Někteří frajeři jsou schopní se mě zeptat, jestli byli dobří. To se mi občas stane, že domluví a zeptá se mě: „Tak co, byl sem dobřej?“ Ale že by na mě hned ve studiu někdo ječel, to si nevzpomínám.

Stává se to, jako se to stává v televizních diskuzích, že se vypnou mikrofony a přestože se předtím hodinu hádali, tak se přátelsky poplácají po ramenou, jak si dobře popovídali?

To ano, to spíš, že vyhrocená situace ve studiu skončí a najednou je všechno v pohodě. Ale ono také záleží na tom, kdo je řečník, aniž bych nějak hodnotila politické názory, ale podle mě je nejlepší řečník Vlastimil Tlustý. On má dar mluvit a myslím, že se ani moc nemusí připravovat, a to je člověk, se kterým se můžete bavit o tom, proč vstoupil do KSČ, proč kradl atd. On má na všechno odpověď a dovede ve studiu bouchat do stolu a mluvit a mluvit a potom pořad skončí a on je úplně v pohodě.

Tomu se říká politik

Ale jo, on je politik.

Mohla byste jmenovat nějakého libového frajírka, který se ptá, jestli byl dobrý?

Já mám jednu takovou zkušenost s Václavem Klausem. On jednou odcházel ze studia a byl tam Jakl, jako takový ten jeho podržtaška a Klaus mu říkal: „Hm. Jako Jakle, je někde přepis tady toho rozhovoru?“ A Jakl mu řekl: „Ale to víte, pane prezidento, že je. V Newtonu vám to najdeme.“ A Václav Klaus na to řekl: „No některé věci jsem tam řekl tak dobře, že bych se je rád naučil zpaměti.“ Tak to už bylo trochu moc. A potom třeba Zahradil, ten je schopný zeptat se, jestli to bylo dobrý.

Dokážou se politici v rozhlase uvolnit víc než v televizi? Chovají se víc jako lidi?

To je pravda. Vždycky se na úvod dělá pár fotek, ale jakmile se fotky udělají, tak si sundají sako a tak nějak se uvolní. Ale to je dobrý postřeh, mě to nikdy nenapadlo sledovat, ale je pravda, že se někteří chovají jinak, když je máme ráno ve Studiu šest, i když je to samozřejmě jiný formát, ve kterém jim tolik nejdeme po krku, ale přece jen se víc hlídají, kdyžto v rádiu se někteří uvolní a možná jsou i víc otevření, že jim to přijde komornější.

Jsou politici, kteří tu maškarádu nikdy neshazují a drží se stále stejné nacvičené pózy?

Ano, jsou. Jiří Paroubek třeba, ten tu masku nesundá ani na chvíli. Nevzpomínám si, že by přišel, sundal si sako nebo udělal něco normálního. Já teď samozřejmě nepomlouvám sociální demokraty. Například Zdeněk Škromach, abych řekla něco pochvalného, je v tomhle úplně jiný, ten si dělá legraci od první vteřiny, kdy přijde do budovy. S ním se taky člověk může o čemkoliv pohádat a potom se všechno vypne a on je zase vtipný a v pohodě. To je úplně jiný typ politika.

Je pro vás také jednodušší uvolnit se v rozhlasu víc než v televizi?

Asi trochu ano, v rádiu je přeci jen jedno, jak člověk vypadá, nemusí chodit do maskérny, je jedno, co má na sobě. Já myslím, že jsem uvolněnější, v televizi si přeci jen hlídám, jestli se nelesknu, což potom taky odvádí pozornost od rozhovoru. Ale v rádiu si jen tak sedneme a kecáme.

Ale zase musíte umět mluvit tak, aby posluchač zůstal u rádia. Máte za sebou nějaký trénink, nebo máte svoje vlastní triky, jak přerušit někoho, kdo dlouho mluví?

To je třeba Martin Bursík, to je uspávač hadů. Ale nemám žádný trénink, já dělám deset let v České rozhlase, tak jsem se snad v tomto směru vytrénovala sama, ale co dělám, je, že se ten rozhovor snažím rozbít a třeba po třech čtyřech minutách vkládám různé jingly, jinak by u toho rozhovoru nikdo nevydržel. Nebo zrychluju, víc mu skáču do řeči, abych rozbourala ten monolog, protože když tam máte nějakého nudimíra, je potřeba, aby moderátor zasáhl a nemáte k dispozici žádnou hudbu, takže je to o aktivitě moderátora.

Podle jakého klíče se hosté vybírají? A jaké je procentuální zastoupení politiků versus zbytek světa?

Procentuálně nevím, to asi záleží na tom, jaká je doba, jestli se zrovna v politice něco děje, tak si zveme politiky. Většinou si zveme politiky podle toho, co se aktuálně děje, o kom se mluví v televizi, kdo má jaké problémy. Potom jsou lidé, kteří se shánějí dlouhodobě, protože je neseženete ze dne na den, například kdybyste chtěli poradce Miloše Zemana Šloufa, tak je to na měsíc dopředu, protože to je člověk, který má hodně schůzek. A potom jsou nárazoví hosté, kteří se shánějí ze dne na den. A jestli podle odhadu máme zastoupení hostů 60 % politiků a 40 % někoho jiného, tak se snažíme, aby to tak bylo. A le blíží se volby, takže ten poměr bude třeba 80 % politiků s přibývajícím časem. Ale jinak si většinou přečteme noviny, servery, napíšeme si pár jmen, uděláme si se šéfem malou poradku a tam někoho vyškrtáme a někdo zůstane. Někdy jsme rádi, že vůbec někoho seženeme, když nám host ve dvě odpoledne zavolá, že nepřijde. V takovou chvíli jde ambice mít někoho zajímavého stranou. V postatě přijde první, kdo zvedne telefon.

Jsou hosté za rozhovor honorováni?

Ne.

Měla jste někdy zahraničního hosta? Pokud nepočítáme Slovensko.

V rádiu ne, v televizi je míváme velmi často, byť teď se samozřejmě šetří, tak jich máme míň, protože je drahý překlad jak u televize, tak u rádia, protože simultánní tlumočení je strašně drahá věc.

Vy si některé lidi zvete častěji. Vzniká tam nějaké vazba, myslím v tom smyslu, že si raději pozvete někoho, o kom víte, že umí dobře mluvit?

Ne, já tu teď nechci dělat Mirka Dušína, posledního poctivce, ale to opravdu ne. Senátor Kubera je fajn, je sním sranda, ale zase ho nemůžu zvát každý měsíc, takže je fajn, když přijde, ale jsem radši když přijde někdo, kdo je třeba nepříjemný, s kým si osobně nerozumím, protože je to ve spoustě věcí výhoda. Člověk má větší motivaci se na rozhovor pořádně připravit. Ale že bych si zvala kamarádky, to ne.

Je někdo, koho jste si vždy chtěla pozvat, případně někoho, s kým se rozhovor opravdu povedl?

Vysněného hosta přímo nemám a že bych si zpětně řekla, že bych byla unešená z nějakého rozhovoru, to taky ne. Někdy z toho mám dobrý pocit, ale to si párkrát řeknu, že jsem stejně samolibá jako oni. Hlavně to chodí tak, že uděláte v pondělí rozhovor, ten v šest hodin skončí, vy ho vymažete z hlavy a v úterý už zase přijde další host. A jak to mám spojené s televizí, kam nám během rána přijde třeba pět hostů a střídají se nám tam jak na orloji, tak mám během týdne třeba i dvacet dva hostů. Já si občas ani nevzpomenu, kdo tam byl.

A už vás někdo na něčem dostal?

Byla to moje chyba, stalo se to při rozhovoru s Jiřím Čunkem a já jsem ho topila v tom, že Lidovcům klesly preference a já jsem si s sebou do studia zapoměla vzít papír, na kterém jsem ty preference měla vytištěné. A on mě na tom klasicky dostal, že řekl: „Ukažte a řekněte mi, která agentura tvrdí, že nám klesly preference pod 5 %.“ A já jsem si už ani nevzpomněla, jaká to byla agentura. Já jsem naštěstí zvyklá mluvit, tak jsem se z toho vykecala a svedla to na dlouhodobý trend, ale bylo vidět, že to nemám před sebou a bylo vidět, že v tu chvíli má navrch. Teď už si na to dávám pozor a vždy si zkontroluju, jestli mám všechny podklady.

My jsme se bavili o tom, že Česká republika nemá moc VIP lidí, a když si vezmete to množství pořadů v rozhlasu a v televizi, nemělo by se to množství omezit?

Určitě, i když teď budu mluvit trochu proti sobě, protože mě to pořád ještě živí, ale těch pořadů je opravdu moc a dostáváte se k tomu, že nemůžete mít žádného originálního hosta, protože buď byl v neděli v televizi, nebo byl na Impulzu, nebo v jiném pořadu na Rozhlase, nebo na Z1, to je také dnes strašný žrout hostů. A je jich tolik, že není možné mít ambici pozvat někoho originálního, koho ještě nikdo nebyl, protože buď byl někde před týdnem, nebo někde bude za týden, protože jsme příliš malá země.

V čem máme jako Radiožurnál výhodu je, že můžeme mít hosty z jakéhokoli většího českého města. Když si například řeknu o hejtmana Olomouckého kraje, tak ho tu v Olomouci posadíme do Českého rozhlasu, já budu sedět v Praze a bude to znít, jako bychom spolu seděli ve studiu. Takovou výhodu nikdo jiný nemá, proto často máme europoslance z Bruselu nebo ze Štrasburku.

Máte k tomu videopřenos?

Na Radiožurnálu ne, měli jsme na Frekvenci 1. Tam to šlo i zároveň na web. V radiožurnálu ho nemáme, nevím proč, takže v podstatě mluvíme do zdi. A je samozřejmě lepší, když si může s hostem povídat z očí do očí a reagovat na to, že se třeba usmívá, nebo dává oči v sloup, ale někdy se to prostě nedá udělat jinak.

Jak řešíte situaci, když přenos náhle vypadne?

V tu chvíli se třikrát zeptáte, jestli vám to opravdu vypadlo, než vám to nějaký technik, který tam mezitím chatoval a nedával pozor, potvrdí, potom se pokusíte navázat znovu kontakt a když to nejde, tak se pustí pí-

snička. V tomhle je rádi flexibilní. Pokud je to závada, která se dá opravit hned, tak začnu něco povídat sama, abych vyplnila alespoň dvě minuty a my nemuseli pouštět nějakou písničku. Co se nám spíš v rádiu stává, je to, že chodí pozdě, a to je strašně nepříjemné, protože se ve chvíli, kdy mám hosta nahlašovat, dozvím, že hosta nemáme, že ještě není ani v garáži. Taky už jsem v pořadu, ve kterém se normálně nehraje, hráli, než se nám podařilo sehnat hosta, no a to už pak není Dvacet minut ale Patnáct minut Radiožurnálu.

Stává se vám často, že musíte posluchače upozornit, že host vrtí hlavou, případně mu naznačit, že v rádiu musí mluvit a ne gestikulovat?

Většinou už jsou zvyklí, takže se to moc nestává, ale já stejně popisuju, co host dělá, aby měl posluchač představu, co se ve studiu děje.

Vy si občas zvete třeba historiky, mám zkušenost, že akademici jsou největší uspávači hadů. Jakou zkušenost máte vy?

Já mám podobnou zkušenost z televize třeba s historiky. Většinou je to velká škoda, protože to jsou lidé, kteří toho na rozdíl od politiků vědí hodně a chtějí to předat, ale nemají ten mediální trénink. A jakmile někdo mluví déle než čtyřicet vteřin, tak už to stejně nikdo neposlouchá a oni začnou zešíroka, potom jdou do hloubky a potom to vezmou z ještě větší šířky a potom už z toho nikdo nic neví. Je pravda, že historici nejsou zrovna nejvhodnější objekty mediálního zájmu, protože to hodně, co vědí, neumějí prodat. Zatímco politiků ví málo a i to málo umí prodat. Ale jsme veřejnoprávní televize a musíme dát prostor i uspávačům.

Vy jste říkala, že pro Frekvenci je to zastaralý formát. Proč je to zastaralý formát, případně, kam se dá jít?

Myslím, že se dá jít tou cestou, kterou se Frekvence vydala, když zrušila Pressclub. Oni vždycky měli jeden rozhovor ráno, jeden odpoledne, takže všechnu sílu soustředili na dopoledního hosta, který je v primetimu a navíc se reklama má vždy dělat na jednu věc, aby si stanice nevykrádala vlastní pořady. Navíc ten stejný formát ve stejný čas začaly dělat i jiné stanice, například Radiožurnál nebo Impuls, a v tu chvíli ztratilo význam v době krize, kdy se počítá každá koruna, držet dva stejné formáty. Myslím, že pokud by ten pořad někdy vrátili, tak pouze pokud by ho propojili interaktivně přes Facebook, Twitter atd., že by se to dělalo čistě jako rozhovor posluchačů s hostem.

Jak vypadá váš pracovní den? Není trochu neobvyklý, dalo by se říct až asociální?

Je to trochu zvláštní. V úterý nebo ve čtvrtek, kdy mám televizi i rádio, to vypadá tak, že vstanu ve čtyři, no nikdy nevstanu přímo ve čtyři, většinou tak ve čtyři dvacet na poslední minutu. Potom jedu taxíkem do studia, kde jsem od 5:00 do 5:40 v maské, potom jdu do studia a do 9:00 tam něco povídám. Potom sednu do taxíku, jedu na chvíli domů, potom jedu do rádia, tam jsem do šesti a potom ještě něco dělám, například vyhledávám hosty na další den, takže pracuju třeba 14 hodin. Ale abyste mě zase nelitovali, tak mám jindy zase dny, kdy skoro nic nedělám, třeba včera jsem dělala přípravu na Studio šest, takže jsem byla asi jen tři hodiny v práci.

Kdo organizuje a strukturuje rozhovory? Já viděl jeden pořad, myslím že z Brna, a zdálo se mi, že nebyli připravení ani hosté, ani moderátoři.

My se samozřejmě snažíme na rozhovory připravovat, ale kolem se pohybuje spousta lidí, dva dramaturgové, editor a další, a ti všichni se vždycky sejdou na poradě a oni nám řeknou, co by chtěli, aby v rozhovorech zaznělo, jací hosté přijdou, a my si to jen upravujeme, ale v podstatě netvoříme ty rozhovory, takže by se nám nic takového nemělo stát, ale stane se. Někdy člověk položí nějakou hloupou otázku, že by se radši neviděl, ale těch hostů je tam třeba deset a není možné se úplně připravit na každého.

Jak moc dopředu se dozvíte seznam hostů?

V televizi máme do čtyř odpoledne seznam hostů na další den.

To není moc času.

Tak dá se to, když se člověk od čtyř do sedmi připravuje. To je docela dost času.

Přicházejí hovory a stížnosti i z řad diváků? Jaká se jim přikládá důležitost?

Ty reakce diváků jsou Buď extrémně pozitivní, ale těch chodí velmi málo, protože podle mě člověk, který je spokojený, nemá potřebu se s tím někomu svěřovat. A potom píšou víceméně pořád stejní lidé, kteří se tím baví. Hnidopichové, kteří si píšou, kdo co řekl špatně a kde zaznělo nespisovné slovo, nebo starší učitelky češtiny, které sedí domu u televize, všechno si poctivě píšou a posílají to do televize, a to mi taky přeposílají. A my na to všechno odpovídáme a reagujeme. Ale někdy ten divák má pravdu a je občas docela fajn, když vás někdo upozorní na nějaké vaše zlozvyky.

Dávají si hosté pozor na to, jak se chovají jazykově?

Na to si dává pozor úplně každý.

Když si zvete hosty na šest hodin ráno, není ta časná ranní hodina na jejich mentálním výkonu vidět?

Já myslím, že je to vidět i na našem mentálním výkonu. Je to trochu pomalejší, ty lidi nejsou v 6:50 tak připravení, jako když přijdou v pět odpoledne do rádia. Je to rozdíl a pozoruju to i na sobě, mě obvykle trvá od těch šesti tak do půl sedmé než se dám trochu do kupy a potom už můžu normálně fungovat. Vždycky je lepší pustit si to až od půl sedmé.

Nehraje to roli i na té otevřenosti hostů v rozhlasu? A jak člověk ve čtyři ráno dokáže zamaskovat, že šel spát ve dvě ráno?

Já nikdy nejdu spát tak pozdě. Stalo se mi to jen jednou a už bych to nikdy neudělala, protože je to neuvěřitelně náročné a nikdy bych si to do televize netroufla. Neříkám, že chodím spát v deset hodin, ale minimálně večer předtím nikam nejdu.

Jakým způsobem se člověk dostane od moderování v rozhlasu do televize?

Já jsem šla z televize do televize, šla jsem z Primy, kde jsem dělala politické zprávy, ale já jsem chtěla moderovat, takže jsem potom dostala nabídku z České televize a řekla jsem si, že je potřeba nějak začít, šla jsem do Studia šest a tam mě to začalo bavit, protože když člověk moderuje ráno, tak ještě stíhá přes den spoustu další práce. Takže to má tu výhodu, že se to dá kombinovat i s dalším moderováním, ať už v rádiu nebo na nějakých akcích.

Přijala byste nabídku na moderování Snídaně s Novou?

Nevím, samozřejmě vždycky záleží na tom, kolik je za to peněz, jaké jsou podmínky, na jak dlouho člověk dostane smlouvu atd. Já vždy říkám, že moderátor je buď dobrý, nebo špatný a když je dobrý, může moderovat cokoli a když je špatný, nemůže moderovat vůbec nic. Takže nerozlišuju, jestli moderovat jen pro veřejnoprávní formáty, nebo pro soukromý formát. Když mě ten formát zaujme, tak klidně půjdu moderovat i Snídaní s Novou, ale neumím si teď představit, co by mi měli slíbit, abych tu práci vzala.

Považujete se za dobrou moderátorku? A koho považujete za dobrého moderátora, případně špatného moderátora?

Nebudu říkat, koho považuju za špatného moderátora, to se nedělá. Sebe taky nepovažuju za extra třídu, sama jsem říkala, kolik mám ještě vad a že se sama občas přistihnu, že mám v něčem mezery. Z mého subjektivního pocitu, kdybych měla říct, kdo je u nás podle mě nejlepší moderátor, tak na moderování zpráv je Markéta Fialová z Novy a Marcela Augustová a z chlapů nikdo. Je mi to líto, ale myslím, že tu opravdu není nikdo, kdo by byl dobrý na moderování zpráv. Pokud jde o politickou debatu, tak Václav Moravec, ať má proti němu člověk jakékoli výhrady, je pořád u nás ta špička.

Existuje v současnosti nějaký pořad, do kterého byste šla bez přemýšlení?

Není, protože televize skoro nevyrábějí žádné pořady, Nova třeba nemá žádný diskusní pořad. Já to nijak nezesměšňuju, protože originální televizní tvorba je docela drahá, takže tu v televizi není žádný aktuální pořad, který bych chtěla dělat. Mám samozřejmě v hlavě několik formátů, které by mě bavilo dělat, ale o těch nemůžu mluvit.

Moderujete i soukromé akce, jako to dělá Leoš Mareš?

Leoš Mareš se tím živí, ale samozřejmě děláme všichni různé akce. Je to dané tím, že je za to hodně peněz, jednak je to příjemné zpestření. Já mám jen jednu nevýhodu, že zatímco Leoš Mareš může moderovat kdekoli cokoli, tak já musím dávat pozor, aby se z té akce nevyklubala nějaká věc, kde bych se dostala do střetu zájmů. Teď mi nabízeli, abych moderovala nějaký dětský den v Uhřetěvsi a pak se z toho vyklubal předvolební meeting nějakého politika. Člověk si musí dávat pozor, aby se nedostal do

situace, že odmoderuje akci, která poslouží nějakému politikovi, protože by mohl přijít o práci. Což je rozdíl oproti Leošovi.

Máte smlouvu nastavenou tak, že by vám zakazovala něco dělat?

Nemám tak nastavenou smlouvu, ale musí vždy všechno zkontrolovat, to znamená, že u každé akce, která není v rámci televize nebo rádia, se musím v televizi a rádiu zeptat, jestli ji mohu vzít.

Je v rámci té smlouvy možné odejít do Novy ze dne na den?

Ne, v televizi nevím, jak to mám, ale v rádiu vím, že musím dát vědět třicet dnů předem. Ale kdyby člověk takovou nabídku dostal, tak by se snažil domluvit na tom, jestli může odejít hned, za měsíc nebo za dva. Protože jak je ten mediální trh u nás malý, tak není moc dobré udělat si nepřátele, vždy odejít v dobrém, protože se člověk za půl roku může zase vracet.

Vy jste tu vystudovala žurnalistiku. Co vám škola dala k praxi, případně co vám chybělo? Máte nějaké doporučení pro posluchače pro jejich budoucí kariéru?

Myslím, že výhoda zdejší žurnalistiky byla, že to byl dálkový obor a člověk u toho mohl pracovat, takže já už jsem v tu dobu pracovala na plný úvazek a v té době jsem už měla smlouvu v rádiu. To byla výhoda, protože ne na každé škole je to možné. Co je nevýhoda, že pokud studujete jenom žurnalistiku, moc vám to do praxe nepomůže, protože žurnalistika se učí zvláštním způsobem a ta výuka se moc nezměnila a pořád se učí různé teorie, které jsou v praxi úplně k ničemu. Kdybych se dnes rozhodovala znovu, tak bych zkusila vystudovat obor typu politologie, ekonomie nebo VŠE a potom šla pracovat do médií, zkrátka abych uměla něco navíc, protože vystudovat jenom žurnalistiku, není příliš chytré. Mě to třeba pořád živí, ale spousta lidí se ve finále nechytne a potom, co chcete dělat s žurnalistikou, když nebudete pracovat v médiích? Můžete učit na fakultě, ale ani tam nemůže učit každý. Vždy je dobré vystudovat ještě něco jiného.

ŽIVOT EKONOMICKÉHO REPORTÉRA V KRIZI

TOMAN, KAREL

Když jsem uvažoval, jak svůj příspěvek pojmut, řekl jsem si, že vám svou krátkou svou cestu k novinám a novinářskému řemeslu popíšu. Občas si u toho i vzpomenu nějaký text, který byl na té které štaci něčím důležitý a možná se tím i dostaneme k tomu, co jsem se na té cestě naučil.

K novinářině jsem se dostal náhodou, nikdy mně nenapadlo, že bych se tím jednou živil. Pořád ještě se za novináře nepovažuji, jsem stále jen učedník. Novinařinou v té či oné podobě jsem byl ale ovlivněný od mala. Nejdřív si pamatuju svého otce, jak nadával na komunisty u chrčící *Svobodné Evropy*. Po listopadu 89 založil v Kroměříži se svým undergroundovým kamarádem *KM žurnál*. Pak už si jen vzpomínám, jak na někoho řve do telefonu ve své domácí redakci *MF Dnes*. Otec se s nikým moc nemazal.

Po otci je mým dalším učitelem časopis *Respekt* a pak tahle univerzita. Já jsem tu studoval filosofii s andragogikou, profilace personální management. Škola vás naučí formulovat myšlenky na papír. Tak, aby byly srozumitelné, přesné, s přesvědčivými argumenty a pokud možno i čtivé. A hlavně (vykřičník!) včas na stole.

Než jsem se ale dostal k novinářině, chvíli to trvalo. Po státnicích mi ve vlaku zazvonil telefon. Kamarád mi říká: Přijed' do Anglie, budem podnikat. Tak jsem jel.

Začali jsme jako stavební dělníci. Později jsme koupili starý dům, opravili ho, prodali a vydělali peníze. Na dalším starém domu jsme ty peníze a ještě něco navíc prodělali. To celé trvalo skoro čtyři roky.

Bylo těsně po rozšíření EU, do Londýna proudily davy gastarbeitřů a jak se později ukázalo i teroristů. Ceny nemovitostí šly dolů. Něco viselo ve vzduchu. Byl čas změnit lokál. Tehdy poprvé přišla řeč na noviny.

Eva, moje budoucí žena, tehdy dělala ve *Zlínských novinách* kulturní redaktorku (dnes je editorkou zlínské *MF Dnes*). Slovo dalo slovo a už jsem pro psal z Anglie první text. Jakože na ukázkou, co ve mně je. K tomu mi otec poslal strohý, ale skvělý návod, jak se má v novinách psát. Když má někdo všech pět pohromadě a drží se všech bodů tohoto návodu, nemůže podle mně dělat noviny špatně. Ten návod vypadal přibližně takto:

1. Když píšeš, musíš se nutit myslet na čtenáře. To je hodně důležité – píšeš pro něj, ne pro sebe nebo pro toho, od nějž čerpáš informace.
2. První věta či odstavec (perex) musí čtenáře přitáhnout. Mělo by v ní být nahuštěno všechno zásadní. Ale tak, aby to donutilo čtenáře číst dál.
3. Cizí slova používat co nejméně, čtenář není povinen být vzdělanec.

4. Dostat do článku rytmus. Tzn. střídát delší věty s kratšími, třeba i jednoslovnými. Učili nás, že věty mají být krátké jako ženské sukně. Vyhýbat se košatě rozvětveným souvětím.
5. Nebát se na druhé straně téměř básnických obrátů. Velice to oživuje články, ale musí být srozumitelné. Umí to hlavně Angličani.
6. Pokud to není nezbytné, nevycpávat články informační vatou, psát co nejúsporněji. Vaculík říkal, že každá stránka se dá zkrátit na odstavec a odstavec na větu.
7. Snažit se o uměřenost a odstup.
8. Nevěřit nikomu. Většina zdrojů si hraje svoje hry.

Ten první text jsem nazval *Policejní zповědnice*. Byl o mobilní policejní službě v problémové čtvrti nedalekého města. Na parkovišti tam stála unimobuňka, taková, jako bývají na stavbách, akorát s nápisem POLICE. Lidi si tam chodili povídat o tom, jaký kdo kde a kdy dělá binec. Policie měla o rajónu přehled, byla vidět a nemusela přitom lidi otravovat doma. Oproti mentalitě české policie mi přišlo jako obrovský rozdíl.

Nakonec ale všechno dopadlo jinak. Otec tou dobou pracoval v *Týdeníku Kroměřížska*, který zakládal pobočku ve Zlíně. Napsal jsem tedy další zkušební text. Tentokrát s názvem *Nudíte se? Emigrujte!*

Ten byl především zatraceně dlouhý. Byl o mladých gastarbeitrech v Londýně, kteří přijížděli s ideály a nějakými penězi, o které je často okrádali samořečení zprostředkovatelé práce, často pěkní kriminálníci. A občas z nich dělali novodobé otroky. Podobných příběhů tam člověk slyšel spoustu. Ale zrovna ten, o kterém jsem psal, neměl špatný konec.

V *Týdeníku Zlín* mě přijali koncem roku 2005. Text vyšel a pochvalný mail na něj mi napsal nějaký člověk, co se na ministerstvu práce zabýval pracovními agenturami. To do začátku nebylo nejhorší.

Tehdy jsem poznal svého prvního novinářského kolegu-učitele, Jirku Nováčka, dnes pracuje v v Mediafaxu. Jirka byl čtyřicátník, mně bylo třicet, učil mě mravům. Dobrý úvod a krátit. Nápadů a fakta jsem si už obstaral sám.

Nevím, jak moc znáte Zlín. Je tam velká prodejna Baťa. V jejím vchodu stojí za pultem mladík, který na takovém starém stroji opravuje a leští boty. Je to vlastně dvorní opravář bot impéria rodiny Baťa, která Zlín vystavěla z bláta. Lidi kolem něj chodí každý den, a přesto o něm nikdo nic neví. Tak jsem s ním udělal storku i s fotkou a najednou jsem měl na starosti dvě strany – společnost a kulturu. Včetně fotek. Poprvé jsem taky v těch dvou malých místnostech poznal chod redakce. Třeba sportáka, který je sice talent, ale taky gambler. Má nervy v tahu, je nepříjemný na grafičku, ta to neustojí a odejde. Sporták nakonec dostane vyhazov taky. Nebo obchodáčku, kterou podobně vyštvala ředitelka, když jí pořád dávala sežrat, že pokud *Týdeník* nezačne do půl roku vydělávat, tak končíme všichni.

A do toho všeho vy musíte psát. Rychle, s ověřenými fakty a čtivě. A hlavně, aby se to prodávalo a firmy dávaly do novin inzeráty. Protože to vás nakonec živí.

Ještě ve zkušebce jsem ale dostal lano z regionální přílohy MF Dnes..

Byl únor 2006. Nastoupil jsem přesně na to samé pracovní místo, z kterého kdysi otec řvával u nás doma do telefonu. Stal se ze mě krajánek neboli okrešánek a můj rajón bylo mé rodné Kroměřížsko.

Tehdy jsem potkal další svou učitelku – editorku Danu Šátavovou. Už si bohužel nepamatuju všechny ty její čecháčský přípodotky a nadávky. Dana je někde od Kutné Hory. Povzbuzovala mně, byla ale mnohem přísnější.

Nejdřív musel člověk přejít z týdeníkového tempa na deníkové. To nakonec nebyl takový problém. Dana mně hlavně učila „vykostovat“ – zbavovat se omáčky. A to včetně formulací, které se vám třeba povedly, ale v textu jsou na prd.

V MF Dnes přišla i další novinka - bezesné noci.

Třeba když píšete o chlapíkovi, kterému je přes osmdesát, je to bývalý starostra malého města a spisovatel.. Tvrdí o sobě, že za komunismu trpěl a že byl pronásledovaný. Má dostat ocenění kraje za celoživotní dílo. Vy přitom víte, že je evidován jako agent StB a že byl členem lidových milic. Kam navíc vstoupil kvůli pohodlné a prestižní kariéře podnikového novináře. A že si hned po revoluci už jako starosta nechal od milicionářů podepsat, že v u nich nebyl.

Mluvil jsem s milicionáři, jel jsem do archivu StB v Brně Kanicích. A co jsem zjistil, to jsem napsal. Nebylo to snadné. Ten pán je starý a bilancuje život. Ale to dělá demokracie každý den, když zapínáte počítač.

Zpět k Mladé frontě. MF Dnes je továrna. A nemyslím to hanlivě. Prostě je to tak. Dělá tam obrovské množství šikovných lidí. Vedení luskne prstem a o kdejaké prkotině má solidní celorepublikový průzkum během jednoho dopoledne. Podle toho to ale taky v těch novinách organizačně vypadá.

Šéf zlínské přílohy vždycky rád přirovnával noviny k rohlíku – prý musí chutnat, aby si je člověk druhý den koupil zase. To nechám znít éterem. Otázku, jak moc jde dobře prodejným rohlíkem hlídat demokracii, totiž právě řeší spousta papírových novin. A není to lehká otázka.

MF Dnes mně taky obohatila o archetyp problémového novináře. Kolega dostane úkol napsat text na 50 řádků, napíše ho na sto. Anebo naopak. Nepracuje v redakčním systému, protože jak říká, neumí „to“. Klidně dodá i týden starý text, aby zaplácl místo. Když mu zavoláte v 11 dopoledne, že se něco děje, řekne vám, že dnes k tomu už přece nic nezjistí. Editoři z něj lezou po stropě. A přitom je to docela milý člověk.

Proč to říkám? Když s ním šéf neudělá pořádek, odnáší to editoři, kteří jsou v novinách klíčové osoby s velkou únavou materiálu – oni totiž odnáší problémy s texty, oni mají odpovědnost za noviny. Stačí pak jeden problémový redaktor a laxní šéf a redakci to rozbourá. V našem případě odešla editorka a jedna velmi schopná redaktorka. To je pro uši těch z vás, kdo se chtějí v novinách stát šéfy. Řešte věci hned, ušetříte si problémy pak.

Dnes můžu mít k MF Dnes své výhrady, ale pro novináře je to neocenitelná škola.

A právě když jsem se v tom naučil jakž takž chodit, dostal jsem lano z Aktuálně.cz. Z mikrosvěta přestřihávání pásek někde v poli u Hulína jsem se měl ocitnout v online zpravodajství domácí i světové ekonomiky. A to v době, kdy naplno propukla globální krize. Z anonymní továrny na noviny jsem měl přejít do redakce čtyřiceti lidí, kde si všichni tykají. To byl leden 2009.

Po stolním PC a pevné lince byl služební notebook a mobil evoluční skok. Ani jsem se pořádně nerozkoukal a jednoho dne mi vyskočila na monitoru

zpráva přes Skype: „Bylo by dobré zajet do Lotyšska.“ Tomu právě hrozil bankrot a chystalo se na demonstrace.

Bylo mi řečeno, že úspěšnost cesty (a moje) závisí na tom, kolik toho přivezu. Naštěstí bratr má v Praze hospodu, kam chodí jeho kamarád, dopisovatel Radio Free Europe. Řekl jsem si: dobrý text dělají dobré zdroje. Přes tohoto kamaráda, řekněme mu Brian, jsem proto sehnal kontakt na bývalého lotyšského ministra, politoložku a nějaké novináře. Půjčil jsem si digitální foťák a vyrazil.

Do Rigy jsem přiletěl o půlnoci a před sebou jsem měl dva a půl dne pobytu. Nebylo na co čekat, takže už jízda taxíkem na hotel byla pracovní. Taxikáři toho vědí o ulici hodně a to se v cizím prostředí hodí. Druhý den jsem chodil po Rize. Třetí jsem jel na druhou stranu země. Mluvil jsem s lidmi, telefonoval a fotil. Večer jsem to na pokoji třídil a k tomu si četl o Lotyšsku, co se dalo, abych doplnil znalosti.

Domů jsem kromě materiálu přivezl i jakousi pobaltskou chřipku. S ucpaným nosem jsem to pak celý týden sázel do redakčního systému a na web. Týden nato vyšel velký text o Lotyšsku v *Respektu*. Byl lepší, ale ne zas o moc. A my jsme aspoň měli texty dřív.

Můj nadřízený mě pak začal tlačit do domácí ekonomiky. Což je dobře. Celá polistopadová transformace je totiž z velké části o souvislosti peněz s politikou. Současná krize s touhle symbiózou otřásá, trochu podobně jako Listopad 89, samozřejmě ji ale nezruší. Možná ji spíš utvrdí. Sledovat, co z téhle změny vzejde, je každopádně docela vzrušující. A místy samozřejmě smutné, protože spousta lidí je na tom opravdu zle.

Nedávno přišla další novinka. Z které mně už týden bolí hlava. Vymyslel ji zakladatel Aktuálně.cz Jakub Unger. Řekl, že po mně chce, ať dělám víc na svých věcech a „pěnu dní“ nechám být. Prý ať se moc neraduju, že to bude tvrdé. Začínám chápat, co tím myslel.

Na začátek mi dal zadání Rok krize ve světě. Co s tím? Chcete přinést něco originálního, protože to dávají všechny noviny. Strávil jsem na tom týden, několik nocí a jednoho konzultační kolečko s editorem. Na nedělní reportáži z návštěvy papeže jsem pak usnul na trávě mezi věřícími.

Jsem pořád jen mizerný učedník. To se potvrdilo, ještě několikrát.

Proč to říkám? Chci tím říct, že na každém novém místě a s každým novým zadáním, je v začátcích pomoc dobrého editora k nezaplacení. Váš text je s jeho pomocí obvykle o třetinu lepší a vy tak pomalu rostete.

No a teď snad konečně k tomu, co jsem se naučil.

Pomůžu si příměrem. Nedávno jsem se díval na dokument, kde mluvil jazzman a pianista Herbie Hancock. Říkal, že jsou muzikanti, kteří se usídlí ve své zóně, ve které měli kdysi úspěch a sedí v ní pak celý život.

Vzpomínal na legendárního Milese Davise a oceňoval na něm, že všechny muzikanty kolem sebe postrkoval malými nápovědami do „Nepohodlné zóny“ - do neznáma, kde oni, ani nikdo jiný předtím nebyl.

S novinami je to trochu podobné. Jak postupně proniknete do komunity novinářů, zjistíte, že hodně z nich chodí do práce jako do fabriky. Přepsat i tu sebelepší tiskovou zprávu nebo svodku, jen aby byla „písmenka.“ Jít na soud, protože tam se nakonec vždycky něco děje. Bratříčkovat se s policajty a hasiči

a státními zástupci, abyste měl něco, co nakonec stejně budou mít všichni. Jít na ruku politikům, protože vám hází drobký, jak se jim hodí.

Uživit se tak dá. Je to ale past. Jednoho dne se můžete probudit v roli herce, kterému přišli komediální škatulku.

V tom dokumentu Herbie Hancock taky vzpomínal, jak mu Miles Davis řekl, ať už nehraje „máslové noty“. Herbie řekl OK. Vůbec přitom věděl, co tím Miles myslí. Hloubal nad tím ale tak dlouho, až na to přišel. Myslím, že začal vynechávat nějaké liché noty nebo co a přišlo mu to úplně geniální. Takhle učí mistr, říká pak o Milesovi. Tohle je v novinách taky důležitý. Žurnalistiku sice můžete vystudovat, myslím ale, že se ji naučíte až v novinách. Je proto důležité poznat dobrého kolegu nebo editora a pozorně poslouchat, co vám říká. A mít vzory a inspirovat se. Pořád se posouvat dál.

Když s tímhle přístupem jdete dělat noviny kamkoliv, dříve nebo později si vás někdo všimne. Protože takových lidí nakonec není zas tak moc. Poctivý řemeslník je i v tomhle ohledu pořád vzácnost.

DISKUZE

Váš postoj k žurnalistice je spíš idealistický. Je ovlivněn Vaším rodinným zázemím?

Samozřejmě, když v tom člověk. Přece jsme nějakým způsobem zažili totalitu, a když srovnáme tu polistopadovou transformaci, tak vidíme, že některé věci se zas až tak moc nemění, zvláště v souvislosti s penězi. Je potřeba tyhle věci hlídat, a to už v malém měřítku na úrovni komunální politiky. Korupce má velmi nenápadné formy a fungovala úplně stejně za komunismu jako teď – to jsou zkrátka sociální vzorce, které mají setrvačnost a Listopad je nevykořenil (myslet hlavně na rodinu, kdo neokrádá stát, okrádá rodinu). Ten idealismus asi spočívá v tom, věřit, že některé věci nejsou správně a pojmenovávat je.

Petr Závozda (ex-šéf Aktuálně.cz a ex-šéfreditor časopisu Týden) jako editor prestižního deníku, který by měl vychovávat mladé novináře a editory, tu před dvěma lety svou přednáškou zahájil tím, že novináři jsou zboží a noviny se mají prodávat a kdo má ideály, má odejít ze sálu. Jak je to v Aktuálně.cz, případně ve zlínské redakci MF Dnes, s poměrem idealistů a realistů?

Mělo by to komíhat kolem poměru 50 : 50. Úplný idealista se neuživí a novinář, který si z tiskovek nosí igelitky plné chlebiček, také není dobrý, protože noviny pak nikdo nečte. Lidé si kupují noviny, aby si přečetli něco zajímavého, a to může napsat zase jen člověk, který se zajímá, a aby se zajímal, musí mít nějaké ideály. Oboje se musí kombinovat, přičemž samozřejmě zaleží, pro koho člověk píše. Tohle prodává noviny, a podle mě Petr Závozda přeháněl, protože možná předpokládal, že studenti jsou na přednášku s ideály, jak budou novinami napravovat svět. Žurnalistika je práce jako každá jiná, člověk jen musí vědět, co dělá.

Hádáte se doma kvůli pracovním věcem? S otcem, dlouholetým novinářem, s manželkou, taktéž z branže?

To ne, spíš diskutujeme. S otcem si občas příjemně popovídáme o tom, co se ve státech děje. Otec má své práce dost a mě moc nečte. A upřímně, už se mi dlouho nestalo, že by mi někdo rozzuřený volal, to se stávalo spíš v regionálních přílohách (docela mi to chybí, to bylo takové zpestření pracovního dne). Radek John mi vlastně nedávno vyhrožoval žalobou – psal jsem o Věcech veřejných – ale byla to moje chyba. Ale chyby dělá každý a je nutné se připravit na to, že chybu vždy uděláte, a i když se za to hlava netrhá, někdy to člověku vezme pár hodin života.

Jak náročný je přechod z regionální žurnalistiky do ekonomické redakce, tedy z hlediska odborné přípravy a boje s čísly?

S čísly bojují celý život, viz podnikání v Anglii, ale tam se člověk naučil s čísly pracovat z praktického hlediska, protože na tom závisí, jestli vyděláš nebo proděláš. Do ekonomických témat jsem se pouštěl už na regionální úrovni, hodně jsem psal o kroměřížských vodárnách a bitvách o jejich akcie, což byla také dobrá škola.

Když skončíte v jedné práci, nedostanete měsíc na to, abyste se naučili tu druhou, prostě přijdete do práce a musíte psát, takže všechno se učíte za pochodu. Ze začátku je ta práce o tom, sedět do večera nad informacemi, hledat, co je zajímavé a proč je to zajímavé a hledat prameny, které vám téma obohatí. Hledáte inspiraci a to dlouho trvá, zvláště když jste noví. S tím se člověk musí smířit, vydržet a postupem času se dostaví ta rutina, ale ne ve špatném slova smyslu – zkrátka před sebou začnete tlačit vlnu připravených materiálů, které vám přišly zajímavé a k nim přidáváte další (není dobré mít v tom příliš nepořádek). A potom začnou vznikat i nějaké texty, které nejsou jen opsané z nějaké agentury. To je fáze, ve které se nacházím teď v Aktuálně.cz. V Mladé frontě jsem měl tuto vlnu už za sebou (a měl i čas zajít nakoupit), ale teď je to ještě trochu hektické.

Chybí Vám v tomhle oboru ekonomické vzdělání? V Aktuálně.cz kromě Vás píše ekonomickou rubriku i jeden právník, filozof a pak někdo, kdo psal dříve do Hospodářských novin.

Když píšu článek, píšu ho laikovi, stejně potřebuju některé věci vysvětlit jako laik, svým způsobem je to samozřejmě nevýhoda, protože trvá déle, než informaci vstřebám do stravitelné podoby, ale ta podoba musí být stejně stravitelná. Píšeš pro čtenáře, který není povinen být odborník. Čtenář stejně tak může mít rád kulturu, proto jde třeba na Aktuálně.cz, kde je dobrá kultura, ale zaujme ho tvůj titulek, přečte si článek a musí mu rozumět. Čili není to nevýhoda, která by bránila mi psát. Svým způsobem je i výhoda nemít to profesní vidění v ekonomice, protože pak hrozí tendence vidět svět těmi profesními klapkami.

Je rozdíl mezi papírovou a internetovou žurnalistikou?

To asi je. Spousta papírových novin má teď potíže, protože je nákladnější je vyrábět, redakce jsou větší, takže v tomhle ohledu ten rozdíl je. Z pozice pišícího redaktora je ten rozdíl v tom, že jakmile papírové noviny ráno vyjdou, už je neopravíte, ale v online textu se dá chyba opravit. Text se dá průběžně aktualizovat a celé noviny jsou pružnější. Ale když se něco děje, musí to být na webu hned, v papírových novinách se věci po uzávěrce píšou až další den.

Ještě k těm opravám článku, protože to je asi hlavní rozdíl mezi papírovou a online žurnalistikou. Není trochu nefér, že vy v on-linech máte možnost čtyřikrát za den článek přepsat a vymazat chyby? Lze odhadnout, kolikrát měníte takový text?

Je to nefér. Když udělám věcnou chybu, na kterou mě někdo upozorní třeba v diskuzi, tak mu i v té diskuzi poděkuji. Co se dělá v online deníku, jsou aktualizace a průběžně se doplňují novinky.

Já se vrátím k příkladu s Radkem Johnem z Věcí veřejných. Já jsem psal o daňových rájích a o tom, že Věci veřejné navrhuji daňovou amnestii a napsal jsem „jak upozornily Lidové noviny, jsou Věci veřejné provázány s tím a tím byznysmanem, která má také peníze ulité v daňovém ráji.“ Tento text vyšel večer a já jsem pak kontroloval e-mail a tam jsem měl e-mail od Radka Johna. Věc: žaloba na Vaši osobu za to, co jste napsal. Naštěstí jsem byl už vyškolený z MF Dnes, a proto jsem tam napsal „jak upozornily Lidové noviny“. Ale ten smysl byl posunutý v tom směru, že Li-

dové noviny upozornily na možnou souvislost, já se odkazoval na ně. Takže on měl oprávněný vztek. Ale já jsem ten text neměnil a na webu zůstal tak, jak byl. Přišlo mi zbabělé ho měnit a žaloba nakonec nebyla, protože je to často používaný trik. Noviny jsou právně ošetřeny, mají své právníky. Když vám někdo hrozí žalobou, tak to musíte v klidu řešit se svým šéfem – vysvětlit, co stalo. Věci veřejné nakonec můj text použily na tiskovce, na níž se oháněly tou daňovou amnestií. Nic není tak horké, jak se večer zdá.

Kdo má v redakci možnost upravovat článek?

Já sám se divím, že v Aktuálně.cz mají v tomhle takovou svobodu. Redaktor – já – se dostane do redakčního systému a do jakéhokoliv textu, který je na webu. Mohu klidně připsat sprosté slovo a klidně mi to projde. To je obrovský rozdíl oproti firemní kultuře v MF Dnes, kde panoval poměrně přísný režim, protože je to velká organizace. V Aktuálně.cz je atmosféra volnější a vše je o důvěře, že se nic takové nestane (taky, kdo by to dělal?). Jde ale samozřejmě zjistit, kdo jako poslední text upravoval atd.

Jak vypadá den v redakci v Aktuálně.cz? Liší se od toho, jak probíhá v redakci MF Dnes?

Já pracuji z domu (z Kroměříže), celou dobu jsem na své poustevně a do redakce jedu něco vyzvednout. Jakub Unger zavedl ranní plány, které se zadávají do redakčního systému nejlépe večer předem, ráno je porada a tam se vybere, co se k tomu tvému plánu má případně doplnit, a pošlou ti to e-mailem. Text v nějaké formě pošleš editorovi, který ti řekne své připomínky a ty je doplníš, protože uznáš, že má pravdu. A text se dá na web.

V MF Dnes to byla továrna, porady byly rituální a nic moc se po nich nezměnilo. Ale to srovnáváme nesrovnatelné – tam to byla regionální příloha.

Dá se u Aktuálně.cz přibližně odhadnout pracovní doba?

Od nevidím do nevidím. Byly doby, kdy jsem byl v práci od devíti do čtyř, a to bylo dlouhé. Ale připomínám, že teprve začínám a stavím si před sebou tu vlnu, jsem pořád učedník.

Vy v průměru vyprodukuje jeden článek denně, podle Aktuálně.cz, což je možná méně než v tištěných novinách, kde je zadání tak třikrát sto řádků. Takže od nevidím do nevidím není zrovna nejlepší pozvánka do Aktuálně.cz.

To si přeci každý musí srovnat v hlavě, jestli chce tu práci dělat. Nakonec je tu nezanedbatelný pocit satisfakce, když text vyjde a je dobrý. I proto to člověk dělá.

Čtete diskuze pod svými články?

Už míň. Teď s těmi permanentními volbami to ani nestojí zato. Podle všeho mají stranické sekretariáty týmy lidí, kteří do těch diskuzí přispívají a ať napíšete o čemkoliv, tak za všechno může Topolánek nebo Paroubek a vůbec se to netýká toho textu. Málokdy, ale to by člověk musel prosívat, aby tam našel něco podnětného. A naštěstí jsou editoři diskuzí (což myslím, mělo Aktuálně.cz jako první), a ti úplně úchylné příspěvky

vymažou. Což není samoúčelné, byl to oceňovaný krok, protože se tím diskuzím nastavila nějaká laťka.

Vy jste si v začátcích dělal sám sobě i fotografa, nahrávače, retuše, což je u nás trend hlavně v regionech. Jak je to v Aktuálně.cz, i když v ekonomice asi moc fotografií není?

Není a to je právě docela problém. Pracuji s redakčním systémem, do kterého zadám text, nadpis, klíčová slova, odkazy na články, které se textu týkají atd., a pak musím hledat fotografie v systému. Fotografie si běžně sám nedělám, od toho jsou v Aktuálně.cz fotografové. Ale nějaký čas tomu vybírání fotografie také věnuji.

Když někam jedete, např. v rámci Moravy, můžete si s sebou vyžádat fotografa?

Vždy, když jsem někam jel, tak jsem s sebou vzal fotoaparát – poprvé když jsem jel do Lotyšska. Tam se ty fotografie celkem povedly, takže v Aktuálně.cz už spoléhají na to, že fotografa nepotřebuju. Když se nedávno střílelo v Graspó ve Zlíně, tak Aktuálně.cz vyslalo kameramana a stejně přijel zbytečně.

Jak probíhá komunikace s editorem?

Komunikace probíhá tak, napíšu článek – články píšu ve Wordu, protože se občas stane, že redakční systém spadne a článek se smaže, to už se mi jednou stalo. Pak ho vložím do redakčního systému, přidám titulky, fotografie, uložím to. Textu se vygeneruje identifikační číslo, já to identifikační číslo pošlu editorovi, ten si článek přečte a pošle mi připomínky, co s tím textem mám udělat, zaskřípu zuby, ale nakonec si řeknu, že má pravdu a článek předělám a znovu ho pošlu editorovi a pak už je to většinou v pořádku. Ale je to novinka, protože doteď se mi příliš nestávalo, že by mi texty vraceli, ale mě to upřímně řečeno chybělo, protože potřebuju zpětnou vazbu.

Jaká je podle Vás pro budoucí novináře nejlepší škola? A platí, že nejlepší novináři jsou ti, kteří žurnalistiku nestudovali? Protože mám dojem, že studium žurnalistiky je možná i na škodu, protože žurnalistika se nedá naučit.

To je zdravý přístup. Na tom, mít od žurnalistiky odstup, určitě něco je. Můj děda byl akademický malíř a ten mému otci vždy říkával, ať nechodí do školy, protože mu to zkazí styl. Něco podobného možná hrozí u studia žurnalistiky, ale to je možná můj předsudek. Vzato kolem a kolem je přece hloupost, aby studium žurnalistiky bylo pro žurnalistu na škodu.

Když se mluví o regionálních redakcích, tak se zmiňuje to, že jsou lehce provázané s regionální politikou a podnikatelkou sférou. Jsou tyto menší redakce víc pod tlakem?

Myslím, že tento názor způsobily některé regionální deníky, protože v tom regionu si každý může víceméně dělat, co chce, a nikdo ho moc nehlídá. Proto bylo prestižnější pracovat v regionální redakci MF Dnes, protože ta kontrola byla větší. Ale můj otec se poslední dobou setkává s tím, že mu jeho nadřízená říká, že na některé věci nemá poukazovat.

Stává se, že regionální podnikatelé volají s tím, že pokud o nich budete špatně psát, tak si ve vašich novinách nezadají reklamu?

Tyhle záležitosti jdou spíš mimo mě, protože jsou směřované spíš na šéfa redakce nebo na oddělení inzerce. Ale je to celkem možné. Ale je to taková oboustranná šikmá plocha, nebezpečí pro obě strany.

Často se mluví o tom, že dnešní ekonomická žurnalistika je málo investigativní a může být pod větším tlakem velkých firem, než kterákoliv jiná část redakce. A Vy se pohybujete v prostředí, kde bys měl dělat investigativní žurnalistiku o velkých firmách jako je ČEZ. Myslíte si, že je ten tlak v ekonomické žurnalistice větší, než třeba v oblasti politické investigace?

Myslím, že ekonomika a domácí politické zpravodajství spolu velmi souvisejí, čili ten tlak je většinou spojen s ekonomickými zájmy politiků. Například Hřebíčkův Viamont nebo tzv. toskánská kauza, v nich figurovaly velké firmy a vysoce postavení politikové. Teď má uzávěrku superzákazka na odstraňování ekologických škod, snad až za sto patnáct miliard. Kolegyně z domácího na tom pracuje a ví, proč to dělá. Mluví se o tom, že je šitá na míru dceřiné firmě J&T, která vyšetřována britskými úřady kvůli korupci v zahraničí, přitom doma ji nikdo nevyšetřuje.

Ten tlak je rozložen každopádně rovnoměrně. Neřekl bych, že ekonomická redakce má nevýhodu. Naopak, když někdo píše ekonomiku, tak si řeknou, „ten je neškodnej, toho zajímají čísla.“ A když si začneš dávat jedna a jedna dohromady, tak stejně nakonec skončíš u politiky.

Jak je možné, že i když novináři přijdou s nějakou zásadní kauzou, tak se nic neděje? Není to od novinářů málo, říct, kde je problém, neměli by dělat něco víc?

To už by překračovali svoji kompetenci, koneckonců co by měli dělat, to by měli jít do ulic nebo založit politickou stranu? Těch kauz je po světě neuvěřitelné množství a ačkoliv je Česko orientované spíš na západ, v tomto je ryze východní, v tom, že se velké kauzy nedotahují. Noviny kolikrát na něco upozorní a nakonec se to nijak neřeší, Podle mě kauza tzv. justiční mafie naznačila, v čem to je.

Vy si vybíráte, o čem budete psát, nebo vám zadání určí redakce?

To se liší den ode dne, tak trochu je to od obojího. Snažím se nepřepisovat jen agenturní zprávy, ale předělat je do něčeho jiného. Je to hodně o inspiraci. Např. když v BBC psali, že v Polsku začne stavět dálnici čínská firma Covec, místní firmy tam dálnice stavějí třikrát levněji než u nás, tak mě napadlo, že by nebylo na závadu, kdyby, když teď nejsou peníze, přijeli k nám. Pátral jsem a zjistil jsem, že expandují nejen v Polsku, ale i v Moldávii, a napsal jsem do té firmy e-mail. Druhý den mi přišla odpověď, že o expanzi do Česka uvažují, a byl z toho ve finále skvělý text.

Někdy je to nějaká zpráva, která se jen tak objeví, například když v neděli během Otázek Václava Moravce Janota jen tak utrousí, že chystá druhý balíček. Vzpomenete si, jaký humbuk udělal ten první a zajímává vás, co udělá ten druhý.

Komunikujete s ostatními redaktory?

Samozřejmě, teď mi kamarádka posílala fotku své nové kočky. Občas s nimi něco řešíte, v MF dnes jsem občas na nějakém textu pracoval s dalším redaktorem. Komunikuju s nimi o všem, co je potřeba – třeba: „Nezapomeň, že máš o víkendu službu,“ – což už se mi taky stalo.

6. října 2009

ONLINE ŽURNALISTIKA, JEJÍ MINULOST, PŘÍTOMNOST A BUDOUCNOST

UNGER, JAKUB

Minulost online žurnalistiky

Česká online žurnalistika začala vznikat v době, kdy internet ve světě byl v troskách, někdy na přelomu let 1999–2000. Roman Galo, jeden z budovatelů českého internetu, to shrnul do věty: „Nikdo nevěděl, o co jde, všichni to chtěli.“ A sám dokázal spoustu lidí nadchnout, aby se s ním do online žurnalistiky pustili. Jeho vize spočívala v exportu a importu – přivezl k nám modely, které fungovaly v USA a Velké Británii. Klasické deníky se asi před deseti lety rozhodly vstoupit do nového prostoru a mezi těmi, které dodnes stojí za pozornost, protože jsou stále na špičce, jsou internetové verze New York Times nebo Washington Post.

V Česku celkem nepřekvapivě jsou to značky, které dodnes žijí, např. Neviditelný pes, jeden z prvních online magazínů, který tvořil Ondřej Neff. Neviditelný pes začal jako blog a skončil jako názorová příloha Lidových novin na internetu. Seznam.cz a Centrum.cz jsou značky, které není třeba představovat, většina lidí u nás používá jejich emaily a vyhledávače, ale faktem je, že ve světě online žurnalistiky jsou to také dva hlavní vydavatelé, kteří se z provozování emailů přeorientovali na obsahy. Ikonou české online žurnalistiky je především iDnes neboli Mladá fronta Dnes, které je přibližně jedenáct let v éteru. O všech těchto značkách se dá říct, že přetrvaly dodnes, i když se dramaticky změnily.

V době, kdy u nás online žurnalistika vznikala, panoval názor, že se nevyplatí ji provozovat a že nemá smysl do ní investovat. Novinářům se nechtělo psát na prostor, jímž informace jen protékají, člověk si je nemůže vzít do ruky a nemůže se k nim vrátit a začíst se do hloubky. To velmi ovlivnilo i způsob, jakým k online žurnalistice zpočátku přistupovaly velké vydavatelské domy. Je nutné připomenout, že v roce 2000 většina redakcí neměla mobilní telefony, redakční systémy většinou nebyly propojené, už vůbec ne online, a nedlouho předtím se zprávy ještě psaly na psacím stroji. Ekonomicky nebyl důvod s online žurnalistikou začínat, v té době prodávala Mladá fronta Dnes 300 000 výtisků denně, což bylo tehdy více než prodal bulvární Blesk (dnes je vše jinak). A nikdo nevyděl potenciální čtenáře, internet měl pokrytí zhruba pod 10% a „velké továrny na informace“ neměly pochopitelně zájem se na něj pouštět.

Velké internetové firmy, které byly ochotné podstoupit všechna rizika a vybudovat čtenářskou obec, proto kontaktovaly vydavatele s nabídkou, že jim vydavatelé přenechají zdarma své zprávy a o zisk se podělí 50 na 50. Tak se zrodily Lidovky.cz,¹ které vznikly na portálu Centrum.cz. Seznam.cz vytvořil

1 Lidové noviny jsou velmi vyhraněným názorovým deníkem, Lidovky.cz jsou

ve spolupráci s levicovým Prámem největší český deník, nejen co se internetu týče, ale i v Česku obecně, s návštěvností sta tisíců denně a několika milionů za měsíc. (Čtenářů Novinek.cz je v současnosti více než čtenářů deníku Blesk.)

Ti, kteří věřili v potenciál internetu, investovali místo agregování obsahu a sbírání návštěvníků za každou cenu do vytváření vlastních obsahů. Idnes do své dnešní podoby rostl deset let, původně byl jen skromnou stránkou se zprávami, dnes poskytuje obsah pro ženy, psi, muže, děti...

Zajímavým ale opomíjeným fenoménem je tisková agentura ČTK, která byla přítomna už od začátku a testovala svůj editorský systém, tedy lidi, kteří zpracovávají informace jako servis pro média, ale i to, jakým způsobem ho prodat komukoliv, kdo má webovou stránku (například o fotbalu). ČTK v mnohém předbíhala svou dobu, což by od veřejnoprávní instituce málokdo čekal.

To vše vedlo k amatérské žurnalistice – ne, že by ji tvořili čtenáři, tvořili ji novináři, kteří za to byli placeni. Ale bohužel se jednalo o lidi, kterým redakce nechtěla platit, což mělo vliv na to, kdo propadl sítem. Celý systém byl postaven na studentské bázi, ne nepodobné univerzitním časopisům. Celý systém přitahoval spíše mladé lidi, což zbořilo roky budované schéma, jak je zpráva zpracovávána od chvíle, kdy autor zjistí nějakou informaci, probírá a třídí fakta a vytváří svou verzi zprávy, která následně putuje k editorovi, který zprávu odmítne a autor ji přepracuje a doplní, zpráva putuje k druhému editorovi, ten ji vrátí předchozímu editorovi, který ji znovu vrátí autorovi... Celý tento systém se z online žurnalistiky vytratil, protože na něj nebyly peníze a nebyl ani zájem kvalitních lidí se do něj pouštět. Výsledkem bylo, že 73% redakce iDnes tvořili lidé mladší 25 let, což bylo po listopadu v Česku absurdní, protože chyběla celá jedna generace zkušeností, které mladí novináři nemohli mít. Čtenáři si ovšem brzy uvědomili, že zprávy na internetu nejsou kvalitní a že nepředstavují žádný zvláštní přínos, protože stylistická úroveň je slabá a informační ještě slabší.

Po roce 2000 se důsledky začaly projevat v ekonomické rovině – slabý výrobek (slabé informace) vedly k menšímu vlivu, a tudíž i k nižším reklamním příjmům, vytvořil se cyklus – čím víc se novináři snažili, tím větší byly náklady a tím menší byly zisky, a proto převládalo přesvědčení, že opravdu nemá cenu online žurnalistiku provozovat.

I dodnes přetrvaly některé weby, které postrádají editorský systém a nejsou schopné poskytnout hlubší informace, např. Lupa.cz, což je paradoxně odborný magazín o českém internetu, který bohužel setrval v období amatérské žurnalistiky, nebo Britské listy, dříve podobný fenomén jako Neviditelný pes, dnes však živoří na okraji.

Vše ostatní utnula tzv. internetová bublina – novináři se internetu lekli, např. novináři Mladé fronty Dnes odmítali zprávy pustit na iDnes, ačkoliv k tomu nebyl žádný důvod, většinou se jednalo o informace, které byly večer v televizních novinách, a z hlediska dnešního digitálního světa bylo nesmyslné zprávu zadržet. Ale novináři měli pocit, že se tím jejich práce degraduje.

Podle průzkumu ještě v roce 2008 lidé říkali, že internet je sice dostupný a rychlý, ale při dotazu, zda obsahuje srozumitelné zprávy, většina dotazovaných odpověděla, že ne. Obrovský propad se projevil při otázce, zda je internetové zpravodajství určeno pro všechny. Převládalo mínění, že se jedná agregátorem zpráv a mají tuto podobu proto, že je budovalo Centrum, tedy internetová firma, která neměla příliš ponětí o tom, jak vznikají informace.

pouze o úzce zaměřené internetové produkty, určené jen lidem, kteří se věnují počítačovým technologiím a že iDnes není deník, ale jakási forma technologie, která není běžným lidem určena.

Z průzkumu také vyplynulo, že internet postrádá kvalitní novináře, není důvěryhodný a nemůže stačit jako jediný zdroj informací, na rozdíl od tištěných novin¹. Je zřejmé, že negativní vnímání práce online novinářů se ozývá i s větším časovým odstupem a svým způsobem platí i dnes a částečně přetrvá do budoucnosti.

Současnost online žurnalistiky

Současnost internetu můžeme datovat od roku 2004, kdy úlek z internetu pominul a začaly se ukazovat zajímavé výsledky, které přiměly řadu vydavatelů a novinářů, aby dramaticky změnilы svůj postoj k internetu. Lidé si samovolně začali mezi sebou posílat různé obsahy, internet se rozvíjel, aniž by ho kdokoli podporoval, protože síť byla víceméně každému dostupná. Vznikaly nové weby, ale vznikaly jiným způsobem než v roce 2000, kdy všichni chtěli vydělat peníze. Uživatelé se začali zamýšlet nad tím, v čem spočívá hlavní myšlenka internetu, jaký web je možné vytvořit a v čem bude jiný, než co mohou nabídnout tradiční média. A mezi lety 2002 a 2004 se internetová populace znásobila a lidé si uvědomili, že je to brána do světa informací. Stále ještě neměli pocit, že informace jsou kvalitní, ale začali s nimi nakládat jiným způsobem, s jinou frekvencí a s jiným vztahem.

Za historický milník jsou vnímány výsledky výzkumu Galupova institutu z roku 2009, z nichž vyplývá že lidé častěji konzumují informace na internetu než v televizi. Podobné výsledky oproti tištěným médiím zaznamenala v 60. letech televize a následný vývoj televize zajistil její velký vliv na další léta. Tudíž podobné očekávání existuje i v případě internetu, jehož slavná éra by měla rokem 2009 začít.

Kolem roku 2000 šla většina tržeb z inzerce do televize, která byla v tomto ohledu nejsilnějším médiem, a na internet připadlo jen něco kolem deseti procent – internet byl tedy pro vydavatele pořád nezajímavé médium. Během pěti let se internet v příjmech z reklamy dostal na druhé místo se zhruba 25% příjmů, což v nejvyspělejších zemích znamená miliardy dolarů. A to už stálo velkým vydavatelským domům za to, aby se nad možnostmi internetu zamyslely a i novinářům v zahraničí stálo za to riskovat svou celoživotní lukrativní kariéru, odejít z tradičních médií a zkusit dělat kvalitní žurnalistiku na internetu. Politico.com je zářným příkladem z USA, všichni kongresmani a senátoři každý den čtou čistě online zpravodajství, které se specializuje na politiku a společnost, aby byli v obraze. Politico.com vychází ve Washingtonu a dokonce je při parlamentních shromážděních tištěn i na papír, protože se vyplatí ho distribuovat mezi politiky. Ve Francii se novináři z listů jako Le Figaro a Parisian založili deník Rue89.fr, který je dnes největší ve Francii, produkuje seriózní zprávy, investigace a pracují pro něj nejlepší novináři. Je pravidelně citován televizí a rozhlasem jako zdroj informací. A v Česku je to pak Aktuálně.cz.

Novináři se vydali změnit internet a především první roky 2004–2006 byly velkým bojem. Internetová žurnalistika se zdála být snadná, protože stačilo mít počítač s potřebným softwarem a telefon a bylo jednoduché napsat zprávu a opatřit ji fotografiemi a následně publikovat. Tradiční média musejí většinu

svých nákladů investovat do věcí, které čtenář neocení, protože o nich ani neví, jako je nákup papíru, tisk, distribuce na stáncích, sazeči, střihači, osvětlovači atd., spousta úloh, které pocházejí ze starých dob, které jsou v moderní době bezpochyby zbytečné, ale tradiční média bez nich neokáží fungovat. Dopad se projevuje v šetření na novinářích, na kterých se na rozdíl do tiskáren šetřit dá. Internet tento problém řešit nemusí, navíc skutečně vydělává peníze.

Do internetových projektů se pouští i vydavatelé, kteří dlouho váhali, například televize Nova, která ještě před několika lety neměla odpovídající internetový produkt a dnes má svůj zpravodajský web. Ringier, který vydává Blesk nebo časopis ABC, měl svůj web na internetu, ale nevěnoval mu přílišnou pozornost.

S boomem internetu u nás přišly na scénu novinářské hvězdy, které za sebou mají respektovanou dráhu v tradičních médiích. Uplatnění našli i lidé, kteří se věnují specifickým tématům, například vědě. Internet je svou povahou vhodným médiem pro informace z vědy nebo ekonomiky, protože umožňuje nejen kompilace různých textů, ale i práci s obrazem, grafy nebo videem. Pro mnohé autory představuje internet i prostor pro experimenty s formou zprávy či s žánry, i když i tyto experimenty mají své meze. V roce 2005 převládala představa multimediálního novináře, který je schopný informace zaznamenat na video a audio záznam, zároveň opatřit fotografiemi a zprávu napsat a publikovat. Velké redakce se do těchto experimentů pustily, ale ukázalo se, že tento model je nereálný, každý novinář je specialista na danou věc, kterou by měl provozovat. Podobně nereálnou myšlenkou bylo vybudování jedné nejmodernější newsroom na světě, která měla být vybavena nejlepší technikou a měla vše sdružovat, na jejíž vybudování bylo vydáno mnoho peněz, ale ukázalo se, že je to omyl, že počítač a telefon pro práci naprosto stačí.

Dál se propagovalo video jak dominantní forma online žurnalistiky, což hlásaly především televize. Ale jednalo se zřejmě o nejdražší experiment v dějinách žurnalistiky. Televizní žurnalistika na internetu svou budoucnost jednoznačně má, ale internet zatím ze své podstaty není médium pro soustředěné vnímání videa, protože k jeho sledování je potřeba více soustředění. Problém nastává i při zkracování velkých video formátů v několika minutové zprávy (1,5 minuty je internetová taxa), z nichž není vždy možné vytvořit smysluplné video.

Ze starých dob se zachoval požadavek rychlosti – nezáleží na obsahu, hlavně ať je zpráva brzy publikována a záleží vlastně na datu aktualizace. Požadavek rychlosti vedl k řadě chyb v organizaci redakce, k rozvolnění péče editorů a korektorů a ke snížení kvality obsahu. Zprávy nejsou jen o rychlosti, což platí především o původních zprávách, u nichž záleží jen redakci, kdy zprávu vydá. Všechny tyto omyly jsou důsledkem experimentování a provází online žurnalistiku dodnes.

I v současnost se objevuje spousta otázek – funguje klasická novinářina, je potřeba jinak psát a editovat? Je čtenář pořád tentýž, nebo je to čtenář, který už získal mnoho informací z tisku, internetu a televize během dne, a je proto potřeba k němu přistupovat jako k poučenému konzumentovi? Chce rychlost nebo hloubku informací? Chce osobnosti, které mu zprávy prezentují, nebo mu stačí jen velké množství informací?

Amaterizace stále trvá, ještě před třemi lety by všichni přísahali, že budoucnost Aktuálně.cz nebo iDnes je ve webu 2.0 (dnes se tento termín už skoro nepoužívá), protože to byla dominantní myšlenka doby, která spočívala

v tom, že čtenáři budou spát sami zprávy – stanou se žurnalisty – novináři budou jejich činnost jen sledovat. Televize Nova udělala obrovskou investici, když koupila Blog.cz, největší blogerskou síť, která v České republice existuje, ale doteď nepřišli na to, jak tak specifický svět propojit se světem zpráv televize Nova. Podle mého názoru to jen ukazuje, jak časově omezeným fenoménem web 2.0 byl.

Abych nebyl k občanskému žurnalismu jen kritický, můžeme uvést příklad polského serveru Gazeta.pl, který rozjel projekt Alert24, kam mohou čtenáři psát své verze zpráv, které samozřejmě musí projít přes kontrolu editorů, kteří je podle uvážení přidají na web. Bohužel tento prostor se podobá spíše černé kronice, protože to, s čím se lidé běžně setkávají, jsou požáry, nehody, malé katastrofy – například povodně – v tomto ohledu slouží Gazetě.cz jako cenný zdroj informací. Myslím, že je to úspěšný model, se kterým jsou hodně spokojeni, i když je to vzdálené tomu, co dělá iDnes.

Internet je v současnosti bohužel poznamenán různými weby 2.0, na které se všichni odvolávají, ale nemají s žurnalistikou nic společného, např. Google je teď velmi oblíbený, ačkoliv bez dovolení přebírá titulky článků a na základě počítačové logiky vytváří kompiláty, které se hodnotí počtem přečtení a ne relevancí informací. Protože je Google hlavní vyhledávač, který lidé používají, všichni se snaží zprávy mu přizpůsobovat a optimalizovat web. Vznikají také manuály psaní pro web, což je sada pouček, jak by měl novinář zprávu psát, aby fungovala pro Google – nepoužívejte prezident, hlava státu atd., vždy použijte je Klaus a ideálně v jedné větě alespoň třikrát a v jednom odstavci nejméně pětkrát. Řada novinářů se tím řídí, ale je to absurdní, protože profesi to ničím nepřispívá.

V současnosti se za budoucnost online žurnalistiky považují sociální sítě jako Facebook a Twitter, na čemž vidíme, že ty tendence k amaterismu stále přetrvávají stejně jako myšlenka, že si sami budeme tvořit obsahy. To vede k tomu, že seriózní média chtějí být na Facebooku, Aktuálně.cz je na Facebooku, protože přináší další potenciální čtenáře, ale problém je, že zprávy nejsou dost zábavné, což je na Facebooku důležité. Všichni ale sází na Twitter a Flickery, což jsou sítě, které umožňují lehce šířit fotografie pořízené přes mobil, a stačila k tomu jedna fotografie, která obletěla svět, to jak na řece Hudson přistálo letadlo a nějaký člověk, který to z břehu pozoroval, to vyfotil. Všichni na základě této fotografie tvrdí, že Flicker je budoucnost fotožurnalistiky. Ve skutečnosti v bilionu fotek s miminy a štěňátky jedna za něco stojí.

Přesto má smysl online žurnalistiku provozovat, protože se krize v médiích projevila velmi silně propuštěním a přijímáním různých opatření pod ekonomickým tlakem, a internet je v této době jasným vítězem, ve srovnání s klasickými deníky, které zaznamenávají velký pokles. Zatímco internet začínal před pár lety přibližně se třemi procenty celkových zisků z reklamy a tištěné noviny zabíraly 30 %, celosvětový výpočet Asociace novin předpovídá do roku 2012 obrát – dominantní postavení bude mít pořád televize, ale všichni ostatní si pohorší, s výjimkou internetu. Předpokladem proto je, že se více kvalitních žurnalistů zaměří na internet, protože tak získají pocit zabezpečení a jistoty. Internet už není experiment, internet je postaven na výsledcích, tedy na racionálním základu.

Budoucnost online žurnalistiky

Internet v denní čtenosti zasahuje 70 % všech čtenářů zpráv, zatímco u tištěných médií je to zhruba 23 %, což odpovídá poměru mezi velikostí iDnes a čteností Mladé fronty Dnes. Pokud bychom porovnávali Novinky.cz a Právo, tak jsou výsledky ještě dramatičtější. Hospodářské noviny, které mají svůj web iHNed, mají 30 tisíc prodaných výtisků a asi 20 tisíc rozdaných a oproti tomu mají čtenost stovky tisíc toho samého vydání na internetu.

Přesto 85% tržeb z reklamy připadá na tištěná média, protože reklama v nich je mnohem dražší než na internetu, na který připadá jen asi 15 % zisku z tržeb, ačkoliv oslovují drtivou většinu čtenářů. To je také důvod, proč většina novinářů růstává v tradičních redakcích a vydavatelé neochotně přestavují své týmy pro nové médium, zkrátka se jim přechod na internet zatím nevyplatí, a tak tomu ještě nějaký čas bude. Přesto si mnozí uvědomují, že do budoucna se musí mnohé změnit, jako je tomu například u Hospodářských novinách, jejichž jednotlivé redakce se propojily v jednu, která se snaží spolupracovat. Pořád ale platí, že v online části redakce sedí méně lidí a jsou mnohem mladší než zbytek redakce.

Co se nemění je definice toho, co je kvalitní zpráva, protože bez toho by nemělo smysl žurnalistiku provozovat, mění se způsob vyhledávání zpráv. Bude nutné definovat, jak se dělá agenda, jestli stejně jako u tradičních médií, nebo platí jiná kritéria při třídění zpráv a v jakém časem, podobě a kvalitě budou zprávy poskytovány.

Budoucnost žurnalistiky bych viděl následovně: v menších médiích bude šéfredaktor a ředitel fungovat jako jeden celek, protože kvalitní zprávy se píšou pod diktátem obsahu, nikoli ekonomických zájmů. Pokud je na prvním místě zisk, stává se, že novinář nemůže napsat negativní článek o firmě, která v jeho médiu inzeruje. Ve světě, kde budou stále vznikat nové redakce a nové značky, bude šéfredaktor odpovědný za to, že své lidi uživí a bude muset řešit dilema kvalita vs. ekonomie. Budou existovat zástupci – jeden který bude mít na starosti původní redakci složenou z lidí se zkušenostmi a znalostmi ve svém oboru, druhý bude mít na starosti mladé lidi a pohyb nových zpráv, které nejdou předvídat, na internetu.

Médium by mělo plnit i vzdělávací roli, protože je to určitý záchranný mechanismus redakce, jak získat mladé a nadané spolupracovníky. Součástí redakce by měl být editor, který rozhodne, které zprávy jsou důležité a které méně. Jedná se o specifickou pozici, u nás je po listopadu zatím jen málo špičkových editorů, kteří své práci opravdu rozumějí.

Bude potřeba i zástupce pro multimédia – video, flashové animace, práci se zvukem, statickou grafikou – lidi, kteří primárně nejsou novináři. Dozor nad nimi ale musí převzít žurnalista, aby bylo možné vytvořit kompletní smysluplnou zprávu. Takový tým nemůže být malý, protože vytvořit názornou grafiku je velmi náročné a zabere to několik dní. A za multimédií musí stát i tým režisérů, kteří připraví podklady pro zprávu.

Nezbytná je pozice zástupce šéfredaktora pro produkt, výrobu a distribuci – možnost zefektivňovat šíření zpráv, např. na mobilní telefon. V tradičním světě jsou lidé zvyklí zapnout si televizní zprávy a přesně vědí, na kterém programu je naladit, nebo si v trafice koupí noviny. Internet je bezbřehé médium, jehož možnosti distribuce zpráv například přes Google nebo Facebook jsou odlišné a opět by ji měl mít pracovník se zkušenostmi.

Stále by měli být v redakcích přítomni šéfreportéři, kteří vyrazí do terénu a budou získávat informace přímo od lidí místo z Googlu a kteří umějí informaci zpracovat. Měli by tam být už proto, aby se do budoucna vytratil názor, že na internetu žádné novinářské osobnosti nepišou, měli by se objevovat kvalitní komentáře a diskuze se čtenáři – vrstva, která je dnes na internetu utopí, ale do budoucna věřím, že by mohla existovat.

Bude vznikat víc deníků, které se budou více profilovat tématicky a budou si hledat svou tvář. Užívání vyhledávačů bude oslabovat, protože lidé se budou chtít identifikovat s svou oblíbenou značkou. Bude oslabovat recyklace zpráv z ČTK, které jsou na všech denících a serverech. očekávat lze významnou roli mobilu v šíření a přijímání zpráv. Dnes se na šíření zpráv do mobilního telefonu nedá nic vydělat, jednou to možné bude a pak se z mobilu stane jedna velká chodící reklama, přičemž se předpokládá, že prvotní růst tržeb bude enormní.

Roman Galo věří v hyperlokální žurnalistiku, já si myslím, že Česko odpovídá jedné čtvrtině New Yorku, takže celá republika splňuje podmínky hyperlokality, a neshodneme se. Na hyperlokální žurnalistice je klíčový právě pocit osobního vztahu, který mobil poskytuje, a čtení a přispívání informací o událostech, které se dějí v bezprostřední blízkosti, vytváří vztah a zpětnou vazbu o tom, o co se čtenáři skutečně zajímají. V Americe funguje hyperlokální žurnalistika na dobré úrovni, ale tam se často jedná o statisíce lidí, kteří žijí v jedné oblasti.

Tzv. socializace médií míří k tomu, že se světy čtenářů a novinářů se budou prolínat a podle některých i splynou. Tím se vrátíme k webu 2.0, tedy že většina zpráv bude vznikat z rozhovorů novinářů a čtenářů, kteří jsou lékaři, policisté a jiní odborníci ve svém oboru. Pak by se z redakce stala dispečerská stanice.

Jiným názorem je, že přestanou existovat novináři tvůrci, ale stanou se z nich výrobci, od kterých si internetové firmy budou kupovat jen obsah, o který mají zájem.

Pro online žurnalistiku bude nejdůležitější, aby si média našla svou tvář, se kterou se čtenáři budou identifikovat a budou přidávat svoje připomínky a názory. K tomu patří i tzv. pěna dne – kdo vyhrál Tour de France, že se srazily tramvaje, to je materiál na kterém se začínající novináři budou učit psát zprávy. A za tím vším bude stát zástupce šéfredaktora pro produkt, výrobu a distribuci, který se postará, aby se zprávy dostali k co nejvíce čtenářům. Podobný model plánujeme v budoucnu vytvořit v Aktuálně.cz.

DISKUZE

Rupert Murdoch nedávno říkal, že nejsou daleko doby, kdy bude online žurnalistika placená. Myslíte, že je možné, aby to fungovalo i v českých poměrech? Aplikovali byste tento postup i v Aktuálně.cz?

Myslím, že v Česku je to nemyslitelné, internet tu má, bohužel, v sobě příznak něčeho, co je zadarmo, a to platí i ve Spojených státech. A určitě by napáchalo obrovské škody, kdyby se při kliknutí na každý článek objevila platební brána. Na západě se od nového roku dá očekávat přechod odborných magazínů na placený obsah, ale v tomto případě je k tomu důvod, protože například agentura Bloomberg má obrovskou databázi analýz, které nejsou jinde k sehnání. Každý, kdo je bude chtít využít, ale ochotně zaplatí, protože ty informace mají svou cenu. U ostatních médií se to nejspíš nestane, spíše se budou snažit získat si přízeň čtenářů.

Spíš budou požadovat, aby čtenář, který se připojí na stránky New York Times, vyplnil svůj email, ideálně i věk a kde žijete. Je to zdarma, ale pod touto podmínkou, že vás lidé z New York Times budou oslovovat a nabízet vám své zboží. Tohle je určitě přístup, se kterým začneme experimentovat na Aktuálně.cz, protože mi za sebou nemáme krizi a prodávající tištěný deník, a tudíž je to pro nás vítaná příležitost, jak se dál rozvíjet. Nebojíme se, že když to budeme dělat chytře, ztratíme nějaké čtenáře, protože máme čtenáře jen na internetu, a pokud registraci spojíme s nějakou výhodou, část z nich bude určitě souhlasit. Média nebudou placená, ale budou si vynucovat registraci.

Nechystáte v rámci socializace nebo personalizace Aktuálně.cz, možnost, že se čtenář přihlásí a bude mít možnost vybrat si jen určitý obsah, který ho zajímá? Nevyberou si lidé jen omezené informace, třeba bulvár?

Já se bojím spíš toho, že výběr jen určitého obsahu je možný jen, v případě, že má médium různé informační obsahy o dostatečném objemu. Protože by bylo trapné požadovat po čtenáři registraci, s tím, že si může vybrat informace, kterého zajímají, ale jen z pár obsahů, které mu předložíme. Je nutné ujasnit si, jak vyrovnat kvalitu nabídky, aby o ni měl čtenář zájem. O co si myslíme, že bude zájem, jsou blogy a možnost vyjádřit svůj názor, tam se jim bude chtít zaregistrovat, protože chtějí komunikovat o daném oboru.

Říkal jste, že vás krize nezasáhla, ale vy jste vlastněni v USA. Objevily se nějaké finanční tlaky na šetření?

Zasáhla všechny i nás, jen ne tak drtivě. Propouštěl jsem a přestrukturoval redakci jako všichni, pro nás je ale důležité, že jsme nemuseli sahat do novinářského týmu. Jak jsme rostli, vytvářeli se v redakci různé pozice, které lze postrádat. Zasáhlo to všechny, ale nepřijel americký majitel a nenařídil snížit náklady o 15 %. Wartburg Pincus je druhá nebo třetí nejbohatší firma na světě, protože je to investorská firma, která kupuje a prodává firmy a lidi, a krize jí poskytla spoustu příležitostí, jak koupit

některé firmy za dobré peníze, např. CNN, takže nepotřebují šetřit, ale samozřejmě chtějí, abychom vydělávali peníze.

Vy máte zvláštního investora, protože primárně není z oblasti médií, projevuje se to nějak při řízení firmy?

Je to velmi příjemná zkušenost, mnohem lepší než jakou jsem zažil v českých vydavatelstvích. Oni nás posouvají dopředu znalostmi, které mají. Spolupráce nefunguje na bázi příkazů, spoléhají se, že se vyznáme v tom, co děláme. Přivezou si s sebou spoustu dat, co by se dalo dělat lépe nebo dál, ale neradí nám, co máme psát, nebo jaké složení má mít redakce.

Mají nějakou zpětnou vazbu a zájem o noviny, nebo jim jde hlavně o čísla?

Zájem mají. My máme i anglickou verzi, ne jen kvůli nim, což je pro ně příležitost něco si přečíst, když se chystají do Prahy. A při pobytu v Česku se snaží trávit co nejvíce času s lidmi, kteří se pohybují na trhu. Aktuálně se snaží co nejvíce působit na vlivné lidi – bankéře. Oni sami si zjišťují, jestli tihle lidi čtou Aktuálně.cz, ale jen se ptají. Zájem mají, ale není samozřejmě v jejich silách, aby se orientovali v celku.

Jak je to s Aktuálně a pokrytím regionů?

Dnes už máme v Čechách jen Prahu, měli jsme Liberec a Hradec Králové, které už nemáme. Máme tři místa na Moravě – Ostrava, Olomouc a Brno, protože ta je pro nás ještě pořád dost daleko. Nepředstavujte si ale obrovské místnosti, většinou jsou to týmy dvou tří lidí.

Jak vidíte budoucnost papírových novin? Panuje názor, že budou přinášet hlubší zpravodajství a základní zpravodajskou hodnotu bude přinášet internet.

Souhlasím s tím, že by noviny měli přinášet hlubší zpravodajství, to že se tak neděje je chyba. Jestli je to dostatečná záruka do budoucnosti, si nejsem jistý, protože větší hloubku se snažíme do zpráv dostávat už i v nových médiích. Na druhou stranu papír má větší plochu a nikde fotografie nevypadá lépe než na papíře. Internet zase umožňuje obsah propojovat odkazy a dosáhnout větší hloubky. Takže si nejsem jistý, jestli jen hloubka informací stačí, myslím, že tištěná média budou muset něco vymyslet, protože náklady tištěných médií stále klesají a ten propad se nezastaví, protože větší hloubku obsahu vyhledává jen malá část čtenářů. Mladá fronta prý chystá nějakou změnu. Sám si myslím, že by Mladá fronta Dnes měla jít do regionů, protože tam stále platí za silné médium.

Váš postoj vůči Twitterům a agregátům zpráv jako je Google je spíš negativní. Ovlivňuje to nějak vaše působení na těchto sítích?

My jsme na všech těchto sítích, protože je to nejlehčí cesta, jak se s nimi naučit pracovat a rozumět jim. Zároveň je nutné o nic mluvit s určitým respektem, protože dokázaly oslovit miliony lidí po celém světě, to je obdivuhodná schopnost, kterou nelze podceňovat. Já se na to dívám jinak z toho pohledu, že Twitter sice přinesl zprávu o týrání v Íránu a fotku letadla na řece Hudson a Facebook zachránil život nějakému lékaři v USA, který chtěl spáchat sebevraždu, ale jsou to jednotlivosti v miliardách jiných. Byl

bych zdrženlivý v tom, označovat tyto sítě za média, když je ten poměr takový. V sociálních sítích samozřejmě budeme, ale nepůjdeme do nich, tak že bychom přestali dělat zprávy.

S agregátory mám problém osobní i profesní, protože si myslím, že takhle práce je záležitostí lidí a algoritmus to nemůže uchopit správně. Navíc dochází ke krádežím informací – Rupert Mudroch platí novinářské hvězdy a Google si od něj zprávy prostě vezme a vydělává na nich.

Učíte se v redakci optimalizovat svůj způsob psaní třeba pro Google a má to vliv na vaše vyjadřování a myšlení?

Jedno období jsme se snažili to psaní zcivilnit a ztechnologizovat, články se dělily a měli pokračování, používali jsme odkazy typu více informace přineseme..., byly to krátké věty a strohé odstavce, které se na internetu lépe čtou. A teď znovu objevujeme vlastní styl jednotlivých novinářů. Ve zpravodajství ten systém opravdu funguje, tam jsme nuceni být úderní rychlí a přehlížet spoustu chyb, i když máme korektory. Ale u silných autorů necháváme volnost, protože je to právě ten osobitý styl, kvůli kterému ho čtenáři rádi nebo neradi čtou.

HYPERLOKÁLNÍ ŽURNALISTIKA A PROJEKT NAŠE_ADRESA

VITÁSEK, PETR

V každé oblasti vydáváme stejný počet stránek, čili když se rozhodneme, že kvůli fotbalovým soutěžím přidáme několik stran, přidáme je všude. Dovoluje nám to poměrně dobrý vztah inzerentů k našim novinám, což čtenáři až tak neocení, ale my co to děláme jako kšeft, víme, že inzerci potřebujeme. Pokud inzerce proudí, zvětší rozsah každého média, proto náš týdeník začínal na dvatřiceti stránkách a na těch je pořad.

Na Moravě vydáváme Naši adresu Olomouc, Kroměříž, Holešov a Bystřice, i když oficiální názvy jsou Bystřicko a Holešovicko, aby se s tím ztotožnil každý občan každé vesnice, které do dané oblasti patří. Když otevřete naše noviny, pod názvem Naše adresa Olomouc vidíte vyjmenované všechny vesnice, kterých se tyhle noviny týkají, tuším, že je jich asi pětáctyřicet. V každé oblasti je to ten adekvátní počet, chceme, aby se každá vesnice a každý občan s novinami ztotožnil a našel se. A to je právě podstata věci, tím se dostáváme k tomu, jaký má být charakter těchto regionálních novin.

Když si těch dvaatřicet stránek projdete, tak nenapočítáte moc stran, které nejsou regionální, my v našich novinách nechceme mít pražské zpravodajství, nechceme mít centrální věci a reportáže, které jsou bez lokalizace. Máme jedinou rubriku Užitečné informace, která je někde uprostřed a v ní rozebíráme nějaký všeobecný jev nebo trend, ale vždycky do něj přidáváme lokální souvislosti, tak aby měl náš lokální čtenář pocit sounáležitosti, aby opravdu měl co největší užitek z toho, že si přečte naše noviny. A to je právě to, na co sázíme. Když Roman Galo mluví o tom, že vydavatelství jako první v republice a možná i v Evropě připravuje hyperlokální noviny.

Hyperlokální znamená, že jdeme skoro až na ulici za lidmi, kteří na té ulici bydlí, a bavíme se s nimi o problémech, které je trápí v jejich ulici a ne o problémech toho kterého kraje nebo té které země. Trend čtenářů, a to nejenom v médiích tištěných, ale hlavně na webech, že se chtějí dozvědět víc o tom, co se děje v jejich bezprostředním okolí než ve větší vzdálenosti. Proto vznikají hyperlokální média a proto máme do příštího roku plán, že chceme takovéto týdeníky a kavárny vystavět ve všech okresních městech české republiky a ještě přidat několik závdavků navíc. Takže bychom měli mít 84 kaváren a redakcí v příštím roce, k tomu bychom měli celkově vydávat 215 týdeníků, a to proto, že týdeníky budeme vydávat nejen ve všech okresních městech, ale i ve větších spádových obcích. Určitě si potom dovedete představit, když otevřete mapu České republiky a budou na ní zapíchané všechny ty body, tak to bude hustá síť.

V nejbližší době se bude rozhodovat, jak rychle tohle všechno půjde. My sice máme v plánu, že to bude příští rok, ale může se stát, že to bude trvat

dva roky, tři. Původní plán počítal s tím, že se do tohoto stavu dostaneme po čtyřech letech, ale když si před měsícem a půl lidi z vedení PPF vyhodnocovali, jak jsme úspěšní, tak se nad těmi čísly pozastavili, protože ono to vydělává už teď, proto je v jejich zájmu, abychom co nejrychleji dostavěli všechny kavárny a vydělávali. A to je samozřejmě to, co budou naši vydavatele měřit, oni na tom budou chtít vydělat, ne to dělat z dobrého úmyslu, to je až béčkový motiv, který k tomu zase vede nás tady v regionu, že bychom opravdu chtěli být užiteční a pomáhat lidem, ať už zkvalitnit život nebo jen přinést informace, které pomohou v orientaci. To musíte posoudit vy, jestli se nám to daří.

My jsme zatím dělali kampaň, ve které jsme nabírali předplatitele tzv. korupčním systémem, to znamená, že jsme za 50 Kč nabízeli patnáctidenní předplatné a ještě jsme k tomu dávali basu piva. Takže jsme za velmi levno prodávali pivo a ještě jsme k tomu přidávali noviny. Přiznáváme, ale dělali jsme to proto, abychom v první fázi nabrali co nejvíce předplatitelů, kteří se donutí, si ty noviny přečíst, když už jim chodí do schránky, a třeba zjistí, že jsou dobré. Povedlo se to, velké procento lidí, kteří dostávali noviny za pivo, si noviny předplácí dál a teď když máme akci na půlroční nebo roční předplatné za plnou cenu, tak už teď máme asi z 80 % naplněno to, co jsme chtěli mít naplněno do konce roku. Taky nabízíme k předplatnému nějaké dárky, ale už nejsou tak významné, jako bylo to pivo v tom porovnání, protože, když jste zaplatili 50 Kč a dostali jste dárek za 120 Kč a ještě jste k tomu měli předplatné, tak jsme prodělávali asi 200 Kč na jednom člověku. A věděli jsme, proč to děláme, naopak jsme neinvestovali do televizní reklamy, chtěli jsme jít touto cestou, podmanivě, podbízivě, až korupčně.

A teď to děláme tak, že k předplatnému býváme jen malý dárek, například kupón na nákup za 100 Kč v Tesco, už to podle mě není korupční. Na tom to stojí, pokud máme dost předplatitelů, můžeme si pískat, potom nám ani nemusí vadit, že zatím nemáme rozsáhlou síť stánků, kdy bychom se prodávali. My třeba vůbec nejsme v supermarketech, na benzínkách, to je do budoucna náš velký úkol, abychom se tam dostali, protože potom bude náš prodej daleko lepší.

Týdeník má takovou strukturu, že když jste ho prolistovali, tak jste našli spoustu věcí, které jste v jiných novinách nenašli a možná vás i zarazily, že se vůbec do novin dostanou, jako jsou např. tváře miminek, která se narodila v minulém týdnu ve vašem městě, nebo svatby, které jsme fotili v průběhu týdne. Jsme například domluvení s farářem v Dubu nad Moravou, který nám vždycky každou svatbu vyfotí. On je zrovna člověk, který je pro nás hodně zajímavý, my jsme ho představili v jedné z našich novin, začali jsme nejdřív my fandit jemu za to, co dělá, protože on mimochodem sblížil celou vesnici a pořádá myslivecké bály. My jsme ho ocenili, on ocenil nás a vlastně teď dělá naši propagaci.

Ale na tom to nestojí, stát to musí na spolupracovnících jiného typu, na studentech, kamarádech, rodinných příslušnících, kteří nám ty svatby nafotí a jsou ochotni fotit miminka, i když zatím to hodně suplujeme vlastními silami, dělají to naši redaktori, ale do budoucna to není ta správná cesta, mají to dělat externisté.

Naše redaktorka byla například v S-clubu, zašla tam v sobotu, když tam probíha-

la nějaká velká hip hopová akce, nafotila asi 160 fotografií a všem, které fotila, dala vizitku, na které bylo napsáno, fotky z této akce najdete na tom a tom webu už zítra, a dočkali jsme se neuvěřitelných 16 tisíc přístupů, což je na webu pecka. A proč to děláme? Protože když se inzerentovi pochlubíme, že máme 16 tisíc přístupů, tak on si dá inzerce na naše stránky. Zároveň sledujeme to, že každý, kdo bydlí v tomhle regionu, bude chtít vědět, co se děje, kam chodí jeho známí. Je to ale i dvousečné, potom se třeba rodiče podívají, jak se baví jejich děti.

A tak jsme stáli před otázkou, jestli už není moc, že děláme tyhle věci. Ale proč ne, my jsme ti, kteří tu nastavují něco nového, tak to zkusme, a najednou zjišťujeme, že to u lidí bud mít oblibu. Spousta žurnalistů si může říkat, jak to můžeme dělat, že je to úplně někde jinde. A my to nezastíráme a říkáme, že se naší prací snažíme dělat něco tak nového, že bychom k nám chtěli lanařit žurnalistu z Mladé fronty, tak víme, že děláme chybu, protože on bude focení svateb brát jako ponížení, když předtím dělal velkou politiku. Ale my víme, že to je přesně to, co čtenář chce, protože ta velká politika už ho natolik odradila.

Mladá fronta jsou výborné noviny, ale chybí mi tam ten region, který není podle mě zpracovaný dobře už tím, že Fronta dělá krajské zpravodajství a dvě, tři stránky z kraje, nemohou absolutně stačit. Pokud by vycházela Mladá fronta s přílohou Naše adresa, pak bych to viděl jako bezvadné spojení, což se samozřejmě nikdy nestane.

Proto jsme usilovali o novináře, kteří jsou průbojní, mají chuť dělat věci jinak. V Mladé frontě jsou redaktori, kteří v životě neměli v ruce foťák, nikdy nedělali jinou práci, než že něco psali a maximálně si něco nahráli na diktafon. My chceme to po našich lidech, aby uměli fotit a zároveň uměli dělat videa, aby z nich uměli sestříhat pěkný záznam na web atd. Zkrátka aby byli multimediální, proto jsme je vybavili takovými mobily, aby i mobilem šel udělat kvalitní záběr nebo fotka.

Je jasné, že lidi, kteří s tím nemají zkušenost, budou mít ze začátku strach, do jakého vydavatelství jdou, co to bude obnášet, a to zdaleka není všechno. Redaktor musí ještě být schopný komunikovat s komunitami a komunita je cokoli, houbaři, rybáři, myslivci, dobrovolní hasiči, a redaktor musí mít fištrona. Když redaktor někam přijede, musí vnímat, jaká komunita tam žije, musí s ní navázat kontakt a přimět ji, aby na našem webu dokázala žít.

My chceme komunitám zakládat jejich vlastní weby, takže se tam najdou a budou moci komunikovat na našem portálu. Je to možná smělý cíl, ale věříme, že to vyjde. A když se ptáte, co jim nabízíme navíc, je to především komplexnost, že budou mít web vedle těch houbařů a rybářů, protože samostatně jsou jen malá komunita.

Navíc naše stránky dělá stejný člověk, který vytvořil webové stránky Olomouckého deníku, které jsou podle lidí z branže jedny z nejlepších v republice, co se regionální žurnalistiky týče, asi nikdo nemá propracovanější web v kvalitě zpracování informací. Takže když budu online a budu chtít něco vědět, co se děje

v regionu, určitě budu na webu Deníku, ale budu rád, když se to časem změní a budu moct doporučit spíš naše stránky.

Kromě centrální adresy Olomouc-střed, máme na webu další městské čtvrti, takže se tam najdou Holice, Hodolany, Nové sady, každá ulice a městská čtvrť. Kromě toho taky zvažujeme, že bychom spustili speciální weby pro největší komunity, které v Olomouci jsou – je tu nejvíc sportovních fanoušků, takže možná otevřeme web Sigmy Olomouc, ale hlavně chceme vytvořit univerzitní web. Samozřejmě nebudeme dávat prostor, aby se tam mhlí osočovat lidi, ale budeme chtít dát prostor ke kvalitní debatě.

Kavárna je to, co doposud nikdo neudělal, jediný známý pokus je někde z Ameriky, kde propojení redakcí a kaváren funguje, ale to znám jen z doslechu. Ale to co se snažíme vytvořit tady je to, že čtenáři k nám přijdou, dají si kafe a sedí a přemýšlí, co by nám rádi sdělili, přemýšlí o svých problémech tom, jestli jim můžeme pomoci. A pokud ano, tak si zavolají redaktora, který má na starosti dopravu, ten si přisedne, popovídá si se čtenářem. A my jsme rádi, že nám čtenář přinese téma, i když ne každé téma je nosné a dá se zpracovat. Ale i my jsme byli při rozjezdu rozpačití, jestli nám sem ti lidé budou chodit a jestli to bude fungovat. Jak budou naši redaktoři reagovat na to, že tu budou sedět a pracovat mezi kavárenskými hosty? Bude to jejich práci hodně rušit, nebo si na to zvyknou? Pořád je tu spousta problémů, někdo z kavárny může mluvit na naše lidi, oni nemusí vědět, že na ně mluví, potom to vypadá, že ho mají na háku. Když chceme mít otevřené dveře do kavárny, aby se sem lidi přišli podívat, tak redaktoři říkají, že je jim zima. Je to o kompromisech a o tom, že teprve hledáme všechny problémy, které se mohou vyskytnout, abychom je vyřešili.

Kavárna nicméně něco stála a my musíme dbát na to, aby se nám vracely investice, nebo by mělo třeba v budoucnosti dojít k tomu, že nám kavárna bude vydělávat a dotovat nějaké nové rubriky. To je otázka budoucnosti, ale abychom to dokázali, museli jsme ještě víc propojit kavárnu a obsah novin, tak jsme to udělali tak, že se snažíme komunitu zaujmout i programem, děláme různé besedy, zveme zajímavé hosty, z toho, co se za poslední čtyři měsíce podařilo, bych jmenoval návštěvu Bolka Polívky, operní zpěvačky Evy Urbanové, různé zajímavé lidi, na které přišli různí zvědavci. Navíc se do ní příliš lidí nevejde, tak byli rádi, že toho člověka mají de facto pro sebe, pět metrů od sebe a můžete mu položit otázku a on na vás reaguje.

To jsou akce se známou osobností, potom děláme užitečné akce, jako když jsme pozvali pana Brázdila, který tu dlouho jezdí se sanitkou a zachraňuje lidi, Ten byl schopný popovídat o tom, s čím se setkal v terénu, jaké jsou nejčastější chyby při oživování a jak má vypadat první pomoc. Lidi dvě hodiny seděli s otevřenými pusami, ptali se a na konci dostali certifikát, protože on je to naučil. A takhle chceme být lidem užiteční a hledáme nápady, koho bychom mohli přivést.

Není to o tom, že bychom na každou akci museli mít plný sál, my nevybíráme vstupné, takže je nám to celkem jedno, jestli přijde deset, nebo padesát lidí. Je logické, že budeme rádi, když si dají nějaké to kafe, protože nám zase trochu

pomůže, abychom viděli, že kavárny mají smysl. Ale má to být hlavně pro naše stále hosty, kteří si zvyknou na to, že každý týden je nějaký program. V novinách máme na třetí stránce po boku lištu a v ní je napsáno, co budou příští týden naši čtenáři moci spatřit v naší kavárně. A to je právě kámen úrazu, jestli dopředu nevymyslíme program dobře a nezveřejníme ho dostatečně dopředu v novinách, ale třeba jen na webu, který teprve začíná, lidi nepřijdou, protože se nedozví, že třeba přijede Tomáš Berdych.

Když jsme na začátku představovali náš projekt podnikatelům z Olomouce, tak okamžitě měli zájem nejen díky Romanovi Galo, který umí lidi nadchnout, ale může za to i PPF, která má takový možná až moc kouzelný význam, jako že když to dělá PPF, tak to bude dobré. Já bych třeba byl opatrnější, ale oni snad vsadili správně. A když se dnes kouknete do našich novin a srovnáte to s jinými regionálními novinami, asi uznáte, že inzerce máme nejvíc. Asi máme štěstí, obzvlášť v dnešní době, kdy je krize a inzerenti zvažují, jestli peníze dají, nebo nedají.

DISKUZE

Vidíte konkurenci v Sedmičce, která vlastně dělá něco podobného? Navíc je zadarmo.

To je právě ono. Jestli v nich vidím konkurenci, samozřejmě musím, protože kolegyně přes inzerci se se Sedmičkou potýká nejvíc, protože se inzerenti nejčastěji rozhodují, jestli dají reklamu k nám nebo do Sedmičky. Musíme je brát jako konkurenci, i když já jim tak trochu i fandím, protože tam pracuje spousta našich kolegů z předchozích zaměstnání, ale logicky přeju větší úspěch nám. My jsme trochu na jiném poli, protože vydáváme hyperlokální média a Sedmička je zaměřena krajsky, což je myslím, trochu její problém do budoucna a taky pro inzerenta. Který chce oslovit, co nejširší skupiny a tam se jim to nemůže podařit. Taky je to poznat na počtu inzerátů. Ale musím přiznat, že když jsem se minulý čtvrtek do Sedmičky podíval, líbila se mi hodně, protože je graficky dobře udělaná a protože zrovna v tom čísle použili neotřelé postupy a zpravodajství bylo pěkné. Ale měl jsem to přečtené asi za čtyři minuty a neměl jsem se k čemu vrátit. Takže si myslím, že lidi ji berou proto, že je zadarmo. Kdybych ale porovnával užitečnost informací, které Sedmička přináší a které se snažíme přinášet my, Sedmička nemá možnost jít do takové hloubky už proto, že vychází v celém kraji, aby byla užitečná pro regionálního čtenáře. Může být užitečná v jednom nebo ve dvou tématech, které ale máte za čtyři minuty přečtené a máte pocit prázdnoty. Obsahuje spoustu textů, které jsou převzaté z jiných médií, oni mají veliké nakladatelství, takže tu použijí něco ze svého časopisu pro ženy, pro muže, z receptářského, takže to působí dojmem naplněnosti, ale když si chcete vybrat věci, které se vás bezprostředně týkají, a nejde jen o odpočinkové čtení, tak jich najdete hodně málo.

Je u vás cena inzerce v porovnání se Sedmičkou vyšší, nebo nižší?

My nabízíme okresní zásah, oni nabízejí krajský zásah, navíc ceny nemáme pevně stanovené, Sedmička je schopná jít na desetinu ceny, když to řekneme na rovinu, je schopná začít na 1000 Kč a skončit na stovce.

Konkuruje vám Týdeník Kroměřížska? Ten je také dost regionální.

Já si nemyslím, že by nám konkuroval Týdeník Kroměřížska, protože je to de facto tak, že mi konkurujeme jemu. Musíme uznat, že tu byl první, měl opravdu výbornou čtenost, snad sedm až osm tisíc výtisků každý týden. A my jsme šli do toho s tím, že se pokusíme z toho trhu něco ukrást a náš původní předpoklad byl, že to bude asi čtvrtina trhu a my jsme se dostali na polovinu. Momentálně jsme stejně silní jako Týdeník Kroměřížska, což je pro nás perfektní vizitka. Ale hlavně za námi do kavárny chodí lidi a říkají, jak jsou šťastní, že tam jsme, protože s Týdeníkem Kroměřížska vlastně neměli na vybranou, kvůli tradici atd., ale že jim přitom vadí, jak je propojený s místními podnikateli. Taky že to nejsou noviny, které by šly za čtenářem, ale za zájmy několika skupin. Ne že by byl prošpikovaný jen špínou, ale občas se v nich objevují věci, které jsou tak trochu proti lidem. Ale úctyhodné na Týdeníku Kroměřížska je to, že když jsme přišli na trh, tak nemávlí rukou, co to bude za projekt. Vzali to nesmírně vážně

a začali se zamýšlet nad tím, co vlastně přinášejí, jak to dělat a pár věcí zkopírovali od nás a dá se říct, že ukázalo, že chtějí bojovat, což mi samozřejmě taky. Ale pozitivní je, že nás začali brát jako svou konkurenci.

Když jdete do regionu, kde už existují nějaké malé regionální deníky nebo týdeníky, počítáte s tím, že je zlikvidujete, zkusíte někoho přetáhnout k sobě, nebo počítáte s tím, že prostě založíte novou redakci a třeba je časem vytlačíte?

To je v podstatě taková kompilace všech postupů. Logicky když někam jdeme, Kroměříž je třeba dobrý příklad, protože tam tradičně vychází dost silný týdeník, budeme počítat s tím, že silnému protivníkovi musíme něco sebrat, ale nečekáme žádný velký úspěch. Víme, že to bude velká spousta práce, protože lidi jsou všude konzervativní a málokdy jim stačí říct, ať jdou k nám, že budeme dělat lepší noviny. Většinou jdou na to pivo a potom teprve zjistí, že mi v novinách nabízíme alternativu, která je pro ně schůdná. Ale zlikvidovat je? Obchodně pro nás možná bude nejlepší, když tu ty noviny nebudou a my zhltneme celý jejich trh a budeme mít všechny inzerty a budeme bohatí. To je pěkná představa, ale to se nikdy nepovede.

Samozřejmě, že když víme, že je někdo dobrý novinář a byl by přínosem pro náš tým, tak ho oslovíme, nabídneme mu standardní podmínky, nijak nepřepláčíme a nepřetahujeme za každou cenu. U nás jsou jasné stanovené podmínky, za kolik pracují redaktori, grafikové, do kterých se člověk buď vleze, neb nevleze. V Kroměříži se nám tedy podařilo přetáhnout kolegyni na inzerci, která dokáže přitáhnout spoustu podnikatelů z Kroměřížska a přivést je k nám a je schopná i inzerát aplikovat tak, aby opravdu zapůsobil.

V jaké atmosféře proběhlo přetahování pracovníků tady v Olomouci?

Přiznám se, že jsem nakonec trochu podlehl situaci a nebyl jsem úplně fér. Když jsem se rozhodl, že v deníku skončím, tak jsem řekl, že vím, že spoustu lidí si budu chtít odvést s sebou, ale nebudu jim dávat nabídky dřív, než odejdu. Jenomže v té době odcházela spousta lidí i do Sedmičky a ti začali okamžitě házet lasa, ještě když pracovali v Deníku. A já pak slyšel, že ten a ten je domluvený, aniž by slyšel konkurenční nabídku, tak jsem si řekl, že budu muset taky začít, což považuju za nefér a byl bych nerad, kdyby se to dělo mně. Ale jakmile jsem začal rozhazovat sítě, lidi se začali chytat, protože v Deníku nebyla dobrá atmosféra, a není dodnes, a lidé, kteří něco uměli, se snažili odejít a nebylo jim jedno kam. V Deníku to určitě nezpůsobilo nadšení, ale trochu se s tím i počítalo, protože se na tomhle trhu lámal chleba, dodnes láme a ještě bude, až přijdeme se Sedmičkou do regionů, kde ještě nejsme. Navíc lid za tím vidí jen peníze a myslí si, že PPF znamená velké platy, to jsou potom trochu zklamání, když zjistí, že platíme skoro stejně jako v Deníku nebo Sedmičce, ale zase nabízíme komfort, který tam nemají.

Ten komfort znamená, že pracují v kavárně, kde na ně všichni koukají?

To se týká především vybavení. Když náš redaktor dostane telefon na dvanáct nebo patnáct tisíc a potom s ním přijde na oběd s kolegou s Deníku, který má nějaký ten korunový přístroj, který nefotí, už to způsobí ur-

čítou závist a zaměstnanci to považují za jistý komfort. My jim ty telefony nedáváme proto, aby s tím ohromovali kolegy, ale aby dosáhli nějakého užitku, ale i tohle funguje. Ale opravdu neznámá, že když jde o PPF, tak jsou tu vysoké plat, mrhá se penězi a lidi se tu mají jako v bavlnce.

Když jste pracoval v Deníku, tak se zrovna přecházelo z toho velkého formátu na ten údajně modernější sešitový. Rozmýšleli jste si formát u naší adresy, nebo jste už předem chtěli tenhle velký formát?

Když jsme měnili formát Deníku, tak jsme si to pěkně schytali, protože lidi jsou konzervativní, to byl opravdu problém a každý den jsme měli telefonáty, proč jsme to udělali. Co se týče naší adresy, těch možností, jak dělat noviny, byla spousta, nakonec ale stejně vyjdete z toho, vám nabízí tiskárna, kterou zvolíte. My jsme museli zvolit takovou tiskárnu, aby byla dostupná pro všechny naše regiony, dost rychlá, protože potřebujeme uzavěrku v neděli kolem půlnoci, abychom do čísla dostali všechny sportovní výsledky, protože na nich vydavatelství staví, proto vydáváme noviny v pondělí, kvůli aktuálnímu dění ve sportu, protože to je jedna z nejširších komunit, která si naše noviny bude kupovat. O formátech jsme přemýšleli, ale v momentě, kdy jsme se domluvili s Moravskou typografií, jsme vzali formát, který je schopna nabízet. Nevylučuju, že do budoucna, jak budeme růst, logicky nebudeme tisknout v jedné tiskárně a nebudeme všude v republice vycházet ve stejný den kvůli kapacitním důvodům. Potom je otázka, jak je sladit, aby všechny měli stejný papír, barvu, řazení, bude to oříšek. V našem nakladatelství se uvažuje, a nevím, jak je ta úvaha daleko, že bychom zakoupili malé ofsetové tiskárny, kde bychom si tiskli sami. Jsou to borovské investice, ale vyplatilo by se to. Tak uvidíme, jestli je tohle cesta do budoucna mít v každém kraji svou tiskárnu.

Myslíte si, že se v budoucnosti můžete vyrovnat velkým celoplošným deníkům a jejich velkým tématům?

Je otázka, jestli lidi chtějí, nebo nechtějí číst, a další, jestli chtějí číst ty velké věci, politiku, kterou jsou hodně znechuceni. A když jsme přemýšleli, jak před volbami nejlépe zpracovat politiku, došli jsme k názoru, že nejlepší způsob, jak ji zpracovat, je úplně se na ni vykašlat, protože tak nebudeme lidi prudit. A dnes už to tak dělá spousta médií a politici se vyjadřují především prostřednictvím inzerce. Ale to, že jsou lidi znechuceni politikou, neznámá, že by si nechtěli číst velká témata, a dokonce ani nebudou znechuceni, když uděláte něco podobného jako nedávno Mladá fronta, když objevila, že si milionem zaplatíte lobby v parlamentu. Takové případy budou lidi rádi číst a budou je zajímat, bohužel se jich moc nevyskytuje, stejně jako se v České republice nevyskytuje moc novinářů, kteří by byli schopni to napsat. Ta profese je spíš o drobné nenápadné práci, která potom přinese těch tisíc kliků na webu. Navíc v deníku se moc velkých kauz dělat nedá, kvůli nedostatku času, proto snad ani Deník nikdy žádnou velkou kauzu neměl, protože to ani není jejich ambice. A když jsem tam pracoval, ani jsem se do velkých kauz nepouštěl. Já bych chtěl, aby naše vydavatelství jednou dělalo kauzy, i když si teď nedovedu při tom rozběhu představit, jak by to redaktoři udělali.

Pro nás jsou velké materiály takové, se kterými jsme začínali, a to byla oprava. U gymnázia Hejčín je taková malá křižovatka, a když tam chce

někdo projet ve špičce, tak stojí třeba dvacet minut a koumáci našli zkratky, jak se té křižovatce vyhnout, to ale zase vadí lidem, kteří v té ulici bydlí. Vadilo to řidičům, chodcům a obyvatelům přilehlých ulic a my jsme spolu s magistrátem a dopravním inspektorátem zpracovali materiál a navrhli řešení, které by vyhovovalo všem. Byli jsme užiteční, měli jsme z toho dobrý pocit a situaci to částečně vyřešilo, i když ne úplně. A takhle bychom chtěli do budoucna postupovat, že minimálně každý náš otvůrka se bude snažit někam něco posouvat a být pro lidi užitečný v tom, že ve výsledku ty věci změní.

Máte odhady, kolik výtisků je možné prodat?

My to máme úplně přesně, myslím, že v České republice jde deset milionů prodat. Počítáme s tím, že se říká, že jedny noviny čtou tři lidi, tak když vydělíme populaci Olomouce, plus přilehlé obce, tak je to nějakých 160 tisíc lidí, to bychom měli zasahovat nějakých 45 tisíc domácností a z nich si to samozřejmě nepředplatí každá. Když budeme mít nějaký 30% zásah, tak jsme na 15 tisících, a to je podle mě nedosažitelné, protože Deník prodává nějakých 2 tisíce kusů denně. My to počítáme týdně, náš cíl je nějakých 4 až 4,5 tisíc týdně a z odhadů to vypadá, že se dostaneme na 6,5 tisíc. S pivem jsme byli na 7,5 tisících, teď to trochu klesá, odpadají pivaři a zůstávají ti, kteří opravdu chtějí noviny.

Má-li se do příštího roku otevřít 84 redakcí, největším problémem bude sehnat lidi. Jak to budete dělat?

To je otázka, na kterou nedokážu odpovědět úplně stoprocentně, řeknu, jak jsem to dělá a jak si myslím, že to budu dělat dál, ale možná vymyslíme nějaký další figl. Já jsem v oblastech Olomouc a Kroměříž jako doma, takže tu bylo snadné sehnat lidi. V Olomouci to bylo hodně snadné, protože jsem věděl, kdo je v čem dobrý, akorát jsem špatně odhadl pozici šéfredaktora. Když Jitka Pavlíková začala v téhle pozici, byl jsem přesvědčený, že to zvládne, a po měsíci se ukázalo, že ne, a byl jsem hned po měsíci nucen řešit nepříjemnou situaci a měnit šéfredaktora. Je jasné, že se občas v personálním výběru utnete, ale tady bylo, kde brát a pořád je kde brát, v Olomouci problém nebude stejně jako ve všech velkých městech. Problém bude v menších městech, jako je třeba Kroměříž, kde jsme sice věděli, že lidé z Deníku budou mít ambice přejít někam jinam, protože Deník tam nefunguje, a to skoro vůbec, zaprvé kvůli velké konkurenci Týdeníku Kroměřížska, ale taky proto, že nikdy marketingově neudělal nic, proto, aby se prodával, takže ho lidi berou ze setrvačnosti, ale odezva je minimální. A pokud vím, VLP zvažuje, že kroměřížskou verzi zruší a bude dál vydávat zlínskou verzi, jak to kdysi dělali.

Lidi měli chuť do toho jít, když slyšeli, o čem to, takže jsme z Deníku přivedli asi dva lidi, „sportáka“ a momentálně šéfredaktora. A tam jsme si ověřili, že když vezmeme „eléva“, Ondra Holubec je pětadvacetiletý kluk, který vystudoval v Brně žurnalistiku, je to lepší, než když vsadíme na sice zkušené lidi, kteří už ale mají své návyky a třeba z Deníku jsou zvyklí dělat věci po staru a my potřebujeme lidi, kteří jsou nadšení, neváhají cokoli udělat a mají pořád otevřené oči. Ti lidé musí deklarovat snahu a brát noviny za vlastní, jako by je vydávali sami a chápat to tak, že je i jejich zájmem, aby do kavárny chodili lidi a kavárna prosperovala. Takže

se snažíme budovat motivační systém tak, že když jsou dobré tržby, mají něco pěkného navíc v výplatě a když to nefunguje, tak aby i oni pocítili, že někde je chyba.

Ve zbytku republiky nábor ve velkých městech nebude problém, potom v menších to bude horší a v malých týdeníkových městech to bude opravdu zlé. Tam zvažujeme, že bychom spolupracovali s personálními agenturami, které nám ty mozky budou hledat, ale naše zkušenost je taková, že člověk, který není z branže, musí projevovat velkou snahu, aby pochopil, co vlastně chceme. Ten, kdo má nějaký základ, ať už ve formě studia nebo nějaké stáže, je pro nás zlatý, my už si ho potom pro své účely vymodelujeme. Akorát to nesmí být ten člověk, který už má tu dvacetiletou praxi, protože je to s ním potom složité. Budeme sázet na mladé lidi, kteří chtějí pracovat, nemají moc velké závazky, je jasné, že maminka se čtyřmi dětmi té práci nebude schopná dát tolik jako čtyřadvacetiletý kluk po škole, který nemá jiné zájmy. Není to žádná diskriminace, každý má zkrátka své dimenze a my se potřebujeme dostat k tomu, aby ti lidi byli pro nás co nejvíce prospěšní.

A v malých městech spoléháme na externisty, kteří zato dostanou poměrně slušnou odměnu, ale předpokládá se, že to dělají, protože chtějí. Do budoucna chceme vyškolenovat vlastní lidi z malých měst a k tomu má sloužit Futureroom, kde se během týdne naučí základy, tak že to nebude tak strašné, jako když přijdou z ulice. Bude to dlouhodobá práce s těmi lidmi a já se trochu obávám, že to bude znamenat nárůst naší organizační struktury, protože na vyškolení a uhlídání patnácti lidí už nebude stačit jen šéfredaktor, ale bude to potřebovat dalšího šéfredaktora.

Na titulní straně je napsaných čtyřicet vesnic. Znamená to, že v každé vesnici máte někoho, s kým komunikujete?

Ano, my se snažíme, aby v každém čísle byla alespoň jedna zmínka o každé vesnici, aby to ten člověk snadno našel a vzal noviny za své. Abychom to tak mohli udělat, musí se v obci něco stát, třeba i nějaká svatba nebo to, že knihovna změnila otevírací dobu. K tomu by nám měl do budoucna pomáhat náš web, na který by spolupracovníci z každé z těch větších obcí měli každý den přispívat dvěma zprávami. Ale ne ve všech obcích máme spolupracovníky, kteří jsou schopní ty zprávy posílat, a nevypadá dobře, když si otevřete web a na něm je týden stará zpráva. Až budeme mít spolupracovníky zapálené stejně, jako jsme my, tak to bude mít ten smysl, v novinách je prostoru dost a na webu ještě víc. Ale mít ty spolupracovníky je k nezaplacení. My jim tedy nedáváme tak moc, dáváme jim jakýsi příspěvek nebo mu zaplatíme internetové připojení, to stojí třeba čtyři sta na měsíc. Stojí za to začít spolupracovat s kýmkoli.

Děláte hyperlokální žurnalistiku, takže ty noviny musíte dostat do všech vesnic. Jakým způsobem vám teď funguje distribuce, budete to měnit?

Změnit se to musí, protože distribuce v zásadě nefunguje. My jsme zvolili řešení, které nám přišlo nejpohodlnější a nejužitečnější, a to Českou poštou. Jenže jsme zjistili, že Česká pošta je ta prohnaná organizace, že se nemůžeme spolehnout, že nám doručí noviny v pondělí dopoledne, oni nám je nosili třeba až ve středu. Nemůžeme se spolehnout na to, že nám je

vůbec doručí. A taky ty noviny klidně nechají trčet za schránky, takže jsme tento týden, že noviny, na kterých je napsané jméno předplatitele někdo po městě prodává, protože je ukradl ze schránky a chce na tom vydělat. A i když ta cena novin není vysoká, tak to tak nemůžeme nechat, protože jde o trestný čin.

Ale našli jsme distributora, který je shodou okolností tady z Chomoutova, který distribuuje nedělní Blesk na benzínky a je schopný nám garantovat, že tu zakázku bude schopný dělat. Ale určitě s tím budeme něco dělat, protože máme spoustu nespokojených zákazníků a na těch vesnicích je to obzvlášť problém, protože když se poštačka špatně vyspí, tak ty noviny nevezme a lidi si pro musejí jít sami na poštu. Takže předplatné je v tomhle teď trochu kontraproduktivní, pokud jede člověk do města a chce si nás koupit na stánku, tak má šanci padesát na padesát, že trefí správný stánek. Ale v tom určitě máme velké rezervy a do budoucna s tím musíme něco udělat, protože cílem je spokojený zákazník. A my musíme převzít zodpovědnost, protože my jsme si vybrali Českou poštu a tak to musíme napravit, aby distribuce pro zákazníka fungovala.

Kolik lidí máte v jednotlivých redakcích dohromady?

My se teď v tom zkušebním období snažíme vytvořit nějaké standardy, abychom příští rok mohli říct, že v té a té lokalitě hledáme tolik a tolik lidí. V Olomouci je to hodně podobné jako v Kroměříži, ale liší se to těmi týdeníky na víc. V Olomouci děláme jeden týdeník Naše adresa Olomouc, Kroměříži děláme tři Naše adresa Kroměřížsko, Holešovicko a Bystřicko. V Olomouci máme šest lidí, tedy šéfredaktora, dvě redaktorky, jednoho „sportáka“ a jednoho „webaře“, který ještě funguje jako redaktor, a jednoho grafika. Potom je tu obchodní zástupce a počítáme k tomu lidi za barem, což jsou většinou dva lidi, a k tomu brigádníky, kteří nám pomáhají, ať už v terénu nebo s úklidem, ale těch zaměstnanců je v zásadě šest, a to jak v Olomouci, tak v Kroměříži, kde se k tomu počítají ještě externisté, kteří u nás pracují na poloviční úvazek, ačkoli nejsou zaměstnanci, a ti jsou dva. A v Kroměříži bychom do budoucna chtěli obsadit ještě jedno místo editora.

JAK SE PLNÍ ZAHRANIČNÍ STRÁNKY V ČESKÝCH NOVINÁCH

WASCHOVÁ CÍSAŘOVÁ, LENKA

Co je lokální a regionální tisk? Externí charakteristika se odvíjí od oblasti distribuce, to znamená, že je geografická. Ačkoliv tištěná lokální a regionální média se vzájemně prolínají a tvoří v podstatě jeden celek (v průběhu času mohou lokální média přecházet v regionální a naopak), můžeme je odlišně charakterizovat.

Lokální tisk je vydáván na menším území, jako jsou obce, města, okresy, a regionální tisk se týká územních větších než okres a území kraje.

Dále může být např. zpravodajský tisk členěn podle periodicity na deníky a týdeníky (což je u zpravodajských periodik maximální doba periodicity).

Do svého výzkumu jsem zařadila pouze placená regionální a lokální média, protože jedním z hlavních rysů charakteristiky deníků je jejich prodaný náklad, který není u novin rozdáváných zdarma měřitelný a i celá výroba takových periodik se řídí jinými redakčními pravidly, než je tomu u placených novin. A zahrnuty byly také jen noviny vydávané soukromým vlastníkem, což jsou kromě veřejnoprávních médií u nás samozřejmě všechny, ale vedle nich ještě existují obecní, městské či krajské zpravodaje, kterých se výzkum netýkal, protože jsou spíše záležitostí PR městských rad, než nezávislá objektivní média.

A ve výběru nebyla ani žádná reklamní periodika, tedy žádná, která obsahovala méně než 60 % zpravodajského obsahu.

Systém regionálních médií před rokem 1989 byl celkem stabilní, což znamená, že periodika, která u nás vycházela v roce 1960, vycházela i v roce 1989. K proměnám subsystému regionálních médií tedy nedocházelo s výjimkou drobné změny v souvislosti se změnou územně-správního členění krajů v 60. letech. Všechna média byla vlastněna státem, což zaručovalo jejich stabilitu, prodaný náklad nebyl charakterizován tím, jakou čtenářskou obec chce médium oslovit a jakou oslovuje, ale byl ovlivňován přiděly papíru, které byly jednotlivým vydavatelům poskytnuty pro vydávání svého periodika. Příděly se řídily podle důležitosti periodika pro komunistickou stranu a její orgány, největší přiděly proto mohlo mít Rudé právo na krajské deníky, zbyla poměrně menší část, od čehož se odvíjel počet kusů, které byly vydávány.

Druhým faktorem byl tzv. povinný odběr, tedy, že jednotlivci i instituce museli odebírat denní tisk, a to většinou orientovaný na oblast zájmu, povolání nebo bydliště čtenáře. Dále měl vliv na podobu periodik dozor nad tiskem, který vykonávaly český, slovenský a federální úřady nad tiskem, což byly tři dozorové orgány, které měly vliv na to, co se v periodikách objeví. Proto nelze mluvit o kontinuálním vývoji jakéhokoli média od svého vzniku po dnešek v našich

podmínkách, protože vliv, jaký měl bývalý režim, byl tak silný, že jsou čísla nesrovnatelná.

Po roce 1989 nastala tzv. strukturální transformace, během níž se média proměnila, přešla k demokratické politice a tržní ekonomice. Strukturální transformace, ale obecně jakýkoli vývoj médií, se dá nahlížet s různých úhlů pohledů – politicko-ekonomický, socio-kulturní nebo technologický pohled.

Klíčovými oblastmi, ve kterých se média proměnila, nejprve došlo ke změně regulace, v souvislosti s tím došlo k privatizaci vlastnictví a následně potom změna koncentrace vlastnictví.

Všichni analytici vývoje médií po roce 1989, a není jich mnoho, paradoxně se jedná především o odborníky ze zahraničí (proto v ČR neexistuje česká kniha o strukturální transformaci českých médií, zatímco v USA jich vyšlo několik), se shodují na tom, že problémem strukturální transformace a dnešních médií byla euforie vedoucí k liberálnímu chápání médií, tak je to vždy, když je kyvadlo příliš vychýlené na jednu stranu, tak se potom rychle posune do opačné extrémní polohy. Tedy zatímco před rokem 1989 byla regulace médií maximální, po roce 1989 regulace byla minimální a nastupovala velmi pomalu. Až do roku 2000 reguloval tištěná média tzv. tiskový zákon, Zákon o vydávání periodického tisku, který byl pouhou novelou zákona z 60. let. Došlo k tomu z důvodu historického vývoje, kdy se naše politická reprezentace rozhodla, že po vzoru některých západních zemí bude mít jeden tzv. mediální zákon, který bude regulovat všechny typy médií, to znamená jak tištěná, tak audiovizuální.

Nicméně právě proto, že televize je významným mocenským nástrojem, politická reprezentace devadesátých let se nikdy neshodla na tom, jak by onen mediální zákon měl vypadat. Důsledkem toho bylo, že ten zákon nikdy nevznikl a tím ty speciální normy, které by regulovaly, rozhlas nebo tisk vznikaly velice pomalu.

Pozdní nastavení norem a jejich liberální přístup ovlivnil to, že u nás proběhla tzv. spontánní privatizace, která byla v případě médií velmi specifická, Někteří o ní mluví jako o legální krádeži, jiní jako o prostém převzetí. Tato privatizace probíhala tak, že přišel jiný vlastník, domluvil se s redakcí, tiskárnou, distribucí na nějakém konkrétním titulu, to probíhalo jak na regionální, tak na celostátní úrovni, o privatizaci Mladé fronty bylo napsáno spousta knih, a tento nový vlastník de facto převzal všechny součásti starého vydavatelství, aniž by je od stávajícího vydavatelství koupil.

Takže začaly vycházet noviny, které mnohdy měly přídomek „nový“, v Plzni například místo tradičního regionálního deníku Pravda začala vycházet Nová pravda, ve které pracovali stejní redaktori, tiskla ji stejná tiskárna, distribuovali ji stejní distributoři. Původnímu vydavateli nic jiného nezbyvalo, protože neměl žádný z výrobních nástrojů, které pro vydávání potřeboval, a proto se časem s novým vlastníkem domluvil na nějakém pronájmu a odkoupení kanceláří, techniky... Těch příběhů privatizace, jak se o tom často mluví, když byly především české lokální noviny přebírány německými majiteli, se vyprávělo a vypráví dodnes spousta, například když přijeli majitelé z Pasova a pro každého redaktora měli v obálce sto marek, což v roce 1991 byly nevídané peníze, a všichni redaktori začali nadšeně pracovat pro nový deník. Z dnešního pohledu jsou to úsměvné historky, nicméně jsou důležité pro pochopení toho, jakým směrem se tato média vyvíjela.

Spontánní privatizaci následoval spontánní vývoj vlastnictví vedoucí ke koncentraci, tedy k tomu, že na trhu začalo být méně vlastníků, kteří vlastnili, čím dál tím více stejných typů médií, to znamená, že docházelo k jisté horizontální (pokud majitel vlastní např. Olomoucký, Brněnský a Ostravský deník) a vertikální (pokud majitel vlastní různé úrovně výroby jako je redakce, tiskárna, distribuce...) koncentraci v médiích.

Existoval sice zákon o ochraně hospodářské soutěže, který tomu měl zabránit, a Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, který měl rozhodovat o tom, jestli jeden vlastník smí mít všechny tyto tituly. Jejich první rozhodnutí z roku 1993 znělo, že ne. Všechna další (dvě) rozhodnutí, která o koncentraci vlastnictví úřad proslovil, zněla, že ano. Změnil se tedy způsob posuzování a rétoriky úřadu, takže už toto hromadění nebylo právně postižitelné a vydavatelství, která se rozhodla vlastnictví koncentrovat, měla volnou ruku.

To vše vedlo k periodickým úvahám o konci českého tisku. V roce 1993, když přišli pasovští vydavatelé do Čech, v ostatních médiích vycházely titulky typu: Němci obklíčili Prahu (článek o tom, jak němečtí vlastníci koupily regionální deníky ve středních Čechách). Příchod zahraničních vlastníků vyvolal celkem silné vášně, nikdy se ale nestalo, že by někdo přímo spočítal, jestli u nás k nějaké koncentraci vlastnictví dochází, k jaké a jakou roli u nás zahraniční vlastníci hrají, ačkoli se o tom hodně mluvilo.

Dnes je patrné, že k silné koncentraci vlastnictví dochází, že u nás existuje vlastník, kterého můžeme považovat za monopolního, jehož vliv na trhu naprosto dominantní. Tím je vydavatelství Vltava-Labe-Press, vydavatel deníků, po celé republice, které se dnes profilují jako regionálně mutovaný celostátní deník. Toto vydavatelství je právě vlastněno pasovskou skupinou Verlagsgruppe Passau, která k nám pronikala už na začátku devadesátých let a na základě již zmíněných procesů využívala všechny možnosti, které zmatený a nekoordinovaný domácí mediální trh nabízel.

Ke koncentraci vlastnictví docházelo v několika vlnách. Do roku 2000 u nás vznikla síť Deníky Bohemia, kterou vlastnilo vydavatelství Vltava-Labe-Press, což byly hlavičkové regionální deníky ve všech okresech České republiky, a vydavatelství si u nás vydobylo naprosto dominantní pozici. K výraznému zlomu došlo mezi lety 2000 a 2001, kdy fúzovali ostatní lokální a regionální sítě, které se spojily do velkých sítí – české a moravské, které se postupně budovaly přibližně do roku 2006. Na Moravě byly krajské deníky silnější než okresní, takže se vybuodovala síť, která má dnes pokrytí celé České republiky, a dokonce v některých velkých městech, jako je Karviná nebo Havířov, vycházejí i deníky dva.

Dnes pokud chceme zjistit, jak tento subsystém vypadá, kolik je u nás lokálního tisku a kolik regionálního, nedozvíme se to. Existuje samozřejmě databáze tisku na ministerstvu kultury, z které zjistíme, že u nás podle jejich členění existuje omezení nějakých 2300 bitů, vždy bavím studenty tím, že podle evidence stále ještě vychází Rudé právo. Evidence je proto nefunkční, neaktualizovaná a pro to prvotní použití, tedy aby byl nějaký přehled, naprosto nepoužitelná.

Proto jsem se rozhodla dělat výzkum orientovaný na tuto problematiku a moje výsledky zní následovně:

V České republice vychází 132 lokálních a regionálních titulů, včetně titulů VLP. Tituly VLP z těch 132 vlastní 73 titulů, tedy jeden vydavatel má nadpoloviční většinu všech regionálních titulů.

Z těch ostatních titulů zastupuje lokální tisk (do úrovně okresu) 45 titulů, což je výrazně větší počet než u regionálního tisku, o kterém se ale mluví víc, protože se do té skupiny zapojuje i náhled na lokální tisk.

Okresní noviny (s nějakým přesahem do částí ostatních okresů, tedy pokud je daná oblast něčím specifická, např. Valašsko), které se do jisté míry věnují i okrajovým částem jiných okresů jsou čtvery. Ryze okresních novin (deníků, obdeníků a čtrnáctideníků, protože kromě VLP nikdo nevydává deník, v této oblasti má VLP naprostý monopol) vychází nejvíc, a to 30. Novin, které pokrývají oblast menší než okres (např. oblast Slovácka), je 10. Městské noviny (které měly v minulosti velmi silnou pozici) a lokální večerníky téměř zmizely, existují už jen jedny. Regionální tisk zastupuje 14 titulů a krajské noviny existují v současné době troje. Novin pokrývajících oblast větší než okres (popř. více okresů spojených kulturně nebo tradicí) je 11.

Vydavatelství je celkem 50, včetně VLP, takže můžeme říct, že 50 vydavatelství vydává 132 titulů, ale z toho 73 titulů vydává jedno vydavatelství. Potom existují v subsystému čtyři firmy, které můžeme označit jako řetězec nebo síť, tedy vlastníci více než jednoho titulu, ale druhý největší vlastník vydavatelství Povel vlastní pouze pět titulů, je tedy patrná ta disproporce oproti nejsilnějšímu vlastníkovi.

Abych dospěla k názoru, jestli je náš mediální trh koncentrovaný a má v něm opravdu někdo monopolní postavení, na což existují v teorii medií i indexy (hi a poměr koncentrace), což zahraniční literatura stanovuje jako možné výpočty toho, jak je trh koncentrován, a ty jsem aplikovala ve dvou oblastech. Ta první je do značné míry banální, tedy právě počet titulů, který ale nevypovídá tolik, jen to, že podíl VLP je více než 55 %. Relevantnějším ukazatelem je prodaný náklad a čtenost, přičemž údaj o prodaném nákladu je nejsměrodatnější číslo. Prodaný náklad jsem dokázala zjistit pouze u části zkoumaných periodik, takže procenta, se kterými jsem pracovala, jsou tzv. kvalifikovaný odhad, protože jsem měla více než asi 75% návratnost, dělala jsem dotazníkové šetření, dozvěděla jsem se ta čísla a z toho jsem extrapolovala čísla, která jsem neměla k dispozici. Řekněme, že ten kvalifikovaný odhad je velmi reálný.

Na základě kvalifikovaného odhadu má VLP 46,5 % a druhý největší vydavatel, který vlastní pět titulů, má podíl na trhu 4,52 %, opět se tedy ukazuje ta velká disproporce.

Existují i další ukazatele, které stanovují podíly jednotlivých vydavatelů na trhu, těmi jsou například čtenost, ale především příjmy z inzerce, což jsou údaje, které malé lokální noviny málo kdy poskytnou. Údaj o tištěném nákladu je ještě možné získat, protože je součástí účetnictví jako základ pro to, jaký je příjem z prodaných kusů, ale jejich čtenost většinou nikdy nikdo nezjišťoval a příjmy z inzerce nejsou u malých vydavatelů a malých titulů k dispozici. Jinak je tomu u celostátních titulů, na webových stránkách Unie vydavatelů denního tisku (www.uvdt.cz) lze najít všechny tyto údaje. Existuje také webová stránka ročenky Unie vydavatelů (www.rocenkaunievydavatelu.cz), na níž je možné najít právě tyto základní charakteristiky celostátní medií, což u malých vydavatelství není k dispozici, v oficiálních statistikách jsou pouze údaje o

titulech VLP, a to je také důvod, proč se ostatním titulům nevěnuje pozornost, protože nejsou ve statistikách vidět.

Po aplikaci všech indexů jsem došla k názoru, že náš mediální trh je momentálně silně koncentrovaný a VLP má monopolní postavení na trhu lokálních a regionálních médií.

Z hlediska periodicity jsou nejtradičnější deníky, těch je 50, mimo VLP titulů. Čtrnáctideníků je 6 a existují i 3 tzv. obdeníky, to znamená noviny, které vycházejí dvakrát až třikrát týdně, a jsou to většinou tituly, které se cítí navíc, než být týdeníkem, ale nemají dost peněz, abych vycházely jako deník.

Např. v libereckém kraji kromě deníků VLP žádné regionální nebo lokální deníky nevycházejí, v okrese Louny jich vychází víc. Tituly VLP mají monopol ve 27 okresech, nejvíc regionálních a lokálních titulů mimo VLP vychází ve střeďočeském, jihomoravském a jihočeském kraji.

Lokální a regionální tituly vycházejí především v menších městech, málokdy v krajských městech. Příčinou může být stoupající cena novin, která čtenáře donutí rozmyslet se, jestli bude kupovat celostátní, nebo regionální tisk (na rozdíl od minulosti, kdy bylo naprosto běžné, že lidé kupovali celostátní noviny a k tomu ještě tisk svého regionu). A je pravděpodobné, že ve velkých krajských městech dávají čtenáři přednost celostátním médiím, doplněným o krajské informace, jako jsou například krajské přílohy Mladé fronty.

Žádný lokální a regionální tisk nevycházel v krajských městech, dokud nezačala vycházet Naše adresa, která dnes pokrývá mimo jiné Olomouc, dnes snižuje absenci lokální konkurence VLP.

Dalším ukazatelem je tradice vydávání, teoretikové mluví o tom, že lokální a regionální tisk má dlouhou tradici, ale z mého výzkumu paradoxně vyplývá, že nejzastoupenější tituly jsou takové, které vycházejí deset až dvacet let, to znamená takové, které vznikly po roce 1989. Některé z nich samozřejmě navazují na nějakou dlouhodobou tradici, Jihlavské listy se chlubí tradicí od 19. století, ale vydávání bylo většinou přerušeno, například na druhé světové války nebo z politických důvodů v padesátých letech.

Prodané náklady takových lokálních a regionálních titulů samozřejmě v žádném případě nemohou soupeřit s náklady deníků VLP, ve výzkumném vzorku byly minimální prodané náklady sedm set až devět set kusů, představte si, že máte týdeník nebo čtrnáctideník a prodáte ho jen sedm set kusů. V současné době propadu zisků z reklamy, které se v těch malých nákladech uplatňují, je takový stav ekonomicky neúnosný. Také za tu dobu, během níž jsem se snažila přesvědčit všechny vydavatele v republice o vyplnění dotazníku, což už samo o sobě bylo náročné tím, že se o ně nikdo do té doby nezajímal, několik těch titulů skončilo. Takže znám sladkobolné historky, kdy jsme se s někým domlouvali, já jsem ho hledala za měsíc a bylo mi oznámeno, že příští týden vychází poslední číslo. Trh se samozřejmě proměňuje v souvislosti s ekonomickými vlivy a řekněme, že je proměnlivější a méně stabilní než oblast celostátních titulů, protože funguje především na zapojení různých nadšenců a investorů, kteří se snaží ten malý náklad financovat z různých jiných zdrojů, například když vydavatel vydává na zakázku nějaký oblastní zpravodaj a z vydělaných peněz platí své lokální nebo regionální noviny.

Ve vzorku ale figurovaly i tituly, které vycházely v kraji a měly prodaný náklad okolo 23 tisíc kusů, což už je slušné číslo.

V druhé části svého výzkumu jsem se zaměřila na dominantní organizaci na trhu, tedy na Vlada-Labe-Press, která má tradici od devadesátých let, takže se na ní dá velmi dobře sledovat, jak se v průběhu času vyvíjel její přístup k tomu, jak noviny vyrábí, jaké lidi zaměstnává, jakým způsobem vše organizuje. Základem byla otázka, jestli jsou tato lokální média ještě lokální, jestli ještě stále má nějaké vazby k lokalitě. Zjistila jsem, že nějaké vazby ještě má, ale ty se postupně rozpouštějí, dochází k některým procesům, ke kterým dochází i v zahraničí. Ačkoli u nás postkomunistická transformace probíhala specifickým způsobem, dnes už u nás působí podobné trendy jako v zahraničí. Ty trendy mají základ v penězích, jde o to, aby se vydavatelství uživilo. Dochází tedy k procesům, které odpoutávají lokální mediální organizaci od lokálního čtenáře. To, že vše souvisí s penězi, demonstruje postup VLP v okamžicích, kdy se ocitla v červených číslech, v takových okamžicích podniklo vydavatelství kroky k delokalizaci. Například centralizovalo výrobu – proč mít čtyřicet tiskáren ve čtyřiceti lokalitách, když vydává 73 deníků v jednotlivých okresech, když by stačila jedna velkokapacitní tiskárna v Čechách, na severní Moravě a na jižní Moravě? Jak je to i dnes. Dříve existoval ten lokální vztah redaktor-tiskař, redakce mnohdy sídlily v jedné budově s tiskárnou, takže pokud bylo potřeba posunout uzávěrky, nebyl problém cokoli domluvit. V dnešní velkokapacitní výrobě na dálku se neomluví nic, uzávěrky se zkracují, tím se mění pracovní rutina, tím pádem redaktor do vydání nedostane zprávy, které publikuje konkurence. To vše má vliv na vztah se čtenářem.

Postupným zhoršením ekonomické situace, docházelo k propuštění lidí a snižování nákladů na zůstavší zaměstnance, např. nějakou byrokratizací výroby. Menší nakladatelství se sloučila a centralizovala se do jednoho místa, takže dnes v podstatě existuje celostátní redakce v Praze, která poskytuje celostátní a zahraniční zpravodajství všem lokálním titulům. Takže při srovnání Olomouckého a Brněnského deníku jsou asi dvě třetiny obsahu úplně stejné, protože je to obsah dodávaný z pražské centrály.

Centralizací se také ztrácí kontakt čtenář-redakce, tedy že čtenář se rozčílí na nějakou informaci v novinách a zavolá do redakce, tím se ztrácí zpětná vazba. I sami novináři z VLP si uvědomují, jak postupně přicházejí o kontakt s jednotlivými lokalitami – neprobíhá v nich výroba novin, redaktori už se svými čtenáři nemluví, protože kvůli nákladům se z centra města přestěhovali na předměstí a do toho, co se děje uprostřed města už neproniknou.

Jestli se tyto trendy dají vysledovat i v obsahu novin, se nikdo nezabýval. V současné době tuto analýzu dělám, ale je to celkem náročná věc, už jen proto, že pokud chce sledovat proměny vývoje obsahu v průběhu dvaceti let, vždy je to velké množství práce. Takže se zabývám analýzou, jestli v delokalizovaném médiu přibývá stejných zpráv a ubývá těch lokálních. Zatím to vypadá, že ano, ale nelze to tvrdit definitivně, dokud výzkum neskončí.

Existuje výzkum lokálních médií, který se jmenuje Český novinář, dělal ho můj kolega Jaromír Volek, který se věnoval jak novinářům celostátních médií, tak lokálních médií, takže existují nějaká srovnání, jak se liší základní charakteristika celostátního a lokálního novináře, ačkoliv z výzkumu vyplývá, že se v zásadě příliš neliší.

Zahraniční průzkumy uvádějí, že nejsilnější vztah se čtenáři mají lokální média, ale nikdo ještě nepřišel s důkazem, o který by se toto tvrzení mohlo opírat.

Já jsem přišla s tezí, že v oblastech s největším počtem lokálních titulů bychom mohli, najít nejsilnější lokální identitu.

Mátě informace o tom, jak lidé vnímali regionální tisk v době komunismu?

Logika výzkumu říká, že když zkoumáte čtenáře, zaplatíte nejvíc peněz, to znamená, že výzkum čtenářských preferencí, se tu dělá velmi omezeně. Existuje výzkum, který se týká toho, jaké obsahy by čtenáři chtěli mít v lokálních médiích, který dělal Pavel Pácl (Hromadné sdělovací prostředky v regionu). To je jeden z mála výzkumů čtenářských preferencí, ale tomu, jak vnímají čtenáři různé typy médií v různém čase a vůbec reflexe socialistické mediální éry je u nás slabá. Pravděpodobně proto, že historicky od té doby ještě neuplynulo dostatečné množství času, aby mohly být nastaveny nějaké standardy.

Vy jste měla osobní zkušenost se vstupem německých vlastníků na trh s lokálními médii. A určitě na to máte i svůj názor.

Ono se říká, že to tehdy s nikým nehnulo, ale já jsem byla také rozčilená. Ale pokud věříte v demokratický systém a jeho nástroje, které by takové věci měly řešit, jako je Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, ale systém je neřeší a tvrdí, že se v zásadě nic protizákonného nestalo, tak se můžete zlobit, že systém nefunguje. Bylo zajímavé sledovat, jak všichni, kdo křičeli, že je to strašně nespravedlivé, nic neudělali. Já jsem si našla rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v archivu a zjistila jsem několik zajímavých věcí. Největší rozruch nastal v roce 1993, kdy k nám přišlo Verlagsgruppe Passau s tím že své postupy a know-how přenesou do České republiky. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže to tehdy posuzoval a zápisy jsou fascinující, protože obsahují věty typu: „Došli jsme k názoru, na základě analýzy, že tento tisk má 100%, tedy monopolní postavení na trhu, a my proto zakazujeme, aby ke koupi došlo.“ Vydavatel se proti rozhodnutí odvolal a najednou ministerstvo došlo z názoru, že je vše v pořádku a během měsíce všechny fúze schválilo. Tam byla důležitá věc s tzv. relevantním trhem. V roce 1993 považoval Úřad pro ochranu hospodářské soutěže za ten trh, na kterém posuzuje, kolik procent ten který vydavatel zaujímá, ten lokální. Takže pokud něco noviny vycházely v okrese, za relevantní trh byl považován okres. Dnes je relevantní trh posuzován na základě celostátních poměrů.

Tudíž pokud úřad po roce 2000 o tomto rozhodoval, tak došel k názoru, že ve srovnání se všemi ostatními celostátně tištěnými médii, VLP nemá monopol. Potom jsou v zákonu uvedeny podíly nad 30 % a pod 30 % trhu, které mělo VLP v roce 2000 překročit, ale protože tohle je tajná informace, která v usneseních není, tak se to nikdo nedozví. Můžeme se rozčilovat, ale úřady, které to měly na starosti, došly k názoru, že podle jejich měřítek žádný monopol na lokální a regionální tisk neexistuje.

Samozřejmě nejde jenom o lokální tisk. Proto také vyšla kniha Konec českého tisku, které není jenom o lokálních médiích, ale o všech tištěných médiích, přičemž když autor knihu psal, všechny deníky kromě Práva, měly zahraničního vlastníka. Většina vlastníků byla z Německa, Holand-

ska nebo jiných německy mluvících zemí, což vyvolávalo zjednodušující a neadekvátní představu o nějaké germanizaci českých médií.

Jaká jsou negativa? Je negativní, že u nás existuje monopol VLP?

Negativa souvisejí s delokalizací. Ve chvíli, kdy zahraniční vlastníci nakoupili spoustu malých vydavatelství a měli více titulů a čtyřikrát víc novinářů, než by potřebovali, v jedné oblasti a navíc ve chvíli, kdy potřebovali redukovat náklady, protože za jednotlivé fúze zaplatili velké peníze. Takže samozřejmě rok 2000 byl naprosto přelomový, na novinářském trhu byl od roku 1989, dovolím si tvrdit, největší převis vyhozených novinářů. Ale to souvisí s tím, že pokud je firma velká a silná, tak aby udržela svou stabilní pozici na trhu, musí dělat i nepopulární kroky, které většinou vedou k úspoře peněz, ta se většinou týká toho, že se začne vyrábět to, co je nejlevnější. Nejdražší na novinářině jsou investigace a publicistika, nové projekty. Začne se proto vyrábět rutinně, z centrály se dodává co nejvíce materiálů, aby se stránky mohly vyrobit jednou a ne třiasedmdesátkrát. Zpravodajství se může dělat od stolu a nemusíte nikam jet a ztrácet čas. Peníze a úspora se staly hlavními principy, což u lokálních médií, jejich primárním cílem bylo informovat čtenáře, způsobilo značný posun. To byl také důvod odchodu novinářů v druhé vlně, která byla dobrovolná, protože lokální novinářinu dělají novináři z poněkud jiných pohnutek než novinářinu celostátní.

Zmínila jste Naši adresu. Její vydavatel VPF má ambici rozšířit se do všech regionů v republice. Mohla by být konkurencí VLP a mít větší vazbu na lokalitu?

Já jsem mluvila o strašáku delokalizace, ale musíme vzít v úvahu ještě globalizaci, v jejímž rámci se paradoxně projevuje protichůdný trend, a to lokalizace. Máme technologické a ekonomické prostředky k tomu, abychom posilovali nejen globální informovanost, tedy co se děje ve světě, ale souběžně s tím i posilovali i lokální informovanost. Dnes proto mohou existovat zpravodajské weby zaměřené na nejmenší vesnice, a které využívají občanskou žurnalistiku, to znamená, že zaangažujete místní obyvatele, aby si zpravodajský server tvořili sami. Ta myšlenka lokalizace a multimedializace, se kterou na trhu lokálních médií pracuje Roman Galo, který je se svým týmem takovým nositelem nových trendů, které zavádí do různých redakcí. A ten byl v letech 2008 až 2009 ve VLP a vymyslel celý jejich multimedialní web založený na obsahové lokalizaci, takže na titulní straně byly lokální zprávy a založil i Naši adresu, která by se měla rozšířit do všech koutů republiky stejně jako VLP do všech okresů České republiky, a měla by vzniknout propojená celostátní síť podpřená lokálními weby, lokalizovanými do hloubky. Myslím, že to bude pro VLP problém, protože tohle je lokálnější úroveň projektu, než je VLP a zároveň je tu Mladá fronta dnes, která stojí na celostátnější úrovni než VLP a pokud se ty dva projekty budou přibližovat, VLP přijde o prostor působení a bude muset vymyslet novou strategii, nebo čelit důsledkům vývoje těchto dvou projektů.

Skončí to pozitivně?

Já bych chtěla mít křišťálovou kouli, vy po mě pořád chcete pozitivně/negativně. To asi nejde moc posoudit. Slyším o důsledcích rozvoje Naší adresy po Deník, je jasný, lidi, kteří dělali v Deníku, přecházejí volným pádem k Naší adrese. Pokud na lokální úrovni uděláte konkurz, nepřijde vám dvacet hotových novinářů, přijdou vám lidé, které musí všechno od začátku naučit. A pak vám takoví lidé, které jste všechno naučili, během půl roku odejdou někam jinam, začínáte od nuly. A to je jedna z věcí, se kterou se budou muset vypořádat. Nemůžu říct, že tím že Naše adresa nastoupí, VLP zkrachuje, protože to není jediný činitel, který na trhu působí. Tím činitelem jsou totiž peníze, a to peníze z inzerce. Deník má výhodu, že posunem do celostátní úrovně nemusí řešit úbytek inzerce lokálních podniků, protože má přístup k celostátním. Ale samozřejmě pokud bude krize, budou to muset řešit všichni vydavatelé.

Pro VLP to znamená, že na stejném místě je o jednoho vydavatele víc, navíc týdeníkového vydavatele, to také hraje roli.

Ale nic se nadá předpovědět dopředu, protože těch vlivů je hodně, v Americe zkrachovaly i tradiční tituly, které neustály krizi. Je pravda, že majitel VLP v posledních letech ustupuje z některých strategických pozic. Zatímco v roce 1999 vydával noviny v ČR, Polsku, Slovensku, Rakousku a Itálii, tak dnes už Slovenské a Italské tituly prodal. I to by mohl být signál, že se zbavuje okrajových částí, protože ho stály moc peněz, ale ČR stále označují jako svou srdeční záležitost, protože sem pronikly a síť úspěšně vybudovali.

Pokud by VLP ze dne na den zkrachovalo a vytvořilo se tu novinářské vakuum, jaký by byl možný vývoj?

Já myslím, že není reálné, aby zkrachovalo ze dne na den. Pokud by byl reálný vývoj společnosti negativní, majitel se ji bude někomu snažit prodat. Společnosti, do jejíhož vybudování jste vložili tolik práce a peněz, se jen tak nezbavíte. Periodicky se objevují fámy, že ji prodají Mladé frontě, ale nikdy se neukázaly pravdivé, i když spolupráce s Mladou frontou má reálný základ, protože má německého vlastníka, se kterým spolupracovali a který měl do loňského roku ve VLP 20% podíl. Toho podílu se zbavili výměnou za to, že Duseldorfské skupině prodali slovenskou síť lokálních deníků. Ta spolupráce nejsilnějšího vydavatele lokálního tisku a nejsilnějšího vydavatele celostátního tisku je dlouholetá a organizovaná, takže se vždy nějaké spekulace vynoří. Když Galo odešel do VPF a mluvilo se o tom, že chtějí založit lokální deníky, tak spekovalo i tom, že by mu VLP prodalo Deníky a on by to stavěl na nich, což se také evidentně nepotvrdilo. Já proto nemůžu říct, kam bude vývoj směřovat, o to je to i zajímavější, protože ve chvíli, kdy se ten trh vyprázdnil, figuroval na něm jeden monopolní vlastník a vlastnictví se koncentrovalo, tak, že v některých částech existovaly jen Deníky VLP. Proto to nevidím negativně, protože čistící mechanismu trhu zase začal budovat konkurenci. I Sedmička, která je zadarmo, hraje svou roli jako lokální projekt, který vybudovali lidi, kteří odešli z VLP a vybudovali nějakou konfiguraci na této úrovni, protože v ní nějaký potenciál viděli. Ta tzv. neviditelná ruka trhu tedy funguje, ale samozřejmě v nějaké dlouhodobější perspektivě.

Na teoretické rovině existují návrhy řešení, četla jsem rozhovor s Jorge-ne Habermasem. Ten verbalizoval něco, o čem se mluvilo jen sporadicky, a to je nějaké médium veřejné služby, na které by přispívala přímo veřejnost a ono by se tak mělo vymanit z těch tržních tlaků. Takže by se ten model měl přenést z audiovizuálních médií na tištěná.

Já bych se neobával o VLP, které to ustojí, případně se prodá, dál bych se o těch zbývajících padesát menších titulů a vydavatelství, ta si myslím, že nepřezijí.

No, to je ta myšlenka, deníku veřejné služby, nebo se vrátit k nějakým subvencím státu do médií, jako byly úlevy na daních na začátku devadesátých let, ve světě to na lokální úrovni existuje také, že se lokální média v podstatě dotují, tím, že mají úlevy na daních. Ale myslím, že ve státě, kde se každý bojí propojení politiky a médií, k tomu asi nebudeme směřovat.

Já neroduju za státní zásah, ale myslím, že když přijde na trh Naše adresa s plánem mít sedmdesát redakcí a sto titulů, tak toho místa pro těch zbývajících padesát titulů na trhu moc nezbyde. Vy jste vlastně historik.

No já jsem určitě historik, i když nevím, jestli spíš neříkám pohřební řeč. Ale protože je tak nákladné vydávat lokální tituly samostatně, tvoří síť. To je kruh. Jakmile někdo vytvoří síť, tituly, které ještě přežily, zemřou. Existuje něco, čemu se říká Český region, a to je něco, co řešili samotní vydavatelé v průběhu devadesátých let, tedy že každý je sám za sebe a když nabízí inzerci, nabízí ji jen ve své lokalitě. Proto dali dohromady webovou stránku www.ceskyregion.cz, která už sice moc nefunguje, ale pořád sdružuje asi pětadvacet osamocených titulů, které potom společně dokážou nabízet inzerci buď za celé území, nebo za spojené okresy a kraje. To je jedna z předností, ve které je síla řetězce, kterou samostatné tituly nikdy nemohou získat.

Nějaké kroky k záchraně se dělají, ale novináři jsou velmi specifické osobnosti a lokální novináři jsou ještě specifičtější, protože jsou to lidi, kteří se lokální novinářině věnují už dlouhou dobu a často vše táhnou sami. Spousta titulů skončila i na tom, že umřel jediný člověk, který ho táhnul, protože byl už starý. Ta křehkost téhle části mediální systému je velká, ale v tom je její specifčnost a krása.

Vy jste zažila konec Rovnosti, velmi tradičních novin. Ale neřekli jsme si, co to znamená, když zaniknou noviny. Jak to ti novináři nesli? Řekli si „nový šéf, nová značka, tak budu dělat dál,“ nebo bylo v redakci mnoho řečí a problémů? Tak mě napadá, jestli jste ten výzkum nezačala dělat, poté, co vám zrušili noviny.

Já jsem ten výzkum začala dělat proto, že jsem za jedenáct let pracovala ve třech vydavatelstvích lokálního tisku, které dnes už všechny vlastní VLP. Byly to tři různé, dokonce i zahraniční řetězce, které tu měli silnou pozici, a nikdo by nečekal, že z trhu ustoupí.

Ten postoj novinářů se ale těžko posuzuje, ten odpor nastupoval v několika vlnách. Nejdřív odcházeli lidé, se kterými se rozloučili vlastníci, protože měli několik redakcí, několik týmů, chtěli z nich udělat malý tým. Mezi nimi šli i lidé, kteří byli v odborech, které měli vyjednávat s novými

vlastníky, takže všichni odboráři a ti, co nejvíc křičeli, šli jako první, ale to je asi přirozené. Potom to souviselo i s tím, že pokud chcete restrukturalizovat nějaký tým, nejdříve mu „uříznete hlavu“. Takže jako první šli šéfredaktoři, což byli často velmi zkušení novináři a na jejich místa nastoupili, alespoň v případě brněnské Rovnosti, velmi nezkušení manažeři i novináři, tedy lidé, kteří měli nejen minimální novinářské zkušenosti, ale i téměř nulové manažerské zkušenosti. To ale souviselo s budováním systému, investovalo se do spousty věcí a nechtělo se investovat do lidí.

Potom nastala druhá vlna odchodů lidí, kteří si uvědomili, že směřování společnosti je v rozporu s jejich ideály a důvody, proč v lokálních médiích pracují.

Spousta lidí ale zůstala, a co je ještě zvláštnější, po krizi se velká skupina lidí, kteří z nějakých důvodů v roce 2000 nebo 2001 odešli, opět vrátila.